COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 4.6.2025
SWD(2025) 223 final

DOCUMENT DE LUCRU AL SERVICIILOR COMISIEI

Raportul de țară 2025 - România

care însoţeşte documentul

Recomandare de RECOMANDARE A CONSILIULUI

privind politicile economice, sociale, de ocupare a forței de muncă, structurale și bugetare ale României

{COM(2025) 223 final}

European Commission

Romania

2025 Country Report

EVOLUȚIILE ECONOMICE ȘI PRINCIPALELE PROVOCĂRI ÎN MATERIE DE POLITICI

Creștere economică modestă și vulnerabilități macroeconomice mari

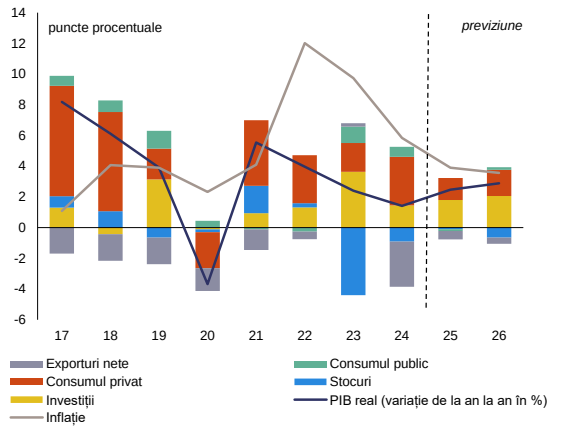
România prezintă o evoluție convergentă către nivelurile înregistrate în UE în materie de venituri și productivitate, dar, pentru a realiza progrese suplimentare, trebuie să abordeze deficiențele structurale și vulnerabilitățile macroeconomice. De la aderarea sa la UE, PIB-ul pe cap de locuitor al României a crescut de la 44 % din media UE la aproape 80 % în 2024. Cu toate acestea, deși au stimulat veniturile gospodăriilor și cererea internă, recentele creșteri salariale, în special în sectorul public, au contribuit la deficite bugetare și de cont curent ridicate. Acestea afectează percepția investitorilor, competitivitatea costurilor și creșterea productivității. În plus, infrastructura depășită și inadecvată, capacitatea relativ scăzută de cercetare și dezvoltare și lipsa persistentă de personal calificat împiedică tranziția României către o producție cu o valoare adăugată mai mare.

Este esențială sprijinirea sectorului privat și a mediului de afaceri pentru a ajuta România să treacă la un nou model de creștere. Până în prezent, țara s-a bazat în mare măsură pe avantajele oferite de costurile mai scăzute ale forței de muncă, dar ar beneficia de pe urma reorientării treptate către investiții în noile tehnologii și în inovare, deoarece acest lucru i-ar consolida poziția în lanțul valoric al UE. România ar putea stimula investițiile private și competitivitatea acestora prin utilizarea fondurilor UE pentru a sprijini infrastructura, a îmbunătăți capacitatea de cercetare, inovare și digitală, a dezvolta competențele forței de muncă și a spori participarea pe piața forței de muncă, consolidând în același timp eficiența administrativă și sporind previzibilitatea cadrului său de politică.

Creșterea economică a României a încetinit, ajungând la 0,8 % în 2024, în scădere de la 2,4 % în 2023 ([1]). Consumul privat dinamic și cererea internă puternică, susținute de politica fiscală expansionistă, au avut doar un impact pozitiv limitat asupra creșterii PIB-ului real (ajustată cu inflația), care a fost atenuată de contribuția negativă ridicată a exporturilor nete (a se vedea graficul 1.1). În plus, investițiile publice solide în infrastructură nu au putut compensa o încetinire a investițiilor private. Inflația a scăzut de la aproape 10 % în medie în 2023 la 5,8 % în 2024, dar persistă presiunile inflaționiste ridicate. Cererea de forță de muncă a scăzut ușor, dar creșterea salariilor a rămas ridicată. Deficitul de cont curent a crescut la 8,4 % din PIB în 2024, de la 6,6 % din PIB în 2023, în principal din cauza creșterii cheltuielilor publice și a veniturilor.

([1]) Pentru pregătirea celor 27 de rapoarte de țară, nu a fost luată în calcul nicio informație ulterioară datei de 15 mai 2024.

Graficul 1.1: **Inflația – Creșterea PIB-ului real și contribuțiile**

Sursa: Comisia Europeană

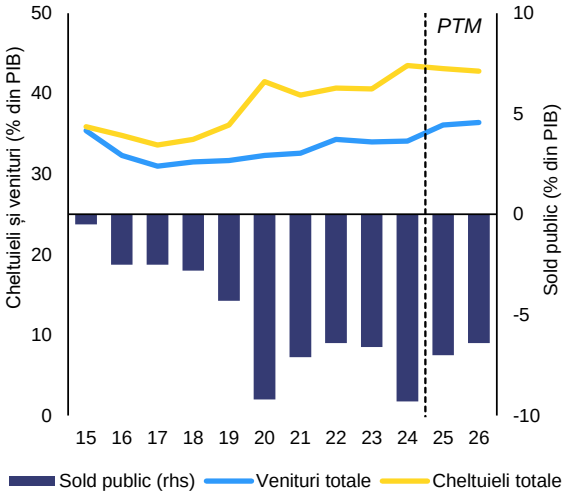
Se preconizează un reviriment al creșterii, însă unul modest. Conform previziunilor, creșterea PIB-ului real se va accelera până la aproximativ 1,4 % în 2025 și 2,2 % în 2026, susținută de un consum privat rezilient și de o redresare treptată a investițiilor private și a exporturilor. Cu toate acestea, instabilitatea politică și incertitudinea cu privire la politica fiscal-bugetară afectează în continuare încrederea investitorilor, ritmul reformelor și absorbția fondurilor UE. Deși România se numără printre țările UE mai puțin expuse la economia SUA, conform previziunilor, creșterea economică va fi afectată de recentele tarife ale SUA prin canalele comerciale și de investiții. Se preconizează că inflația se va situa la aproximativ 5 % în 2025 și 4 % în 2026. Conform estimărilor, deficitul de cont curent va scădea treptat, fiind sprijinit de o moderare a cererii interne, rămânând totuși la un nivel ridicat, respectiv la aproximativ 7 % din PIB în 2026.

Vulnerabilitățile României au crescut pe măsură ce s-au accentuat deficitul public și deficitul de cont curent, iar competitivitatea costurilor s-a deteriorat și mai mult în 2024. Această constatare a fost evidențiată în bilanțul aprofundat care a făcut parte din procedura privind dezechilibrele macroeconomice la care a fost supusă România la începutul acestui an. Bilanțul a subliniat, de asemenea, că progresele în materie de politici au fost minime, incluzând o deteriorare semnificativă a orientării bugetare ([2]).

Deficitul public ridicat al României este un factor determinant cheie al nevoilor ridicate de împrumuturi externe și a generat preocupări în rândul investitorilor și al agențiilor de rating. În 2024, deficitul public a crescut la 9,3 % din PIB, în principal din cauza politicilor generoase privind veniturile și a cheltuielilor de investiții publice mai mari decât cele planificate (a se vedea graficul 1.2). Prin urmare, datoria publică guvernamentală a crescut rapid, ajungând la aproape 55 % din PIB până la sfârșitul anului 2024, deși rămâne cu mult sub media UE de 81,6 %. Creșterea cererii interne indusă de fiscalitate a dus, de asemenea, la creșterea importurilor. Împreună cu o cerere externă mai scăzută, acest lucru a dus la creșterea deficitului comercial, mărind deficitul de cont curent la 8,4 % din PIB. În lipsa unei consolidări bugetare ferme și a unor reforme structurale solide, este probabil ca deficitul public și deficitul de cont curent să rămână la cote foarte ridicate, ducând la creșterea stocurile datoriei și lăsând România vulnerabilă la schimbarea percepției investitorilor și la șocurile externe.

([2]) Comisia Europeană (2025), SWD(2025) 126 final.

Graficul 1.2: **Deficitul public – cheltuieli și venituri**

(1) Cifre din 2024 bazate pe rezultatele efective; Cifrele din 2025 și 2026 se bazează pe proiecțiile PTM.
Sursa: Comisia Europeană

Pilonul central al strategiei României de reducere a deficitului public este planul bugetar-structural pe termen mediu (PTM). Acesta plafonează creșterea anuală a cheltuielilor nete la 5,1 % în 2025 și o reduce treptat la 4,3 % până în 2028. Potrivit planului, guvernul român vizează un deficit bugetar de 7 % din PIB în 2025. România urmărește să atingă țintele în materie de cheltuieli nete în principal prin limitarea creșterii cheltuielilor la majoritatea categoriilor de cheltuieli. Ca un prim pas, la sfârșitul anului 2024, guvernul a adoptat măsuri de urgență pentru a economisi 2,0 % din PIB în 2025 prin înghețarea salariilor și a pensiilor, prin eliminarea mai multor scutiri fiscale și prin reformarea microîntreprinderilor. În cadrul PTM, România s-a angajat să pună în aplicare un set de reforme și investiții pentru a prelungi perioada de ajustare bugetară la șapte ani (2025-2031). Un angajament esențial asumat în acest plan îl constituie realizarea unei reforme fiscale în 2025. Aceasta ar trebui să mărească veniturile recurente cu cel puțin 1,7 % din PIB, alături de alte reforme, cum ar fi efectuarea de analize ale cheltuielilor și aducerea unor eventuale îmbunătățiri administrării sistemului de impozite și taxe.

Conform previziunilor, creșterea cheltuielilor nete va depăși nivelurile maxime recomandate. În 2024, cheltuielile nete ([3]) din România au crescut cu 19,9 % (a se vedea anexa 1). Aceasta se datorează creșterii ridicate a cheltuielilor curente (+18,7 % față de 2023), în special în ceea ce privește masa salarială din sectorul public (+21,5 % față de 2023) și transferurile sociale, inclusiv pensiile (+19,5 % față de 2023). Comisia preconizează că, în 2025, cheltuielile nete vor crește cu 5,4 %, depășind astfel rata maximă de creștere recomandată de Consiliu ([4]). Rata de creștere cumulată a cheltuielilor nete în 2024 și 2025, luate împreună, este estimată la 26,4 %, valoare care depășește, de asemenea, nivelul maxim recomandat de Consiliu. Nu au fost puse în aplicare unele dintre reformele și investițiile care stau la baza unei prelungiri și care trebuiau realizate până la 30 aprilie, cum ar fi reforma esențială care constă în revizuirea sistemului de impozite și taxe.

Ocuparea forței de muncă s-a îmbunătățit, dar rata de participare pe piața muncii rămâne scăzută

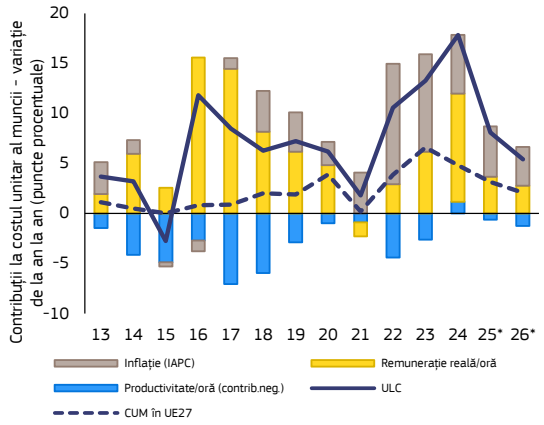
Activitatea de pe piața forței de muncă a continuat să se îmbunătățească în 2024, deși persistă provocări semnificative. În 2024, rata de ocupare a persoanelor cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani a crescut la 69,5 %, dar rămâne printre cele mai scăzute din UE (a se vedea tabloul de bord social din

([3]) Cheltuielile nete sunt definite la articolul 2 alineatul (2) din Regulamentul (UE) 2024/1263 drept cheltuielile publice, excluzând (i) cheltuielile cu dobânzile, (ii) măsurile discreționare privind veniturile, (iii) cheltuielile aferente programelor Uniunii care sunt acoperite integral de venituri din fondurile Uniunii, (iv) cheltuielile naționale cu cofinanțarea programelor finanțate de Uniune, (v) elementele ciclice ale cheltuielilor cu indemnizațiile de șomaj și (vi) măsurile cu caracter excepțional, precum și alte măsuri temporare.

([4]) Recomandarea Consiliului în vederea încetării situației de deficit excesiv din România (C/2025/5038) și Recomandarea Consiliului din 21 ianuarie 2025 de aprobare a planului bugetar-structural național pe termen mediu al României (JO C, C/2025/647, 10.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/647/oj).

anexa 13). Există două motive care conduc la această situație: unul dintre acestea este rata de participare scăzută pe piața muncii a femeilor, tinerilor, persoanelor slab calificate, persoanelo cu handicap și romilor; al doilea este numărul mare de persoane care practică agricultura de subzistență sau care lucrează la nivel transfrontalier. În plus, rata de ocupare în rândul persoanelor cu un nivel scăzut de competențe (ISCED 0-2) a fost de doar 45,1 % în 2024, procent cu mult sub media UE și abia la jumătate din rata persoanelor cu studii superioare din România (a se vedea anexa 10). La sfârșitul anului 2024, rata șomajului a crescut cu 0,2 puncte procentuale, ajungând la 5,7 %. Șomajul în rândul tinerilor a crescut, de asemenea, în 2024 și rămâne printre cele mai ridicate din UE, alături de procentul mare de tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare.

Graficul 1.3: **Defalcarea ratei de variație a costurilor unitare ale muncii**

Sursa: Comisia Europeană

Salariile au continuat să crească mai rapid decât inflația și productivitatea muncii. În 2024, salariile nominale au crescut cu aproximativ 15 %, care se adaugă majorării similare care a avut loc în 2023, potrivit Institutului Național de Statistică. Cu o inflație de aproximativ 6 %, salariile reale au crescut cu aproximativ 9 % de la an la an, cu mult peste creșterea productivității. Salariile din sectorul public au crescut cu 18,5 % în 2024, în timp ce salariul minim prevăzut de lege a fost majorat cu peste o treime, cumulat în 2023 și 2024. Salariul minim se apropie în prezent de valoarea orientativă de referință de 60 % din salariul median sugerat de Directiva privind salariile minime adecvate în Uniunea Europeană. În schimb, sărăcia persoanelor încadrate în muncă a fost de 10,9 % în 2024, unul dintre cele mai ridicate niveluri din UE. Aceste creșteri salariale au dus, de asemenea, la creșterea costurilor unitare ale muncii, erodând competitivitatea costurilor externe (a se vedea graficul 1.3). Pentru ca modificările salariului minim să fie mai previzibile și să creeze mai puțină denaturare pe piață, România a adoptat o reformă care aliniază creșterile la creșterea productivității și la inflație, astfel cum se subliniază în planul de redresare și reziliență al României.

Convergența către productivitatea medie a UE este în continuare frânată de obstacole în calea investițiilor.

Convergența rapidă a României către productivitatea medie a UE maschează disparități regionale semnificative. Productivitatea măsurată ca valoare adăugată brută per lucrător a crescut la peste 80 % din media UE în 2023. Cu toate acestea, disparitățile regionale au rămas mari și s-au accentuat în unele cazuri, variind de la 154 % din media UE în regiunea capitalei București-Ilfov la 47 % în regiunea de nord-est (a se vedea anexa 17). Aceste diferențe de productivitate sunt determinate de variații puternice atât în ceea ce privește competențele și nivelul de instruire, cât și în ceea ce privește investițiile în capitalul fizic. Investițiile publice nete sprijinite de fondurile UE au crescut semnificativ în ultimii ani, acționând ca un catalizator pentru investițiile private și creșterea productivității în toate regiunile.

Eliminarea blocajelor care limitează creșterea productivității și competitivitatea poate sta la baza unei convergențe susținute la nivelul UE. Potrivit indicatorilor de guvernanță la nivel

mondial ([5]), România are rezultate mai slabe decât țări similare din UE în ceea ce privește eficacitatea administrației publice și calitatea reglementărilor. România se clasează în continuare pe ultimele locuri în ceea ce privește indicatorul Transparency International privind percepția corupției ([6]). Potrivit Studiului economic privind România realizat de OCDE în 2024 ([7]), simplificarea înregistrării întreprinderilor și a acordării de licențe a redus costurile întreprinderilor. Cu toate acestea, slaba gestionare și supraveghere a întreprinderilor de stat descurajează concurența în anumite sectoare și crearea unor condiții de concurență echitabile pentru întreprinderi. Mediul de afaceri este afectat de capacitatea administrativă și de serviciile publice suboptime, în timp ce reglementarea excesivă impune o sarcină împovărătoare asupra întreprinderilor. În plus, concurența în domeniul achizițiilor publice rămâne insuficientă, iar previzibilitatea politicilor reprezintă în continuare o problemă, nu în ultimul rând din cauza sarcinii fiscale volatile (a se vedea anexa 4). Investițiile și competitivitatea sunt frânate de alte deficiențe semnificative, prezentate mai detaliat în cele ce urmează.

Se înregistrează în continuare un deficit de lucrători calificați și necalificați.

Abordarea deficitului de forță de muncă calificată ar stimula investițiile, productivitatea și capacitatea de inovare. Deficitele sunt determinate de numărul substanțial de persoane care părăsesc țara pentru a lucra în străinătate, de rata scăzută de absolvire a învățământului terțiar (22,5 %, jumătate din media UE; a se vedea anexa 10) și de lipsa de corelare dintre între sistemul sw educație și nevoile pieței forței de muncă. Deși 30 % dintre studenții din învățământul superior urmează programe de studii în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii, procent care este ușor peste media UE, numărul absolut al acestora rămâne insuficient, în special în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor. Întreprinderile românești, în special

Caseta 1: Obiectivele de dezvoltare durabilă ale ONU (ODD)

România a realizat progrese în ceea ce privește îndeplinirea mai multor ODD, în special cele legate de durabilitatea mediului (ODD 2, 6, 11, 12, 13, 14), deși se situează în continuare sub media UE pentru majoritatea acestora. Referitor la obiectivele legate de productivitate, România realizează progrese în ceea ce privește condițiile de muncă decente și creșterea economică (ODD 8) și industria, inovarea și infrastructura (ODD 9), deși rămâne cu mult sub mediile UE, în special în ceea ce privește cheltuielile pentru C&D și indicatorii de inovare. Educația de calitate (ODD 4) reprezintă o preocupare majoră, competențele digitale ale adulților stagnând la un nivel scăzut în comparație cu media UE. Progresele înregistrate în ceea ce privește egalitatea de gen (ODD 5) au fost limitate, disparitatea de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă rămânând cu mult peste media UE (18,1 puncte procentuale față de 10 puncte procentuale în UE în 2024). Pe de altă parte, România a arătat tendințe pozitive în ceea ce privește obiectivele legate de stabilitatea macroeconomică (ODD 8, 16, 17), în special creșterea PIB-ului pe cap de locuitor. Cu toate acestea, persistă provocări privind încrederea instituțională și percepția corupției. Măsurile prevăzute în planul de redresare și reziliență al României și prin politica de coeziune vizează să abordeze aceste deficiențe prin investiții în educație, digitalizare, inovare și energie curată.

([5]) A se vedea Daniel Kaufmann și Aart Kraay (2024). *Worldwide Governance Indicators* (Indicatorii de guvernanță la nivel mondial), 2024 Home | Worldwide Governance Indicators (worldbank.org).

([6]) A se vedea Transparency International. 2025. Corruption Perceptions Index (Indicele de percepție a corupției) 2024. 2024 Corruption Perceptions Index - Explore... - Transparency.org.

([7]) A se vedea OCDE. 2024. „România", în OECD Economic Surveys (Studiile economice ale OCDE), martie 2024. OECD Publishing, Paris. OECD Economic Surveys: Romania 2024 (Studiile economice ale OCDE: România 2024)| OECD.

întreprinderile mici și mijlocii, menționează în continuare inadecvarea competențelor drept un obstacol esențial în calea creșterii economice. Deficiențele sistemului de educație și formare se reflectă în nivelurile constant scăzute ale competențelor de bază. Programele de educație și formare profesională și de învățământ superior nu sunt încă suficient de relevante pentru nevoile pieței forței de muncă, în pofida fondurilor politicii de coeziune a UE care sprijină dezvoltarea competențelor (a se vedea anexele 3 și 12).

Provocări în ceea ce privește accesul la finanțare

Sectorul bancar relativ mic din România, piețele de capital insuficient dezvoltate și capitalizarea slabă fac dificil accesul întreprinderilor la finanțare. Mai mult de jumătate dintre antreprenori percep creditele bancare ca fiind costisitoare și consideră că accesul limitat la finanțare reprezintă un obstacol major în calea desfășurării de activități economice (a se vedea anexa 4). Prin urmare, cea mai mare sursă de finanțare a investițiilor pentru întreprinderi este finanțarea internă (72 % din total) (a se vedea anexa 5). Activele bancare totale din România depășesc ușor 50 % din PIB, mult mai puțin decât economiile similare din regiune și decât media UE. Deși este mic, sectorul bancar este bine capitalizat și foarte profitabil. Totuși, acesta are cea mai mare pondere a creanțelor asupra administrației publice din țările UE (aproximativ un sfert din totalul activelor), ceea ce defavorizează creditele private și ar putea limita accesul la finanțare. Piețele de capital rămân relativ insuficient dezvoltate, acțiunile cotate și obligațiunile private reprezentând doar 11 % din PIB și, respectiv, 0,3 % din PIB. Pentru a aborda aceste probleme, România a elaborat o strategie cuprinzătoare pentru perioada 2023-2026 pentru stimularea pieței de capital, care este pusă în aplicare treptat.

Accelerarea investițiilor în infrastructura de transport precară

În pofida îmbunătățirilor recente, investițiile în întreținerea și îmbunătățirea infrastructurii de transport rămân insuficiente. Rețeaua de transport a României este printre cele mai scurte și mai puțin dense din UE, din cauza investițiilor publice anterioare ineficiente și insuficiente ([8]). România se numără printre țările UE care au înregistrat cele mai puține progrese în ceea ce privește construirea rețelei transeuropene de transport (TEN-T). Principalele coridoare de autostradă sunt încă insuficient dezvoltate, cu doar 997 km la sfârșitul anului 2023, ceea ce reprezintă doar 5,6 % din totalul rețelei rutiere naționale ([9]). Cu toate acestea, se preconizează realizarea de progrese în ceea ce privește construirea de autostrăzi, peste 400 km urmând să fie livrați până în 2026 cu ajutorul fondurilor planului de redresare și reziliență și ale politicii de coeziune. Infrastructura feroviară a României ([10]) este extinsă, dar lentă, doar parțial electrificată (~40 %) și se bazează pe căi ferate și trenuri învechite. Acest lucru cauzează întârzieri semnificative, ceea ce face ca trenurile să fie mai puțin atractive ([11]) decât autobuzele și autocarele. Sunt disponibile fonduri substanțiale în cadrul politicii de coeziune și al planului de redresare și reziliență pentru proiectele feroviare, dar progresele înregistrate în punerea lor în aplicare au fost modeste până în prezent. În acest context, rămâne important să se continue punerea în aplicare a priorităților planificate, acordând o atenție deosebită investițiilor în rețeaua feroviară, inclusiv

([8]) A se vedea Banca Mondială 2023. *Romania - Systematic Country Diagnostic Update* (România - Actualizarea sistematică a diagnosticului la nivel de țară).

([9]) Date Eurostat 2023.

([10]) *OECD ECONOMIC SURVEYS: ROMANIA 2024* (Studiile economice OCDE: România 2024) © OECD 2024.

([11]) Date Eurostat 2022.

implementării sistemului european de management al traficului feroviar și a transportului urban durabil, precum și finalizării rețelelor TEN-T, atât feroviare, cât și rutiere. Abordarea acestor deficiențe ar putea contribui la reducerea timpului de navetă: în rândul țărilor UE, România se situează în partea inferioară a clasamentului, devansând doar trei țări ([12]), aproximativ 43 % din populația în vârstă de muncă petrecând zilnic peste 30 de minute făcând naveta.

Îmbunătățirea nivelurilor scăzute de digitalizare și de competențe informatice

Digitalizarea suplimentară ar accelera progresul României în ceea ce privește inovarea și creșterea productivității. La un nivel de doar 27,7 %, ponderea populației cu vârste cuprinse între 16 și 74 de ani cu competențe digitale de bază este aproape jumătate din media UE. Digitalizarea întreprinderilor s-a îmbunătățit, proporția întreprinderilor care utilizează tehnologii digitale cel puțin la un nivel de bază crescând de la 52,5 % în 2022 la 69,1 % în 2024, puțin sub media UE. Adoptarea tehnologiilor digitale avansate este, de asemenea, în creștere. Rata de adoptare a IA a crescut de peste două ori în 2024, dar rămâne cea mai scăzută din UE, situându-se la puțin peste 3 % din întreprinderi (media UE: 13,5 %), în timp ce utilizarea serviciilor de cloud computing a atins 15,5 % în 2023 (față de 38,9 % în UE). Realizarea de progrese suplimentare va depinde mai ales de disponibilitatea unei forțe de muncă cu competențe digitale, în special în domeniul înaltei tehnologii și al tehnologiei informației și comunicațiilor.

Decarbonizarea amânată în contextul problemelor legate de accesibilitatea prețurilor energiei

România a înregistrat progrese în ceea ce privește tranziția verde, dar decarbonizarea necesită în continuare eforturi și investiții susținute. În 2024, România a instalat 1,7 GW de energie solară și și-a mărit capacitatea instalată de energie din surse regenerabile cu 14 %, crescând ponderea energiei din surse regenerabile în producția de energie electrică la 48 %, ușor peste media UE de 47 %. Eficiența energetică s-a îmbunătățit, consumul de energie primară și finală scăzând cu aproximativ 3 % în 2023. Combustibilii fosili au în continuare o pondere semnificativă în mixul energetic, petrolul și gazele naturale reprezentând peste 60 % în 2023 și mai puțin de o treime provenind din surse nefosile (20 % surse regenerabile, inclusiv biocombustibili, și 9 % energie nucleară). În pofida eforturilor de mărire a ponderii energiei din surse regenerabile, integrarea mai puternică a acesteia este încetinită de barierele de reglementare, de problemele legate de autorizare, de limitările rețelei și de întârzierea proiectelor de infrastructură. Preocupările legate de securitatea aprovizionării cu energie în Moldova și Ucraina au generat provocări suplimentare. Prețurile ridicate la energie rămân o problemă presantă; în pofida unei scăderi semnificative în prima parte a anului, prețurile au fost, în medie, de 103 EUR/MWh în 2024 (față de 81 EUR/MWh în UE). Aceste prețuri ridicate sunt determinate de factori care afectează atât consumul, cât și producția, inclusiv rezervele reduse de energie hidroelectrică și producția mai scăzută de energie eoliană, care au creat un deficit semnificativ de aprovizionare.

([12]) Date Eurostat 2022.

Caseta 2:

Obstacole în calea investițiilor private și publice

Activitatea generală de investiții a României a stagnat în 2024, reflectând un mediu economic dificil. Potrivit Institutului Național de Statistică, investițiile nete au scăzut cu aproximativ 5 % de la an la an în 2024. Acest lucru s-a datorat nivelului scăzut al investițiilor în construcții și echipamente și a apărut în pofida investițiilor publice solide, în special în proiectele de infrastructură.

Încrederea investitorilor privați a fost afectată de cererea externă scăzută pentru exporturile industriale ale României, combinată cu prețurile ridicate la energie și incertitudinea cu privire la politica fiscal-bugetară în contextul politic actual. Întreprinderile au amânat sau au redus anvergura proiectelor în contextul preocupărilor legate de presiunile asupra costurilor și de condițiile de piață volatile. Acești factori au potențat alte provocări cu care țara se confruntă de mai mult timp, inclusiv deficitul de forță de muncă calificată și necalificată, dificultățile în ceea ce privește accesul la finanțare, infrastructura de transport inadecvată și digitalizarea întârziată. Sistemul financiar al României limitează, de asemenea, potențialul de investiții: economiile interne rămân relativ scăzute, piețele de capital sunt insuficient dezvoltate, iar întreprinderile depind în mare măsură de finanțarea internă și de împrumuturile bancare. Deși sectorul bancar este, în general, stabil și joacă un rol important în finanțarea economiei, acesta rămâne relativ mic în comparație cu alte țări din UE. Împreună, acești factori au redus competitivitatea României, descurajând întreprinderile să se angajeze la cheltuieli de capital de scară largă.

Utilizarea eficientă a fondurilor UE ar putea sprijini și mai mult dezvoltarea României, deși întârzierile actuale indică necesitatea de a consolida gestionarea investițiilor. România are acces la peste 90 de miliarde EUR sub formă de finanțare din partea UE prin intermediul mai multor instrumente, inclusiv aproximativ 44 de miliarde EUR din fondurile structurale și de coeziune și aproximativ 20 de miliarde EUR din politica agricolă comună în cadrul financiar multianual 2021-2027. Aceste sume vin în completarea celor 12,1 miliarde EUR acordate sub formă de granturi (plus o sumă suplimentară de 1,4 miliarde EUR din REPowerEU) și a celor 14,9 miliarde EUR acordate sub formă de împrumuturi în cadrul Mecanismului de redresare și reziliență. Cu toate acestea, punerea în aplicare a acțiunilor finanțate de UE înregistrează întârzieri, în special în cazul proiectelor de infrastructură.

România înregistrează întârzieri semnificative în ceea ce privește punerea în aplicare a planului său de redresare și reziliență. În prezent, România a atins 14 % din jaloanele și țintele incluse în planul său de redresare și reziliență. Pe lângă provocările de mai sus, principalele blocaje în punerea în aplicare a fondurilor UE sunt întârzierile în materie de achiziții publice, instabilitatea politică, guvernanța ineficientă și capacitatea administrativă insuficientă.

Aceste ineficiențe sporesc riscul de deficit de finanțare. Acestea ar putea obliga guvernul să se bazeze mai mult pe bugetul național, complicând consolidarea bugetară și sporind riscurile macrofinanciare mai ample. Gestionarea bugetară a alocării resurselor ar putea beneficia de pe urma unui analize externe mai bune a ipotezelor și a estimărilor de costuri, în special pentru proiectele de infrastructură de transport de scară largă, precum și de un proces mai eficient de întocmire a bugetului de capital.

Deși a recurs la platforma „Tehnologii strategice pentru Europa” pentru a realoca unele resurse ale politicii de coeziune către această prioritate, România are în continuare posibilitatea de a sprijini și mai mult dezvoltarea sau fabricarea de tehnologii critice în domeniul tehnologilor digitale și profunde, al tehnologiilor curate și eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor și al biotehnologiilor prin intermediul altor instrumente, inclusiv al Mecanismului de redresare și reziliență.

Evaluarea la jumătatea perioadei a programelor politicii de coeziune din 2025 reprezintă o ocazie importantă de a aborda mai ficient prioritățile strategice ale UE în ceea ce privește competitivitatea, apărarea, locuințele, reziliența în domeniul apei și tranziția energetică. România se confruntă cu provocări în aceste domenii, în special în ceea ce privește educația, ocuparea forței de muncă și incluziunea socială, precum și stimularea competitivității regionale prin cercetare și inovare, inclusiv prin dezvoltarea sau fabricarea de tehnologii critice, creșterea rezilienței în domeniul apei, în special în estul și sudul țării, precum și asigurarea de locuințe la prețuri accesibile. Prin urmare, România ar putea beneficia de pe urma realocării fondurilor politicii de coeziune către aceste domenii strategice prioritare, în cadrul evaluării la jumătatea perioadei.

INOVAREA, MEDIUL DE AFACERI ȘI PRODUCTIVITATEA

România a înregistrat progrese constante în ceea ce privește dezvoltarea sa economică în ultimele decenii, dar există încă oportunități de creștere și îmbunătățire în continuare. Printre principalele îmbunătățiri care ar putea favoriza creșterea productivității, a competitivității și a expansiunii economice se numără: (i) consolidarea mediului de cercetare și dezvoltare; (ii) promovarea unei culturi mai dinamice a întreprinderilor nou-înființate și extinderea surselor alternative de finanțare; (iii) raționalizarea proceselor de reglementare pentru întreprinderi și (iv) accelerarea transformării digitale.

Stimularea performanței cercetării și dezvoltării

România a înregistrat puține progrese către atingerea mediei UE în domeniul cercetării și inovării. Țara este încadrată drept „inovator emergent” și are cea mai slabă performanță în materie de inovare, situându-se la 34 % din media UE, astfel cum s-a raportat în Tabloul de bord european privind inovarea pentru 2024 ([13]). Acest decalaj este influențat de mai mulți factori structurali, inclusiv de nivelurile de investiții, păstrarea talentelor și cadrele de guvernanță.

Până în prezent, modelul economic al României s-a bazat pe costurile relativ scăzute ale forței de muncă, care au atras investiții și au sprijinit creșterea economică. Cu toate acestea, pe măsură ce nivelul veniturilor crește, acest model devine mai puțin sustenabil, necesitând o tranziție către o economie bazată mai mult pe inovare. Pentru a rămâne competitivă, este important să se ia în considerare adoptarea tehnologiilor existente, investițiile în competențele forței de muncă și consolidarea capacităților de cercetare și dezvoltare pentru a avansa în lanțul valoric.

Una dintre principalele provocări o reprezintă investițiile insuficiente în cercetare și dezvoltare. În 2023, România a înregistrat cea mai scăzută intensitate a cercetării și dezvoltării din UE ca pondere din PIB, atât contribuțiile publice, cât și cele private situându-se sub media UE (a se vedea anexa 3). Creșterea sprijinului pentru întreprinderile mici și mijlocii (care au în prezent o contribuție minimă la eforturile naționale de cercetare și dezvoltare), consolidând în același timp parteneriatele public-privat și înființarea unei agenții naționale dedicate inovării, ar putea juca un rol esențial în mărirea investițiilor în cercetare și dezvoltare și în promovarea unui ecosistem de inovare mai dinamic. Planul de redresare și reziliență al României și măsurile din cadrul politicii de coeziune, inclusiv investițiile semnificative în cadrul platformei „Tehnologii strategice pentru Europa”, au marcat deja luarea de măsuri în această direcție, iar măsurile de politică suplimentare s-ar putea baza pe aceste eforturi.

Disponibilitatea talentelor este un alt factor esențial care influențează capacitatea de inovare. Numărul cercetătorilor angajați în sectorul public (1,6 la 1 000 de locuitori) stagnează din 2022 și reprezintă mai puțin de jumătate din media UE (a se vedea anexa 3). Provocări precum oportunitățile limitate de dezvoltare a carierei și condițiile de muncă au contribuit la exodul talentelor. Cu toate acestea, măsurile din cadrul planului de redresare și reziliență, în special cele care vizează atragerea cercetătorilor internaționali, au deja rezultate pozitive. Extinderea acestor inițiative și îmbunătățirea guvernanței sistemului de

([13]) Tabloul de bord european privind inovarea, 2024.

cercetare și inovare ar putea spori capacitatea României de a păstra și dezvolta profesioniști cu înaltă calificare. În plus, creșterea procentului persoanelor cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani cu studii superioare – în prezent cel mai scăzut din UE – ar extinde rezerva de talente și ar consolida și mai mult capacitatea de inovare.

România are multe întreprinderi cu potențial de inovare în afaceri ([14]), dar implicarea lor în activități de inovare rămâne scăzută. În perioada 2020-2022, doar 8,8 % dintre firmele românești au introdus inovații în materie de produse și procese (media UE: 51,4 %) ([15]). Abordarea barierelor precum accesul la finanțare, complexitatea reglementărilor și transformarea digitală ar putea debloca o mai mare participare la creșterea bazată pe inovare. Prin crearea unui mediu care să sprijine inovarea orientată către întreprinderi, România își poate valorifica mai mult punctele forte industriale existente și își poate accelera competitivitatea economică în cadrul UE.

Extinderea accesului întreprinderilor la finanțare

În România, întreprinderile se bazează în principal pe finanțare internă pentru a-și sprijini investițiile și operațiunile. Sursele interne au reprezentat cea mai mare parte a finanțării investițiilor (73 %), finanțarea externă reprezentând 26 %, iar restul de 1 % provenind din finanțare intragrup, și anume finanțare din partea societăților-soră sau a societăților-mamă cu sediul în alte țări ([16]).

Dependența puternică de fondurile interne limitează creșterea întreprinderilor, în special a întreprinderilor mici și mijlocii. În cazul în care este disponibilă finanțarea externă, aceasta ia în principal forma creditelor comerciale, care constituie aproape toate finanțări prin îndatorare externă pentru întreprinderile românești (a se vedea anexa 5). În pofida importanței finanțării externe pentru extinderea întreprinderilor și inovare, piețele de capital din România rămân insuficient dezvoltate. Finanțarea bazată pe piață, incluzând piețele de capital și de obligațiuni, are un potențial semnificativ de creștere, deoarece valoarea acțiunilor cotate și a obligațiunilor corporative rămâne cu mult sub media UE. Întreprinderile care caută finanțare alternativă se confruntă adesea cu provocări în ceea ce privește accesul la capital din cauza participării limitate a investitorilor și a lipsei de instrumente financiare adaptate nevoilor lor. În plus, întreprinderile ezită adesea să exploreze opțiuni de finanțare netradiționale, ceea ce le limitează și mai mult potențialul de creștere.

România a introdus mai multe măsuri pentru a promova un mediu de investiții mai dinamic. Strategia națională privind dezvoltarea pieței de capital pentru perioada 2023-2026 prezintă măsuri de îmbunătățire a cadrului instituțional, juridic și de reglementare pentru a încuraja dezvoltarea piețelor de capital. Anumite măsuri-cheie din această strategie au fost adoptate, dar nu toate au ajuns încă la maturitate deplină. Planul de redresare și reziliență include, de asemenea, măsuri de sprijinire a cotării întreprinderilor pe piața bursieră, deși cererea a fost relativ scăzută până în prezent.

În plus, numeroase instrumente financiare din cadrul politicii de coeziune și inițiative din cadrul planului de redresare și reziliență și InvestEU se axează pe îmbunătățirea accesului

([14]) Potrivit Tabloului de bord european privind inovarea pentru 2024, în România, 27 % dintre întreprinderi sunt întreprinderi care nu au profil de inovatori, dar au potențial de inovare, comparativ cu media UE de 17,8 %. Aceasta înseamnă că întreprinderile respective nu au introdus nicio inovație și nu au avut activități de inovare în curs sau pe care le-au abandonat, dar au luat în considerare inovarea.

([15]) *Community Innovation Survey 2022* (Ancheta comunitară privind inovarea pentru 2022).

([16]) *EIB Investment Survey 2024* (Sondajul BEI privind investițiile, 2024).

întreprinderilor mici și mijlocii la finanțare. Schema de garantare a datoriilor pentru competitivitatea întreprinderilor mici și mijlocii a fost adoptată pe scară largă, permițând întreprinderilor care altfel ar întâmpina dificultăți în a obține finanțare bancară să acceseze capitalul atât de necesar. Cu toate acestea, progresele înregistrate în ceea ce privește instrumentele financiare bazate pe capitaluri proprii au fost mai lente, în principal din cauza subdezvoltării pieței capitalului de risc și a ecosistemului întreprinderilor nou-înființate. O bancă națională de dezvoltare nou-înființată își propune să acopere acest deficit prin furnizarea de finanțare întreprinderilor cu potențial ridicat și cu risc ridicat, care nu dispun de oportunități de finanțare din partea sectorului privat.

Încurajarea unei participări mai mari a investitorilor instituționali, inclusiv a fondurilor de pensii, la capitalul privat și la capitalul de risc ar contribui, de asemenea, la reducerea deficitului de finanțare pentru întreprinderile inovatoare. O modalitate de a realiza acest lucru ar putea fi creșterea limitelor de investiții reglementate pentru fondurile de pensii în anumite active.

Nivelul scăzut al investițiilor de retail și nivelul scăzut de alfabetizare financiară împiedică extinderea piețelor de capital din România. Investițiile de retail rămân modeste în comparație cu alte țări ale UE, deoarece mulți români preferă metodele tradiționale de economisire, cum ar fi depozitele bancare. În 2023, 18,9 % din totalul activelor financiare ale gospodăriilor din România au fost alocate acțiunilor ordinare și acțiunilor fondurilor de investiții (media UE: 42,2 %). Între timp, proporția activelor deținute în numerar și în depozite bancare a fost semnificativ mai mare decât media UE, situându-se la 30,4 % față de 13,4 % ([17]). Îmbunătățirea alfabetizării financiare și introducerea unor politici care să atragă noi deponenți și investitori vor fi esențiale pentru extinderea accesului la finanțare și pentru promovarea unei piețe de capital mai solide. Prin abordarea acestor bariere structurale, România ar putea crea un mediu de finanțare mai favorabil pentru întreprinderi, inclusiv pentru întreprinderile nou-înființate și cele în curs de extindere, permițându-le să investească în inovare, să își extindă operațiunile și să devină mai competitive.

Stimularea adoptării tehnologiilor digitale

Adoptarea tehnologiei digitale se îmbunătățește, deși atingerea țintelor de digitalizare a întreprinderilor până în 2030 și punerea în aplicare a foii de parcurs strategice naționale privind deceniul digital rămân o provocare. Ponderea întreprinderilor cu cel puțin un nivel de bază al intensității digitale ([18]) a crescut semnificativ în România în ultimii ani, deși se situează încă ușor sub media UE. Deși s-au înregistrat progrese și în ceea ce privește adoptarea tehnologiilor digitale avansate, cum ar fi IA și serviciile de cloud computing, adoptarea acestora rămâne cu mult sub media UE (a se vedea anexa 3 pentru statistici detaliate privind digitalizarea întreprinderilor). Este importantă menținerea și îmbunătățirea acestei dinamici pozitive deoarece digitalizarea stimulează productivitatea prin facilitarea comunicării, automatizarea sarcinilor repetitive și facilitarea accesului întreprinderilor la clienți din întreaga lume și deservirea acestora.

Există mai multe măsuri de sprijinire a digitalizării întreprinderilor. Printre exemple se numără: (i) o investiție prevăzută în planul de redresare și reziliență menită să sprijine adoptarea tehnologiilor digitale de către întreprinderile mici și mijlocii (punerea în aplicare este în curs); (ii) instrumentele financiare și schemele de granturi din cadrul fondurilor politicii de coeziune și (iii)

([17]) Calcule efectuate de Comisia Europeană pe baza datelor Eurostat.

([18]) Indicele intensității digitale (DII) este un indicator compozit, care măsoară utilizarea diferitelor tehnologii în funcție de întreprindere, cu scopul de a evalua măsura în care întreprinderile din UE sunt digitalizate.

programele „Start-Up Nation” și „Femeia Antreprenor”, care vizează stimularea antreprenoriatului, a inovării și a digitalizării. Ar fi utilă consolidarea în continuare a unor astfel de măsuri de sprijin astfel încât întreprinderile să adopte tehnologiile digitale.

Serviciile digitale din România s-au îmbunătățit treptat ([19]), deși utilizarea lor de către public și întreprinderi este încă limitată (a se vedea anexa 6 pentru statistici detaliate privind serviciile publice digitale). Serviciile publice digitale facilitează accesul publicului la resursele și informațiile guvernamentale, accelerează furnizarea de servicii și permit administrațiilor publice să stocheze date într-un mod mai sigur, utilizând tehnologia de tip cloud.

România continuă să depună eforturi, inclusiv prin intermediul politicii de coeziune și al măsurilor din planul de redresare și reziliență, pentru a asigura un nivel mai bun de competențe digitale (atât în mediul public, cât și în cel privat), pentru a digitaliza în continuare principalele servicii naționale și regionale și a institui un cloud guvernamental și un portal și un cadru de interoperabilitate. Dintre cele trei clouduri de date regionale programate în cadrul politicii de coeziune, două sunt în curs de dezvoltare, în timp ce cloudurile sectoriale sunt planificate pentru instituții-cheie, cum ar fi Ministerul Sănătății și Ministerul Finanțelor. În plus, un număr tot mai mare de servicii publice locale sunt în curs de digitalizare între municipalități și județe, cu scopul de a îmbunătăți accesibilitatea și eficiența administrativă la nivel local.

Reducerea sarcinii de reglementare și îmbunătățirea previzibilității ar contribui la stimularea inovării și a productivității.

Întreprinderile românești se confruntă cu constrângeri din cauza sarcinii de reglementare. Aproape un sfert dintre acestea alocă peste 10 % din personalul lor cerințelor de reglementare – o pondere mult mai mare decât în țările UE cu venituri mai mari, cum ar fi Finlanda, și mai mare chiar decât în țările similare din regiune, cum ar fi Bulgaria și Ungaria ([20]) (a se vedea, de asemenea, anexa 4).

Potrivit întreprinderilor, incertitudinea fiscală și legislativă reprezintă o barieră în calea investițiilor. România concurează la nivel mondial pentru investițiile străine directe, însă 90 % dintre firmele românești menționează incertitudinea drept cea mai mare barieră în calea investițiilor pe termen lung ([21]). După cum au subliniat în mod regulat asociațiile de întreprinderi, consultările publice desfășurate ca parte a procesului legislativ nu sunt decât o formalitate superficială. De exemplu, perioadele de consultare durează mai puțin de 24 de ore, nu sunt prevăzute perioade de pregătire (care ar trebui să dureze șase luni), finanțele publice nu au o orientare pe termen mediu și lung, iar structurile de dialog și consultare între industrii și guvern sunt absente. În aceste condiții, societățile indică faptul că își suspendă investițiile ([22]). Asigurarea stabilității și a previzibilității cadrului de investiții prin evitarea schimbărilor rapide de politică și aplicarea consecventă a normelor existente sunt esențiale pentru stimularea productivității și a competitivității întreprinderilor.

Un sistem e impozite și taxe echitabil, eficient, simplu și transparent este important pentru a asigura previzibilitatea. Contribuția fiscală anuală a

([19]) *eGovernment Benchmark 2024 Factsheets* (Fișele informative ale Raportului de referință privind guvernarea electronică 2024). A se vedea anexa 4 pentru statistici detaliate privind serviciile publice digitale.

([20]) *EIB Investment Survey 2024* (Sondajul BEI privind investițiile 2024).

([21]) *EIB Investment Survey 2024* (Sondajul BEI privind investițiile 2024).

([22]) Site-ul Consiliului investitorilor străini din România (fic.ro); Confederația patronală Concordia (concordia.ro).

întreprinderilor mici și mijlocii la buget rămâne scăzută, deoarece întreprinderile mici eligibile sunt impozitate la o rată preferențială fie de 1 %, fie de 3 % din cifra lor de afaceri, în funcție de criterii specifice**.** Cu toate acestea, acest sistem a făcut recent obiectul unei reforme. Au fost introduse noi acte legislative pentru a reduce domeniul de aplicare al regimului fiscal special pentru microîntreprinderi, oferind claritate sistemului, reducând denaturările și facilitând în același timp respectarea normelor fiscale ([23]).

Accesul la piața unică este o oportunitate pe care multe întreprinderi mici și mijlocii din România ar putea să o exploateze. În ultimii 20 de ani, comerțul cu mărfuri a crescut semnificativ, deși integrarea comercială a României pe piața unică se situează sub media UE [28 % din PIB față de 42 % din PIB în 2024 ([24]) – a se vedea anexa 4]. Se preconizează că aderarea țării la spațiul Schengen începând cu 1 ianuarie 2025 va facilita investițiile străine și va îmbunătăți fluxurile comerciale cu alte țări ale UE.

Abordarea profesiilor reglementate restrictiv ar putea stimula productivitatea. Restricțiile reglementare impuse într-o serie de profesii sunt în continuare mai stricte în România decât media UE. Acest lucru creează costuri suplimentare, în special pentru întreprinderile mici și mijlocii, reducând în același timp productivitatea și limitând mobilitatea forței de muncă în interiorul UE prin faptul că fac ca profesioniștilor calificați din alte țări ale UE să le fie mai greu să lucreze în România. Acest lucru este valabil în special pentru inginerii constructori, arhitecți, contabili, ghizi turistici și notari.

Nu au fost încă observate efectele măsurilor de îmbunătățire a performanței achizițiilor publice. Sistemul de achiziții publice din România continuă să se confrunte cu provocări în materie de transparență, eficiență și respectare a standardelor UE. România continuă reformele (sprijinite de Mecanismul de redresare și reziliență) menite să simplifice procedurile și să consolideze capacitatea instituțională prin furnizarea de programe de formare specializate funcționarilor publici implicați în achizițiile publice. Ar fi benefice și alte îmbunătățiri, cum ar fi cele menționate în Strategia națională privind achizițiile publice 2023-2027, în special în ceea ce privește: (i) profesionalizarea și asigurarea personalului necesar pentru autoritățile contractante; (ii) previzibilitatea cererilor de propuneri, oferind întreprinderilor orientări clare și stabile, suficient timp pentru a depune oferte de calitate și proporționalitatea dintre nivelul cerințelor și dimensiunea finanțării și (iii) o mai bună aliniere a cererilor de propuneri la prioritățile de finanțare ale întreprinderilor mici și mijlocii.

([23]) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 156/2024 a redus pragul de eligibilitate pentru regimul fiscal special pentru microîntreprinderi de la 500 000 EUR la 250 000 EUR începând cu 1 ianuarie 2025 și, ulterior, la 100 000 EUR începând cu 1 ianuarie 2026.

([24]) „Integrarea comercială” este definită ca media importurilor intra-UE și a exporturilor intra-UE.

DECARBONIZAREA, ACCESIBILITATEA PREȚURILOR ENERGIEI ȘI SUSTENABILITATEA

Energie la prețuri accesibile pentru industrie și gospodării

Prețurile ridicate la energie reprezintă o provocare semnificativă pentru competitivitatea României. În 2024, prețurile angro ale energiei electrice din România au fost, în medie, de aproximativ 103,5 EUR pe megawatt-oră (MWh). Astfel, țara se numără printre țările cu cele mai mari prețuri la energie electrică din UE, fiind depășită numai de Irlanda și Italia. România produce energie electrică dintr-un mix de gaze naturale, cărbune, hidroenergie, energie nucleară și surse regenerabile. Țara s-a angajat să elimine treptat cărbunele, deși Ministerul Energiei urmărește să obțină în prezent o prelungire a unora dintre etapele de dezafectare planificate. Aceste provocări sunt intensificate și mai mult de congestionarea capacităților interzonale de comercializare a energiei electrice în Europa Centrală și de Est și de creșterea fluxurilor de energie electrică direcționate către Ucraina și Moldova, care sunt parțial aprovizionate din Europa de Sud-Est.

Măsurile de plafonare a prețurilor introduse pentru a reduce costul facturilor la energie trebuie să fie mai bine direcționate. Din noiembrie 2021, România a plafonat costul facturilor la energie electrică și gaze pentru gospodării, întreprinderi mici, spitale, școli și instituții publice, acoperind consumul până la anumite limite lunare. Guvernul plătește diferența furnizorilor de energie. Această schemă urma să se încheie la sfârșitul lunii martie 2025, dar a fost prelungită recent (până la sfârșitul lunii iunie 2025 pentru energia electrică și până în martie 2026 pentru gaze). Astfel de măsuri ar trebui să fie mai bine direcționate pentru a-i proteja pe consumatorii vulnerabili, oferind în același timp stimulente pentru realizarea de economii de energie prin renovarea clădirilor. Furnizorii și-au exprimat în repetate rânduri îngrijorarea cu privire la întârzierile în efectuarea plăților de către guvern, iar analiștii au avertizat că denaturările pieței create de acest sistem vor fi dificil de soluționat.

Sistemele flexibile sunt esențiale pentru prevenirea și limitarea creșterilor bruște ale prețurilor energiei electrice. Atât România, cât și regiunea extinsă a Europei de Sud-Est s-au confruntat cu perioade prelungite marcate de prețuri ridicate la energia electrică, în special în timpul orelor de vârf din vara anului 2024. Valurile de căldură și seceta au redus producția centralelor hidroelectrice și nucleare interne, accentuând și mai mult creșterea prețurilor. Aceste probleme au fost agravate de capacitățile limitate de import, de constrângerile privind sursele flexibile de energie și de exporturile de energie electrică spre Ucraina și Moldova. Deși a existat adesea o ofertă excedentară de energie solară în timpul zilei, cererea din timpuri serii a depășit adesea oferta disponibilă, ceea ce a făcut ca producția de energie electrică să fie costisitoare. Abordarea acestor probleme necesită soluții care să sporească flexibilitatea și să permită o mai bună utilizare a potențialului țării în materie de energie din surse regenerabile. Gestionarea pe termen scurt implică îmbunătățirea măsurilor de răspuns al părții de consum, implementarea de sisteme de stocare (cum ar fi bateriile) și îmbunătățirea comerțului transfrontalier cu energie electrică prin interconexiunile existente. Asigurarea flexibilității pe termen lung necesită investiții în infrastructură și un rol mai important pentru energia curată în mixul energetic, pentru a asigura accesibilitatea, fiabilitatea și sustenabilitatea.

O soluție pentru a reduce prețurile relativ ridicate ale energiei electrice din România ar putea fi impozitarea, prin

transferarea sarcinii de la energia electrică către combustibilii fosili. Impozitele și taxele pe energia electrică reprezintă aproape 26 % din prețul total al energiei electrice pentru gospodării și aproximativ 10 % pentru industriile mari consumatoare de energie. În ceea ce privește gazele, impozitele și taxele reprezintă 16 % din preț pentru gospodării și aproximativ zero pentru industriile mari consumatoare de energie. Aceste taxe mai mari pe energia electrică împiedică trecerea la încălzirea și procesele industriale bazate pe energia electrică, făcând ca această tranziție să fie mai costisitoare. Transferarea sarcinii fiscale de la energia electrică către combustibilii fosili ar putea duce la scăderea prețurilor la energie pentru consumatori și la creșterea competitivității industriilor.

Mixul energetic, decarbonizarea și diversificarea surselor de producție

România acordă un nivel semnificativ de subvenții pentru combustibilii fosili, care sunt relevante din punct de vedere macroeconomic, fără a fi planificată o eliminare treptată a acestora înainte de 2030. Acestea reprezintă 0,47 % din PIB-ul României, un procent similar mediei ponderate la nivelul UE, de 0,49 %. Reducerea și eliminarea treptată a acestor subvenții sunt conforme cu angajamentele UE și pot oferi guvernului mai multă flexibilitate în ceea ce privește opțiunile sale în materie de cheltuieli. Subvențiile acordate pentru combustibilii fosili care nu abordează într-o manieră punctuală sărăcia energetică, care nu răspund preocupărilor reale legate de securitatea energetică, care împiedică electrificarea și care nu sunt esențiale pentru competitivitatea industrială ar putea fi avute în vedere pentru a face obiectul unei eliminări treptate prioritare. Sunt incluse aici și deciziile de a acoperi pierderile suportate de întreprinderile din sectorul combustibililor fosili și sprijinul pentru încălzire acordat gospodăriilor.

România a realizat progrese în ceea ce privește tranziția verde, inclusiv în lumina angajamentelor asumate în planul său de redresare și reziliență și în programele politicii de coeziune. Mixul energetic global al României depinde încă în mare măsură de combustibilii fosili, în pofida potențialului ridicat al surselor regenerabile de energie. Mixul energetic al României include 36 % petrol și 25 % gaze naturale, în timp ce sursele regenerabile de energie (inclusiv biocombustibilii) au reprezentat 20 %. Eforturile de decarbonizare continuă, iar România depune eforturi pentru a accelera implementarea surselor regenerabile de energie. Capacitatea instalată a acestora a crescut cu 14 % în 2024, dar progresele sunt mai lente decât se anticipase, cu întârzieri semnificative în ceea ce privește implementarea și conectarea la rețea, dezvoltarea de soluții de stocare și creșterea flexibilității cererii. Combinate cu preocupările legate de securitatea aprovizionării, aceste întârzieri riscă să încetinească eliminarea treptată a centralelor electrice pe bază de cărbune și lignit. În același timp, potențialul de implementare a energiei din surse regenerabile este în continuare frânat de cadrul de autorizare. Cu toate acestea, simplificarea procedurilor de acordare a licențelor și de autorizare pentru investițiile în surse regenerabile de energie este planificată pentru 2025 printr-o reformă a planului de redresare și reziliență al României.

Producția de energie electrică din surse regenerabile a reprezentat puțin sub jumătate din totalul producției în 2024, ușor peste ponderea globală a UE. S-au înregistrat progrese în ceea ce privește creșterea capacității instalate pentru energia solară, eoliană, hidroelectrică și a scăzut capacitatea pentru energia din surse neregenerabile. Pe baza planului său național actualizat privind energia și clima, România urmărește să se asigure că 38,3 % din energia din surse regenerabile face parte din consumul final brut de energie până în 2030 (în creștere față de nivelul actual de 20 %).

Decarbonizarea în continuare a sectorului energetic ar oferi energie la costuri reduse gospodăriilor și industriei și ar

stimula competitivitatea României. Planul de redresare și reziliență al României conține măsuri de dezafectare a centralelor electrice pe bază de cărbune și lignit până la sfârșitul anului 2025, împreună cu alte măsuri de accelerare a implementării energiei din surse regenerabile. Aceste măsuri urmează să fie puse în aplicare prin reforme menite să decarbonizeze sistemul energetic și să faciliteze utilizarea terenurilor de stat pentru investiții în energia din surse regenerabile. Măsurile sunt combinate cu investiții care sprijină instalarea de noi capacități de producție de energie din surse regenerabile și cu investiții în stocarea energiei electrice. Măsurile sunt completate de investiții semnificative incluse în programul Fondului pentru o tranziție justă din cadrul politicii de coeziune a UE.

Realizarea de progrese în ceea ce privește decarbonizarea poate contribui complementar la securitatea aprovizionării. România joacă un rol esențial în asigurarea securității aprovizionării cu energie în regiune. Recent, a sprijinit țările învecinate Moldova și Ucraina, exportând cantități mai mari de energie către acestea. Prin urmare, este esențial ca România să maximizeze utilizarea infrastructurii existente și să o dezvolte în continuare. De asemenea, este important ca România să își consolideze sistemele energetice și să își sporească flexibilitatea, pentru a asigura o mai bună securitate a aprovizionării și o mai bună utilizare a potențialului său semnificativ în materie de energie din surse regenerabile. Planul de redresare și reziliență conține investiții la scară largă în instalațiile de stocare a energiei electrice, ceea ce va permite o mai mare flexibilitate a sistemului de energie electrică din România și o mai bună integrare a energiei din surse regenerabile. Cu toate acestea, provocările cu care se confruntă integrarea sistemului energetic sunt semnificative, cu perioade lungi de așteptare pentru conectarea la rețea a surselor regenerabile de energie. Cadrul de reglementare al României prezintă în continuare obstacole în calea dezvoltării resurselor flexibile, împiedicând participarea răspunsului părții de consum și a altor resurse energetice distribuite.

S-au înregistrat progrese în ceea ce privește cadrul juridic pentru acordarea autorizațiilor pentru proiectele privind sursele regenerabile de energie. Au fost introduse măsuri pentru a facilita participarea persoanelor și a comunităților la astfel de proiecte. Aceasta a implicat o procedură simplificată de conectare la rețea pentru sursele regenerabile de energie pentru prosumatori, precum și procese digitale și transparente de conectare la rețea. Cu toate acestea, procesul de autorizare pentru proiectele privind energia din surse regenerabile nu este centralizat, ceea ce duce la proceduri paralele și la duplicarea cerințelor în materie de documentație.

Tranziția către o industrie curată și reziliența în domeniul apei

România are potențialul de a sprijini decarbonizarea industriei sale prelucrătoare. Deși producția a devenit mai eficientă din punct de vedere energetic, aceasta nu se bazează încă pe surse de energie mai curate. Decarbonizarea sectoarelor industriale – în special a întreprinderilor producătoare și mari consumatoare de energie – este îngreunată de costurile ridicate ale energiei. Acest lucru se datorează faptului că prețurile energiei electrice sunt încă influențate în mare măsură de capacitățile de producere a combustibililor fosili, în timp ce combustibilii de înlocuire (de exemplu, hidrogenul din surse regenerabile) nu sunt încă pe deplin dezvoltați. Planurile actuale de decarbonizare a industriei se bazează pe creșterea utilizării energiei din surse regenerabile, a gazelor și a capacităților nucleare. Planul de redresare și reziliență conține reforme care vor introduce contracte de achiziție de energie electrică și mecanisme de tip „contract pentru diferență” pe piața energiei. Acest lucru va permite dezvoltarea în continuare a surselor regenerabile de energie și adoptarea acestora de către utilizatorii industriali, ceea ce va reduce în cele din urmă costurile acestora cu energia electrică. Achizițiile publice verzi, care ar putea sprijini, de asemenea, decarbonizarea industriei pe

partea de consum, nu sunt încă utilizate la scară largă (anexa 8).

România și-ar putea accelera tranziția către o economie circulară. Tranziția industrială a României către circularitate se află doar într-un stadiu incipient, iar investițiile actuale sunt inadecvate pentru inițiativele de proiectare ecologică și de gestionare a deșeurilor de ambalaje și pentru instrumentele digitale. În cadrul planului său de redresare și reziliență, România a adoptat prima sa strategie privind economia circulară, dar sunt necesare eforturi pentru a pune în aplicare acțiunile incluse în plan. Utilizarea circulară a materialelor de către România a scăzut lent din 2012 și era de 1,3 % în 2023, cu mult sub media UE de 11,8 %. Cu 0,34 EUR per kg de material generat consumat în 2023, productivitatea resurselor României rămâne cu mult sub media UE de 2,23 EUR per kg. Măsuri suplimentare de stimulare a tranziției către o economie circulară și de creștere a ratelor de reciclare, inclusiv pentru materiile prime critice, ar îmbunătăți eficiența resurselor, reducând în același timp deșeurile. Acest lucru are un potențial clar de sprijinire a competitivității. De asemenea, sunt necesare mai multe eforturi pentru a renunța la depozitarea deșeurilor, care se practică în continuare într-o măsură importantă (anexa 7). România riscă să nu îndeplinească nici obiectivele privind deșeurile municipale și obiectivele privind deșeurile de ambalaje pentru 2025, și nici obiectivul pentru 2035 privind deșeurile municipale depozitate.

Baza industrială a început tranziția către zero emisii nete, dar există în continuare provocări semnificative. România își menține un profil industrial puternic, industria și construcțiile contribuind cu aproximativ 30 % la valoarea sa adăugată brută, poziționând-o printre țările din UE cu cea mai mare pondere a industriei. În pofida obiectivelor de politică industrială din Strategia industrială a României pentru perioada 2023-2027, capacitatea de producție a țării în domeniul tehnologiilor „zero net” rămâne modestă și fragmentată, din cauza lipsei unui ecosistem de inovare favorabil și a unor competențe adaptate. Cu toate acestea, s-a înregistrat o anumită creștere în sectorul bateriilor și în cel al stocării. Mediul de reglementare prezintă provocări substanțiale, procesele îndelungate de acordare a licențelor și stabilitatea insuficientă în materie de reglementare împiedicând investițiile în tehnologiile curate. Deși România a alocat 199 de milioane EUR sub formă de granturi prin intermediul planului său de redresare și reziliență pentru proiecte privind bateriile și celulele fotovoltaice, țara se confruntă în continuare cu obstacole structurale, inclusiv scara limitată, lanțurile de aprovizionare locale insuficient dezvoltate și lipsa persistentă de personal calificat, care împiedică extinderea capacităților sale de producție care contribuie la obiectivul zero emisii nete (anexa 8). România a alocat deja încă aproximativ 1,4 miliarde EUR în cadrul politicii de coeziune pentru investiții în cadrul platformei „Tehnologii strategice pentru Europa” (microelectronică, hidrogen verde, tehnologii critice în domeniul biotehnologiei, robotică în domeniul asistenței medicale).

România se confruntă cu vulnerabilități tot mai mari legate de climă, în special din cauza fenomenelor meteorologice extreme, cum ar fi inundațiile, secetele și valurile de căldură. Deși dispune de resurse abundente de apă dulce, România se confruntă cu provocări grave legate de reziliența în domeniul apei, poluarea apei, stresul hidric și gestionarea ineficientă a apei. Acestea sunt exacerbate de schimbările climatice, de infrastructura învechită, de punerea în aplicare cu întârziere a măsurilor de prevenire a riscului de inundații și de despădurire. Pierderile economice cauzate de fenomenele meteorologice și climatice extreme sunt estimate la 19,6 miliarde EUR pentru perioada 1980-2023, din care 7,3 miliarde EUR pot fi atribuite inundațiilor extreme. În același timp, seceta exercită o presiune imensă asupra disponibilității resurselor de apă, amenințând diferite sectoare economice și afectând producția energetică și securitatea energetică. Gestionarea durabilă a apei este îngreunată și mai mult de faptul că în continuare se realizează investiții insuficiente în infrastructura critică, de creșterea poluării, de conformitatea scăzută în ceea ce privește epurarea apelor uzate și de politicile limitate de reutilizare a apei. În plus, disparitățile în

ceea ce privește accesul la apă potabilă și la salubritate, în special între zonele urbane și cele rurale, accentuează inegalitățile regionale și împiedică creșterea economică ce aduce beneficii întregii societăți.

Consolidarea rezilienței în domeniul apei este esențială pentru sprijinirea creșterii economice durabile în România. Acest lucru va necesita modificări ale cadrului juridic, îmbunătățirea cadrelor de guvernanță, extinderea soluțiilor existente și investiții în domenii-cheie, cum ar fi aprovizionarea cu apă potabilă, colectarea și epurarea apelor uzate, reutilizarea apei și modernizarea infrastructurii de apă. Pentru a aborda nevoile de investiții substanțiale și nivelul scăzut de respectare a legislației UE în domeniul apei, România va trebui să utilizeze pe deplin fondurile UE disponibile, să accelereze punerea în aplicare a proiectelor existente și să asigure un sector al apei mai rezilient și mai sustenabil, aliniat la obiectivele economice și de mediu pe termen lung ale UE.

Sunt necesare investiții substanțiale pentru a sprijini tranziția verde. România se confruntă cu nevoi semnificative de investiții pentru a asigura succesul tranziției verzi și a îndeplini țintele de mediu ale UE. Țara are nevoie de investiții suplimentare pentru tranziția către o economie circulară și pentru prevenirea și controlul poluării, în primul rând pentru măsuri privind aerul curat și măsuri de atenuare a zgomotului. Având în vedere deficitul bugetar ridicat al României, aceste nevoi de investiții necesită utilizarea eficientă a fondurilor UE, alături de resursele interne, pentru a sprijini obiectivele de dezvoltare durabilă ale țării.

COMPETENȚE, LOCURI DE MUNCĂ DE CALITATE ȘI ECHITATE SOCIALĂ

Provocările de pe piața forței de muncă persistă.

În pofida creșterii ratei de ocupare a forței de muncă, piața forței de muncă din România se confruntă cu disparități semnificative între grupurile de populație și între regiuni. Rata de ocupare a forței de muncă s-a îmbunătățit, situându-se la 69,5 % în 2024 față de 75,5 % în UE, dar rămâne printre cele mai scăzute din UE și se află sub obiectivul de ocupare a forței de muncă de 74,7 % pentru 2030. Creșterea gradului de ocupare a forței de muncă este afectată de participarea limitată pe piața muncii a femeilor, a tinerilor, a persoanelor slab calificate, a persoanelor cu handicap și a persoanelor din comunitatea romă (a se vedea anexa 10). România are printre cele mai ridicate rate de tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET). Persoanele cu un nivel mai scăzut de educație sunt mult mai puțin prezente pe piața forței de muncă decât persoanele cu studii superioare. Ocuparea forței de muncă în rândul persoanelor cu handicap s-a îmbunătățit, dar rămâne o provocare. Rata persoanelor de etnie romă care ocupă un loc de muncă remunerat continuă să fie foarte scăzută. Participarea pe piața locurilor de muncă variază, de asemenea, în mod semnificativ de la o regiune la alta: regiunea București-Ilfov are cea mai mare rată de ocupare a forței de muncă, cu 18,1 puncte procentuale mai mare decât regiunea de sud-est, regiunea cu cea mai scăzută rată (a se vedea anexa 17).

Integrarea femeilor pe piața forței de muncă rămâne esențială pentru creșterea nivelului global de ocupare a forței de muncă. În pofida unei ușoare îmbunătățiri în 2024, disparitatea de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în România este una dintre cele mai ridicate din UE. Participarea femeilor pe piața forței de muncă se confruntă cu provocări legate de măsurile de activare inadecvate (în special pentru persoanele slab calificate) și de accesul insuficient la educație și îngrijire timpurie, în special în zonele rurale. În 2024, doar 11,4 % dintre copiii cu vârste cuprinse între 0 și 3 ani erau înscriși în structuri formale de îngrijire a copiilor, cu mult sub media UE de 39,2 %. Femeile sunt în continuarea cele cărora le revine cea mai mare parte a responsabilităților de îngrijire, pe lângă maternitate. Îmbunătățirea acoperirii și a calității educației și îngrijirii timpurii, în special în zonele rurale, ar putea oferi un sprijin în acest sens.

Creșterea cererii de forță de muncă calificată, combinată cu o populație în scădere, riscă să accentueze deficitul de forță de muncă și necorelarea dintre competențe și cererea pieței. Deși ratele locurilor de muncă vacante rămân scăzute, România se numără printre statele membre cu cel mai mare număr de ocupații care se confruntă cu lipsă de personal. În același timp, pentru alte domenii profesionale există prea mulți lucrători, ceea ce evidențiază dezechilibrele de pe piața forței de muncă (Autoritatea Europeană a Muncii, 2024). Angajatorii consideră că lipsa unor competențe adecvate în cadrul forței de muncă este una dintre principalele constrângeri cu care se confruntă în activitatea lor, iar IMM-urile sunt afectate în mod deosebit. Pe măsură ce România își continuă tranziția către o economie bazată pe servicii, digitală și verde, se preconizează că cererea de forță de muncă înalt calificată va crește până la 30 % în următorii 10 ani (CEDEFOP, 2024). În plus, având în vedere scăderea preconizată a populației în vârstă de muncă din România, determinată de îmbătrânirea societății și de emigrație, aceste deficite se pot agrava fără o

piață activă consolidată a forței de muncă, fără politici consolidate de perfecționare și de păstrare a talentelor.

Politicile privind piața forței de muncă insuficient finanțate, fără o direcționare clară și ineficace, împreună cu capacitatea scăzută a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă, limitează oportunitățile potențiale de ocupare a forței de muncă. România are unul dintre cele mai scăzute niveluri de cheltuieli din UE dedicate măsurilor de activare (0,09 % din PIB în 2023, a se vedea anexa 10). În plus, cheltuielile se concentrează în principal pe subvențiile pentru ocuparea forței de muncă și doar o mică parte se referă la recalificare și perfecționare, deși acestea s-au dovedit a fi mai eficiente. Participarea la programele de formare a grupurilor de populație cel mai puțin prezente pe piața forței de muncă este scăzută, ceea ce indică necesitatea unor măsuri mai adaptate. Deși sprijinul pentru ocuparea forței de muncă poate îmbunătăți perspectivele de a-și găsi un loc de muncă ale persoanelor slab calificate aflate în căutarea unui loc de muncă, acesta are un efect minim asupra lucrătorilor calificați și nu reușește să abordeze problema lipsei de personal calificat din țară. Eficacitatea măsurilor de activare este limitată și mai mult de capacitatea scăzută a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă de a oferi un sprijin individualizat și de a colabora în mod eficace cu angajatorii. În perioada 2021-2027, Fondul social european Plus investește 153 de milioane EUR în consolidarea capacității serviciilor publice de ocupare a forței de muncă din România prin formare și personal suplimentar, precum și prin îmbunătățirea relevanței, a calității și a vizibilității serviciilor sale.

Sistemele de educație și formare performante sunt esențiale pentru îmbunătățirea competitivității

Deși există reforme în curs, sistemul de educație și formare nu oferă încă competențele de care țara are nevoie pentru a-și îmbunătăți competitivitatea. Testul PISA din 2022 arată că România are una dintre cele mai ridicate rate de tineri în vârstă de 15 ani din UE care nu dispun de un nivel de bază de competențe la matematică (48,6 % față de UE: 29,5 %), citire (41,7 % față de UE: 26,2 %) și științe (44 % față de UE: 24,2 %). Aceste cifre reflectă provocările structurale legate de aspecte precum calitatea predării și profesia de cadru didactic, programa școlară și punerea în aplicare a acesteia, precum și impactul considerabil al factorilor socioeconomici asupra rezultatelor școlare (a se vedea anexa 12). Lipsa competențelor de bază este deosebit de problematică având în vedere tendințele de scădere demografică ale României, limitând potențialul populației și eficacitatea perfecționării și a recalificării ulterioare. În plus, 74 % dintre tinerii români în vârstă de 14 ani nu dispun de competențele de alfabetizare informatică și informațională necesare pentru a înțelege lumea digitală de astăzi (UE în 2023: medie: 43 %). Legile educației adoptate în 2023 și planul de redresare și reziliență încearcă să abordeze unele dintre provocări, dar nu a putut fi încă observat un impact al acestora, existând uneori întârzieri semnificative în punerea în aplicare a investițiilor și a reformelor prevăzute. Punerea în aplicare eficace a legislației în domeniul educației ar putea îmbunătăți formarea cadrelor didactice și ar putea conduce la îmbunătățirea predării bazate pe competențe și la niveluri mai ridicate ale competențelor.

Inegalitățile în materie de educație sunt mari, în special între zonele rurale și cele urbane. Participarea scăzută și în scădere la educația și îngrijirea timpurie limitează învățarea timpurie și agravează inegalitățile, ratele de participare fiind scăzute în special în zonele rurale. Există un decalaj semnificativ în materie de performanță între școlile din zonele urbane și cele din zonele rurale (a se vedea anexa 12), dar și între regiunea-capitală și regiunile mai puțin dezvoltate, în timp ce jumătate dintre copiii romi frecventează școli segregate, ceea ce accentuează inegalitățile educaționale. Punerea în aplicare a metodologiei naționale de identificare și combatere a segregării în școli poate contribui la abordarea acestei provocări. Fragmentarea rețelei școlare, în special în zonele rurale,

afectează accesul la educație și calitatea acesteia, inclusiv eficiența cheltuielilor. Școlile mici din zonele rurale desfășoară adesea ore cu mai multe clase simultan din cauza numărului redus de elevi înscriși, în timp ce profesorii din aceste școli acoperă adesea materii pentru care nu sunt calificați. Rata de părăsire timpurie a școlii este, de asemenea, deosebit de ridicată în zonele rurale (26,5 % față de 16,8 % la nivel național în 2024, cea mai ridicată rată din UE) și în rândul romilor. Elaborarea unei strategii naționale pentru reorganizarea rețelelor școlare și a celor de educație și îngrijire timpurie aliniate la tendințele demografice și pentru îmbunătățirea participării la aceste forme de educație în primii ani de viață ar putea contribui la asigurarea unui acces lărgit la o educație de calitate și ar putea îmbunătăți eficiența cheltuielilor.

România își modernizează sistemul de educație și formare profesională, dar persistă provocări în ceea ce privește satisfacerea nevoilor pieței forței de muncă și promovarea competitivității durabile. Educația și formarea profesională dual (și anume cursuri profesionale combinate cu experiență la locul de muncă) a fost introdusă recent în învățământul superior, iar guvernul intenționează să treacă toate programele profesionale secundare la sistemul dual până în 2029-2030. Cu sprijinul Mecanismului de redresare și reziliență, școlile profesionale sunt dotate cu ateliere de practică, inclusiv echipamente digitale și laboratoare informatice, care ar trebui să contribuie la îmbunătățirea atractivității și a calității formării. Cu toate acestea, începând din 2024, doar o fracțiune dintre proaspeții absolvenți beneficiaseră de învățarea la locul de muncă (7,2 % față de 65,3 % în UE), iar rata de ocupare a forței de muncă în rândul acestora este mai mică decât media UE (66,7 % față de 80 % în UE). Pentru ca formarea profesională să devină mai relevantă pentru piața forței de muncă, este important: (i) să se încurajeze întreprinderile locale să se implice mai mult în formarea oferită, inclusiv prin oferirea de stimulente financiare sau sprijin pentru IMM-uri și (ii) să se transpună mai bine informațiile privind competențele – disponibile în prezent prin intermediul platformei ReCONECT – în elaborarea de politici bazate pe date concrete și în programe de învățământ adaptate.

Tendințele de pe piața forței de muncă impun creșterea numărului de profesioniști din domeniile STIM, îmbunătățirea calității învățământului superior și sporirea relevanței acestuia pentru nevoile angajatorilor. Deși România are una dintre cele mai mari ponderi de studenți în domeniile STIM (știință, tehnologie, inginerie și matematică) (30,1 % față de 27,1 % în UE în 2023), rata scăzută de participare la învățământul superior (23,2 % în rândul persoanelor cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani, UE: 44,2 % în 2024) înseamnă că numărul absolut de profesioniști formați în domeniile STIM este insuficient (inclusiv în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor). Mărirea numărului de profesioniști în domeniile STIM (esențială pentru competitivitate) necesită îmbunătățirea nivelului competențelor de bază (inclusiv procentul elevilor cu rezultate foarte bune), dar și îmbunătățirea programelor de învățământ și a metodelor de formare pentru a se concentra mai mult asupra cunoștințelor practice, a competențelor și a aplicării practice. La rândul său, acest lucru va îmbunătăți rata de absolvire a învățământului terțiar, care continuă să fie frânată de participarea scăzută la programele universitare. Printre motivele participării scăzute se numără provocările în materie de acces cu care se confruntă elevii care provin din medii defavorizate, rata ridicată de părăsire timpurie a școlii și faptul că un număr considerabil de elevi din ultimul an nu susțin examenul de bacalaureat. În plus, abandonul școlar este larg răspândit și în cazul programelor universitare. Două programe la scară largă finanțate de Fondul social european Plus sunt în curs pentru a îmbunătăți accesul studenților defavorizați și pentru a crește ratele de continuare a studiilor.

Îmbunătățirea învățării pe tot parcursul vieții este esențială nu numai pentru a crea oportunități de angajare mai bune și pentru a stimula competitivitatea, ci și pentru a preveni agravarea inegalităților. Participarea la învățarea pe tot parcursul vieții s-a îmbunătățit considerabil (de la 5,8 % în

2016 la 19,1 % în 2022), depășind obiectivul național de 17,4 % pentru 2030. Cu toate acestea, în pofida îmbunătățirilor recente, aceasta rămâne insuficientă pentru a răspunde nevoilor în schimbare rapidă în materie de competențe, iar peste 72 % dintre adulți nu dispun de competențe digitale de bază, ceea ce frânează transformarea digitală a economiei. În plus, persoanele cu un nivel scăzut de educație sau care trăiesc în zone rurale (deja afectate în mod disproporționat de sărăcie și având mai puține oportunități de angajare) participă mult mai puțin la activitățile de actualizare a competențelor, ceea ce le accentuează și mai mult situația defavorabilă. Abordarea acestor bariere prin opțiuni flexibile de formare și sprijin financiar poate contribui la reducerea decalajelor în materie de competențe și la promovarea unui acces mai incluziv la oportunități de învățare pe tot parcursul vieții. Pe măsură ce România înregistrează progrese în ceea ce privește punerea în aplicare a unor noi strategii naționale în domeniul învățării în rândul adulților (sprijinite în mare măsură de Fondul social european Plus), aceasta ar putea pune un accent mai mare pe consolidarea coordonării interguvernamentale și pe stimularea rolului sectorului privat în ceea ce privește actualizarea competențelor. Acest lucru ar putea implica cerințe de formare mai stricte și mai bine puse în aplicare, precum și sprijin financiar specific pentru întreprinderi.

O protecție socială solidă și accesul la servicii esențiale sunt cruciale pentru echitatea socială.

Combaterea sărăciei generalizate, a excluziunii sociale și a inegalității rămâne o provocare majoră. În pofida progreselor recente, România are în continuare una dintre cele mai ridicate rate de adulți și copii expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială din UE (27,9 %, față de media UE de 21,0 %, a se vedea anexa 11). Există disparități semnificative între capitală și celelalte regiuni, cu o prevalență ridicată a fenomenului în zonele rurale (a se vedea anexa 17). Riscurile sunt mai mari pentru grupurile vulnerabile, inclusiv pentru persoanele cu handicap, romi, lucrătorii cu un nivel scăzut de educație, lucrătorii cu fracțiune de normă și, parțial, pentru lucrătorii independenți. Rata sărăciei persoanelor încadrate în muncă este aproape dublă față de media UE. Având în vedere nivelul ridicat de profunzime a sărăciei și a inegalității, precum și gradul scăzut de adecvare și acoperire a sistemului de protecție socială, România are nevoie să își concentreze eforturile în direcția înregistrării de progrese în ceea ce privește reducerea numărului de persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială până în 2030. Îmbunătățirea eficienței sistemului de protecție socială și asigurarea unei finanțări stabile, a unei monitorizări eficace și a unei evaluări a impactului ar limita sărăcia și excluziunea socială, în special în comunitățile rurale mai mici. Programele finanțate de UE oferă un sprijin considerabil, inclusiv prin instituirea a 2 000 de servicii comunitare integrate în zonele rurale și prin consolidarea serviciilor de sănătate, educaționale și sociale.

Asigurarea accesului efectiv la servicii de asistență medicală de calitate rămâne o provocare, în special în zonele rurale și pentru grupurile vulnerabile. În România, nevoile medicale nesatisfăcute se află la un nivel ridicat, în principal din cauza costurilor directe ([25]) mari pentru gospodării, cu disparități semnificative între grupurile de venituri și populațiile urbane și rurale. Deficitul de personal, în principal din cauza emigrării profesioniștilor din domeniul sănătății, limitează și mai mult disponibilitatea asistenței medicale, care se concentrează în spitale. Implicarea limitată a structurilor care acordă asistență medicală primară în prevenirea bolilor, în diagnosticarea timpurie și în opțiunile de tratament duce la un număr mare de spitalizări care ar putea fi evitate. Ca urmare a acestei situații, mortalitatea prematură este printre cele mai ridicate din UE. Pentru a aborda aceste provocări este nevoie de o finanțare suficientă și de o alocare optimizată, care să deplaseze accentul către asistența medicală primară și către serviciile

([25]) Plăți la fața locului către furnizorii de servicii medicale.

comunitare. Instrumentele digitale ar îmbunătăți și mai mult eficiența sistemului.

Serviciile de îngrijire pe termen lung din România sunt subfinanțate, cheltuielile publice fiind cu mult sub media UE. Doar un mic procent din persoanele cu vârsta de peste 65 de ani beneficiază de îngrijire la domiciliu. Zonele rurale și îndepărtate se confruntă cu servicii limitate și de slabă calitate. Deficitul de personal calificat exacerbează problema, cea mai mare parte a serviciilor de îngrijire de mare intensitate fiind furnizate de îngrijitori informali. Îngrijirea comunitară de calitate și accesibilă ca preț este esențială pentru a sprijini dezinstituționalizarea și viața independentă a persoanelor cu handicap. Reforma din 2024 a serviciilor de asistență socială din România vizează îmbunătățirea finanțării și a calității serviciilor. Succesul său depinde de structuri adecvate de guvernanță și de punere în aplicare. În acest sens ar trebui consolidată capacitatea autorităților locale, ar trebui să se adopte legislația secundară și să se efectueze o evaluare cuprinzătoare a nevoilor de personal pentru a răspunde cererii tot mai mari de îngrijitori calificați și dezvoltării serviciilor de îngrijire la domiciliu și a serviciilor de îngrijire în comunitate.

Costurile cu locuința și condițiile precare de locuit continuă să fie problematice. Un procent semnificativ de români, în special cei expuși riscului de sărăcie, cheltuiesc o mare parte din venituri pentru locuință (a se vedea anexa 11). Cheltuielile cu locuința reprezintă o povară semnificativă pentru aproape două din cinci gospodării. România are una dintre cele mai ridicate rate de privare severă de locuință și de supraaglomerare din UE, în special în zonele rurale. Pentru a face față acestor provocări, sunt necesare investiții strategice în infrastructura locuințelor și în politici care să stimuleze accesibilitatea financiară și disponibilitatea locuințelor, în special pentru persoanele cele mai vulnerabile. Strategia națională a locuirii vizează reducerea deprivării de locuință, a supraaglomerării și a proporției de persoane, în special din comunitățile marginalizate, care trăiesc în așezări informale. Accelerarea punerii sale în aplicare este esențială, împreună cu cea a Strategiei pentru incluziunea socială a persoanelor fără adăpost pentru perioada 2022-2027. Fondurile politicii de coeziune sprijină construirea și renovarea de locuințe sociale și eficiente din punct de vedere energetic și ajută autoritățile locale să reglementeze așezările informale. O planificare teritorială și reglementări mai stricte în materie de locuințe, în special adoptarea unor zonări favorabile incluziunii (care impun un procent minim de locuințe accesibile ca preț și/sau sociale în noile dezvoltări), pot contribui la atenuarea provocărilor în materie de locuințe. Ar putea fi avute în vedere investiții suplimentare în locuințe decente și la prețuri accesibile, pe lângă cele din planul de redresare și reziliență (investiții în locuințe pentru tineri, cadre didactice/personal medico-sanitar) și finanțate din fondurile politicii de coeziune.

Abordarea acestor provocări va ajuta România să stimuleze convergența socială ascendentă. Analiza din a doua etapă, în conformitate cu cadrul de convergență socială, indică provocări pentru România care pot afecta convergența socială în ceea ce privește situația sa socială și piața forței de muncă, precum și educația și competențele ([26]).

([26]) Comisia Europeană, SWD(2025) 95. Analiza se bazează pe toate datele cantitative și calitative disponibile și pe acțiunile politice întreprinse și planificate în acest sens.

CONSTATĂRI PRINCIPALE

Pentru a stimula competitivitatea, sustenabilitatea și echitatea socială, România ar beneficia de pe urma:

- **accelerării semnificative a punerii în aplicare a planului de redresare și reziliență**, inclusiv a capitolului privind REPowerEU; punerii rapide în aplicare a **politicii de coeziune**, profitând de oportunitățile din cadrul evaluării la jumătatea perioadei și utilizând în mod optim instrumentele UE, inclusiv **InvestEU** și **STEP**, pentru a îmbunătăți competitivitatea;

- **urmăririi unei traiectorii ferme de consolidare bugetară** prin punerea în aplicare a planului bugetar-structural național pe termen mediu și sprijinirea în continuare a acestuia prin măsuri corective suplimentare pentru a ține seama de deficitele bugetare și de cont curent ridicate;

- **consolidării mediului de cercetare și dezvoltare**, prin sporirea investițiilor publice și private, punând accentul pe păstrarea talentelor și sprijinind inovarea orientată către întreprinderi;

- **extinderii accesului întreprinderilor la surse de finanțare externă**, prin îmbunătățirea accesului la piețele de capital, prin încurajarea unei participări mai mari a investitorilor instituționali și prin creșterea alfabetizării financiare;

- **accelerării transformării digitale**, prin accelerarea implementării infrastructurii digitale, sprijinirea digitalizării întreprinderilor, îmbunătățirea serviciilor publice digitale pentru cetățeni și întreprinderi și depunerea de eforturi în vederea îndeplinirii obiectivelor deceniului digital;

- **raționalizării proceselor de reglementare pentru întreprinderi**, prin asigurarea previzibilității legislative și a transparenței, prin dereglementarea anumitor profesii și prin îmbunătățirea capacității autorităților contractante care se ocupă de achizițiile publice;

- **realizării de progrese suplimentare în ceea ce privește decarbonizarea sectoarelor energiei și producției**, cu accent pe eliminarea barierelor de reglementare din calea implementării și a integrării energiei din surse regenerabile;

- **transferării sarcinii fiscale actuale ridicate dinspre energia electrică către combustibilii fosili** pentru a stimula electrificarea și pentru a încuraja implementarea unor soluții mai curate bazate pe energie electrică pentru încălzire și procesele industriale;

- **asigurării accesibilității prețurilor energiei pentru industrie și gospodării**, fără a denatura formarea prețurilor la energie, prin reducerea cererii de energie prin renovarea energetică a clădirilor (rezidențiale și nerezidențiale), prin sprijinirea aprovizionării curate și diversificate (prin surse regenerabile de energie și rețele) și prin furnizarea de sprijin specific pentru a spori competitivitatea și a-i proteja pe consumatorii vulnerabili;

- **luării de măsuri concrete pentru eliminarea treptată a subvențiilor pentru combustibilii fosili**;

- **sprijinirii tranziției către o economie circulară și către o producție care contribuie la obiectivul zero emisii nete prin facilitarea investițiilor în aceste sectoare pentru** a spori eficiența resurselor și competitivitatea;

- **sprijinirii convergenței sociale ascendente, sporirii eficacității politicilor active în domeniul pieței forței de muncă și direcționării** acestora pentru a reduce decalajele persistente în ceea ce privește participarea pe piața forței de muncă a femeilor, a tinerilor, a persoanelor cu handicap, a persoanelor slab calificate și a romilor;

- **asigurării accesului egal la o educație de calitate și îmbunătățirii nivelului competențelor de bază, inclusiv al competențelor digitale**, pentru segmente diferite ale populației și în zone geografice diferite;

- **sporirii atractivității și a relevanței educației și formării profesionale pentru nevoile pieței forței de muncă și promovării participării la învățarea în rândul adulților** pentru a aborda deficitul de competențe**,** prin consolidarea implicării sectorului privat și a coordonării interguvernamentale;

- **consolidării eforturilor de reducere a nivelurilor ridicate de sărăcie și de deprivare materială** prin îmbunătățirea eficienței sistemului de protecție socială și a accesului la servicii sociale și la locuințe la prețuri accesibile, în special pentru grupurile vulnerabile ale populației, cum ar fi romii;

- **asigurării accesului efectiv la servicii de sănătate și de îngrijire pe termen lung de calitate**, în special în zonele rurale și pentru grupurile vulnerabile, prin consolidarea în continuare a asistenței medicale primare și preventive.

ANEXE

LISTA ANEXELOR

Aspecte fiscale 32

A1. Supravegherea bugetară și sustenabilitatea datoriei 32

A2. Fiscalitatea 42

Productivitatea 45

A3. Inovarea în mediul de afaceri 45

A4. Facilitarea activității economice 51

A5. Piețele de capital, stabilitatea financiară și accesul la finanțare 56

A6. Un cadru instituțional eficace 64

Durabilitatea 70

A7. O industrie curată și atenuarea schimbărilor climatice 70

A8. Tranziția energetică la prețuri accesibile 77

A9. Adaptarea la schimbările climatice, pregătirea pentru acestea și mediul 85

Echitate 91

A10. Piața forței de muncă 91

A11. Politici sociale 96

A12. Educație și competențe 102

A13. Tabloul de bord social 107

A14. Sănătatea și sistemele de sănătate 108

Aspecte orizontale 112

A15. Obiectivele de dezvoltare durabilă 112

A16. Progresele înregistrate în materie de RST și punerea în aplicare a fondurilor UE 114

A17. Regiuni competitive 122

LISTA TABELELOR

A1.1. Soldul și datoria administrației publice 33

A1.2. Creșterea cheltuielilor nete 34

A1.3. Cheltuieli nete (execuție și previziuni), abateri anuale și cumulate față de recomandare 34

A1.4. Cheltuieli în domeniul apărării 34

A1.5. Evoluții și previziuni macroeconomice 35

A1.6. Poziția bugetară a administrației publice 35

A1.7. Evoluția datoriei 36

A1.8. Punerea în aplicare a reformelor și a investițiilor care stau la baza prelungirii 38

A1.9. Variația preconizată a cheltuielilor legate de îmbătrânirea populației în perioada 2024-2040 și 2024-2070 40

A1.10. Indicatori din baza de date privind guvernanța fiscală 41
A3.1. Principalii indicatori legați de inovare 50
A4.1. Facilitarea activității economice: indicatori. 55
A5.1. Indicatorii financiari 63
A6.1. România Indicatori selectați privind reducerea sarcinii administrative și simplificarea 65
A6.2. Obiectivele deceniului digital monitorizate prin indicatorii din cadrul indicelui economiei și societății digitale 67
A7.1. Indicatori-cheie pentru o industrie curată și pentru atenuarea schimbărilor climatice: România 76
A8.1. Principalii indicatori legați de energie 84
A9.1. Indicatori-cheie care urmăresc progresele înregistrate în ceea ce privește adaptarea la schimbările climatice, reziliența și mediul 90
A13.1. Tabloul de bord social referitor la România 107
A14.1. Principalii indicatori de sănătate 109
A16.1. Fonduri UE selectate cu alocări adoptate – date sintetizate (milioane EUR) 118
A16.2. Tabel recapitulativ privind RST în 2019-2024 119
A17.1. Selecție de indicatori la nivel regional în România 123

LISTA GRAFICELOR

A2.1. Cotele veniturilor fiscale în 2023 42
A2.2. Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă în cazul persoanelor necăsătorite și al persoanelor care contribuie cu un al doilea venit la veniturile familiei, % din costurile totale ale forței de muncă, 2024 43
A3.1. Intensitatea cercetării și dezvoltării (GERD ca procent din PIB) 45
A3.2. Proporția întreprinderilor cu creștere puternică 46
A3.3. Ponderea întreprinderilor cu activități de inovare 47
A4.1. Facilitarea activității economice: indicatori selectați. 51
A5.1. Soldul net al economiilor și investițiilor 56
A5.2. Poziția investițională internațională 57
A5.3. Piețele de capital și intermediarii financiari 57
A5.4. Structura finanțării SNF ca % din PIB 60
A5.5. Compoziția activelor financiare HH pe cap de locuitor și ca % din PIB 61
A6.1. Încrederea în justiție, în autoritățile regionale/locale și în guvern 64
A6.2. Indicatori privind politica de reglementare și guvernanță (iREG) 65
A6.3. Rata de participare a persoanelor cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani la învățarea în rândul adulților (%) în funcție de ocupație 67
A7.1. Intensitatea emisiilor de gaze cu efect de seră în sectoarele de producție și în sectoarele mari consumatoare de energie, 2022 72
A7.2. Producția industriei prelucrătoare: total și sectoare selectate, indice (2021 = 100), 2017-2023 72
A7.3. Emisiile de gaze cu efect de seră în sectoarele care fac obiectul partajării eforturilor, 2005 și 2023 73
A8.1. Componentele prețului cu amănuntul al energiei pentru consumatorii casnici și non-casnici, 2024 77
A8.2. Prețurile medii lunare cu ridicata pentru ziua următoare ale energiei electrice și prețurile de referință europene ale gazelor naturale (TTF din Țările de Jos) 78
A8.3. Capacitatea instalată a României de producere a energiei din surse regenerabile (stânga) și mixul de producere a energiei electrice (dreapta) 81
A9.1. Dependența directă (1) de serviciile ecosistemice (2) din valoarea adăugată brută generată de sectorul economic în 2022 88
A9.2. Nevoile și deficitele de investiții în milioane EUR, la prețuri constante din 2022 88
A10.1. Indicatori-cheie ai pieței forței de muncă 91
A10.2. Rata de ocupare a forței de muncă în funcție de nivelul de educație, cheltuielile legate de politicile active în domeniul pieței forței de muncă și decalajul între competențe și cererea pieței 95
A11.1. Procentul persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială (AROPE) și componentele sale 96
A11.2. Rata costurilor suplimentare pentru locuințe și rata supraaglomerării (%) 101
A12.1. Părăsirea timpurie a sistemului de educație și formare în funcție de gradul de urbanizare 103
A14.1. Speranța de viață la naștere, în ani 108
A14.2. Mortalitate prin cauze tratabile 109
A15.1. Progresele realizate de România în direcția îndeplinirii ODD 113
A16.1. Distribuția finanțării MRR în România pe domenii de politică 115
A16.2. Distribuția finanțării politicii de coeziune între obiectivele de politică în România 115
A17.1. Productivitatea muncii pe oră 123

LISTA HĂRȚILOR

A17.1. Indicele competitivității regionale 2.0, ediția 2022 111
A17.2. Prețurile locuințelor în raport cu veniturile, 2019 113
A17.3. Impactul schimbărilor climatice asupra PIB-uluiP 115

ANEXA 1: SUPRAVEGHEREA BUGETARĂ ȘI SUSTENABILITATEA DATORIEI

Prezenta anexă conține o serie de tabele relevante pentru evaluarea situației fiscal-bugetare din România, inclusiv modul în care România răspunde recomandărilor Consiliului emise în temeiul cadrului reformat de guvernanță economică.

Cadrul reformat, care a intrat în vigoare la 30 aprilie 2024 ([27]), urmărește să consolideze sustenabilitatea datoriei și să promoveze creșterea durabilă și favorabilă incluziunii prin reforme care să stimuleze creșterea și investiții prioritare. Planurile bugetar-structurale pe termen mediu (denumite în continuare „PTM" sau „planurile") constituie piatra de temelie a cadrului, stabilind angajamentul bugetar al statelor membre pe termen mediu. Acesta din urmă este definit în termeni de creștere a cheltuielilor nete, care este indicatorul operațional unic pentru supravegherea bugetară.

România și-a prezentat planul la 25 octombrie 2024. Planul acoperă perioada până în 2031 și prezintă o ajustare bugetară prelungită pe o perioadă de șapte ani, care este susținută de un set de reforme și investiții pe care România s-a angajat să le realizeze cu scopul de a îmbunătăți creșterea potențială și sustenabilitatea finanțelor publice. La 21 ianuarie 2025, Consiliul a adoptat recomandarea de aprobare a planului României ([28]). La 21 ianuarie 2025, Consiliul a adoptat, de asemenea, Recomandarea pentru corectarea deficitului excesiv din România ([29]). Traiectoria corectivă a cheltuielilor nete recomandată de Consiliu în cadrul procedurii aplicabile deficitelor excesive este în concordanță cu traiectoria stabilită în plan.

România nu a prezentat încă un raport anual privind progresele înregistrate. Evaluarea punerii în aplicare a recomandărilor Consiliului de corectare a deficitului excesiv și de aprobare a planului României se efectuează pe baza datelor privind rezultatul execuției bugetare furnizate de Eurostat, a previziunilor Comisiei din primăvara anului 2025 și a altor informații aflate la dispoziția Comisiei.

Anexa este structurată după cum urmează. În primul rând, evoluția **deficitului public și a datoriei publice** este prezentată pe baza cifrelor raportate în tabelul A1.1. Apoi, urmează evaluarea **punerii în aplicare a recomandării Consiliului de corectare a deficitului excesiv și a recomandării Consiliului de aprobare a planului**, pe baza cifrelor relevante prezentate în tabelele A1.2-A1.7, inclusiv date privind cheltuielile în domeniul apărării. În continuare, progresele înregistrate în ceea ce privește **punerea în aplicare a setului de reforme și investiții** care stau la baza prelungirii perioadei de ajustare bugetară ([30]) sunt evaluate ținând seama de informațiile prezentate în tabelul A1.8.

Anexa oferă, de asemenea, informații privind **costul îmbătrânirii populației** și **cadrul bugetar național**. Riscurile legate de sustenabilitatea finanțelor publice sunt discutate în Monitorul privind sustenabilitatea datoriei din 2024 ([31]).

([27]) Regulamentul (UE) 2024/1263 al Parlamentului European și al Consiliului privind coordonarea eficientă a politicilor economice și supravegherea bugetară multilaterală, împreună cu Regulamentul (CE) nr. 1467/97 modificat privind aplicarea procedurii de deficit excesiv și cu Directiva 2011/85/UE a Consiliului modificată privind cadrele bugetare ale statelor membre sunt elementele esențiale ale cadrului reformat de guvernanță economică al UE.

([28]) JO C, C/2025/647, 10.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/647/oj

([29]) Recomandarea Consiliului în vederea încetării situației de deficit excesiv din România, C/2025/5038.

([30]) Conform regulamentului, ajustarea bugetară necesară (în special pentru a plasa sau a menține ponderea datoriei publice în PIB pe o traiectorie descendentă plauzibilă până la sfârșitul perioadei de ajustare sau pentru a o menține la niveluri prudente sub 60 % din PIB și pentru a aduce sau a menține deficitul sub 3 % din PIB pe termen mediu) ar trebui finalizată în patru ani, dar poate fi prelungită pentru o perioadă de până la șapte ani dacă statul membru se angajează să realizeze un set relevant de reforme și investiții. Perioada de ajustare a României a fost prelungită la șapte ani pe baza setului de reforme și investiții prevăzute în detaliu în anexa II la recomandarea Consiliului de aprobare a planului prezentat de România.

([31]) Comisia Europeană (2025), „Monitorul privind sustenabilitatea datoriei 2024", *European Economy-Institutional Papers* 306.

Evoluția deficitului public și a datoriei publice

Tabelul A1.1: **Soldul și datoria administrației publice**

	Variables		2024	2025		2026	
			Outturn	APR	COM	APR	COM
1	General government balance	% GDP	-9.3	n.a.	-8.6	n.a.	-8.4
2	General government gross debt	% GDP	54.8	n.a.	59.4	n.a.	63.3

Sursa: Previziunile Comisiei din primăvara anului 2025 (COM)

Deficitul public al României a fost de 9,3 % din PIB în 2024. Pe baza previziunilor Comisiei din primăvara anului 2025, se preconizează că acesta va scădea la 8,6 % din PIB în 2025. Ponderea datoriei publice în PIB se ridica la 54,8 % din PIB la sfârșitul anului 2024 și, potrivit Comisiei, se preconizează că aceasta va crește la 59,4 % din PIB la sfârșitul anului 2025. Deși datoria publică a României rămâne relativ moderată în comparație cu media UE, aceasta a înregistrat în ultimii ani o creștere foarte abruptă, din cauza deficitelor mari persistente determinate de cheltuielile discreționare, inclusiv creșteri mari ale salariilor și pensiilor în 2023 și 2024, investiții publice ridicate finanțate din surse interne și costuri de finanțare mai mari. Se preconizează că ponderea datoriei va crește și mai mult în 2025.

Evoluția cheltuielilor nete

Potrivit estimărilor Comisiei ([32]), creșterea cheltuielilor nete ([33]) ale României în 2025 va depăși valoarea maximă recomandată, ceea ce corespunde unei abateri de 0,1 % din PIB. Luând în considerare împreună anii 2024 și 2025, se preconizează că rata de creștere cumulată a cheltuielilor nete va depăși, de asemenea, rata maximă de creștere cumulată recomandată, ceea ce corespunde unei abateri de 1,7 % din PIB. Această creștere ridicată a cheltuielilor nete se datorează creșterii ridicate a cheltuielilor publice curente în 2024 (+18,7 % față de 2023), în special în ceea ce privește masa salarială din sectorul public (+21,5 % față de 2023) și transferurile sociale, inclusiv pensiile (+19,5 % față de 2023). Abaterea cumulată în 2024 și 2025 depășește pragul de 0,6 % din PIB.

Tabelul A1.2: **Creșterea cheltuielilor nete**

	Annual			Cumulative*		
	REC	APR	COM	REC	APR	COM
	Growth rates					
2024	n.a.	n.a.	19.9%	n.a.	n.a.	n.a.
2025	5.1%	n.a.	5.4%	20.2%	n.a.	26.4%
2026	4.9%	n.a.	8.1%	26.0%	n.a.	36.6%

Sursa: Recomandarea Consiliului privind corectarea deficitului excesiv din România, calcul efectuat de Comisie pe baza previziunilor Comisiei din primăvara anului 2025 (COM)

([32]) Previziunile Comisiei Europene din primăvara anului 2025, *European Economy-Institutional paper 318*, mai 2025.

([33]) Cheltuielile nete sunt definite la articolul 2 alineatul (2) din Regulamentul (UE) 2024/1263 drept cheltuielile publice, excluzând (i) cheltuielile cu dobânzile, (ii) măsurile discreționare privind veniturile, (iii) cheltuielile aferente programelor Uniunii care sunt acoperite integral de venituri din fondurile Uniunii, (iv) cheltuielile naționale cu cofinanțarea programelor finanțate de Uniune, (v) elementele ciclice ale cheltuielilor cu indemnizațiile de șomaj și (vi) măsurile cu caracter excepțional, precum și alte măsuri temporare.

Cheltuielile publice în domeniul apărării s-au ridicat la 1,9 % din PIB în 2021, la 1,8 % din PIB în 2022 și la 1,7 % din PIB în 2023. Potrivit previziunilor Comisiei din primăvara anului 2025, cheltuielile în domeniul apărării se vor ridica la 1,7 % din PIB în 2024 și vor rămâne la același nivel în 2025.

Tabelul A1.3: **Cheltuieli nete (execuție și previziuni), abateri anuale și cumulate față de recomandare**

	Variables		2023	2024	2025	2026
			Outturn	Outturn	COM	COM
1	Total expenditure	bn NAC	652.0	764.8	819.9	881.4
2	Interest expenditure	bn NAC	30.6	41.1	48.5	57.2
3	Cyclical unemployment expenditure	bn NAC	0.0	0.0	0.0	0.0
4	Expenditure funded by transfers from the EU	bn NAC	54.4	28.9	31.0	33.2
5	National co-financing of EU programmes	bn NAC	8.1	8.8	6.2	6.2
6	One-off expenditure (levels, excl. EU funded)	bn NAC	0.0	0.0	0.0	0.0
7=1-2-3-4-5-6	**Net nationally financed primary expenditure (before discretionary revenue measures, DRM)**	**bn NAC**	**558.8**	**686.0**	**734.3**	**784.9**
8	Change in net nationally financed primary expenditure (before DRM)	bn NAC		127.2	48.3	50.6
9	DRM (excl. one-off revenue, incremental impact)	bn NAC		16.1	11.3	-9.0
10=8-9	**Change in net nationally financed primary expenditure (after DRM)**	**bn NAC**		**111.1**	**37.0**	**59.6**
11	Outturn / forecast net expenditure growth	% change		19.88%	5.4%	8.1%
12	Recommended net expenditure growth*	% change		14.3%	5.1%	4.9%
13=(11-12) x 7	Annual deviation	bn NAC		31.2	2.0	23.6
14 (cumulated from 13)	Cumulated deviation	bn NAC		31.2	33.2	56.8
15=13/17	**Annual balance**	**% GDP**		**1.8**	**0.1**	**1.1**
16=14/17	**Cumulated balance**	**% GDP**		**1.8**	**1.7**	**2.8**
17	p.m. Nominal GDP	bn NAC	1604.6	1760.1	1900.0	2054.7

* Rata de creștere pentru 2024 nu este o recomandare, ci servește la ancorarea bazei, deoarece ultimul an cu date privind rezultatul execuției bugetare atunci când se stabilește traiectoria cheltuielilor nete este anul 2023.
Sursa: Previziunile Comisiei din primăvara anului 2025 și calculul Comisiei

Tabelul A1.4: **Cheltuieli în domeniul apărării**

			2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	Total defence expenditure	% GDP	1.9	1.8	1.7	1.7	1.7	1.7
2	*of which: gross fixed capital formation*	% GDP	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3

Sursa: Eurostat (COFOG), previziunile Comisiei din primăvara anului 2025 și calculul Comisiei

Tabelul A1.5: **Evoluții și previziuni macroeconomice**

	Variables		2024	2025		2026	
			Outturn	APR	COM	APR	COM
1=7+8+9	**Real GDP**	**% change**	**0.8**	**n.a.**	**1.4**	**n.a.**	**2.2**
2	Private consumption	% change	6.0	n.a.	2.0	n.a.	2.3
3	Government consumption expenditure	% change	0.7	n.a.	0.6	n.a.	1.0
4	Gross fixed capital formation	% change	-3.3	n.a.	2.3	n.a.	3.6
5	Exports of goods and services	% change	-3.1	n.a.	1.8	n.a.	2.8
6	Imports of goods and services	% change	3.8	n.a.	2.9	n.a.	3.2
	Contributions to real GDP growth						
7	- Final domestic demand	pps	2.9	n.a.	2.0	n.a.	2.6
8	- Change in inventories	pps	0.8	n.a.	0.0	n.a.	0.0
9	- Net exports	pps	-2.9	n.a.	-0.6	n.a.	-0.3
10	Output gap	% pot GDP	-1.7	n.a.	-2.0	n.a.	-1.5
11	Employment	% change	1.8	n.a.	0.6	n.a.	0.7
12	Unemployment rate	%	5.4	n.a.	5.3	n.a.	5.2
13	Labour productivity	% change	-1.0	n.a.	0.8	n.a.	1.5
14	HICP	% change	5.8	n.a.	5.1	n.a.	3.9
15	GDP deflator	% change	8.8	n.a.	6.5	n.a.	5.8
16	Compensation of employees per head	% change	16.6	n.a.	8.9	n.a.	6.9
17	Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	% GDP	-7.2	n.a.	-6.5	n.a.	-5.5

Sursa: Previziunile Comisiei din primăvara anului 2025 (COM)

Tabelul A1.6: **Poziția bugetară a administrației publice**

	Variables (% GDP)	2024	2025		2026	
		Outturn	APR	COM	APR	COM
1=2+3+4+5	**Revenue**	**34.1**	**n.a.**	**34.6**	**n.a.**	**34.5**
	of which:					
2	- Taxes on production and imports	11.0	n.a.	11.1	n.a.	11.0
3	- Current taxes on income, wealth, etc.	6.0	n.a.	6.1	n.a.	6.2
4	- Social contributions	11.8	n.a.	12.0	n.a.	12.0
5	- Other (residual)	5.4	n.a.	5.4	n.a.	5.2
8=9+16	**Expenditure**	**43.5**	**n.a.**	**43.2**	**n.a.**	**42.9**
	of which:					
9	- Primary expenditure	41.1	n.a.	40.6	n.a.	40.1
	of which:					
10	- Compensation of employees	11.2	n.a.	10.8	n.a.	10.5
11	- Intermediate consumption	6.2	n.a.	6.1	n.a.	6.0
12	- Social payments	13.6	n.a.	13.5	n.a.	13.1
13	- Subsidies	0.8	n.a.	0.8	n.a.	0.8
14	- Gross fixed capital formation	5.7	n.a.	6.1	n.a.	6.5
15	- Other	3.5	n.a.	3.4	n.a.	3.3
16	- Interest expenditure	2.3	n.a.	2.6	n.a.	2.8
18=1-8	**General government balance**	**-9.3**	**n.a.**	**-8.6**	**n.a.**	**-8.4**
19=1-9	**Primary balance**	**-7.0**	**n.a.**	**-6.0**	**n.a.**	**-5.6**
20	Cyclically adjusted balance	-8.8	n.a.	-7.9	n.a.	-7.9
21	One-offs	0.0	n.a.	0.0	n.a.	0.0
22=20-21	**Structural balance**	**-8.8**	**n.a.**	**-7.9**	**n.a.**	**-7.9**
23=22+16	Structural primary balance	-6.4	n.a.	-5.4	n.a.	-5.1

Sursa: Previziunile Comisiei din primăvara anului 2025 (COM)

Tabelul A1.7: **Evoluția datoriei**

	Variables	2024	2025		2026	
		Outturn	APR	COM	APR	COM
1	**Gross debt ratio* (% of GDP)**	**54.8**	**n.a.**	**59.4**	**n.a.**	**63.3**
2=3+4+8	Change in the ratio (pps. of GDP)	5.9	n.a.	4.6	n.a.	3.9
	Contributions**					
3	**Primary balance**	**7.0**	**n.a.**	**6.0**	**n.a.**	**5.6**
4=5+6+7	**'Snow-ball' effect**	**-2.0**	**n.a.**	**-1.5**	**n.a.**	**-1.7**
	of which:					
5	- Interest expenditure	2.3	n.a.	2.6	n.a.	2.8
6	- Real growth effect	-0.4	n.a.	-0.7	n.a.	-1.2
7	- Inflation effect	-4.0	n.a.	-3.3	n.a.	-3.2
8	**'Stock-flow' adjustment**	**0.9**	**n.a.**	**0.1**	**n.a.**	**0.0**

* Sfârșitul perioadei.
** Efectul „bulgărelui de zăpadă" reflectă impactul cheltuielilor cu dobânzile asupra datoriei publice guvernamentale acumulate, precum și impactul creșterii PIB-ului real și al inflației asupra ponderii datoriei publice în PIB (prin numitor). Ajustarea datorie-deficit include diferențe în ceea ce privește contabilitatea de casă și contabilitatea de angajamente (inclusiv posibilități de accelerare și întârziere în ceea ce privește vărsarea plăților sub formă de granturi în cadrul Mecanismului de redresare și reziliență), acumularea de active financiare, precum și evaluarea și alte efecte reziduale.
Sursa: Previziunile Comisiei din primăvara anului 2025 și calculul Comisiei (COM)

Punerea în aplicare a setului de reforme și investiții care stau la baza prelungirii perioadei de ajustare

Tabelul A1.8 include informații privind progresele înregistrate în direcția punerii în aplicare a setului de reforme și investiții care stau la baza prelungirii perioadei de ajustare pe care România s-a angajat să le realizeze în planul său bugetar-structural pe termen mediu, astfel cum a fost aprobat de Consiliu.

Nu au fost puse în aplicare unele dintre reformele și investițiile care stau la baza unei prelungiri și care trebuiau realizate până la 30 aprilie 2025, cum ar fi reforma esențială care constă în revizuirea sistemului de impozite și taxe. (pentru detalii, a se vedea tabelul A1.8).

Setul de reforme și investiții care stau la baza prelungirii perioadei de ajustare este reprezentat în principal de angajamentele incluse în planul de redresare și reziliență, completate de câteva măsuri noi. Reforma pensiilor speciale, ancorată în jalonul 215 din planul de redresare și reziliență, urmărește să realinieze pensiile speciale la principiul contributivității prin înăsprirea eligibilității, recalcularea prestațiilor pe baza contribuțiilor și a vechimii și impozitarea părții necontributive a pensiilor mari. Revizuirea cadrului fiscal se bazează pe angajamentele din planul de redresare și reziliență de a revizui impozitul pe profit, impozitul pe venitul persoanelor fizice, contribuțiile sociale, taxa pe valoarea adăugată, accizele și impozitarea proprietăților, cu obiectivul de a genera venituri suplimentare de cel puțin 1,3 % din PIB în 2025 și un impact permanent de 1,7 % din PIB odată intrat pe deplin în vigoare până la sfârșitul T1 2025. Reforma fiscală a microîntreprinderilor, aliniată la jalonul 206 din PNRR, reduce treptat pragul cifrei de afaceri pentru microîntreprinderi de la 500 000 EUR la sfârșitul anului 2024 la 250 000 EUR și apoi la 100 000 EUR începând cu 1 ianuarie 2026. Reforma administrării sistemului de impozite și taxe are drept obiectiv colectarea a 0,5 % din PIB până în 2026 prin introducerea unui instrument de alertă timpurie pentru detectarea fraudei în domeniul TVA în tranzacțiile intracomunitare, de tranzit și interne și prin consolidarea supravegherii mecanismelor de planificare fiscală pentru marii contribuabili.

Deși jalonul din planul de redresare și reziliență referitor la reforma pensiilor speciale a fost considerat inițial ca fiind îndeplinit în mod satisfăcător după reforma din octombrie 2023 (care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2024), Curtea Constituțională a României a eliminat, la 19 decembrie 2024, o dispoziție-cheie privind impozitarea progresivă a pensiilor speciale mari. Prin urmare, jalonul 215 rămâne neîndeplinit. Autoritățile nu au prezentat raportul pregătitor privind reforma fiscală, iar această reformă a înregistrat

întârzieri în raport cu calendarul inclus în PBSTM. De asemenea, România nu a raportat cu privire la două măsuri legate de reforma administrării sistemului de impozite și taxe care trebuiau realizate în T1 2025, și anume un instrument de avertizare timpurie pentru detectarea fraudei în domeniul TVA în tranzacțiile intracomunitare, de tranzit și interne și consolidarea supravegherii mecanismului de planificare fiscală pentru marii contribuabili. Modificarea regimului de impozitare a microîntreprinderilor a intrat în vigoare la sfârșitul lunii decembrie 2024, reducând pragul cifrei de afaceri anuale de la 500 000 EUR la 250 000 EUR și deschizând calea pentru o reducere suplimentară de 100 000 EUR începând cu 1 ianuarie 2026.

Tabelul A1.8: **Punerea în aplicare a reformelor și a investițiilor care stau la baza prelungirii**

Measure	**Key steps**	**Recommended implementation date**	**Status**
Pension reform (Existing RRP measure: C8.R,0.M214)	The normative act reforming the general pension system entered into force on 1 st September 2024.	Q3 2024	Completed*
Special pension reform (Existing RRP measure: C8.R6,0.M215)	Entry into force of a normative act revising specialpensions to align them with the contributory principle	Q3 2024	Not completed[1]
Minimum wage reform (Adding to RRP milestone C13.R5,0.M392)	Entry into force of the act regulating the new minimum wage setting system.	Q1 2025	Completed**
Public sector wage reform (Adding to RRP milestone C14.R4,0.M420)	Step 1: Adoption and entry into force of the new legal framework for the remuneration of public officials, ensuring the public wage bill remains, as a share of GDP, in line or below that included in the projections of the medium-term fiscal plan.	When the government deficit is below 5 % of GDP:	
	Step 2: Rigorous adherence to the projections of the MTFSP regarding the public wage bill as a share of GDP, for all the years covered by the plan.		
Microenterprise tax reform (Adding to RRP milestone and target C8.R4,0.M206)	Preparation and entry into force by the end of Q1-2025 of a law amending the taxation regime of microenterprises, to bring it in line with milestone 206 of the RRP.	Q1 2025	Completed*
Review of the tax framework (Adding to RRP milestones and targets C8.R4,0.M207, C8.R4,0.M208, C8.I7,0.M237)	Step 1: Preparation of a Report, building on the World Bank report on taxation (prepared under RRP milestone 205) establishing two scenarios for the tax reform, with fully specified measures. Measures should cover all areas of taxation and social contributions.	Q1 2025	Not completed
	Step 2: Government adoption of memorandum including specific tax measures based on the above-mentioned report. Measures should be in line with milestones 207, 208, and 237 of the RRP, and objective 1 of the tax reform.	Q1 2025	Not completed
	Step 3: Government organises a public debate on the amendments to the Fiscal Code.	Q1 2025	Not completed
	Step 4: Implementation and entry into force of the measures on 1 April 2025 at the latest.	Q1 2025	Not completed
	Step 5: As referenced in milestone 237 of the RRP, developing an IT system to implement the automated property assessment model for real estate taxation, supporting the new market value-based approach, and operationalising a specialized department with respon sibilities in the field of property taxation.	Q4 2025	
Tax administration reform [Adding to RRP milestones and targets C8.I2,0.M225 C8.I2,0.M226, C8.I2,0.M226a C8.I3,0.M227]	Step 1: Implementation of an early detection mechanism for VAT fraud associated with intra-community purchases, transits, and domestic transactions.*	Q1 2025	
	Step 2: Implementation of anti-fraud modules for analysing and identifying transactions suspected of carousel fraud (CARUSEL, INDFISC, TRANSPRISC, COMRISC, and RORISC).	Q2 2025	
	Step 3: Completion of 7 digitalisation projects, including e-Invoice, SAF-T, e-AMEF, e-DU, e-VAT, DAC-7, and CESOP.	Q2 2025	
	Step 4: Strengthen oversight of the tax planning mechanism for large taxpayers and the extension of this mechanism to medium-sized taxpayers after the implementation of APIC.	Q1 2025	

(Continuare pe pagina următoare)

Tabel (continuare)

	Step 5: Integrating and consolidating internal data bases; developing a new system based on the 360-degree profiling concept of taxpayers; ensuring interoperability with the information systems of state institutions.	Q4 2025	
	Step 6: Implementation of a modern collection mechanism that provides taxpayers with the option to choose recurring payment of declared tax liabilities.	Q4 2026	
	Step 7: Establishment and operationalisation of a specialised structure comprised of experts in IT, econometrics, and financial analysis to quantification risks and tax gaps.	Q4 2025	
Restructuring the Public Spending System/ Spending Reviews (Adding to RRP milestones C8.R3.M202, C8.I5,0.M234, C13. R5,0.M392, and C14.R1,0.T403	Step 1: Create a database and establish a control mechanism for increases exceeding 20 % compared to the average costs of public institutions.	Q4 2025	
	Step 2: Conduct yearly thematic expenditure reviews and apply conclusions and recommendations in the budget planning process, in line with the established annual schedule	Yearly	
	Step 3: Expand the categories of goods and services that will be procured centrally, focusing on priority sectors with high expenditure levels. Increase the share of procurement procedures awarded by ONAC, relative to all procurement procedures awarded by all con tracting authorities in Romania, by an average of 0,25 % per year over the next seven years.	Gradually from Q4 2024 to Q2 2030	
	Step 4: Operationalise the specialised structure within the Ministry of Finance to monitor public expenditure systems using performance indicators and participate in specialised training courses organised with the support of the World Bank	Q4 2025	
	Step 5: Establish a legal framework for implementing performance indicators at the level of central and local public authorities.	Q4 2025	
Business Financing Reform	Reform of the Institutional Framework for Allocating Funds to Support the Business Environment-Private Equity Investment Fund for SME Support.	Q2 2026	
Reform of the Expenditure System for State-Owned Enterprises	Step 1: Conducting a diagnostic analysis of the operational expenditure system, the revenue system, and the mechanisms for updating fees, as well as the subsidy system for economic operators.	Q3 2025	
	Step 2: Establishing the regulatory framework to enhance the operational expenditure system, improve the management of public assets, introduce expendi ture rules, and reduce dependence on the general government budget by Q4 2025.	Q4 2025	

Progresul în cadrul fiecărei etape-cheie retrospective (și anume cele programate să fie finalizate până la 30 aprilie 2025) sunt clasificate fie ca „finalizate", fie ca „nefinalizate". Stadiul etapelor-cheie orientate spre viitor care nu au fost încă finalizate rămâne necompletat, deoarece acestea vor fi evaluate de Comisie în viitoarele rapoarte anuale privind progresele înregistrate.
* Aceste măsuri sunt incluse în planul de redresare și reziliență al României și au fost evaluate ca fiind îndeplinite ca parte a unei cereri de plată în cadrul MRR.
** Această măsură corespunde jalonului 392 din planul de redresare și reziliență al României, a cărui evaluare este încă în curs în contextul celei de a patra cereri de plată din cadrul MRR, iar tabelul nu aduce atingere evaluării sale.
(1) Această măsură corespunde jalonului 215 din planul de redresare și reziliență al României, care a fost considerat inițial ca fiind atins în mod satisfăcător, dar în privința căruia s-a înregistrat un regres ulterior.
Sursa: Recomandarea Consiliului de aprobare a planului României și evaluarea Comisiei.

Costul legat de îmbătrânirea populației

Se estimează că totalul cheltuielilor legate de îmbătrânirea populației în România va crește de la aproximativ 17 % din PIB în 2024 la aproximativ 18 % în 2040 și va scădea la 16 % în 2070 (a se vedea tabelul A1.9**).** Cheltuielile legate de îmbătrânirea populației s-ar situa pe al doilea cel mai scăzut nivel din UE în 2070, cu aproape 10 puncte procentuale sub nivelul mediu al cheltuielilor. Scăderea generală modestă până în 2070 se datorează modificărilor cheltuielilor cu pensiile, preconizându-se o creștere a cheltuielilor cu asistența medicală și îngrijirea pe termen lung.

Conform estimărilor, cheltuielile publice cu pensiile vor fi, în linii mari, stabile după o primă creștere și, în cele din urmă, vor scădea începând cu anii 2060. Dat fiind faptul că se preconizează o creștere în anii următori, cheltuielile cu pensiile ar urma să fie cu 1 punct procentual din PIB mai mari în 2040 comparativ cu 2024. Pe termen lung, cheltuielile ar începe totuși să scadă, scăzând cu 1,6 puncte procentuale din PIB până în 2070, comparativ cu nivelul din 2024.

Cheltuielile publice cu asistența medicală sunt estimate la 4,5 % din PIB în 2024 (sub media UE de 6,6 %) și se preconizează că vor crește cu 0,5 puncte procentuale până în 2040 și cu încă 0,2 puncte procentuale până în 2070 ([34]). Cheltuielile publice pentru îngrijirea pe termen lung sunt estimate la 0,4 % din PIB în 2024 (cu mult sub media UE de 1,7 %) și se preconizează că vor crește cu 0,2 puncte procentuale din PIB până în 2040 și cu încă 0,2 puncte procentuale din PIB până în 2070. Creșterea preconizată se datorează îmbătrânirii populației, dar este relativ scăzută din cauza subdezvoltării serviciilor de îngrijire pe termen lung ([35]).

Tabelul A1.9: **Variația preconizată a cheltuielilor legate de îmbătrânirea populației în perioada 2024-2040 și 2024-2070**

	age-related expenditure 2024 (% GDP)	change in 2024-2040 (pps GDP) due to: pensions	healthcare	long-term care	education	total	age-related expenditure 2040 (%GDP)	
RO	16.6	1.0	0.5	0.2	0.0	**1.7**	18.3	RO
EU	24.3	0.5	0.3	0.4	-0.3	**0.9**	25.2	EU

	age-related expenditure 2024 (% GDP)	change in 2024-2070 (pps GDP) due to: pensions	healthcare	long-term care	education	total	age-related expenditure 2070 (%GDP)	
RO	16.6	-1.6	0.7	0.4	0.0	**-0.5**	16.0	RO
EU	24.3	0.2	0.6	0.8	-0.4	**1.3**	25.6	EU

Sursa: *2024 Ageing Report* (Raportul din 2024 privind îmbătrânirea populației) (CE/EPC).

Cadrul bugetar național

Consiliul Fiscal din România (CFR) este o instituție fiscal-bugetară independentă de dimensiuni medii, cu un mandat destul de amplu, dar care se confruntă cu dificultăți în recrutarea de personal. Membrii săi au mandate îndelungate, de nouă ani, fără a putea fi realeși după finalizarea mandatului, ceea ce evidențiază și mai mult necesitatea unei proceduri de numire imparțiale. În cadrul Secretariatului, au fost ocupate mai puțin de jumătate din cele 20 de posturi disponibile, ceea ce indică probleme grave de recrutare, posibil legate de nivelul relativ scăzut de remunerare. Autonomia sa este limitată și de cerința ca membrii personalului să fie cetățeni români și ca plățile să fie aprobate de o altă instituție. Acesta raportează o mare vizibilitate în mass-media, deși nu a organizat conferințe de presă și

([34]) Principalele caracteristici de performanță, reformele și investițiile recente ale sistemului de sănătate din România sunt discutate în anexa 14 „Sănătatea și sistemele de sănătate".

([35]) Adecvarea și calitatea sistemului de îngrijire pe termen lung din România sunt vizate în anexa 11 „Politici sociale".

nu a participat la audieri parlamentare în 2022. Dialogul politic cu guvernul ar putea fi, de asemenea, dezvoltat în continuare.

În pofida eforturilor actuale, inclusiv prin intermediul planului național de redresare și reziliență, gestionarea investițiilor publice în România rămâne deficitară de-a lungul întregului ciclu de investiții. Planificarea investițiilor pe termen lung este realizată în principal de ministerele de resort, cu o coordonare limitată între sectoare și o implicare limitată a Ministerului de Finanțe. În 2018 a fost elaborată o strategie de dezvoltare pe termen lung („România 2030"). Deși identifică obiective-cheie la nivel național, aceasta nu este aliniată suficient la strategiile sectoriale și la prioritățile finanțate de UE, care reprezintă o parte semnificativă a investițiilor publice. Cu toate acestea, în 2022, a fost introdus un nou instrument de gestionare pentru dezvoltarea, monitorizarea și raportarea programelor bugetare la nivelul ministerelor de resort, precum și îmbunătățiri în ceea ce privește prioritizarea proiectelor mari de investiții ([36]). În același timp, lipsesc mecanismele de sprijinire a disponibilității de finanțare în afara cadrului exercițiul bugetar anual, cum ar fi un mecanism pentru credite în afara exercițiului bugetar și restricții privind direcționarea fondurilor în alte scopuri. Analizele *ex post* privind eficacitatea și eficiența proiectelor de investiții sunt rare și nu sunt integrate sistematic în planificarea viitoare.

Ministerul Finanțelor din România a integrat în strategia fiscal-bugetară 2022-2024 o analiză a potențialelor efecte macrobugetare ale unor eventuale catastrofe naturale viitoare. Această analiză prezintă constatările simulărilor bazate pe modele ale impactului economic și bugetar potențial al acestor evenimente viitoare, inclusiv posibilele efecte asupra deficitului bugetar și a datoriei publice. Această evaluare constituie un pas pozitiv către integrarea riscurilor climatice în planificarea bugetară.

Tabelul A1.10: **Indicatori din baza de date privind guvernanța fiscală**

2023	Romania	EU Average
Country Fiscal Rule Strength Index (C-FRSI)	19.01	14.52
Medium-Term Budgetary Framework Index (MTBFI)	0.80	0.73

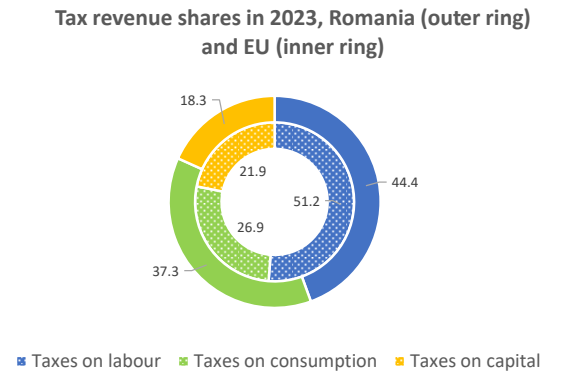
Indicele privind soliditatea normelor bugetare la nivel de țară (C-FRSI) arată soliditatea normelor bugetare naționale agregate la nivel de țară pe baza i) temeiului juridic, ii) a măsurii în care norma respectivă are caracter obligatoriu sau nu, iii) a organismelor de monitorizare, iv) a mecanismelor de corecție și v) a rezilienței la șocuri. Indicele cadrului bugetar pe termen mediu (MTBFI) arată soliditatea MTBF național pe baza i) acoperirii țintelor/plafoanelor incluse în planurile bugetare naționale pe termen mediu; ii) a legăturii dintre aceste ținte/plafoane și bugetele anuale; iii) a implicării parlamentului național în elaborarea planurilor; iv) a implicării instituțiilor fiscal-bugetare independente în elaborarea acestora și v) a nivelului lor de detaliere. Un punctaj mai mare este asociat cu o soliditarea mai mare a normelor și a MTBF.
Sursa: Baza de date privind guvernanța fiscală

([36]) În planul de redresare și reziliență, măsurile R.3 [200]: Hotărârea Guvernului nr. 467 publicată în Monitorul Oficial nr. 368 din aprilie 14 2022 și, respectiv, măsura R.3 [199]: Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 187/2022 publicată în Monitorul Oficial nr. 1271/29.12.2022.

Prezenta anexă oferă o imagine de ansamblu bazată pe indicatori a sistemului fiscal al României. Aceasta include informații cu privire la: (i) mixul fiscal; (ii) aspecte legate de competitivitatea și echitatea sistemului de impozite și taxe și (iii) colectarea creanțelor fiscale și respectarea normelor fiscale.

România colectează venituri fiscale relativ scăzute ca procent din PIB la toate nivelurile. Veniturile fiscale totale ale României ca procent din PIB (26,2 %) au fost cu mult sub media UE (39 %), continuând o tendință observată în anii precedenți. Acest lucru este valabil în special pentru impozitele pe veniturile salariale și pe capital, în timp ce impozitele pe consum sunt mai apropiate de media UE. România are un deficit bugetar ridicat (6,6 % din PIB în 2023), ceea ce evidențiază necesitatea unei combinații de reduceri ale cheltuielilor și de creșteri ale veniturilor care să sprijine creșterea economică. Veniturile din impozitele recurente pe bunuri ca procent din PIB (0,4 %) sunt cu peste 50 % sub media UE (0,9 %). Prin urmare, ar putea fi mărite veniturile provenite din impozitele recurente pe bunuri, aceasta fiind una dintre măsurile al căror efect asupra creșterii economice ar fi printre cele mai puțin nefaste. Veniturile din impozitele pe venitul persoanelor fizice ca procent din PIB reprezintă doar 27 % din media UE și ar putea fi utilizate mai mult, având în vedere situația fiscală și bugetară. Veniturile din taxele de mediu au fost ușor peste media UE, situându-se la 2,2 % din PIB în 2023, comparativ cu 2,0 %. Această cifră se bazează în mare măsură pe impozitarea energiei, în timp ce taxele pe resurse și pe poluare sunt insuficient utilizate, iar taxele pe transporturi se situează cu mult sub media UE. România aplică taxe pe emisii (în principal pentru calitatea aerului și a apei), taxe de utilizare (pentru vânătoare, pescuit și extracția mineralelor) și o taxă volumetrică pentru captarea și eliminarea apei.

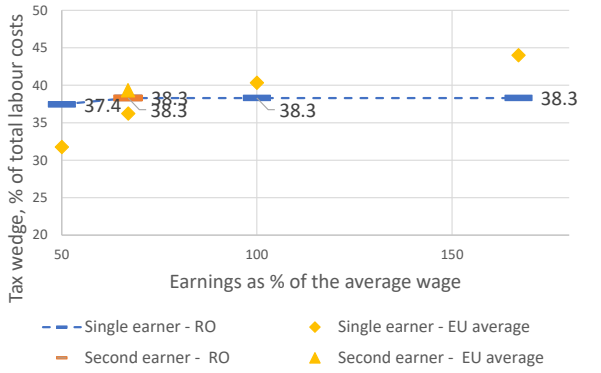
Graficul A2.1: **Cotele veniturilor fiscale în 2023**

Sursa: Date privind tendințele fiscale, DG TAXUD

România are un nivel scăzut de impozitare a profitului întreprinderilor și oferă facilități fiscale speciale și stimulente pentru întreprinderi. Impozitul pe profit este perceput la o rată fixă de 16 %, care este mai mică decât media UE, cota de impozitare efectivă rămânând în mod constant la 16,3 % în perioada 2021-2023. În plus, România oferă un regim fiscal special pentru microîntreprinderi, care a fost reformat recent pentru a reduce domeniul său de aplicare în 2025 și 2026, în conformitate cu planul de redresare și reziliență (PNRR). Pentru a contribui la atragerea investițiilor, sunt disponibile scutiri fiscale pentru societăți în șase domenii comerciale. De asemenea, România oferă stimulente fiscale pentru activitățile de cercetare și dezvoltare, cum ar fi deducerea cheltuielilor eligibile suplimentare din venitul impozabil, amortizarea accelerată, creditele fiscale (până la 20 %) și scutirile (pentru o perioadă de până la 10 ani) de la impozitul pe profit pentru profiturile din activități de cercetare și dezvoltare, cum ar fi brevetele. Există, de asemenea, stimulente fiscale verzi pentru investițiile în surse regenerabile de energie. În pofida acestor stimulente, România a înregistrat cea mai scăzută intensitate a cercetării și dezvoltării din UE în 2023 (0,52 % din PIB).

Graficul A2.2: **Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă în cazul persoanelor necăsătorite și al persoanelor care contribuie cu un al doilea venit la veniturile familiei, % din costurile totale ale forței de muncă, 2024**

Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă în cazul persoanelor care contribuie cu un al doilea venit la veniturile familiei presupune ca veniturile salariale ale persoanei care contribuie cu primul venit să fie 100 % din salariul mediu și să nu existe copii în întreținere. Pentru metodologia completă, a se vedea OCDE, 2016, *Taxing Wages 2014-2015* (Impozitarea salariilor 2014-2015).
Sursa: Comisia Europeană

În 2024, sarcina fiscală asupra costului forței de muncă în România este mai mare decât media UE pentru lucrătorii cu venituri mici și mai mică decât media UE pentru lucrătorii cu venituri ridicate. Această sarcină fiscală ridicată pentru persoanele cu venituri mici oferă mai puține stimulente pentru participarea pe piața muncii a lucrătorilor cu un nivel scăzut de calificare ([37]). Reducerea coeficientului Gini după impozite și transferuri sociale în România în anul 2023 a fost de 6,3 puncte, sub media UE (7,7 puncte), ceea ce indică faptul că sistemul cu cotă unică este relativ ineficace în ceea ce privește capacitatea sa de redistribuire și reducerea inegalității veniturilor. ([38]) Sarcina fiscală relativ mai mică asupra veniturilor mai mari a favorizat o convergență rapidă a ratelor de creștere a PIB-ului, ca urmare a ratei de participare mai ridicate pe piața muncii și a unor stimulente mai bune pentru îmbunătățirea nivelurilor de educație în clasa de mijloc. ([39]) În România nu se percep impozite pe donații, pe moștenire (cu excepția unor circumstanțe foarte specifice) sau pe avere. Cu toate acestea, un pas pozitiv către reducerea deficitului bugetar al României l-a reprezentat faptul că scutirile sectoriale de impozit pe venitul persoanelor fizice în sectorul IT, al construcțiilor, al agriculturii și al alimentației au fost, de asemenea, eliminate începând cu ianuarie 2025. Simulările EUROMOD ([40]) estimează că acest lucru va genera venituri în valoare de 5 miliarde EUR. Se estimează că aceste reforme vor avea efecte neglijabile asupra progresivității.

Deficitul de încasare a TVA în România a fost în mod constant cel mai ridicat din UE, fiind de 33,7 % în 2023. Acest lucru evidențiază ineficiența administrației în abordarea problemei nerespectării normelor fiscale și a economiei informale. Cu toate acestea, prin măsurile de digitalizare prezentate în planul de redresare și reziliență, România urmărește să reducă deficitul de încasare a TVA cu 5 % până în 2026. Există în continuare posibilitatea de a utiliza finanțarea UE pentru a investi în instrumente de raportare în timp real a TVA pentru a reduce și mai mult deficitul de încasare a TVA. Este clar că măsurile puse în aplicare în cadrul reformei administrației fiscale prin digitalizare au contribuit deja la o reducere a arieratelor fiscale restante din 2021 până în 2022 (6,1 %)

Un alt indicator al eficacității administrației fiscale îl constituie modul în care aceasta gestionează soluționarea litigiilor și respectarea de către aceasta a standardelor pentru schimbul de informații între administrațiile fiscale. O modalitate prin care administrațiile fiscale soluționează litigiile este

([37]) Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă este definită ca suma impozitelor pe venitul persoanelor fizice și a contribuțiilor de asigurări sociale ale angajaților și ale angajatorilor minus alocațiile familiale, exprimată ca procentaj din costul total al forței de muncă (suma salariului brut și a contribuțiilor de asigurări sociale plătite de angajator).

([38]) Potrivit simulărilor EUROMOD, creșterea progresivității sistemului de impozit pe venitul persoanelor fizice prin introducerea a trei cote de impozitare (de 6 % pentru veniturile până la 33 % din venitul impozabil mediu, de 12 % pentru veniturile până la venitul impozabil mediu și de 18 % pentru veniturile mai mari) ar genera venituri fiscale suplimentare de aproape 12 miliarde EUR. Din punct de vedere distributiv, o astfel de reformă este progresivă, gospodăriile mai bogate plătind în cea mai mare măsură pentru această reformă.

([39]) Sistemul fiscal din România: prosperitate, convergență și sustenabilitate fiscal-bugetară" în Studiul „Sistemul fiscal din România: prosperitate, convergență și sustenabilitate fiscal-bugetară" - Confederația Patronală Concordia.

([40]) Estimările au fost efectuate de Comisia Europeană, Centrul Comun de Cercetare, cu modelul EUROMOD de microsimulare impozit-beneficiu.

participarea la proceduri amiabile (MAP). Numărul de MAP desfășurate într-un stat membru este legat de dimensiunea și de structura economiei sale, dar poate servi, de asemenea, ca indicator al eficienței sistemului său fiscal. România nu avea cazuri deschise de MAP la sfârșitul anului 2023, dar a raportat respingerea a 25 de cazuri în cursul anului, ceea ce reprezintă un număr neobișnuit de mare. În plus, în contextul schimburilor de informații dintre autoritățile fiscale, România a primit recomandări semnificative din partea procesului de evaluare colegială al OCDE cu privire la eficacitatea schimburilor de informații privind conturile financiare în temeiul Directivei privind cooperarea administrativă 2/Standardului comun de raportare, inclusiv asigurarea conformității de către instituțiile financiare raportoare. Evaluarea a invitat, de asemenea, România să asigure o respectare mai bună/suficientă a standardelor de securitate a datelor în domeniul fiscal.

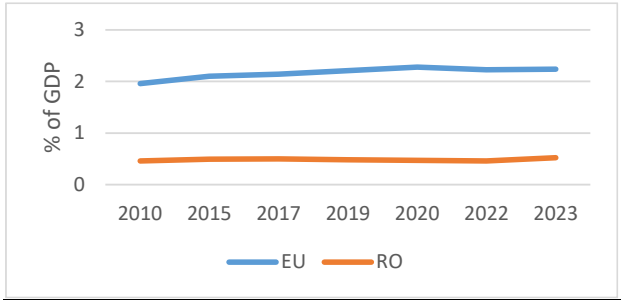
Reforma Agenției Naționale de Administrare Fiscală prin digitalizare este esențială pentru îmbunătățirea situației fiscale. Mai multe jaloane esențiale incluse în planul de redresare și reziliență ar trebui să fie atinse în 2025. Lansarea unui registru electronic complet operațional al riscurilor și a unui sistem de facturare electronică și îmbunătățirea platformei de schimb de informații ar trebui să contribuie la o mai bună performanță a administrației fiscale.

Performanța României în materie de cercetare și inovare rămâne slabă, iar decalajul față de UE se adâncește din cauza investițiilor insuficiente, a deficitului de competențe și a deficiențelor în materie de guvernanță. România este încadrată drept „inovator emergent" și are cea mai slabă performanță în materie de inovare din UE, situându-se la 34 % din media UE, conform Tabloului de bord european privind inovarea pentru 2024 ([41]). Rata sa de inovare de află, de asemenea, sub media stabilită pentru inovatorii emergenți. În 2023, intensitatea cercetării și dezvoltării în România a fost de doar 0,52 % din PIB, comparativ cu media UE de 2,24 %, fiind cea mai scăzută din UE și cu mult în urma obiectivului României de a atinge 2 % din PIB până în 2027 ([42]). Performanța generală slabă în materie de cercetare și inovare exacerbează disparitățile regionale existente (*a se vedea și anexa 17: Regiuni competitive*), iar sistemul suferă de deficiențe în materie de guvernanță, neexistând o agenție care să fie responsabilă cu gestionarea generală sau coordonarea politicii de inovare. Digitalizarea întreprinderilor din România s-a îmbunătățit considerabil în ultimul an, dar rămâne sub media UE la majoritatea indicatorilor. Contribuția sa la țintele deceniului digital poate fi îmbunătățită în continuare.

Ecosisteme științifice și inovatoare

În pofida unor îmbunătățiri, baza cercetării publice în România rămâne insuficient dezvoltată din cauza investițiilor insuficiente și a unui sistem de finanțare fragmentat. Cheltuielile publice pentru cercetare și dezvoltare au fost în scădere, cifrele din 2023 arătând că acestea se ridică la doar 0,2 % din PIB, reprezentând doar un sfert din media UE de 0,72 %. Această situație, exacerbată de fragmentarea sistemului public de cercetare, a dus la existența unei temelii șubrede pentru construirea unei științe publice ([43]). În pofida acestor provocări, România a înregistrat unele progrese în ceea ce privește îmbunătățirea calității sistemului său de cercetare, după cum o demonstrează o creștere puternică, cu 33,8 puncte procentuale, a numărului de publicații științifice clasate printre primele 10 % cele mai citate din 2017, însă țara rămâne în partea inferioară a clasificării UE ([44]). Subfinanțarea substanțială, combinată cu lipsa unui buget multianual și cu un sistem dezvoltat în mod necorespunzător pentru finanțarea bazată pe performanță, a creat condiții dificile pentru cercetare și inovare.

Graficul A3.1: **Intensitatea cercetării și dezvoltării (GERD ca procent din PIB)**

Sursa: Eurostat, 2024

Angajamentul reînnoit al guvernului de a majora cheltuielile publice pentru cercetare și dezvoltare până la 1 % din PIB până în 2027 ([45]) reprezintă o evoluție pozitivă în direcția remedierii situației, la fel ca planurile de introducere a unui mecanism de finanțare bianual care include o evaluare periodică. Punerea în aplicare a acestor măsuri va necesita o monitorizare atentă.

([41]) Tabloul de bord european privind inovarea 2024, Profilul de țară: România https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2024/ec_rtd_eis-country-profile-ro.pdf. Tabloul de bord european privind inovarea oferă o analiză comparativă a rezultatelor în materie de inovare în țările UE, inclusiv a punctelor forte și a punctelor slabe relative ale sistemelor lor naționale de inovare (de asemenea, comparativ cu media UE).

([42]) Guvernul României (2022), Strategia Națională de Cercetare, Inovare și Specializare Inteligentă 2022-2027.

([43]) Comisia Europeană (2022): *PSF Country review of the Romanian Research and Innovation System* (Analiză de țară PSF privind sistemul de cercetare și inovare din România).

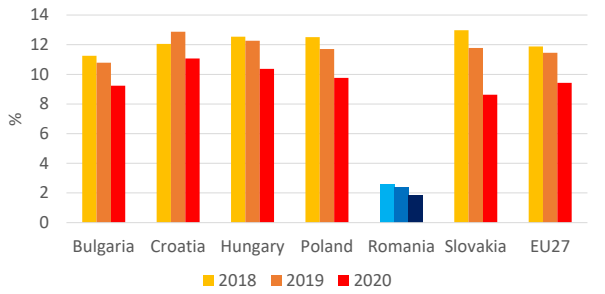
([44]) *Science, Research and Innovation Performance of the EU, 2024* (Performanța UE în domeniul științei, al cercetării și al inovării în 2024).

([45]) Strategia națională de cercetare, inovare și specializare inteligentă 2022-2027 și Planul național de cercetare, dezvoltare și inovare 2022-2027 – PNCDI IV.

Inovarea în mediul de afaceri

Performanța în materie de inovare este slabă din cauza investițiilor private scăzute, a politicilor ineficiente de sprijin public și a colaborării limitate dintre mediul științific și întreprinderi. Este esențial să se abordeze aceste deficiențe pentru a susține actuala creștere economică puternică, impulsionată în principal de investițiile străine directe ([46]). Cheltuielile întreprinderilor pentru cercetare și dezvoltare (BERD) au stagnat în ultimii ani; în 2023, acestea au fost de doar 0,32 % din PIB, aproximativ o cincime din media UE de 1,49 %. Situația este deosebit de critică pentru IMM-uri, care investesc foarte puțin în cercetare și dezvoltare (0,05 % în 2021 față de media UE de 0,38 %). În același timp, întreprinderile aflate sub control străin contribuie în mod semnificativ la valoarea adăugată (20,5 % față de 13,3 % pentru UE), iar fluxurile nete de investiții străine directe în România depășesc cu mult media UE (3,1 % față de 1,9 %). Ca urmare a investițiilor private scăzute și a politicilor ineficiente de sprijin public, întreprinderile românești inovează mai puțin și cresc mai lent decât concurenții lor din alte țări ale UE, iar numărul întreprinderilor cu creștere puternică este redus și se află în scădere ([47]).

Graficul A3.2: **Proporția întreprinderilor cu creștere puternică**

Sursa: *Community Innovation Survey* (Ancheta comunitară privind inovarea), 2022.

România are de departe cel mai scăzut procent de întreprinderi inovatoare din UE. În perioada 2020-2022, doar 8,8 % dintre firmele românești au prezentat inovații în materie de produse și procese, comparativ cu media UE de 51,4 % ([48]). România dispune de un grup mare de întreprinderi capabile să inoveze, dar care nu se implică în prezent în acest domeniu, după cum o demonstrează procentul ridicat al întreprinderilor care nu au profil de inovatori, dar care au potențial de inovare, respectiv 27 % comparativ cu media UE de 17,8 % ([49]).

Un nivel scăzut al investițiilor private este exacerbat de lipsa unui sprijin guvernamental solid. Cheltuielile întreprinderilor pentru cercetare și dezvoltare (BERD) finanțate de sectorul public ca procent din PIB au stagnat și sunt printre cele mai scăzute din UE. În mixul său de politici pentru perioada 2014-2020, România a avut doar patru instrumente care vizau în mod specific inovarea întreprinderilor, în valoare totală de 74 de milioane EUR ([50]). Pentru a aborda această problemă, România intenționează să cheltuiască aproximativ 476,3 milioane EUR anual pentru inovarea din sectorul privat și colaborarea dintre sectorul public și cel privat în perioada 2023-2028 ([51]). În plus, România și-a modificat recent sistemul de deduceri fiscale pentru cercetare și dezvoltare pentru a-i spori eficacitatea, deși utilizarea stimulentelor fiscale rămâne neglijabilă (0,008 % din PIB comparativ cu 0,102 % în UE în 2020) ([52]).

([46]) ROINNOVATE: *Building Blocks for an Innovation Agency in Romania* (ROINNOVATE: Elemente constitutive pentru o Agenție pentru Inovare în România), Banca Mondială, 2024.

([47]) Eurostat, 2024, *High-growth enterprises and related employment by NACE Rev. 2 activity* (Întreprinderile cu creștere puternică și ocuparea forței de muncă aferente în funcție de activitatea NACE Rev. 2), Statistici | Eurostat.

([48]) *Community Innovation Survey* (Ancheta comunitară privind inovarea), 2022, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Community_Innovation_Survey_2022_-_key_indicators.

([49]) Tabloul de bord european privind inovarea, 2024.

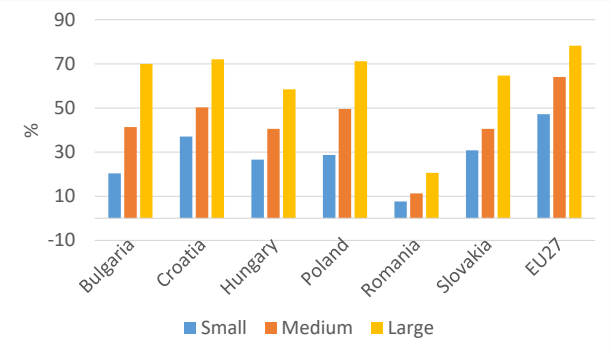
([50]) *Increasing Competitive Funding at the System Level and Predictability of Funding Streams at the Institutional Level, Functional Analysis with Research Support Instruments, and Methodology for Assessing the Policy Mix and Functional Analysis* (Creșterea finanțării competitive la nivel de sistem și predictibilitatea fluxurilor de finanțare la nivel instituțional, analiză funcțională cu instrumente de sprijin pentru cercetare și metodologia de evaluare a mixului de politici și a analizei funcționale), Banca Mondială, 2023.

([51]) ROINNOVATE: *Building Blocks for an Innovation Agency in Romania* (ROINNOVATE: Elemente constitutive pentru o Agenție pentru Inovare în România), Banca Mondială, 2024.

([52]) *R&D tax incentives in Romania* (Stimulentele fiscale pentru cercetare și dezvoltare în România), OCDE 2024, https://stip.oecd.org/innotax/countries/Romania.

Nivelul scăzut de cercetare și dezvoltare în mediul de afaceri se traduce printr-un nivel scăzut al rezultatelor inovării, exacerbat de colaborarea slabă dintre mediul științific și industrie și de programele ineficiente de transfer și comercializare de tehnologie. Activitatea de brevetare rămâne foarte scăzută și a stagnat de-a lungul anilor ([53]). În 2021, România a depus 2,79 cereri de brevete la Oficiul European de Brevete (OEB) la un milion de locuitori – cel mai scăzut nivel din UE. Media UE a fost de 147.

Graficul A3.3: **Ponderea întreprinderilor cu activități de inovare**

Sursa: *Community Innovation Survey* (Ancheta comunitară privind inovarea), 2022.

Deși copublicațiile public-privat ca procent din totalul publicațiilor au crescut în ultimul deceniu, acestea rămân la limita inferioară în UE și sub media UE, situându-se la 6,2 % față de 7,7 % în 2023. Aceste rezultate slabe pot fi atribuite deficiențelor din sistemul științific public, lipsei de stimulente pentru ca instituțiile publice de cercetare să colaboreze cu industria și capacității limitate din cadrul sectorului de afaceri de a valorifica cunoștințele generate de cercetarea științifică. Sunt colectate puține statistici naționale sau nu se colectează deloc statistici de la universitățile și institutele de cercetare din România privind activitățile de acordare de licențe și crearea de spin-off-uri universitare. Datele din Ancheta comunitară privind inovarea indică faptul că foarte puține întreprinderi românești acordă licențe pentru drepturi de proprietate intelectuală sau achiziționează drepturi de proprietate intelectuală, iar România se situează pe ultimul loc în rândul țărilor care au făcut obiectul anchetei. Principalele motive pentru aceasta sunt sprijinul insuficient pentru birourile de transfer de tehnologie și obstacolele birocratice și de reglementare care complică transferul drepturilor de proprietate intelectuală pentru cercetători și antreprenori ([54]). Deși în planul de redresare și reziliență sunt incluse măsuri de îmbunătățire a cadrului de reglementare pentru stimularea colaborării, România trebuie să încurajeze în continuare universitățile și institutele de cercetare să se implice în inițiative antreprenoriale și să încurajeze activitățile de transfer de tehnologie și de cunoștințe. Prin aderarea la sistemul unitar de brevete în septembrie 2024, România a făcut un pas important în direcția intensificării activității de brevetare, permițând întreprinderilor inovatoare să își protejeze mai ușor invențiile și inovațiile în întreaga Europă.

România se remarcă drept una dintre puținele țări din UE care nu au înființat încă o agenție pentru inovare care să faciliteze inovarea, să sprijine înființarea de întreprinderi și creșterea economică și să stimuleze cercetarea și dezvoltarea în sectorul privat. Eforturile de reducere a prăpastiei dintre cercetare și întreprinderi au fost zădărnicite de lipsa instrumentelor de inovare, ceea ce evidențiază necesitatea unor măsuri specifice pentru a stimula creșterea întreprinderilor inovatoare ([55]). În plus, în România există încă disparități semnificative în ceea ce privește performanțele în materie de inovare la nivel regional și subregional (*a se vedea și anexa 17: Regiuni competitive*). Agențiile de dezvoltare regională responsabile de politicile și investițiile regionale în materie de inovare nu dispun de competențele necesare și raportează o neconcordanță între prioritățile în materie de inovare de la nivel național și oportunitățile și provocările specifice în materie de inovare prioritare la nivel regional ([56]). Această

([53]) Cererile de brevete depuse în cadrul PCT per miliard din PIB (în SPC EUR) au fost de 0,17 în 2020 (media UE fiind de 2,8), comparativ cu 0,2 în 2012.

([54]) *Strategic evaluation of the technology transfer and IPR protection systems of Bulgaria, Croatia and Romania and recommendations for their enhancement* (Evaluarea strategică a sistemelor de transfer de tehnologie și de protecție a DPI din Bulgaria, Croația și România și recomandări pentru consolidarea acestora), Kaymaktchiyski, S., Battiston, A. și Jiménez, V.M. editor(s), Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2024.

([55]) Idem.

([56]) *Enhancing Strategic Planning and Innovation Services: Supporting Romanian Regional Development Agencies* (Îmbunătățirea planificării strategice și a serviciilor de inovare: sprijinirea agențiilor de dezvoltare regională din România), OCDE, 2023.

neconcordanță reprezintă un obstacol suplimentar în calea realizării unei coordonări strategice eficace a sprijinului pentru inovare. Pentru a aborda aceste provocări și a promova o abordare mai coordonată și mai eficace în ceea ce privește sprijinul pentru inovare, România se pregătește să înființeze o agenție națională pentru inovare. Eficacitatea agenției în ceea ce privește stimularea inovării și integrarea noilor părți interesate în sistemul de cercetare și inovare din România va fi un domeniu-cheie de evaluare și analiză în viitor.

Adoptarea tehnologiilor digitale de bază progresează, dar rămâne sub media UE, ceea ce înseamnă că vor fi necesare eforturi suplimentare. Procentul întreprinderilor care au cel puțin un nivel de bază de intensitate digitală a crescut considerabil în România, de la 52,5 % în 2022 la 69,1 % în 2024, nu cu mult sub media UE de 72,9 %. Adoptarea tehnologiilor digitale avansate a cunoscut, de asemenea, o creștere semnificativă. Rata de adoptare a IA a crescut de peste două ori între 2023 și 2024, la puțin peste 3 %, fiind în continuare cel mai scăzut nivel din UE și cu mult sub media UE de 13,5 %. Adoptarea serviciilor de cloud computing a crescut, de asemenea, recent, ajungând la 15,5 % în 2023, dar rămâne cu mult sub media UE de 38,9 %. Alți indicatori confirmă necesitatea de a susține și de a intensifica eforturile în acest domeniu, în pofida tendinței pozitive.

România a instituit mai multe măsuri de sprijinire a digitalizării întreprinderilor. Printre exemplele de măsuri în curs se numără o investiție în valoare de 347,5 milioane EUR prevăzută în planul de redresare și reziliență pentru a sprijini adoptarea tehnologiilor digitale de către IMM-uri prin dezvoltarea a două platforme publice operaționale privind transparența legislativă, debirocratizarea și simplificarea procedurilor pentru întreprinderi; instrumentele financiare și schemele de granturi din cadrul fondurilor politicii de coeziune și programele „Start-Up Nation” și „Femeia Antreprenor” pentru stimularea antreprenoriatului, a inovării și a digitalizării. În plus, șapte centre europene de inovare digitală sunt în prezent operaționale și sprijină în mod activ IMM-urile din diferite regiuni, cu scopul de a consolida, a coordona și a optimiza eforturile de transformare digitală.

Finanțarea inovării

Piața locală de capital de risc și de creștere din România rămâne insuficient dezvoltată, iar fondurile nu sunt suficiente pentru a satisface nevoile globale de finanțare ale întreprinderilor inovatoare. În prezent, capitalul privat reprezintă doar 0,04 % din PIB, iar capitalul de risc 0,01 % din PIB, cu mult sub media UE. Acest decalaj înseamnă că există o disponibilitate limitată a investițiilor pentru întreprinderile nou-înființate și pentru întreprinderile cu creștere puternică. În general, ecosistemul de capital de risc este insuficient dezvoltat în România. Acest lucru se datorează parțial dimensiunii relativ mici a investitorilor instituționali și alocării investițiilor acestora (a se vedea și anexa 5 privind accesul la finanțare).

Dezvoltarea și optimizarea în continuare a infrastructurilor de sprijin pentru întreprinderi, inclusiv a incubatoarelor, a acceleratoarelor, a clusterelor și a parcurilor tehnologice și industriale, rămân o necesitate. Disponibilitatea și utilizarea eficientă a acestor resurse sunt importante pentru sprijinirea creșterii și a rezilienței întreprinderilor nou-înființate și pentru crearea unui mediu de afaceri competitiv și durabil pe termen lung.

Talente inovatoare

Deficitul de lucrători calificați afectează negativ capacitatea de inovare și de cercetare a României. Numărul cercetătorilor angajați în sectorul public din România (măsurat în echivalent normă întreagă) a stagnat la 1,6 la 1 000 de locuitori din 2022, cu mult sub media UE de 4,2 și reprezintă cel mai slab rezultat din toate statele membre ale UE. În plus, România a înregistrat o scădere cu 23,2 puncte procentuale a numărului de noi absolvenți de studii doctorale față de 2017, iar numărul noilor absolvenți de studii universitare în domeniul științei și ingineriei a stagnat, ceea ce are un impact negativ asupra potențialului de inovare al țării. Acest lucru este agravat de faptul că țara are cel mai mic procent din UE al populației cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani care a absolvit învățământul terțiar. În plus, cercetătorii din România sunt afectați de

condiții de muncă sub nivelul celor de care beneficiază omologii lor din alte țări europene și de oportunități limitate de avansare în carieră, care contribuie la exodul creierelor ([57]). Planul de redresare și reziliență al României prezintă diverse măsuri de reformă și de investiții menite să îmbunătățească guvernanța sistemului de cercetare și inovare, să sporească atractivitatea carierelor în cercetare, să atragă talente internaționale în acest sector și să creeze centre de excelență. În 2024 a fost adoptată o nouă lege privind statutul personalului care lucrează în domeniile cercetării, dezvoltării și inovării, cu scopul de a crea un mediu mai bun pentru resursele umane în sistemul public de cercetare și de a spori atractivitatea carierelor în cercetare ([58]). Deși educația antreprenorială este un domeniu emergent în România, planificarea strategică lipsește și mai poate fi îmbunătățită situația accesului în învățământul superior și pot fi oferite oportunități mai bune de învățare practică.

([57]) A se vedea și anexa 12: Educație și competențe.

([58]) https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/283972.

Tabelul A3.1: **Principalii indicatori legați de inovare**

Romania	2012	2017	2020	2021	2022	2023	2024	EU average (1)	USA
Headline indicator									
R&D intensity (gross domestic expenditure on R&D as % of GDP)	0.46	0.51	0.47	0.47	0.46	0.52	:	2.24	3.45
Science and innovative ecosystems									
Public expenditure on R&D as % of GDP	0.28	0.22	0.19	0.18	0.17	0.2	:	0.72	0.64
Scientific publications of the country within the top 10% most cited publications worldwide as % of total publications of the country	3.4	4.3	5.9	6.2	:	:	:	9.6	12.3
Researchers (FTE) employed by public sector (Gov+HEI) per thousand active population	1.6	1.6	1.6	1.5	1.6	:	:	4.1	:
International co-publications as % of total number of publications	29.5	33.5	38.1	37.5	40.6	41.3	:	55.9	39.3
R&D investment & researchers employed in businesses									
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) as % of GDP	0.18	0.29	0.27	0.29	0.29	0.32	:	1.49	2.7
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) performed by SMEs as % of GDP	0.11	0.06	0.03	0.05	0.04	:	:	0.4	0.3
Researchers employed by business per thousand active population	0.6	0.6	0.6	0.8	0.7	0.9	:	5.7	:
Innovation outputs									
Patent applications filed under the Patent Cooperation Treaty per billion GDP (in PPS €)	0.22	0.2	0.17	0.14	0.13	:	:	2.8	:
Employment share of high-growth enterprises measured in employment (%)	6.09	7.65	5.21	:	:	:	:	12.51	:
Digitalisation of businesses									
SMEs with at least a basic level of digital intensity % SMEs (EU Digital Decade target by 2030: 90%)	:	:	:	:	52.49	:	69.1	72.91	:
Data analytics adoption % enterprises (EU Digital Decade target by 2030: 75%)	:	:	:	:	:	21.87	:	33.17	:
Cloud adoption % enterprises (EU Digital Decade target by 2030: 75%)	:	:	:	11.33	:	15.52	:	38.86	:
Artificial intelligence adoption % enterprises (EU Digital Decade target by 2030: 75%)	:	:	:	1.38	:	1.51	3.07	13.48	:
Academia-business collaboration									
Public-private scientific co-publications as % of total number of publications	4.0	5.6	6.1	6.1	6.4	6.2	:	7.7	8.9
Public expenditure on R&D financed by business enterprise (national) as % of GDP	0.04	0.025	0.024	0.026	0.020	:	:	0.05	0.02
Public support for business innovation									
Total public sector support for BERD as % of GDP	0.049	0.031	0.029	:	:	:	:	0.204	0.251
R&D tax incentives: foregone revenues as % of GDP	:	:	0.008	:	:	:	:	0.102	0.141
BERD financed by the public sector (national and abroad) as % of GDP	0.049	0.031	0.021	0.025	0.030	:	:	0.100	0.110
Financing innovation									
Venture capital (market statistics) as % of GDP, total (calculated as a 3-year moving average)	0.003	0.001	0.005	0.007	0.008	0.008	:	0.078	:
Seed stage funding share (% of total venture capital)	:	7.4	9.3	20.1	36.8	37.2	:	7.29	:
Start-up stage funding share (% of total venture capital)	32.9	54.3	78.1	68.2	51.6	50.2	:	44.02	:
Later stage funding share (% of total venture capital)	67.1	38.3	12.6	11.7	11.6	12.7	:	48.69	:
Innovative talent									
New graduates in science and engineering per thousand population aged 25-34	17.6	11.2	12.0	12.6	12.3	:	:	17.6	:
Graduates in the field of computing per thousand population aged 25-34	0.6	2.6	3.6	3.6	3.9	:	:	3.6	:

(1) Media UE pentru cel mai recent an disponibil sau pentru anul cu cel mai mare număr de date la nivel de țară.

Sursa: Eurostat, DG JRC, OCDE, Science-Metrix (baza de date Scopus), Invest Europe, Tabloul de bord european privind inovarea

Îmbunătățirea mediului de afaceri din România a stagnat de câțiva ani și s-a deteriorat recent. Principalele norme s-au modificat frecvent, fără o planificare și o consultare adecvate. Reglementarea excesivă impune sarcini semnificative asupra întreprinderilor, inclusiv în ceea ce privește accesul la fondurile UE. Principalii factori de decizie politică se schimbă frecvent, la fel și planificarea și prioritățile strategice. Controlul prețurilor este propus public din ce în ce mai mult ca un panaceu pentru a reduce inflația.

Condiții-cadru economice

Performanța solidă a economiei în ultimii 20 de ani a eliminat o parte din decalajul în materie de performanță față de UE. PIB-ul real pe cap de locuitor exprimat în PPC este în prezent de aproape 80 % din media UE, în creștere de la 30 % în 2004. Dimensiunea clasei de mijloc a înregistrat una dintre cele mai rapide creșteri din oricare dintre cele 27 de state membre ([59]). Salariile medii nete s-au dublat în ultimii 10 ani, ajungând la 1 000 EUR.

Îmbunătățirea mediului de afaceri a stagnat. România se situează pe locul 50 din 67 de economii în ediția din 2024 a indicelui competitivității mondiale, același loc pe care îl ocupa și în 2020. Costul scăzut al vieții (locul 21), politica fiscală atractivă (locul 36 în general, dar locul 9 pentru impozitul pe profit și locul 7 pentru impozitele pe asigurările sociale pentru angajatori) și forța de muncă calificată au reprezentat punctele forte ale mediului de afaceri. În același timp, țara se situează pe unul dintre ultimele locuri în ceea ce privește ocuparea forței de muncă (locul 60), piața forței de muncă (locul 61), accesul la finanțare (locul 61). Impozitarea rămâne unul dintre pilonii principali ai atractivității mediului de afaceri și al formării rapide de capital. Alte studii evidențiază ca puncte forte esențiale impozitarea scăzută, dimensiunea mare a pieței și forța de muncă calificată ([60]).

([59]) Alpha Bank, Inegalitatea de venituri, 2024.

([60]) Economist Intelligence Unit, *Business Environment – Romania* (Mediul de afaceri - România), 2024.

.

Investițiile străine directe (ISD) sunt în scădere. Fluxul net de ISD în 2023 și 2024 indică un apetit ezitant al investițiilor străine. ISD au ajuns la 6,75 miliarde EUR în 2023, cu peste o treime mai puțin decât în 2022. Investițiile străine și-au continuat tendința descendentă în 2024, cu o scădere de 15 % comparativ cu 2023 ([61]).

Graficul A4.1: **Facilitarea activității economice: indicatori selectați.**

Ponderea de (1) întreprinderi, (2) media exporturilor și importurilor intra-UE în PIB, (3) firme, (4) IMM-uri.
Surse: (1) BEI IS, (2) Eurostat, (3) ECFIN BCS, (4) sondajul SAFE.

Bariere administrative și de reglementare

Firmele consideră lipsa de predictibilitate ca fiind unul dintre vulnerabilitățile principale ale mediului de afaceri, care afectează investițiile. Investițiile reprezintă o activitate pe termen lung și necesită, ca ingredient esențial, predictibilitate fiscală și legislativă. Țara concurează la nivel mondial pentru investițiile străine directe, dar 90 % dintre întreprinderile

([61]) Banca Națională a României (BNR).

românești consideră că incertitudinea este principala barieră în calea investițiilor pe termen lung (cu 11 puncte procentuale mai mult decât media UE) ([62]). Noul cod fiscal a fost modificat de 554 de ori în 83 de luni de la adoptarea sa în 2015 ([63]). Astfel cum au subliniat cu regularitate asociațiile de întreprinderi, consultarea publică în cadrul procesului legislativ este doar o formalitate superficială (de exemplu, se practică perioade de consultare mai scurte de 24 de ore); nu se prevăd periode de pregătire (de șase luni); politicile fiscale nu au o orientare pe termen mediu și lung; structurile de dialog și de consultare între sectoarele industriale și guvern sunt utilizate doar de formă, în timp ce opiniile exprimate și constatările desprinse în urma acestora nu sunt luate în considerare în mod corespunzător în procesul decizional ([64]). Întreprinderile raportează suspendarea investițiilor. Atractivitatea proiectelor din România în comparație cu alte țări a scăzut (44 % în octombrie, comparativ cu 53 % în martie 2024). Acest lucru este valabil și în cazul ISD (astfel cum s-a menționat mai sus). Principalele cauze ale acestei deteriorări a percepției investitorilor rămân ambiguitățile și incertitudinile legislative (80 %) și impozitarea (70 %) ([65]).

Mediul de afaceri pare suprareglementat. Ponderea firmelor în care o proporție relativ mare a angajaților lucrează la evaluarea și respectarea reglementărilor este ridicată în România, 23 % dintre firme alocând peste 10 % din personal cerințelor de reglementare, comparativ cu doar 4 % în Finlanda. Țări similare, cum ar fi Bulgaria (8 %) și Ungaria (10 %), au, de asemenea, un punctaj mai bun în această privință decât România ([66]). Accesul la finanțare din partea UE, care reprezintă o resursă foarte valoroasă pentru două treimi dintre antreprenorii din România, este împovărător. Birocrația excesivă, instabilitatea reglementărilor și a documentației sunt principalele obstacole raportate ([67]). Domeniile-cheie de interes pentru IMM-uri lipsesc din prioritățile pentru finanțare din partea UE (de exemplu, eficiența energetică a tehnologiilor de producție), în timp ce alte priorități depășite (de exemplu, crearea de locuri de muncă într-o țară cu deficit de forță de muncă) sunt încă în vigoare.

Dezechilibrele bugetare sunt responsabile pentru multe dintre schimbările neașteptate survenite. Măsurile de consolidare bugetară adoptate la sfârșitul anului 2023 și la sfârșitul anului 2024 au avut un impact semnificativ asupra întreprinderilor mari și mici, dar nu a existat o planificare și o consultare corespunzătoare. Nu a fost respectată obligația legală de a acorda o perioadă de șase luni pentru pregătire înainte de intrarea în vigoare a unei măsuri fiscale. În decembrie 2024, au existat doar trei zile între lansarea propunerii și intrarea sa în vigoare. Din cauza complexității și a frecvenței modificărilor legislației fiscale, contribuabilii au dificultăți în a ține pasul cu acestea și în a le respecta în mod eficace. Potrivit unui studiu detaliat privind mediul de afaceri, incertitudinea și administrarea defectuoasă a fiscalității reprezintă principala problemă cu care se confruntă România ([68]); într-adevăr, fiscalitatea este domeniul la care țara a primit cel mai mic punctaj global. Claritatea și transparența fiscală sunt deosebit de problematice (11 puncte din 40), domenii de mare vulnerabilite fiind consultarea publică și elaborarea și publicarea viitoarelor planuri fiscale (ambele cu 0 puncte din 10).

De la pandemia de COVID-19, cheltuielile publice au crescut de la aproximativ 36 % din PIB, nivel atins în deceniul precedent, la un nivel record pentru perioada de după căderea comunismului, de 43 % în 2024 (an electoral). Din perspectiva mediului de afaceri, dacă se preferă ca pentru consolidarea bugetară să se aleagă soluția care implică creșterea fiscalității, va fi afectat un element important al

([62]) EIB Investment Survey 2024 (Sondajul BEI privind investițiile 2024).

([63]) The Tax Institute, Modificările noului cod fiscal, 2023.

([64]) Site-ul Consiliului Investitorilor Străini (FIC) România (fic.ro); Confederația patronală Concordia (concordia.ro).

([65]) FIC, *Business Sentiment Index* (Indicele percepției mediului de afaceri), Toamna 2024. Doar 36 % dintre respondenți (cu 6 % mai puțin decât în ediția din martie 2024) au planificat creșteri ale investițiilor pentru următoarele 12 luni (cel mai scăzut nivel înregistrat din 2020). În mod evident, pachetul bugetar din decembrie 2024 nu a îmbunătățit situația în acest sens.

([66]) EIB Investment Survey 2024 (Sondajul BEI privind investițiile 2024).

([67]) IMM România (*SME United – Romania*), Carta albă a IMM-urilor, 2024. Peste 70 % dintre întreprinderi au indicat că birocrația excesivă reprezintă o barieră în calea accesului la finanțare. Criteriile de eligibilitate restrictive au fost menționate ca o altă barieră de către 60 % dintre întreprinderi.

([68]) Banca Mondială, *Business Ready – Romania* (Pregătit pentru afaceri - România), 2024.

succesului economic și al dinamismului întreprinderilor. Performanța va depinde apoi de obținerea unor rezultate mai bune în domeniile în care România nu a excelat până în prezent. Autofinanțarea întreprinderilor mici, de exemplu, nu va fi disponibilă la același nivel înalt. Creșterea cheltuielilor publice nu a fost încă suficientă pentru a asigura creșterea calității în segmente importante ale serviciilor publice cu performanțe slabe (educația, sănătatea etc.).

Multe norme nu sunt aplicate. Administrația tinde să ignore multe norme existente. Acesta este cazul testului IMM, care este în vigoare începând din 2017 și a fost consolidat recent ca parte a planului național de redresare și reziliență. Alte exemple sunt principiul înregistrării unice, pactul fiscal, numirea consiliilor de administrație în întreprinderile de stat, perioada de pregătire de șase luni pentru măsurile fiscale. În ceea ce privește autorizațiile, inclusiv pentru investițiile verzi, normele nu sunt aplicate uniform la nivel local ([69]).

Schimbările frecvente constituie norma la nivel politic. Acestea antrenează schimbări în ceea ce privește planificarea și prioritățile strategice. Miniștrii și prim-miniștrii se schimbă frecvent în România. Situația s-a îmbunătățit într-o oarecare măsură odată cu „marea coaliție" din ultimii trei ani, dar există în continuare riscuri legate de provocările semnificative viitoare, de o coaliție de guvernare mai eterogenă și de alegerile prezidențiale.

Controlul prețurilor este o soluție vehiculată în mod regulat în sfera publică. Controlul prețurilor (în domeniul energiei, al comerțului cu amănuntul) este o tentație recentă care ar trebui evitată, deoarece România, mai mult decât orice țară din UE, își amintește experiența amară pe care a avut-o cu astfel de măsuri populiste înainte de 1990. În octombrie 2024, guvernul a anunțat că va introduce controale ale prețurilor la nivelul comerțului cu amănuntul pentru produsele de origine română. Ca urmare a presiunii publice intense, s-a renunțat la acest plan. O măsură similară adoptată de un alt stat membru al UE face obiectul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor. Recentul pachet fiscal a fost însoțit de o declarație a prim-ministrului prin care se recomanda întreprinderilor să înghețe prețurile ca „măsură de solidaritate". În plus, autoritățile române au impus o interdicție asupra produselor cu etichetă nutrițională – care afectează funcționarea lanțurilor de aprovizionare din UE – precum și alte norme restrictive privind afișajele și gamele de produse din magazine.

Inflația ridicată, creșterile salariului minim, contribuțiile sociale ridicate și accesul dificil la finanțare sunt alți factori care îngreunează situația mediului de afaceri. România a înregistrat cea mai mare rată a inflației din UE în 2024. Salariul minim a crescut rapid în ultimii ani, cu mult peste creșterea productivității. Aceste elemente au fost printre principalele preocupări citate de antreprenori ([70]). Din cauza creșterii semnificative a salariului minim, mai multe industrii au devenit neprofitabile: industria textilă, de încălțăminte, cabluri, alimentară ([71]). Autofinanțarea și creditele comerciale sunt foarte populare. Creditele comerciale sunt de 16 ori mai mari decât împrumuturile pe termen scurt acordate de bănci. România se află în fruntea clasamentelor din UE pentru acest indicator ([72]). Mai mult de jumătate dintre antreprenori percep împrumuturile bancare ca fiind costisitoare și reprezentând principalul obstacol în calea accesului ([73]). Sarcina fiscală asupra costului forței de muncă pentru România a fost a doua cea mai ridicată din UE pentru persoanele cu venituri mici.

Infrastructura de transport și infrastructura 5G din România au rămas cu mult în urmă. În pofida faptului că au trecut peste 15 ani de la aderarea la UE și a creșterii nivelului veniturilor, există în continuare decalaje mari în infrastructura de transport, care limitează investițiile private și productivitatea în sectoare-cheie. Cel mai mare decalaj față de media UE este perceput foarte clar

([69]) Studiile relevante ale Consiliului Concurenței pot fi consultate pe site-ul său, http://www.consiliulconcurentei.ro. Banca Mondială, Subnational Business Ready 2024-Romania.

([70]) IMM România. Inflația reprezintă principala preocupare pentru întreprinderi (53 % dintre proprietarii de întreprinderi), în timp ce creșterile salariale se situează pe locul trei (40 %). A doua preocupare este concurența neloială.

([71]) A se vedea analiza Asociației Patronale Concordia (https://concordia.ro/resurse/documente-de-pozitie/studiul-politica-salariului-minim-in-romania/). Raportul Băncii Mondiale „*Business Ready – Romania*" arată că nu există un proces de actualizare a salariului minim și nici o consultare socială.

([72]) BNR, Raport asupra stabilității financiare, decembrie 2024, p. 41-42.

([73]) IMM România, Carta Albă.

în infrastructura de transport (+20 de puncte procentuale) ([74]). România se situează în continuare printre liderii UE în ceea ce privește conectivitatea fixă. Acoperirea 5G se îmbunătățește, dar încă înregistrează întârzieri semnificative (33 % din zonele populate față de 89,3 % în UE).

Achizițiile publice

Nu au fost încă observate efectele măsurilor de îmbunătățire a performanței achizițiilor publice. Setul de date din 2023 indică niveluri ridicate de oferte unice (45 %, media UE fiind de 38 %); proceduri de negociere fără publicarea prealabilă a unui anunț de atribuire (23 %, al doilea nivel ca mărime din UE; media UE fiind de 6 %); oferte necâștigătoare (48 %, cea mai mare rată din UE) și criterii de atribuire bazate exclusiv pe preț (83 %, media UE fiind de 56 %) ([75]). Principalele domenii în care se pot aduce îmbunătățiri sunt: profesionalizarea; dotarea cu personal; punerea în aplicare a legislației în mod neuniform; instabilitatea legislativă.

România a înregistrat progrese în ceea ce privește utilizarea achizițiilor publice ca instrument strategic. În 2024, Agenția Națională pentru Achiziții Publice (ANAP) din România a întreprins mai multe inițiative pentru a promova achizițiile publice strategice, punând accentul pe durabilitate, inovare și incluziune. Acțiunile s-au axat pe sporirea transparenței și a implicării părților interesate prin promovarea deschiderii, crearea unui mediu de încredere și efectuarea de analize și gestionare a părților interesate. Inițiativele au pus bazele îmbunătățirii achizițiilor publice strategice în România. Cu toate acestea, progresele în ceea ce privește achizițiile publice inovatoare și favorabile incluziunii stagnează, fără a se observa progrese semnificative în 2023 și nicio tendință clară vizibilă pentru 2024.

([74]) BEI IS 2024.

([75]) Datele provizorii pentru 2024 indicau ofertele unice la un nivel de 46 % pentru România.

Piața unică

Productivitatea se poate stimula prin măsuri cu privire la profesiile reglementate restrictiv. Restricțiile reglementare impuse într-o serie de profesii continuă să fie mai stricte în România decât media UE, ceea ce creează costuri suplimentare, în special pentru IMM-uri, reducând în același timp productivitatea. Acest lucru este valabil în special pentru ingineri constructori, arhitecți, contabili, ghizi turistici și notari. Avocații fac obiectul unor restricții privind forma juridică, al unor norme de incompatibilitate și al unor restricții multidisciplinare, toate acestea afectând potențialul de inovare al sectorului juridic. Sistemul fragmentat care reglementează profesia de inginer civil și activitățile pe care inginerii civili le pot desfășura pare a fi un obstacol în calea liberei circulații a acestora și împiedică eficiența furnizării de servicii.

România are rezultate bune în ceea ce privește transpunerea legislației privind piața unică. România are un deficit de transpunere de 0,8 % (la fel ca media UE), deși performanța sa este mai puțin impresionantă decât anul trecut. Procentul de directive privind piața unică transpuse incorect (deficit de conformitate) este de 0,2 % (a doua cea mai bună performanță în rândul statelor membre). Numărul de cazuri pendinte de constatare a neîndeplinirii obligațiilor privind piața unică în România este peste media UE, dar durata medie a acestora este mai bună decât media UE. În ceea ce privește SOLVIT, România a soluționat 92,3 % din totalul cazurilor SOLVIT pe care le-a gestionat ca centru principal (media UE fiind de 84,9 % în 2024).

Accesul la piața unică este o oportunitate pe care multe IMM-uri din România ar putea să o fructifice mai bine. Integrarea comercială a României pe piața unică se situează sub media UE (28 % din PIB față de 42 % din PIB). În ultimii 20 de ani, comerțul cu mărfuri a crescut cu 10 % pe an. Cea mai mare parte a exporturilor din interiorul UE în termeni valorici (60 %) a provenit de la întreprinderi mari, ceea ce indică faptul că IMM-urile își pot îmbunătăți prezența pe piața unică. Aderarea la spațiul Schengen ar trebui să faciliteze comerțul și atragerea investițiilor străine.

Tabelul A4.1: **Facilitarea activității economice: indicatori.**

Romania							
POLICY AREA	**INDICATOR NAME**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**EU-27 average**
Investment climate							
Shortages	Material shortage, firms facing constraints, %[1]	3.5	6.5	6.8	3.4	3.6	10.0
	Labour shortage, firms facing constraints, %[1]	8.4	9.8	11.6	10.1	9.0	20.2
	Vacancy rate, vacant posts as a % of all available ones (vacant + occupied)[2]	0.6	0.8	0.9	0.8	0.7	2.3
Infrastructure	Transport infrastructure as an obstacle to investment, % of firms reporting it as a major obstacle[3]	29.2	21.6	29.7	25.6	21.7	13.4
	VHCN coverage, %[4]	-	87.1	95.6	95.0	-	78.8
	FTTP coverage, %[4]	-	87.1	95.6	95.0	-	64.0
	5G coverage, %[4]	-	24.9	26.8	32.8	-	89.3
Reduction of regulatory and administrative barriers							
Regulatory environment	Impact of regulation on long-term investment, % firms reporting business regulation as a major obstacle[3]	29.1	16.8	22.7	30.1	31.0	24.5
Late payments	Payment gap - corporates B2B, difference in days between offered and actual payment[5]	13.3	11.7	12.2	14.5	-	15.6
	Payment gap - public sector, difference in days between offered and actual payment[5]	13.5	9.2	15.4	16.4	-	15.1
	Share of SMEs experiencing late payments, %*[6] — from public or private entities in the last 6 months	52.0	52.6	45.2	49.4	-	-
	Share of SMEs experiencing late payments, %*[6] — from private entities in the previous or current quarter	-	-	-	-	44.9	47.9
	Share of SMEs experiencing late payments, %*[6] — from public entities in the previous or current quarter	-	-	-	-	29.8	16.6
Single Market							
Integration	EU trade integration, % (Average intra-EU imports + average intra EU exports)/GDP[2]	28.6	31.5	33.5	30.1	28.0	41.6
	EEA Services Trade Restrictiveness Index[7]	-	-	-	-	-	0.050
Compliance	Transposition deficit, % of all directives not transposed[8]	1.1	2.9	0.3	0.2	0.8	0.8
	Conformity deficit, % of all directives transposed incorrectly[8]	1.3	0.9	1.0	1.2	0.2	0.9
	SOLVIT, % resolution rate per country[8]	88.4	86.9	93.2	91.0	92.3	84.9
	Number of pending infringement proceedings[8]	37.0	30.0	32.0	32.0	28.0	24.4
Public procurement							
Competition and transparency in public procurement	Single bids, % of total contractors**[8]	41	33	42	45	46	-
	Direct awards, %**[8]	22	17	23	23	-	7.0

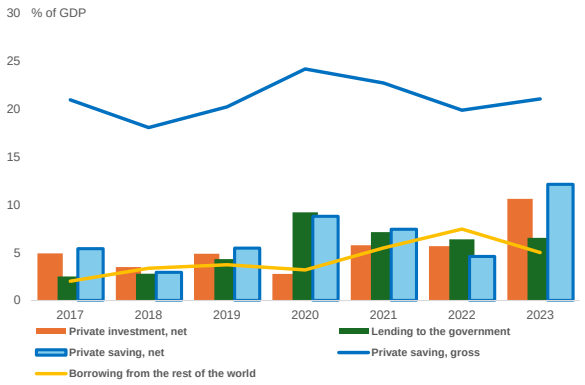
*Modificarea metodologiei în 2024: raportarea separată a plăților întârziate de la entitățile publice și private.
**Datele din 2024 privind ofertele unice sunt provizorii și pot fi revizuite. Vă atragem atenția asupra faptului că, în prezent, lipsesc aproximativ 24 % din datele totale, ceea ce poate afecta exactitatea și exhaustivitatea informațiilor. Din cauza datelor lipsă, media UE a datelor privind atribuirile directe se calculează fără România.
Surse: (1) ECFIN BCS, (2) Eurostat, (3) BEI IS, (4) Rapoartele de țară privind deceniul digital, (5) Raportul Intrum privind plățile, (6) Sondajul SAFE, (7) OCDE, (8) până în 2023: Tabloul de bord privind piața unică și competitivitatea, 2024: Spațiul datelor privind achizițiile publice (PPDS).

Economia României este caracterizată de un nivel relativ scăzut al economiilor interne, de intrări străine semnificative, de piețe de capital încă în curs de dezvoltare și de sectoare financiare bancare și nebancare de mici dimensiuni. Piețele de capital din România sunt insuficient dezvoltate, întreprinderile depinzând în mare măsură de finanțarea internă și de împrumuturile bancare. Deși este important și, în general, stabil, sectorul bancar rămâne relativ mic în comparație cu alte țări din UE. 17,6 % dintre întreprinderi se confruntă cu constrângeri financiare, acesta fiind cel mai înalt nivel din UE. Deși piața obligațiunilor verzi are potențial, alfabetizarea financiară rămâne un obstacol major, restricționând participarea investitorilor și accesul întreprinderilor la finanțare alternativă. Investitorii instituționali au cel mai scăzut raport active/PIB dintre omologii lor din UE. Pentru a aborda aceste provocări, România a introdus Strategia națională privind dezvoltarea pieței de capital pentru perioada 2023-2026.

Disponibilitatea și utilizarea economiilor interne

Economia românească își investește economiile nete pe plan intern și, de asemenea, obține finanțare din străinătate. Din 2014 până în 2023, rata economiilor private, fără consumul de capital fix, s-a situat, în medie, la 6,1 % din PIB (sub media UE de 8,5 % din PIB), atingând un nivel maxim de 8,8 % în 2020 (a se vedea graficul A5.1). Rata investițiilor private nete, care reprezintă contribuția netă a sectorului privat la acumularea de capital în economie, a înregistrat o medie de 4,4 % din PIB în perioada de referință de zece ani și a atins 10,6 % în 2023. În același timp, în aceeași perioadă, guvernul a înregistrat deficite bugetare considerabile, care în perioada 2014-2023 au reprezentat, în medie, un deficit bugetar de 4,3 %. Aceste deficite bugetare recurente ale administrației publice, combinate cu o diferență pozitivă foarte mică între economiile interne nete și investițiile nete, au condus la împrumuturi structurale nete contractate de România cu economiile străine care au reprezentat, în medie, 2,6 % din PIB, cu un maxim de 7,5 % în 2022. Astfel, economiile nete din România au fost investite pe plan intern (pentru a finanța investiții private sau împrumuturi ale guvernului), fiind completate, de asemenea, de o parte substanțială de finanțare din străinătate.

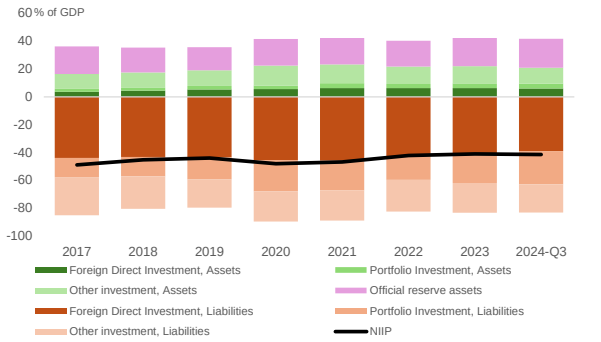
Graficul A5.1: **Echilibrul dintre economiile nete și investiții**

Sursa: AMECO.

În calitate de debitor net din restul lumii, economia României a înregistrat o poziție investițională internațională netă negativă. În T3 2024, activele totale ale străinilor se ridicau la aproximativ 39 % din PIB, în timp ce datoriile față de străini se ridicau la puțin peste 83 % din PIB, ceea ce a dus la o poziție investițională internațională netă (PIIN) echivalentă cu 41,5 % din PIB (a se vedea graficul A5.2). Singurul factor care a avut o contribuție pozitivă la PIIN a fost stocul semnificativ de active oficiale de rezervă se schimb (la 20,8 % din PIB), ceea ce reflectă accentul pus de banca centrală pe un curs de schimb relativ constant al leului, în special în raport cu euro. Investițiile străine directe nete primite (-33,1 % din PIB în T3 2024) au reprezentat cea mai mare parte a PIIN, astfel încât poziția datoriei externe nete este destul de scăzută. Investițiile de portofoliu nete, care sunt afectate în mod direct de volatilitatea prețurilor evaluărilor acțiunilor, au fost, de asemenea, negative (la -20,4 % din PIB în T3 2024), la fel ca stocul net al altor investiții (aproape 9 % din PIB). Astfel, economia românească pare bine integrată în fluxurile internaționale de capital ca beneficiar al capitalului străin, rămânând un importator net de capital, în special în ceea ce privește investițiile directe.

Graficul A5.2: **Poziția investițională internațională**

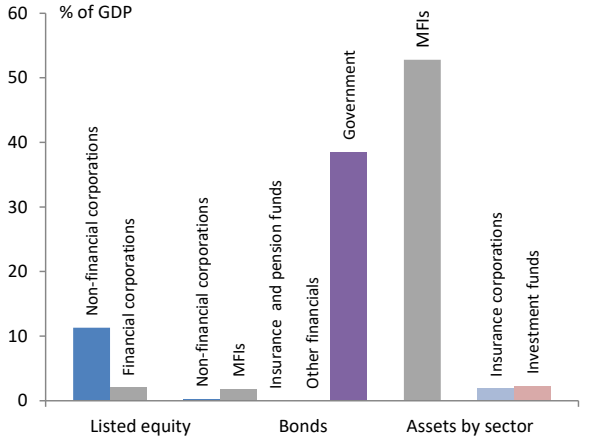

Sursa: BCE.

Structura piețelor de capital și dimensiunea sectorului financiar

Economia României se evidențiază ca fiind una dintre cele mai subdezvoltate piețe naționale de capital din Europa. Capitalizarea bursieră a acțiunilor cotate a atins 13,4 % din PIB la sfârșitul anului 2023 (a se vedea graficul A5.3), cu mult sub media UE de 67 % din PIB. În același timp, societățile nefinanciare (SNF) au reprezentat 84 % din această capitalizare, ceea ce înseamnă că piața bursieră din România este orientată în mare măsură către finanțarea segmentului nefinanciar al economiei reale. Volumul titlurilor de natura datoriei aflat în circulație a atins aproape 41 % din PIB la sfârșitul anului 2023, cu mult sub media UE. Obligațiunile emise de guvern au reprezentat 95 % din total.

Graficul A5.3: **Piețele de capital și intermediarii financiari**

Sursa: BCE, EIOPA, AMECO.

Deși sectorul financiar din România rămâne dominat de bănci, intermediarii financiari nebancari joacă, de asemenea, un rol important. Dimensiunea sectorului bancar, care reprezenta 56 % din PIB în 2020, a scăzut ușor, ajungând la 53 % din PIB în 2023 (media UE fiind de 257 %) și la 52 % în 2024, cel mai mic procent din UE și cu mult sub valoarea reprezentată de economiile similare din regiune. Gradul general scăzut de intermediere financiară în România ar putea fi explicat prin: (i) ponderea mare a SNF care nu sunt eligibile pentru finanțare bancară și care continuă să aibă deficiențe semnificative în ceea ce privește capitalizarea, având, așadar, un acces mai redus la finanțare; (ii) disciplina slabă în materie de plăți în cadrul economiei; (iii) faptul că firmele se bazează în principal pe împrumuturi de la furnizori și acționari, mai degrabă decât pe împrumuturi de la instituțiile financiare și (iv) gradul modest de alfabetizare financiară. Predomină prezența străină, aceasta reprezentând aproape 66 % în ceea ce privește activele bancare. Consolidarea sectorului bancar a continuat în ultimii ani prin achiziționarea de bănci mai mici, mai puțin profitabile, cu poziții de capital mai slabe de către instituții de credit mai mari. În prezent, concentrarea bancară pare să fie ușor mai ridicată decât media în UE, primele cinci IFM reprezentând aproximativ 63 % din totalul activelor bancare. Sectoarele asigurărilor și fondurilor de pensii, precum și fondurile de investiții (cu active totale de aproape 1,9 % din PIB și 2,3 % din PIB la sfârșitul anului 2023) joacă un rol foarte limitat în intermedierea financiară (a se vedea secțiunea privind investitorii instituționali).

Reziliența sectorului bancar

Sectorul bancar din România este bine capitalizat și prezintă o bună reziliență la riscuri. Rata de adecvare a capitalului la nivelul întregului sistem a fost de 23,1 % în T3 2024, cu mult peste media UE. În T3 2024, sectorul bancar din România a raportat o rată consolidată a fondurilor proprii de nivel 1 de bază (CET1) de 20 % (cu mult peste media UE de 16,6 %), deoarece băncile române dețin un amortizor de capital semnificativ și asigură astfel o bună capacitate de absorbție a potențialelor pierderi neprevăzute în cazul unor șocuri macroeconomice. Banca Națională a României a recomandat insistent băncilor să rețină câștigurile, mai degrabă

decât să distribuie dividende, astfel încât profitabilitatea sectorului bancar din ultimii ani a sprijinit solvabilitatea, susținută de rate ridicate de reținere a profitului. Cele mai recente rezultate ale testelor de rezistență (pentru perioada 2024-2026) au arătat că, chiar și în condiții nefavorabile, sectorul bancar ar face față șocurilor microfinanciare. Grupurile bancare din România au emis titluri de valoare eligibile pentru cerința minimă de fonduri proprii și datorii eligibile (MREL). De la încheierea perioadei de tranziție (sfârșitul anului 2023), toate instituțiile de credit din România au respectat cerința MREL finală, plus cerința amortizorului combinat ([76]). Pe termen mediu, transpunerea celor mai recente dispoziții ale cadrului de reglementare Basel III la nivelul UE ar putea duce la o creștere a cerințelor de capital pentru grupul de bănci europene mici și mijlocii, inclusiv pentru băncile din România, până la data punerii depline în aplicare, în 2028.

În pofida unei ușoare deteriorări, bilanțurile băncilor arată o calitate solidă a activelor. Cu o rată agregată a creditelor neperformante de 2,7 % în T3 2024, care se situează peste media UE de 1,9 %, calitatea creditului rămâne adecvată. Rata creditelor neperformante ale întreprinderilor a crescut la 3,9 % în T4 2024 (de la 3,7 % în 2023), dar a fost doar ușor peste media UE (3,5 %). În același timp, rata agregată de acoperire a creditelor neperformante de către bănci prin provizioanele existente a scăzut ușor la 62,5 %, dar rămâne adecvată și este cu mult peste media UE (42,1 %).

Băncile române mențin poziții de lichiditate foarte puternice. Băncile sunt expuse unui risc foarte scăzut de finanțare a lichidităților. În ansamblu, sectorul bancar din România a dovedit o capacitate adecvată de gestionare a lichidităților, deși excesul de lichiditate ar putea indica și o lipsă de oportunități a băncilor de a acorda împrumuturi sau de a face investiții, precum și apetitul de risc scăzut. Legătura dintre entitățile suverane și bănci s-a consolidat în ultimii ani, atât din cauza ponderii considerabile a obligațiunilor guvernamentale în bilanț, cât și a garanțiilor de stat pentru împrumuturi. Chiar dacă obligațiunile de stat reprezintă o opțiune profitabilă pentru bănci de a-și utiliza lichiditățile mari, acestea generează expunere la posibilitatea de apariție a riscului suveran. Ponderea mare a titlurilor de stat în totalul activelor generează un risc de concentrare și amplifică riscul de rată a dobânzii. În plus, investițiile în obligațiuni de stat pot avea ca efect excluderea împrumuturilor din partea sectorului privat.

Reziliența intermediarilor financiari nebancari

Sectorul asigurărilor din România este relativ mic și se caracterizează printr-un grad ridicat de concentrare. Sectorul asigurărilor din România se situează pe ultimul loc în UE în ceea ce privește activele ca procent din PIB (1,9 % în 2023, comparativ cu 55,3 % în medie la nivelul UE). Piața se caracterizează printr-un grad ridicat de concentrare, atât în ceea ce privește tipurile de asigurări oferite (în principal asigurări auto), cât și în ceea ce privește cotele de piață semnificative deținute de un număr relativ mic de societăți de asigurare. Piața este dominată de asigurările generale, care au reprezentat 84 % din totalul primelor brute emise în 2023, în principal datorită caracterului obligatoriu al răspunderii civile auto și, într-o mai mică măsură, datorită polițelor de asigurare împotriva dezastrelor naturale. În 2023, fondurile eligibile au fost suficiente pentru a acoperi cerințele de capital de solvabilitate (167,8 %), dar nivelul a fost cu mult sub media UE (258,6 %). Societățile de asigurări din România investesc în principal în instrumente financiare cu venit fix și au o expunere ridicată la obligațiunile de stat, majoritatea obligațiuni românești. În schimb, expunerile la instrumente financiare complexe sau la active alternative sunt foarte scăzute. România este una țările din UE cele mai expuse la riscuri legate de natură, cum ar fi cutremurele și inundațiile, și are o acoperire redusă a asigurărilor în aceste domenii (sub 50 %) ([77]).

([76]) Pentru informații suplimentare, a se vedea Tabloul de bord MREL - T4 2023 al Autorității Bancare Europene.

([77]) A se vedea Tabloul de bord al EIOPA privind deficitul de protecție în materie de asigurări în caz de catastrofe naturale.

Sursele de finanțare a întreprinderilor și rolul băncilor.

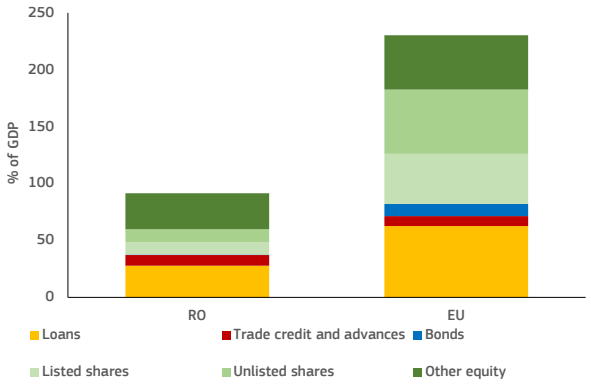
Sectorul corporativ din România depinde în mare măsură de finanțarea internă. Pentru firmele din România, sursele interne au reprezentat cea mai mare parte a finanțării investițiilor (73 %), urmată de finanțarea externă (26 %), restul (1 %) provenind din finanțarea intragrup ([78]). În medie, în UE, finanțarea internă a reprezentat 66 % din finanțarea investițiilor, urmată de finanțarea externă (25 %) și de finanțarea intragrup (9 %). Creditele comerciale și avansurile reprezintă o parte importantă a pasivelor sectorului nefinanciar, ceea ce dă naștere, pe de o parte, unui risc sistemic în economie prin crearea de legături între întreprinderi și, pe de altă parte, expunerii la riscul de neplată de către clienți. Unul dintre motivele care stau la baza acestui tip de finanțare este ponderea mare a societăților nefinanciare (SNF) care au deficiențe semnificative în ceea ce privește capitalizarea și, prin urmare, au un acces mai redus la finanțarea externă. Disciplina în materie de plăți din cadrul economiei este în continuare slabă.

Firmele românești se bazează, de asemenea, pe împrumuturi bancare, care reprezintă 99 % din finanțarea prin îndatorare externă a societăților românești. Cu toate acestea, România are un sector bancar relativ mic, cu un grad în general scăzut de intermediere financiară, care, în plus, se află pe o traiectorie descendentă. Raportul dintre activele totale ale băncilor și PIB a atins 52,8 % în 2023 (a se vedea tabelul A5.1), cel mai scăzut procent din UE (media UE fiind de 256,9 %) și cu mult sub nivelul economiilor similare ale țărilor din regiune.

Sectorul bancar din România, care, în mare măsură, este deținut de entități străine, continuă să prezinte o capitalizare solidă, iar indicatorii de rentabilitate rămân extrem de puternici. Indicatorii de calitate a activelor rămân solizi, în pofida unei creșteri marginale a ratei creditelor neperformante, de 2,7 % în T3 2024. Interconexiunea dintre sectorul bancar din România și administrația publică s-a consolidat, atingând cel mai înalt nivel din țările UE: ponderea creanțelor sectorului bancar asupra administrației publice, incluzând împrumuturile și titlurile de valoare, reprezenta 25 % din totalul activelor în septembrie 2024. Deși acest lucru sporește solvabilitatea și lichiditatea, acesta potențează, de asemenea, riscurile de concentrare și de rată a dobânzii.

Finanțarea bazată pe piață este scăzută, deoarece piețele de capital din România sunt încă relativ insuficient dezvoltate și au un potențial semnificativ de creștere. Mai precis, la sfârșitul anului 2023, acțiunile cotate la bursă erau echivalente cu doar 11 % din PIB, iar obligațiunile se situau la 0,3 %, comparativ cu 44 % și 10,8 % în UE (a se vedea graficul A5.4).

Graficul A5.4: **Structura finanțării SNF ca % din PIB**

Suma datoriilor SNF reflectă doar totalul datoriilor SNF luate în considerare. Perioada de referință 2023.
Sursa: Eurostat.

România se distinge ca țara UE cu cea mai mare proporție de întreprinderi care utilizează subvenții sau granturi pentru activități de investiții. Cu toate acestea, ponderea întreprinderilor care se confruntă cu constrângeri financiare este de 17,6 %, cel mai ridicat nivel înregistrat în UE. Acest lucru sugerează că există un deficit substanțial de finanțare în raport cu cererea de investiții. Acest decalaj poate fi și mai mare pentru întreprinderile cu o capacitate limitată de finanțare internă, cum ar fi întreprinderile nou-înființate inovatoare.

În ultimii ani, împrumuturile bancare au crescut într-un ritm puternic, determinat, printre alți factori, de programe guvernamentale, cum ar fi garanțiile de stat.

([78]) A se vedea *EIB Investment Survey* (Sondajul BEI privind investițiile), 2024.

După ce au atins un nivel maxim la începutul anului 2023, ratele dobânzilor la creditele acordate gospodăriilor populației și societăților nefinanciare – majoritatea acestora fiind dependente de rate variabile – au început să scadă. În anul 2024, împrumuturile bancare acordate sectorului nefinanciar au menținut o rată de creștere ridicată, de 9,8 %, deși aceasta a fost mai lentă decât rata de 12,8 % din anul 2023. În trimestrul III 2024, instituțiile de credit din România au raportat o înăsprire a standardelor de creditare pentru creditele și liniile de credit acordate societăților nefinanciare, după patru trimestre în care standardele rămăseseră neschimbate. Împrumuturile bancare acordate gospodăriilor au înregistrat, de asemenea, o creștere pozitivă, ajungând la 11,4 % în 2024. Standardele de creditare pentru împrumuturile legate de achiziționarea de locuințe și terenuri au rămas constante, în timp ce băncile au relaxat din nou standardele de creditare pentru creditele de consum în T3 2024.

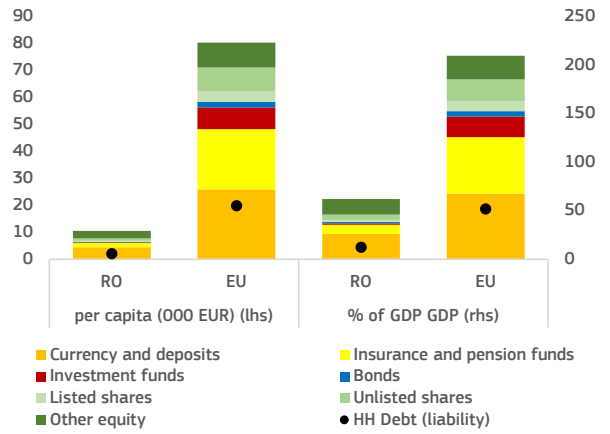
Investitori de retail pe piețele de capital

Piețele de capital din România au un potențial semnificativ de creștere. Piața bursieră românească – Bursa de Valori București (BVB) – se caracterizează printr-o lipsă de dinamism, capitalizare scăzută și niveluri scăzute de lichiditate, determinate de un număr mare de acțiuni inactive și de niveluri scăzute ale acțiunilor liber tranzacționabile ale societăților ([79]). În plus, România nu dispune încă de o contraparte centrală națională de compensare (CPC) pe deplin operațională. Piața bursieră insuficient dezvoltată reflectă, în parte, imaginea sectorului corporativ din România, în care multe societăți au o putere financiară scăzută și capital propriu negativ. În pofida acestor caracteristici structurale, tendința din ultimii ani a fost foarte bună. Indicele bursier BET de la București a fost printre cele mai performante din lume în 2024. Acest lucru a fost determinat în principal de oferta publică inițială (OPI) de succes a Hidroelectrica din 2023, care a revigorat interesul investitorilor interni și străini față de bursa de valori. Această OPI ar putea fi urmată de cotarea altor societăți de stat.

Piața obligațiunilor corporative rămâne insuficient dezvoltată. Deși piața internă a titlurilor de capital este oarecum mai avansată și mai activă, piața obligațiunilor corporative este printre cele mai puțin lichide din regiune, cu un număr relativ mic de emisiuni de obligațiuni în curs. Aceste rezultate slabe nu numai că au limitat în mod semnificativ accesul la finanțare pentru segmente mari ale sectorului corporativ din România, ci au și sporit dependența investitorilor instituționali de titlurile de stat românești.

România a elaborat o strategie cuprinzătoare pentru a-și stimula piețele de capital: Strategia națională de dezvoltare a pieței de capital pentru perioada 2023-2026. Această strategie include o serie de recomandări care se axează pe îmbunătățirea cadrului instituțional, juridic și de reglementare, pentru a spori oportunitățile de dezvoltare a pieței interne. Anumite măsuri-cheie din această strategie au fost adoptate, dar nu toate au ajuns încă la maturitate deplină.

Graficul A5.5: **Compoziția activelor financiare HH pe cap de locuitor și ca % din PIB**

Suma activelor HH reflectă doar totalul activelor HH luate în considerare. Perioada de referință 2023.
Sursa: Eurostat.

Unul dintre principalele obstacole în calea extinderii piețelor de capital din România este nivelul limitat al economiilor gospodăriilor și nivelul scăzut de alocare a acestora către produsele de capital. Investițiile de retail rămân relativ modeste în comparație cu alte țări ale UE, parțial din cauza venitului disponibil limitat și a preferinței culturale pentru metodele tradiționale de economisire, cum

([79]) A se vedea *Capital Market Review of Romania: Towards a National Strategy* (Analiza pieței de capital din România: către o strategie națională), 2022, OCDE.

ar fi depozitele bancare (a se vedea graficul A5.5). Unul dintre obiectivele strategiei naționale este tocmai creșterea participării investitorilor individuali. Incluziunea financiară în România este încă în urmă față de cea a omologilor săi din UE.

Rolul investitorilor instituționali naționali

Activele investitorilor instituționali români, exprimate ca procent din PIB, se situează la cel mai scăzut nivel din UE. În cadrul investitorilor instituționali, cea mai mare categorie de active este reprezentată de fondurile de pensii, inclusiv de fondurile obligatorii și cele voluntare, urmate de fondurile de investiții, societățile de asigurare clasându-se pe ultimul loc.

De la crearea sa în 2007, sectorul pensiilor private a acționat în complementaritate cu sistemul public și a devenit un investitor major în obligațiuni de stat și acțiuni cotate la BVB. Activele acumulate de fondurile de pensii private din România s-au ridicat la 131,5 miliarde RON în 2023 (aproximativ 26,5 miliarde EUR), echivalentul a 8,48 % din PIB. Investițiile sunt foarte concentrate în emitenții locali (93,1 % din investiții sunt în active românești). În plus, sectorul pensiilor private este unul dintre principalii creditori ai statului, deținând peste 10 % din datoria publică emisă. Pe lângă obligațiunile suverane, fondurile de pensii sunt, de asemenea, investitori majori în acțiuni cotate la BVB. Încetinirea piețelor de capital împiedică fondurile de pensii să își diversifice portofoliile și să asigure astfel un echilibru mai eficient între risc și randament. O altă provocare rezultă din faptul că fondurile de pensii din România se confruntă cu reglementări care limitează investițiile în anumite active. În cele din urmă, deși fondurile de pensii sunt investitori instituționali importanți, politicile lor de cumpărare și deținere înseamnă că nu sunt furnizori majori de lichidități.

Piața organismelor de plasament colectiv din România este mai puțin dezvoltată decât în alte țări ale UE, din cauza unor factori precum nivelul scăzut de alfabetizare financiară, o piață financiară mai puțin matură și un nivel general de bogăție mai scăzut. Aproape jumătate din investițiile de capital provin de la Fondul Proprietatea, creat pentru a-i despăgubi pe cei ale căror active au fost expropriate în timpul regimului comunist. Sectorul fondurilor de investiții este centrat în jurul grupurilor bancare mari, cu 15 administratori de fonduri care își desfășoară activitatea în țară, majoritatea acestora aparținând unor grupuri bancare. Aceste grupuri domină și serviciile de depozitar.

Sectorul asigurărilor din România este relativ mic și se situează pe ultimul loc în UE în ceea ce privește activele ca procent din PIB (1,9 % față de media UE de 55,3 %). Piața este caracterizată de un grad ridicat de concentrare, atât în ceea ce privește tipurile de asigurări oferite (în principal asigurări auto), cât și în ceea ce privește cotele de piață semnificative deținute de un număr relativ mic de societăți de asigurare. În 2023, 71 % din totalul primelor brute au fost subscrise de cinci societăți de asigurare. Sectorul a cunoscut o perioadă tumultuoasă, mai multe societăți de asigurări dând faliment în ultimii ani. Valoarea totală a investițiilor societăților de asigurare (inclusiv activele deținute pentru produsele *unit-linked*) s-a ridicat la 5,8 miliarde EUR în T1 2024. Societățile de asigurări din România investesc în principal în instrumente financiare cu venit fix și au o expunere ridicată la obligațiuni de stat (63 %), majoritatea obligațiuni românești. Organismele de plasament colectiv reprezintă a doua categorie ca mărime, reprezentând 16 % din active în 2023, majoritatea fonduri transfrontaliere. Societățile de asigurări din România alocă doar 5 % din activele lor obligațiunilor corporative.

Profunzimea capitalului de risc și a capitalului de creștere disponibil

Piața internă de capital de risc și de creștere din România rămâne insuficient dezvoltată și nu este în măsură să răspundă nevoilor de finanțare ale întreprinderilor inovatoare. În prezent, capitalul privat reprezintă doar 0,04 % din PIB, iar capitalul de risc doar 0,01 % din PIB, cu mult sub media UE. Acest decalaj subliniază disponibilitatea limitată a investițiilor pentru întreprinderile nou-înființate și pentru întreprinderile cu creștere puternică. România are un ecosistem de capital de risc insuficient dezvoltat. Acest lucru se datorează parțial dimensiunii relativ mici a investitorilor instituționali și alocării investițiilor acestora. Limitele de

investiții complicate și, în general, foarte scăzute pentru fondurile de pensii investite în capital de risc și capital privat pot contribui, de asemenea, la acest decalaj ([80]). De asemenea, România are cel mai scăzut nivel din UE al cheltuielilor cu cercetarea și dezvoltarea (C&D) ca procent din PIB, ceea ce contribuie probabil la nivelul scăzut al activității cu capital de risc. Lipsa unor investiții puternice în C&D limitează crearea de întreprinderi inovatoare și tehnologice, ceea ce frânează și mai mult dezvoltarea pieței de capital. Recunoscând aceste provocări, unul dintre obiectivele-cheie ale strategiei naționale este de a stimula creșterea și maturizarea piețelor de capital privat și de capital de risc, promovând un ecosistem care poate sprijini mai bine întreprinderile inovatoare și cu potențial ridicat ale țării și le poate conecta cu investitorii.

Finanțarea tranziției verzi

Piața obligațiunilor verzi din România s-a dezvoltat lent, dar emisiunile recente din sectorul privat indică o tendință pozitivă și un interes din ce în ce mai mare. S-au depus eforturi remarcabile, în special în sectorul bancar, pe măsură ce acesta a explorat și a emis treptat obligațiuni verzi. Există un potențial considerabil de dezvoltare în viitorul apropiat, pe măsură ce crește cererea de investiții durabile.

În 2023, Ministerul Finanțelor și-a revizuit strategia de finanțare pentru a include obligațiunile verzi, sociale și de sustenabilitate și a elaborat un cadru pentru obligațiunile verzi. În februarie 2024, România a emis o obligațiune verde suverană în valoare de 2 miliarde EUR, cea mai mare obligațiune verde exprimată în euro emisă vreodată de o piață emergentă. Pe baza succesului tranzacției sale anterioare, în octombrie 2024, România a emis o obligațiune verde Samurai în valoare de 33 de miliarde JPY (aproximativ 200 de milioane EUR) pe piața japoneză.

România a pus în aplicare măsuri de politică pentru a facilita finanțarea tranziției verzi. Strategia națională pentru dezvoltarea piețelor de capital urmărește să sensibilizeze potențialii investitori cu privire la oportunitățile oferite de investițiile în produse care promovează proiecte de mediu și/sau sociale sau durabile, sensibilizând totodată emitenții cu privire la importanța facilitării investițiilor durabile. Planul de redresare și reziliență (PNRR) include, de asemenea, mai multe măsuri în acest domeniu, cum ar fi fondul de redresare cu capital de risc pentru a facilita tranziția verde.

Alfabetizarea financiară

România se situează pe ultimul loc în UE în ceea ce privește alfabetizarea financiară. Această lipsă de cunoștințe financiare reprezintă un obstacol în calea creșterii participării investitorilor de retail pe piețele de capital și a ajutării întreprinderilor să exploreze alternative la finanțarea bancară tradițională. Conform sondajului Eurobarometru din 2023, doar 13 % dintre români au un nivel ridicat de alfabetizare financiară, 57 % au un nivel mediu, iar restul de 30 % au un nivel scăzut. În schimb, media UE este de 26 % pentru nivelul ridicat de alfabetizare, 50 % pentru nivelul mediu și 24 % pentru nivelul scăzut.

Mai multe inițiative recente vizează promovarea alfabetizării financiare în rândul antreprenorilor. Comitetul național pentru supravegherea macroprudențială a recomandat inițiative de îmbunătățire a educației financiare a antreprenorilor. Printre acestea se numără colaborarea cu mediul academic și cu sistemul financiar pentru a sensibiliza opinia publică cu privire la costurile potențial mai ridicate ale finanțării prin credite comerciale și împrumuturi din partea acționarilor (în comparație cu împrumuturile de la instituțiile financiare sau cu utilizarea finanțării bazate pe piața de capital). A fost elaborat un plan de acțiune, care prevede ca o primă măsură evaluarea nivelului actual de alfabetizare financiară în rândul antreprenorilor. Prima rundă a acestei evaluări a alfabetizării financiare a fost inclusă în sondajul din iunie 2023 privind accesul la finanțare al societăților nefinanciare din România. În plus, Banca Națională a României a lansat proiectul „Antreprenoriat de TOP” în octombrie 2023, cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele financiare ale

([80]) A se vedea *2024 Survey of Investment Regulation of Pension Providers* (Ancheta din 2024 privind reglementarea investițiilor furnizorilor de pensii).

antreprenorilor, de a îmbunătăți comportamentul financiar și de a spori incluziunea financiară. Acest proiect se axează, de asemenea, pe digitalizarea activităților financiare și comerciale, cu planuri de

Tabelul A5.1: **Indicatorii financiari**

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024-Q3	EU
Banking sector	Total assets of MFIs (% of GDP)	53.0	50.6	49.7	56.4	57.9	54.7	52.8	49.3	248.4
	Common Equity Tier 1 ratio	17.4	17.7	19.0	21.8	19.9	19.2	19.5	20.0	16.6
	Total capital adequacy ratio	19.4	19.7	21.0	23.5	22.2	22.4	22.7	23.1	20.1
	Overall NPL ratio (% of all loans)	6.6	5.0	4.3	3.9	3.4	2.8	2.5	2.7	1.9
	NPL (% loans to NFC-Non financial corporations)	12.0	8.8	7.3	6.6	5.5	4.1	3.7	3.9	3.5
	NPL (% loans to HH-Households)	5.9	5.1	4.4	4.5	4.0	3.7	3.8	3.7	2.2
	NPL-Non performing loans coverage ratio	58.5	60.3	62.1	62.3	64.9	63.9	63.5	62.5	42.1
	Return on Equity1	11.7	13.6	12.3	9.0	13.1	15.7	16.8	19.8	10.0
	Loans to NFCs (% of GDP)	12.0	11.5	11.0	11.5	12.4	12.7	12.1	11.6	30.0
	Loans to HHs (% of GDP)	14.0	13.8	13.3	13.9	13.7	12.4	10.8	10.6	44.5
	NFC credit annual % growth	5.1	9.3	6.0	6.7	20.0	19.1	12.8	10.2	0.8
	HH credit annual % growth	8.5	10.9	7.0	4.7	9.7	6.0	3.9	10.5	0.7
Non-banks sector	Stock market capitalisation (% of GDP)	-	-	-	8.4	11.4	9.0	13.4	13.1	69.3
	Initial public offerings (% of GDP)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-	0.05
	Market funding ratio	29.7	27.5	27.3	27.9	25.4	23.6	24.7	-	49.6
	Private equity (% of GDP)	0.27	0.17	0.18	0.03	0.05	0.03	0.04	-	0.41
	Venture capital (% of GDP)	0.00	0.00	0.01	0.00	0.01	0.01	0.01	-	0.05
	Financial literacy (composite)	-	-	-	-	-	-	47.5	-	45.5
	Bonds (as % of HH financial assets)	1.4	1.8	1.9	2.2	1.8	2.0	2.4	-	2.7
	Listed shares (as % of HH financial assets)	2.9	2.4	2.2	2.0	3.7	3.0	3.4	-	4.8
	Investment funds (as % of HH financial assets)	5.6	4.3	4.4	3.3	3.4	2.3	2.1	-	10.0
	Insurance/pension funds (as % of HH financial assets)	12.0	12.6	13.7	13.7	14.0	13.3	15.1	-	27.8
	Total assets of all insurers (% of GDP)	2.3	2.1	2.1	2.2	2.0	1.9	1.9	2.0	54.8
	Pension funds assets (% of GDP)	-	-	-	-	-	-	-	-	23.4

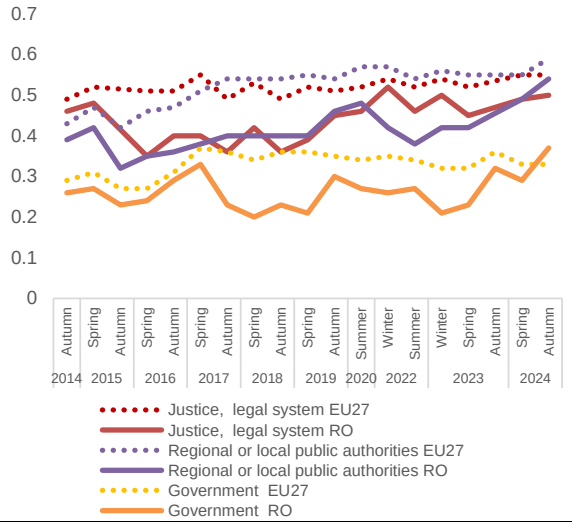
1-3	4-10	11-17	18-24	25-27	Colours indicate performance ranking among 27 EU Member States.

(1) Data anualizate.
Datele UE privind creșterea creditului și fondurile de pensii se referă la media zonei euro.
Sursa: BCE, ESTAT, EIOPA, DG FISMA Tabloul de bord privind UPC, AMECO.

a organiza evenimente în colaborare cu mediul academic, cu sectorul bancar și cu sectorul privat și de a dezvolta aplicații și platforme pentru îmbunătățirea alfabetizării digitale a întreprinderilor din România.

Cadrul instituțional al României influențează competitivitatea acesteia. În general, calitatea percepută a administrației publice se situează sub media statelor membre ale UE. Există potențial de îmbunătățire a calității legislației, de simplificare a reglementărilor și de asigurare a unei forțe de muncă calificate și motivate în administrația publică, și în ceea ce privește percepția întreprinderilor cu privire la corupție. România înregistrează progrese în ceea ce privește digitalizarea serviciilor publice. Cu toate acestea, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a atinge obiectivele deceniului digital.

Graficul A6.1: **Încrederea în justiție, în autoritățile regionale/locale și în guvern**

(1) UE-27 din 2019; UE-28 înainte
Sursa: Sondaje Eurobarometru standard

Percepțiile publice

Încrederea în instituțiile publice este, în general, sub media UE, dar s-a îmbunătățit în ultimii ani. În cadrul instituțiilor naționale, cel mai mare decalaj este între încrederea în instituțiile judiciare și cea în administrația centrală (graficul A6.1). Aspectele-cheie care pot spori încrederea în administrația publică din România sunt reducerea birocrației, o mai bună comunicare cu cetățenii și o mai mare transparență în procesul decizional și în utilizarea banilor publici ([81]).

([81]) Înțelegerea opiniilor europenilor cu privire la nevoile de reformă - aprilie 2023 - - Sondajul Eurobarometru, Fișa informativă pentru fiecare țară.

Calitatea percepută a administrației publice s-a îmbunătățit ușor, dar rămâne sub media UE ([82]). În acest context, printre prioritățile reformei administrației publice din cadrul planului de redresare și reziliență al României se numără: (i) îmbunătățirea capacității de coordonare strategică în centrul administrației publice în cadrul Secretariatului General al Guvernului; (ii) reducerea sarcinii administrative pentru cetățeni și întreprinderi; (iii) transformarea digitală a administrației publice și (iv) reforma funcției publice și consolidarea capacității administrative.

Calitatea legislației și simplificarea reglementării

Rezultatele în ceea ce privește elaborarea legislației sunt peste media UE. Rezultatele sunt mai bune în ceea ce privește implicarea părților interesate și evaluările *ex ante* ale impactului decât în ceea ce privește evaluarea *ex post* a legislației. Aceasta din urmă indică un decalaj vizibil față de media UE din cauza cerințelor mai slabe în materie de metodologie, adoptare sistematică, transparență, supraveghere și control al calității evaluării *ex post* atât a legislației primare, cât și a celei secundare (graficul A6.2).

([82]) Inforegio – Indicele european al calității administrației publice.

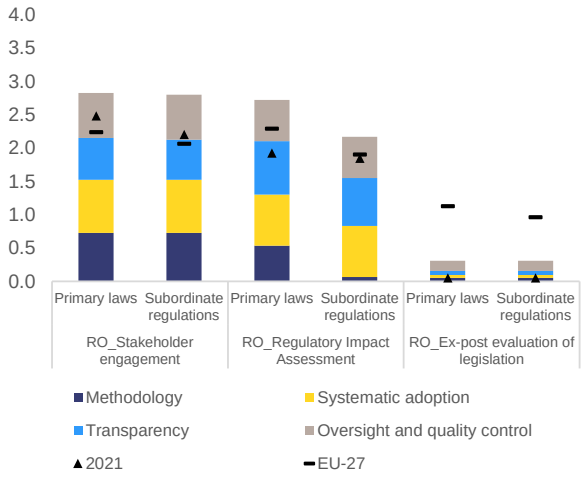
Tabelul A6.1: **România Indicatori selectați privind reducerea sarcinii administrative și simplificarea**

	Ex ante impact assessment of legislation		Ex post evaluation of legislation	
When developing new legislation, regulators are required to …	Identify and assess the impacts of the baseline or 'do nothing' option.	○	Is required to consider the consistency of regulations and address areas of duplication.	◑
	Identify and assess the impacts of alternative non-regulatory options.	◕	Is required to contain an assessment of administrative burdens.	○
	Quantify administrative burdens of new regulations.	◑	Is required to contain an assessment of substantive compliance costs.	○
	Quantify substantial costs of compliance of new regulations.	◑	Compares the impact of the existing regulation to alternative options.	○
	Assess macroeconomic costs of new regulations.	○	Periodic ex post evaluation of existing regulations is mandatory.	●
	Assess the level of compliance.	○	Government uses stock-flow linkage rules when introducing new regulations (e.g., one-in one-out).	○
	Identify and assess potential enforcement mechanisms.	○	A standing body has published an in-depth review of specific regulatory areas in the last 3 years.	○
			In the last 5 years, public stocktakes have invited businesses and citizens to assess the effectiveness, efficiency, and burdens of legislation.	○

● Yes / For all primary laws ◕ For major primary laws ◑ For some primary laws ○ No / Never

Acest tabel prezintă un subset de indicatori iREG axați pe costurile de reglementare. Indicatorii se referă la legislația primară.
Sursa: OCDE (2025), *Regulatory Policy Outlook 2025* (Perspective privind politica de reglementare în 2025) [https://doi.org/10.1787/56b60e39-en] și *Better Regulation across the European Union 2025* (O mai bună legiferare în Uniunea Europeană în 2025) (în curs de apariție).

Graficul A6.2: **Indicatori privind politica de reglementare și guvernanță (iREG)**

Sursa: OCDE (2025), *Regulatory Policy Outlook 2025* (Perspective privind politica de reglementare în 2025) și *Better Regulation across the European Union 2025* (O mai bună legiferare în Uniunea Europeană în 2025) (în curs de apariție).

Planul de redresare și reziliență al României include o măsură menită să îmbunătățească procesul de consultare publică și de implicare a părților interesate. Obiectivul este o creștere cu 20 % a numărului de proiecte de acte legislative care fac obiectul consultării publice și al implicării părților interesate la nivel central.

Ordonanțele de urgență ale guvernului au fost utilizate mai mult, în special în ultimii ani (156 în 2024, 131 în 2023, 192 în 2022, față de 89 în 2019) ([83]).

Mecanismele de simplificare a reglementării și de identificare a sarcinilor administrative ar putea fi consolidate în continuare. De exemplu, autoritățile de reglementare nu sunt obligate să identifice costurile substanțiale ale respectării noilor reglementări. Evaluările *ex post* ale legislației nu trebuie nici să conțină o evaluare a acestora și nici o evaluare a sarcinilor administrative. În plus, evaluarea *ex post* periodică a legislației primare este obligatorie pentru unele (nu toate) acte de legislație primară, iar guvernul nu a efectuat recent bilanțuri aprofundate ale unor domenii de reglementare specifice și bilanțuri publice ale legislației (a se vedea tabelul A6.1).

([83]) Baza de date a Consiliului legislativ.

Eficiența procedurilor administrative selectate

Indicatorii selectați arată faptul că administrația publică a României are nevoie de mai mult timp decât administrația publică a altor state membre pentru a finaliza procedurile. De exemplu, indicatorii B-READY ([84]) arată că există un potențial mare de reducere a timpului necesar pentru înregistrarea întreprinderilor naționale și străine noi, pentru obținerea unei autorizații de construire, pentru întocmirea și depunerea declarațiilor de impunere, pentru obținerea unei rambursări de TVA și pentru primirea plății dintr-un contract cu administrația publică.

În plus, potrivit unui raport de monitorizare a punerii în aplicare a Recomandării și a Orientărilor Comisiei privind accelerarea procedurilor de autorizare pentru proiectele de infrastructură din domeniul energiei din surse regenerabile și pentru proiectele de infrastructură conexe ([85]), există posibilitatea de a alinia în continuare practicile naționale din România la orientări, pentru a sprijini proceduri mai rapide și mai scurte de acordare de licențe pentru proiectele din domeniul energiei din surse regenerabile. Spre deosebire de alte 19 state membre ale UE, România nu dispune de o instituție dedicată promovării politicilor favorabile productivității.

Dialogul social

Dialogul social din România se confruntă în continuare cu provocări. Partenerii sociali au posibilități limitate de a participa într-o manieră promptă și semnificativă în procesul de elaborare a politicilor și de punere în aplicare a reformelor. În pofida îmbunătățirilor înregistrate, rata de acoperire a negocierilor colective rămâne scăzută, în special la nivel sectorial. România a adoptat o nouă lege privind dialogul social în decembrie 2022, o reformă sprijinită de planul său de redresare și reziliență, care urmărește să abordeze deficiențele procesului de dialog social și să asigure o acoperire mai mare a negocierilor colective. FSE+ alocă 85 de milioane EUR în perioada de programare 2021-2027 pentru a spori capacitatea partenerilor sociali și a organizațiilor societății civile de a participa la dialogul social și de a dezvolta parteneriate ([86]).

Serviciile publice digitale

România a înregistrat progrese constante în ceea ce privește digitalizarea serviciilor publice (Tabelul A6.2)**.** Cu toate acestea, cu punctaje de 52,2 și, respectiv, 50, România înregistrează întârzieri semnificative față de mediile UE de 79,4 și, respectiv, 85,4. Cu toate acestea, ratele de creștere de 10-12 % indică progrese semnificative, sugerând o potențială convergență cu media UE și posibilitatea de a atinge obiectivele înainte de 2030. Eforturile de digitalizare a principalelor servicii naționale și regionale, de creare a unui cloud guvernamental și de creare a unui portal și a unui cadru de interoperabilitate sunt esențiale. În plus, în România, accesul la dosarele electronice de sănătate poate fi îmbunătățit, în vederea îndeplinirii obiectivului deceniului digital.

([84]) Banca Mondială. 2024. Business Ready 2024. Washington, DC: Banca Mondială. doi:10.1596/978-1-4648-2021-2.

([85]) Comisia Europeană: Direcția Generală Energie, *Monitorizarea punerii în aplicare a recomandării și a orientărilor Comisiei privind accelerarea procedurilor de autorizare a proiectelor în domeniul energiei din surse regenerabile și a proiectelor de infrastructură conexe – Raport final*, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2025, disponibil la link.

([86]) Pentru o analiză a implicării partenerilor sociali din România la nivel național în semestrul european și în Mecanismul de redresare și reziliență, a se vedea Eurofound (2025), National-level social governance of the European Semester and the Recovery and Resilience Facility (Guvernanța socială la nivel național a semestrului european și a Mecanismului de redresare și reziliență).

Tabelul A6.2: **Obiectivele deceniului digital monitorizate prin indicatorii din cadrul indicelui economiei și societății digitale**

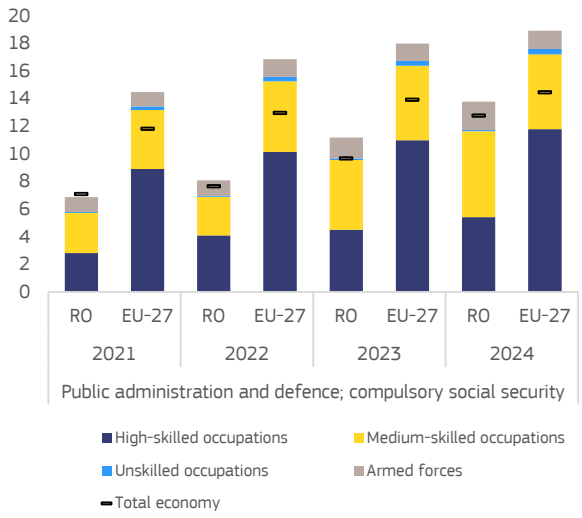
		Romania			EU-27	Digital Decade target by 2030
		2022	2023	2024	2024	EU-27
Digitalisation of public services						
1	**Digital public services for citizens**	**44**	**48**	**52**	**79**	**100**
	Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
2	**Digital public services for businesses**	**42**	**45**	**50**	**85**	**100**
	Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
3	**Access to e-health records**	**na**	**57**	**59**	**79**	**100**
	Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030

Sursa: Raportul din 2024 privind stadiul evoluției deceniului digital

În septembrie 2024, România a notificat Comisiei un sistem de identificare electronică cu un nivel substanțial de asigurare, ROeID. Deși utilizarea ROeID are o creștere rapidă, doar 1,6 % dintre persoanele din România și-au utilizat identificarea electronică pentru a accesa serviciile furnizate de autoritățile publice sau serviciile publice din țara lor în ultimele 12 luni, comparativ cu media UE de 35,8 %. De asemenea, România nu a instituit și nu a notificat încă sisteme de identificare electronică pentru persoanele juridice în temeiul Regulamentului e-IDAS ([87]). Aceasta înseamnă că întreprinderile românești nu se pot autentifica pentru a accesa serviciile publice furnizate de alte state membre, inclusiv cele facilitate de sistemul tehnic al înregistrării unice, bazat pe principiul „doar o singură dată”, care face parte din portalul digital unic al UE ([88]).

România dezvoltă infrastructura necesară pentru schimbul neîntrerupt și automatizat de documente și date autentice în întreaga UE. România mai trebuie să ia măsuri suplimentare pentru a deveni pregătită din punct de vedere tehnic să se conecteze la sistemul tehnic al înregistrării unice ([89]).

Graficul A6.3: **Rata de participare a persoanelor cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani la învățarea în rândul adulților (%) în funcție de ocupație**

Sursa: Comisia Europeană, pe baza Anchetei asupra forței de muncă

Funcția publică

Comparativ cu media UE, **România are o funcție publică relativ tânără**, cu o proporție mai mare a personalului în vârstă de până la 49 de ani decât proporția personalului cu vârsta de 50 de ani sau peste ([90]). Principala provocare cu care se confruntă România este îmbunătățirea atractivității locurilor de muncă din sectorul public pentru managerii și profesioniștii calificați care

([87]) Comisia Europeană, Tabloul de bord eIDAS.

([88]) Comisia Europeană, *The Once Only Principle System: A breakthrough for the EU's Digital Single Market* (Principiul înregistrării unice: un progres important pentru piața unică digitală a UE).

([89]) Comisia Europeană, *Once-Only Technical System Acceleratormeter* (Instrumentul de măsurare a accelerării sistemului tehnic al înregistrării unice).

([90]) Eurostat. Anchetă asupra forței de muncă. Ocuparea forței de muncă în funcție de sex, vârstă și activitate economică.

percep sectorul public ca fiind neatractiv. În plus, ponderea funcționarilor publici din România care participă la învățarea în rândul adulților este mai mică decât cea a UE-27, însă este în creștere (graficul A6.3). Ponderea femeilor în funcții administrative de conducere a fost semnificativă, situându-se la 51,0 %, peste media UE de 45,4 % ([91]).

Gestionarea forței de muncă din administrația publică este subminată de o lipsă de integrare și coerență, în pofida eforturilor naționale de îmbunătățire. A fost adoptat cadrul de reglementare pentru un sistem electronic național cu date privind angajații din sectorul public, privind structura organizatorică, clasificarea funcțională, salariile și alte aspecte legate de ocuparea forței de muncă ([92]). Planul de redresare și reziliență include măsuri care vizează dezvoltarea de platforme informatice pentru gestionarea proceselor de gestionare a resurselor umane.

Integritate

Întreprinderile consideră corupția ca fiind larg răspândită. În România, 94 % dintre întreprinderi consideră că fenomenul corupției este generalizat (față de media UE de 64 %), iar 71 % dintre întreprinderi consideră că aceasta face dificilă desfășurarea de activități economice (față de media UE de 36 %) ([93]). În plus, 34 % dintre întreprinderi consideră că persoanele și întreprinderile care au fost prinse mituind un înalt funcționar sunt sancționate în mod corespunzător (media UE: 31 %) ([94]). Autoritățile înregistrează în continuare rezultate pozitive în ceea ce privește combaterea corupției, inclusiv în cazurile de corupție la nivel înalt. Cu toate acestea, în urma hotărârilor Înaltei Curți de Casație și Justiție privind termenele de prescripție, instanțele au închis numeroase cauze de corupție și au anulat condamnările ([95]). România a adoptat Legea nr. 319/2014 pentru a extinde domeniul de aplicare al dării sau luării de mită de către funcționarii publici străini și pentru a spori nivelul actual scăzut al sancțiunilor pentru persoanele juridice ([96]). În plus, achizițiile publice rămân un sector cu un risc ridicat de corupție în România. Conform percepției a 24 % dintre întreprinderi (față de media UE de 27 %), corupția le-a împiedicat în practică să câștige o licitație publică sau un contract de achiziții publice în ultimii trei ani ([97]). Cu sprijinul Instrumentului de sprijin tehnic al UE, România urmărește să identifice domeniile și procedurile de achiziții publice care sunt cele mai expuse corupției ([98]).

În continuare, România nu are un registru de lobby pentru contactele cu senatorii și deputații. Colaborarea senatorilor și a deputaților cu lobbyiștii și cu alte părți terțe care încearcă să influențeze procesul legislativ rămâne, prin urmare, nereglementată și, de asemenea, nu există norme clare privind cadourile, ospitalitatea, favorurile și alte beneficii ([99]). O mai mare transparență poate contribui la menținerea unor condiții de concurență echitabile pentru întreprinderi.

Justiție

Sistemul de justiție funcționează eficient în ansamblu. Durata medie în primă instanță în cauzele civile și comerciale este în scădere (204 zile în 2023 față de 209 în 2022). Durata medie în primă instanță în cauzele de contencios administrativ a crescut (387 de zile în 2023 față de 321 în 2022). Rata ridicată a posturilor vacante în rândul magistraților rămâne un motiv de îngrijorare ([100]). Calitatea sistemului de justiție este, în general, bună. Se depun eforturi continue

([91]) Baza de date cu statistici de gen a Institutului European pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați.

([92]) Hotărârea Guvernului nr. 833 din 11 iulie 2024.

([93]) Sondajul Eurobarometru Flash 543 privind atitudinea întreprinderilor față de corupția din UE (2024).

([94]) Ibidem.

([95]) A se vedea capitolul specific din 2024 consacrat României din Raportul privind statul de drept, pp. 13-14.

([96]) Ibidem, p. 12.

([97]) Sondajul Eurobarometru Flash 543 privind atitudinea întreprinderilor față de corupția din UE (2024).

([98]) A se vedea capitolul specific din 2024 consacrat României din Raportul privind statul de drept, p. 19.

([99]) Ibidem, pp. 17-18.

([100]) Ibidem, pp. 7-8.

pentru îmbunătățirea digitalizării în cadrul sistemului de justiție. Cu toate acestea, cu privire la normele procedurale care permit utilizarea tehnologiilor digitale în instanțe, utilizarea tehnologiilor digitale în cadrul parchetelor, accesul la dosarele electronice ale cauzelor în curs și soluțiile digitale pentru desfășurarea și urmărirea procedurilor penale, România este în continuare sub media UE. S-au înregistrat progrese în ceea ce privește garantarea independenței sistemului judiciar odată cu adoptarea legilor justiției în 2022, iar Ministerul Justiției are în vedere evaluarea punerii lor în aplicare, care ar fi salutată de părțile interesate, inclusiv cele din cadrul magistraturii și al societății civile. ([101])

([101])Pentru o analiză mai detaliată, a se vedea Tabloul de bord privind justiția în UE pentru 2025 aflat în curs de apariție și Raportul din 2024 privind statul de drept.

România se confruntă cu provocări semnificative în ceea ce privește tranziția către o industrie curată și atenuarea schimbărilor climatice: Deși se depun eforturi de creștere a capacității de producție a tehnologiilor care contribuie la obiectivul zero emisii nete, progresele sunt împiedicate de ecosistemele fragmentate, de deficitul de competențe și de lipsa unor măsuri de reglementare specifice. Deși țara este mai puțin dependentă de importurile de materii prime critice, rata sa scăzută de utilizare circulară a materialelor evidențiază o nevoie urgentă de strategii îmbunătățite de reciclare și circularitate. Intensitatea ridicată a emisiilor de gaze cu efect de seră și tranziția lentă a României către surse regenerabile de energie necesită un portofoliu mai larg de instrumente de decarbonizare, precum și o mai bună gestionare a deșeurilor și investiții sporite în practici durabile. Prezenta anexă analizează domeniile care necesită o atenție urgentă în tranziția României către o industrie curată și atenuarea schimbărilor climatice, examinând diferite dimensiuni.

Autonomie strategică și tehnologie pentru tranziția verde

Industria cu zero emisii nete

Deși capacitatea de producție a României în domeniul tehnologiilor care contribuie la obiectivul zero emisii nete este modestă și fragmentată, aceasta pare să își intensifice capacitatea în industria bateriilor și a stocării ([102]). Îi lipsește amploarea și îi lipsesc ecosistemele consacrate care să sprijine lanțurile de aprovizionare locale și inovarea. Împreună cu un deficit de competențe predominant, această lipsă este un obstacol grav pe care România trebuie să îl depășească pentru a-și extinde capacitățile de producție care contribuie la obiectivul zero emisii nete.

Cadrul de reglementare al României referitor la producția cu zero emisii nete se axează pe politica industrială la nivel înalt, fără măsuri specifice. Strategia industrială a României pentru perioada 2023-2027 se axează pe tranziția digitală și pe tranziția verde și pe extinderea producției interne în sectoarele strategice și de înaltă tehnologie. S-au înregistrat progrese în ceea ce privește introducerea Oficiului pentru Licență Industrială, responsabil cu raționalizarea, simplificarea și digitalizarea procedurilor specifice de acordare a unei licențe industriale unice.

Au fost instituite scheme de stimulente care sprijină investițiile și competențele în tehnologii care contribuie la obiectivul zero emisii nete. În ceea ce privește investițiile, planul național de redresare și reziliență alocă 199 de milioane EUR sub formă de granturi pentru proiecte care implică baterii și celule/panouri solare. Planul urmărește să promoveze investițiile în capacitățile de producție, asamblare și reciclare a bateriilor (cel puțin 2 GW) și a celulelor/panourilor fotovoltaice (cel puțin 200 MW), cu un buget anual maxim de 150 de milioane EUR. Sunt disponibile, de asemenea, diverse programe în materie de competențe, inclusiv planul de redresare și reziliență (PNRR) al României și REPowerEU.

Transformarea industriei automobilelor

Industria autovehiculelor este un sector esențial pentru România. Sectorul autovehiculelor este cel mai important sector industrial, cu 13-14 % din PIB și 1/3 din exporturi. Acesta reprezintă până la jumătate din producție. Cu peste o jumătate de milion de automobile pe an, România se situează pe locurile 6-8 în rândul celor mai mari producători din UE, la fel ca Ungaria și Italia. Sectorul a avansat în lanțul valorii adăugate. 70 % din toate piesele pentru Dacia se realizează la nivel local (totul, cu excepția designului).

Mediul economic extern creează provocări semnificative pentru viitor. 40 % din exporturile de produse fabricate ajung în Germania. Slăbirea economiei germane afectează sectorul autovehiculelor, precum și industria românească în general.

([102])Comisia Europeană: Direcția Generală Energie, *The net-zero manufacturing industry landscape across the Member States 2025* (Peisajul industriei prelucrătoare care contribuie la obiectivul zero emisii nete în statele membre în 2025).

Tranziția către vehiculele electrice a rămas în urmă față de mediile UE. În 2022, rata automobilelor din România (numărul de autoturisme la mia de locuitori) a fost de 482, una dintre cele mai scăzute din UE (media UE: 659). Vechimea medie a autoturismelor a fost de 14,9 ani, peste media UE (12,3 ani). La un nivel de 40 %, ponderea autoturismelor electrice noi înmatriculate a fost a cincea cea mai ridicată din UE în 2023 ([103]).

Materii prime critice

Dependența industriei românești de importurile de materii prime critice este scăzută. Cu un procent de 8,1 % din factorii de producție proveniți din importuri în 2023 (media UE: 22 % ([104])), România este cea mai puțin vulnerabilă la perturbările lanțului de aprovizionare dintre toate statele membre ale UE. Indicele său de dependență strategică de materii prime în 2023 a fost unul dintre cele mai scăzute din UE, ceea ce sugerează că sursele sale de aprovizionare sunt bine diversificate.

România abordează materiile prime critice (MPC) și produsele bogate în MPC în mai multe legi și inițiative naționale. La sfârșitul anului 2024 a fost adoptată „Strategia României pentru resurse minerale neenergetice, orizont 2035". Aceasta va aborda circularitatea MPC și alte aspecte relevante pentru MPC. Eforturile României de a modera creșterea preconizată a cererii de MPC includ, de asemenea, creșterea investițiilor în C&D și educație prin intermediul planului său național de acțiune privind economia circulară. Printre măsurile planificate se numără activități de formare privind economia circulară.

România poate contribui la reducerea dependențelor strategice ale UE. Țara poate fi o sursă de materii prime critice pentru tranziția verde, dar certificarea și exploatarea acestor materiale sunt în continuare dificile. Autorizarea MPC funcționează bine în România (60 de zile, cu mult sub ținta UE de 27 de luni).

România are un nivel foarte scăzut de utilizare circulară a materialelor. Acesta a scăzut lent din 2012 și a fost de 1,3 % în 2023. Aceasta este cea mai scăzută rată din UE, cu mult sub media UE de 11,8 % ([105]).

Atenuarea schimbărilor climatice

Decarbonizarea industriei

Industria prelucrătoare din România are o intensitate ridicată a emisiilor de gaze cu efect de seră, iar în ultimii ani s-au înregistrat reduceri modeste. La un nivel de 18 %, ponderea industriei prelucrătoare în totalul emisiilor de gaze cu efect de seră din România se situează sub media UE de 21 % ([106]). Sectorul de producție din România emite 520 g de CO2eq de gaze cu efect de seră per euro de VAB, aproape dublul mediei UE de 270 g/EUR. Intensitatea emisiilor de GES generate de industria prelucrătoare a scăzut cu 6 % între 2017 și 2022, mult mai puțin decât în UE în ansamblu (20 %). Dintre emisiile de gaze cu efect de seră generate de activitatea de producție din România, 57 % sunt legate de energie, iar restul provin din procesele industriale și din utilizarea produselor – aceleași ponderi ca în UE în ansamblu.

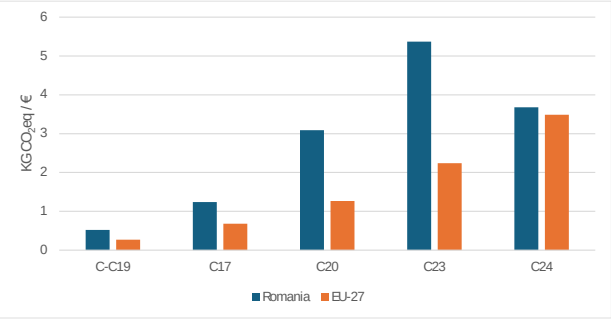
([103]) Asociația Constructorilor Europeni de Automobile (ACEA). *The Automobile Industry Pocket Guide 2024/2025* (Ghidul de buzunar al industriei automobilelor 2024-2025) (2024); Agenția Europeană de Mediu, *New Registrations of Electric Vehicles in Europe* (Înmatriculări noi ale vehiculelor electrice în Europa), 2024.

([104]) Statistici | Eurostat.

([105]) *Sursa:*, Eurostat, „Rata de utilizare circulară a materialelor", actualizată cel mai recent în 13.11.24.

([106]) În 2023. Industria prelucrătoare include toate diviziunile secțiunii „C" din nomenclatorul statistic al activităților economice NACE Rev. 2. În restul acestei secțiuni, cu excepția cazului în care se indică altfel, datele privind industria prelucrătoare se referă la diviziunile secțiunii C din NACE, cu excepția diviziunii C19 (fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țițeiului), și la anul 2022. Sursa tuturor datelor din această secțiune este Eurostat; datele care decurg din Cadrul comun de raportare (CRF) al CCONUSC provin de la Agenția Europeană de Mediu (AEM), republicate de Eurostat.

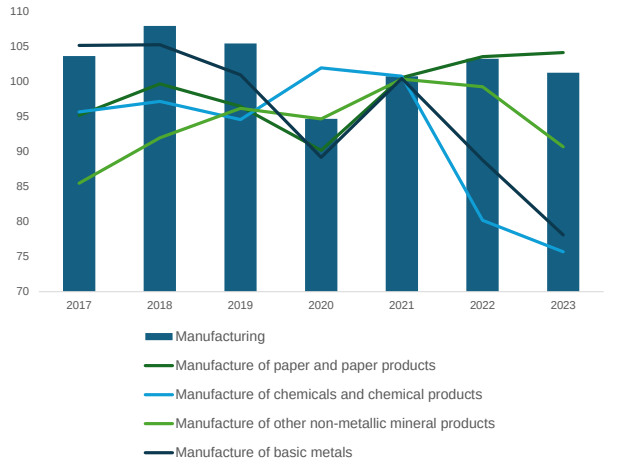
Graficul A7.1: **Intensitatea emisiilor de gaze cu efect de seră în sectoarele de producție și în sectoarele mari consumatoare de energie, 2022**

Sursa: Eurostat.

Producția din România a devenit mai eficientă din punct de vedere energetic, dar intensitatea emisiilor sale de gaze cu efect de seră generate de procesele industriale și de utilizarea produselor continuă să fie ridicată. În perioada 2017-2022, intensitatea emisiilor de gaze cu efect de seră legate de energie generate de producția prelucrătoare a României a scăzut cu 20 %, ajungând la 124 g CO2eq/EUR (93 % din media UE), în timp ce la nivelul UE în ansamblu scăderea înregistrată a fost de 16 % ([107]). În același timp, în ceea ce privește procesele industriale și utilizarea produselor, intensitatea emisiilor de GES generate de aceste surse de producție în România a scăzut cu 15 %, ajungând la 208 g/EUR (încă mai mult decât dublul mediei UE de 99 g/EUR). Reducerea la nivelul UE a fost de 23 % în aceeași perioadă. Între timp, ponderea energiei din surse regenerabile și a energiei electrice în consumul de energie finală al industriei prelucrătoare a scăzut cu 3 puncte procentuale, ajungând la 32 %, a treia cea mai scăzută din UE. Cu toate acestea, caracteristicile de intensitate energetică ale industriei prelucrătoare s-au îmbunătățit, consumul de energie finală al sectorului scăzând cu 8 % – cu 1,9 GWh în 2017 per euro de VAB – la 1,8 GWh/EUR.

Graficul A7.2: **Producția industriei prelucrătoare: total și sectoare selectate, indice (2021 = 100), 2017-2023**

Sursa: Eurostat.

Industriile mari consumatoare de energie din România au niveluri ridicate de intensitate a emisiilor de gaze cu efect de seră în conformitate cu standardele UE. Industriile mari consumatoare de energie ([108]) reprezintă 11 % din valoarea adăugată brută totală a industriei prelucrătoare din România (2022). Cu 1,2 kg, 3,1 kg și, respectiv, 5,4 kg echivalent CO_2 per euro de VAB, fabricarea hârtiei și a produselor din hârtie, a substanțelor chimice și a mineralelor nemetalice în România a înregistrat o intensitate a emisiilor clasată între locul al treilea și al cincilea în ceea ce privește cea mai mare pondere la nivelul UE în 2022.

Ponderea în PIB a industriilor mari consumatoare de energie a scăzut semnificativ în urma creșterii prețurilor la energie. În ultimii ani, România a înregistrat o

([107])În ceea ce privește intensitatea emisiilor de GES ale VAB legate de consumul de energie și de procesele industriale și, respectiv, de utilizarea produselor, emisiile de GES provin din datele privind inventarul în conformitate cu formatul comun de raportare (CRF) al CCONUSC, în special în ceea ce privește sectoarele-sursă CRF1.A.2 – arderea combustibililor în industriile prelucrătoare și în construcții și CRF2 – procese industriale și utilizarea produselor. Datele CRF1.A.2 corespund, în linii mari, sectoarelor C și E din NACE, cu excepția C-19. Datele privind VAB (la numitorul ambelor intensități) sunt aliniate la această acoperire sectorială. Prin urmare, acestea nu sunt pe deplin coerente cu datele menționate în altă parte a prezentei secțiuni.

([108])În special, fabricarea hârtiei și a produselor din hârtie (diviziunea C17 din NACE), fabricarea substanțelor și a produselor chimice (C20), fabricarea „altor" produse din minerale nemetalice (C23; această diviziune include activități de producție legate de o singură substanță de origine minerală, cum ar fi sticla, produsele ceramice, plăcile, cimentul și ipsosul) și metalele de bază (C24). Până în prezent, aceste industrii sunt mari consumatoare de energie – și anume consumă multă energie atât la fața locului, cât și/sau sub formă de energie electrică achiziționată – și sunt mari generatoare de emisii de gaze cu efect de seră, în diferite combinații.

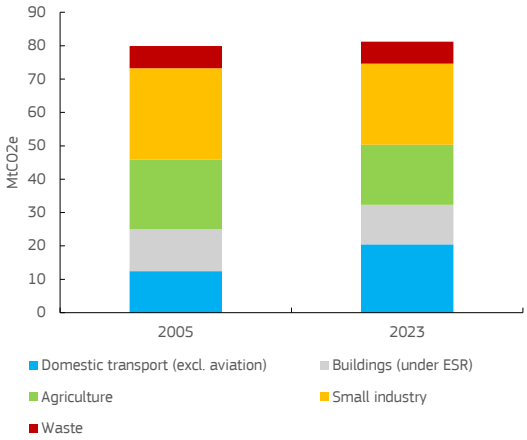
creștere a prețurilor la energie, prețurile energiei electrice pentru marii consumatori situându-se pe locul al cincilea al celor mai ridicate prețuri din UE în 2023 ([109]). Cu excepția fabricării produselor din hârtie, producția în sectoarele mari consumatoare de energie din România a scăzut din 2021, cu până la aproximativ 30 % în prelucrarea metalelor și cu peste 20 % în sectorul substanțelor chimice. Dacă ponderea industriei mari consumatoare de energie a scăzut cu aproximativ 4-5 % în perioada 2018-2021, aceasta a scăzut brusc la 2,8 % până în 2023.

Setul de instrumente pentru a sprijini decarbonizarea producției prelucrătoare în România poate fi extins. Planurile actuale de decarbonizare a industriei se bazează pe creșterea utilizării energiei din surse regenerabile, a gazelor și a capacităților nucleare. România are o strategie și un plan de acțiune naționale privind economia circulară. În prezent, se adaugă instrumente suplimentare, cum ar fi contractele pentru diferență și utilizarea sporită a contractelor de achiziție de energie electrică, cu sprijin din partea planului de redresare și reziliență. Acest lucru ar putea intensifica sprijinul acordat industriei pentru a contribui la modernizarea și decarbonizarea acesteia. Achizițiile publice verzi ar putea sprijini, de asemenea, decarbonizarea industriei în ceea ce privește cererea, dar au fost utilizate doar într-o mică măsură până în prezent.

Reducerea emisiilor în sectoarele care fac obiectul partajării eforturilor

Se preconizează că România își va atinge obiectivul de partajare a eforturilor pentru 2030 dacă adoptă și pune în aplicare măsurile suplimentare planificate de atenuare a schimbărilor climatice ([110]). Se estimează că, în 2023, emisiile de gaze cu efect de seră ale României generate de sectoarele vizate de partajarea eforturilor au fost cu 3,8 % sub nivelurile din 2005. Se preconizează că, până în 2030, politicile actuale vor reduce aceste emisii cu 8,9 % față de nivelurile din 2005. Se preconizează că politicile suplimentare avute în vedere în planul final actualizat privind energia și clima (PNEC) al României vor implica reduceri suplimentare de 6,4 puncte procentuale. Prin urmare, se estimează că România își va depăși obiectivul de partajare a eforturilor, o reducere de 12,7 %, cu 2,6 puncte procentuale ([111]), după adoptarea și punerea în aplicare a măsurilor respective.

Graficul A7.3: **Emisiile de gaze cu efect de seră în sectoarele care fac obiectul partajării eforturilor, 2005 și 2023**

Sursa: Agenția Europeană de Mediu

O acțiune rapidă pentru decarbonizarea transporturilor și a clădirilor pare deosebit de necesară în România. În perioada 2005-2023, emisiile de gaze cu efect de seră generate de transportul rutier au crescut cu 65 % în România, în timp ce în UE au scăzut cu 5 % în ansamblu. De la clădiri, acestea au scăzut cu 6 %, cu mult mai puțin decât nivelul de 33 % înregistrat în UE în ansamblu. Accelerarea atenuării schimbărilor climatice în aceste sectoare ar contribui la protejarea gospodăriilor, a întreprinderilor și a utilizatorilor de transport din România de impactul viitorului preț al carbonului.

([109]) Pentru o analiză detaliată a prețurilor la energie, a se vedea anexa 8 privind tranziția energetică la prețuri accesibile.

([110]) Obiectivul național de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră este stabilit în Regulamentul (UE) 2023/857 (Regulamentul privind partajarea eforturilor). Acesta se aplică în comun clădirilor (încălzire și răcire); transportului rutier, agriculturii; deșeurilor și industriei mici (cunoscute sub denumirea de sectoare care fac obiectul partajării eforturilor).

([111]) Emisiile care fac obiectul legislației privind partajarea eforturilor pentru 2023 se bazează pe date aproximate privind inventarul. Datele finale vor fi stabilite în 2027, după o analiză cuprinzătoare. Proiecțiile privind impactul politicilor actuale („în condițiile menținerii măsurilor actuale", CMA) și cu politici suplimentare („în condițiile adoptării de măsuri suplimentare", CMS), conform PNEC actualizat final al României.

Industrie durabilă

Tranziția către o economie circulară

România a rămas în urmă în ceea ce privește tranziția către circularitate. Utilizarea circulară a materialelor a scăzut lent din 2012. Cu 1,3 % în 2023, rata este sub media UE, fiind cea mai scăzută din UE. Productivitatea resurselor României s-a situat, de asemenea, sub media UE în 2023, cu 0,34 EUR per kg de material consumat. Aceasta a stagnat în mod constant și s-a situat sub media UE în ultimul deceniu; acest lucru are un impact negativ asupra mediului și sporește dependența de piețele volatile ale materiilor prime. În 2023, România a adoptat Planul național de acțiune pentru promovarea economiei circulare, ca parte a Strategiei naționale privind economia circulară din 2022. Planul de acțiune stabilește o direcție generală pentru accelerarea tranziției de la un model de economie liniară la un model de economie circulară în România.

Deși generează mai puține deșeuri decât media UE, România se confruntă în continuare cu provocări în ceea ce privește gestionarea deșeurilor. Aceasta a înregistrat o scădere a cantității totale de deșeuri generate în perioada 2010-2022. Cu toate acestea, generarea de deșeuri municipale în România a crescut ușor în ultimii ani. În 2022, țara a generat 303 kg/cap de deșeuri municipale. Cu o rată de reciclare de 12 %, care a stagnat din 2010, aceasta este una dintre țările cu cele mai slabe performanțe. Rata de depozitare a deșeurilor a fost de 74 % în 2022, fără niciun progres din 2010. În 2021, la 32 %, rata de reciclare a ambalajelor din plastic era sub media UE ([112]). În 2022, 52,1 % din deșeurile din construcții și demolări au fost reciclate, excluzând rambleiajul, cu mult sub media UE de 79,8 %. În același timp, amprenta materiilor prime de 33,2 tone pe cap de locuitor este de peste două ori mai mare decât media UE (14 tone pe persoană) și a doua cea mai mare valoare din UE. Comisia a inițiat proceduri judiciare deoarece România nu a îndeplinit obiectivele pentru 2020 privind deșeurile municipale, obiectivele privind ambalajele și deșeurile și obiectivul privind deșeurile de echipamente electrice și electronice. România riscă să nu îndeplinească nici obiectivele pentru 2025 privind deșeurile municipale și nici obiectivele privind deșeurile de ambalaje și, de asemenea, este posibil să nu îndeplinească obiectivul pentru 2035 de maximum 10 % deșeuri municipale depozitate. Deși România a înregistrat unele progrese în ceea ce privește închiderea depozitelor de deșeuri neconforme cu standardele și ilegale, progresele au fost prea lente și România plătește penalitățile financiare aferente ([113]).

Investițiile actuale în tranziția către o economie circulară au fost insuficiente. Se estimează că România va avea nevoie de investiții suplimentare în valoare de cel puțin 426 de milioane EUR pe an, cu o sumă suplimentară de 108 milioane EUR pentru gestionarea deșeurilor. Împreună, acestea se ridică la 534 de milioane EUR pe an, reprezentând 0,19 % din PIB-ul României. Din lacunele aferente economiei circulare, 112 milioane EUR se referă la inițiative recente, cum ar fi proiectarea ecologică pentru produse sustenabile, ambalaje și deșeuri de ambalaje, etichetare și instrumente digitale, reciclarea materiilor prime critice și măsurile propuse în temeiul Directivei-cadru modificate privind deșeurile. 314 milioane EUR constituie investiții suplimentare necesare pentru deblocarea potențialului de economie circulară al României ([114]).

Industria cu poluare zero

România a înregistrat progrese în ceea ce privește reducerea poluării aerului, care este în prezent decuplată de creșterea PIB-ului, dar nu au fost încă remediate mai multe deficiențe. Angajamentele de reducere a emisiilor pentru perioada 2020-2029 în temeiul Directivei privind angajamentele naționale de reducere a emisiilor au fost îndeplinite, cu excepția NO_x și $PM_{2,5}$. România intenționează să îndeplinească angajamentele mai stricte de reducere a emisiilor pentru 2030 și anii următori. În 2023, valorile-

([112]) Cele mai recente date disponibile privind deșeurile de ambalaje se referă la anul 2021.

([113]) În procedura [INFR(2008)2012], până în prezent rămân deschise 29 de depozite de deșeuri, România plătind sancțiunile aferente. Într-un alt caz, mai mult de jumătate din depozitele de deșeuri care fac obiectul procedurii [INFR(2017)2024] au fost deja închise.

([114]) Comisia Europeană, DG Mediu, *Environmental investment needs & gaps assessment programme* (Programul de evaluare a nevoilor de investiții și a lacunelor în materie de investiții în ceea ce privește mediul), actualizare din 2025. Exprimate în prețurile anului 2022.

limită pentru calitatea aerului pentru dioxidul de azot (NO_2) stabilite prin Directiva privind calitatea aerului înconjurător (AAQ) au fost încălcate într-o singură zonă de calitate a aerului, iar pentru PM_{10} în patru zone de calitate a aerului. De ceva timp, au fost identificate deficiențe în ceea ce privește monitorizarea calității aerului. România a înregistrat unele progrese, întrucât câteva stații de monitorizare au fost adăugate la rețea, dar există în continuare lacune în ceea ce privește numărul și tipul adecvat de puncte de prelevare pentru calitatea aerului și obiectivele privind calitatea datelor.

Industria românească încă eliberează cantități mari de poluanți atmosferici și ai apei. Deși, în privința prejudiciilor, se clasează pe locul 10 în UE, aceasta se situează pe locul 6 în ceea ce privește intensitatea emisiilor, peste media UE de 27,5 EUR/mii EUR VAB. Principalii factori care contribuie la emisiile în aer sunt sectorul energetic, precum și industria mineralelor, în ceea ce privește emisiile de NO_X; gestionarea deșeurilor și industria chimică în ceea ce privește emisiile de pulberi și sectorul energetic, sectorul metalelor și sectorul mineralelor pentru SO_2 și metale grele. România se situează pe locul 14 în ceea ce privește emisiile de metale grele în apă și se află pe locul 13 în ceea ce privește intensitatea emisiilor (sub intensitatea medie a UE de 0,864 kg/miliarde EUR VAB). Principalii factori care contribuie la emisiile în apă din România sunt industria extracției de minerale pentru metale grele, rafinăriile pentru fosfor și substanțele chimice pentru carbonul organic total.

Costurile poluării rămân mult mai mari decât investițiile în prevenirea și controlul poluării. Pentru 2022, aproximativ 17 900 de decese au fost atribuite particulelor fine în suspensie ($PM_{2,5}$), 3 600 de decese dioxidului de azot (NO_2) și 2 800 decese ozonului. Pentru a-și îndeplini obiectivele de mediu în ceea ce privește prevenirea și controlul poluării (către reducerea la zero a poluării), România trebuie să asigure o sumă suplimentară de 805 milioane EUR pe an (0,28 % din PIB), în principal pentru aerul curat și zgomot. Nivelurile actuale ale investițiilor care sprijină prevenirea și controlul poluării se ridică la aproximativ 1,3 miliarde EUR pe an în România în perioada 2021-2027. Cea mai mare parte a finanțării se referă la aerul curat (1,2 miliarde EUR pe an). Protecția împotriva zgomotului ambiental primește aproximativ 0,6 miliarde EUR pe an, cu încă 47 de milioane EUR pentru reabilitarea sitului. 2,1 miliarde EUR pe an sunt necesare pentru prevenirea și controlul poluării ([115]).

([115])Comisia Europeană, DG Mediu, *Environmental investment needs & gaps assessment programme* (Programul de evaluare a nevoilor de investiții și a lacunelor în materie de investiții în ceea ce privește mediul), actualizare din 2025. Exprimate în prețurile anului 2022.

Tabelul A7.1: **Indicatori-cheie pentru o industrie curată și pentru atenuarea schimbărilor climatice: România**

Strategic autonomy and technology for the green transition				Romania						EU-27	
Net zero industry											
Operational manufacturing capacity 2023											
- Solar PV (c: cell, w: wafer, m: module), MW	100-250 (m)				- Electrolyzer, MW		-				
- Wind (b: blade, t: turbine, n: nacelle), MW	-				- battery, MWh		0-200				
Automotive industry transformation	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**			**2018**	**2021**
Motorisation rate (passenger cars per 1000 inhabitants), %	307	332	357	379	400	413	425	↗		539	561
New zero-emission vehicles, electricity motor, %	0.22	0.46	0.93	2.25	5.23	9.00	10.63	↗		1.03	8.96
Critical raw materials	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**			**2018**	**2021**
Material import dependency, %		10.7	9.5	9.3	10.1	9.9	8.1	↘		24.2	22.6
Climate mitigation				Romania				Trend		EU-27	
Industry decarbonisation	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**			**2017**	**2022**
GHG emissions intensity of manufacturing production, kg/€	0.56	0.55	0.55	0.64	0.61	0.52	0.48	↘		0.34	0.27
Share of energy-related emissions in industrial GHG emissions	48.7	48.6	47.9	48.5	46.8	46.4	43.3	↘		44.8	42.5
Energy-related GHG emissions intensity of manufacturing and construction, kg/€	258.4	264.6	256.2	294.8	286.6	273.0	-	↗		158.4	132.9
Share of electricity and renewables in final energy consumption in manufacturing, %	34.7	33.6	32.9	31.1	30.4	32.1	34.0	↘		43.3	44.2
Energy intensity of manufacturing, GWh/€	1.94	1.89	1.91	2.02	2.02	1.79	1.52	↘		1.29	1.09
Share of energy-intensive industries in manufacturing production						10.1					7.3
GHG emissions intensity of production in sector [...], kg/€											
- paper and paper products (NACE C-17)	1.04	0.88	0.94	0.79	0.99	1.24	1.24	-		0.73	0.68
- chemicals and chemical products (NACE C20)	4.09	4.58	4.62	5.33	4.37	3.09	3.19	-		1.25	1.26
- other non-metallic mineral products (NACE C23)	4.01	4.27	4.70	5.54	4.74	5.37	5.52	-		2.53	2.24
- basic metals (NACE C24)	3.92	4.29	4.57	6.36	4.49	3.68	2.63	-		2.79	3.49
Reduction of effort sharing emissions		**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**			**2018**	**2023**
GHG emission reductions relative to base year, %					5.9	4.0	3.8				
- domestic road transport		47.3	51.0	47.2	56.6	69.0	64.8	↗		1.4	5.2
- buildings		-0.8	-0.7	0.9	14.9	6.6	-6.0	↘		21.4	32.9
	2005				**2021**	**2022**	**2023**	**Target**		**WEM**	**WAM**
Effort sharing: GHG emissions, Mt; target, gap, %	78.2				82.8	81.4	81.2	-12.7		-3.8	2.6
Sustainable industry				Romania				Trend		EU-27	
Circular economy transition		**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**			**2018**	**2021**
Material footprint, tonnes per person		23.4	28.0	29.4	30.5	30.4	33.2	↗		14.7	15.0
Circular material use rate, %		1.6	1.4	1.5	1.5	1.5	1.3	↘		11.6	11.1
Resource productivity, €/kg		0.5	0.4	0.4	0.4	0.5	0.5	↗		2.1	2.3
Zero pollution industry											
Years of life lost due to PM2.5, per 100,000 inhabitants		1,329	1,091	1,175	1,122	1,423	-	↗		702	571
Air pollution damage cost intensity, per thousand € of GVA					47.3						27.5
Water pollution intensity, kg weighted by human factors per bn € GVA						0.7					0.9

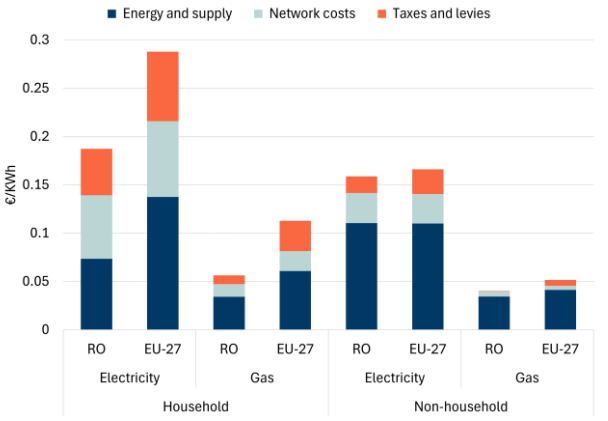
Sursa: **Industria cu zero emisii nete:** Comisia Europeană: *The net-zero manufacturing industry landscape across Member States: final report* (Peisajul industriei prelucrătoare cu zero emisii de carbon în rândul statelor membre: raport final), 2025. **Transformarea industriei autovehiculelor:** Eurostat. **Materiile prime critice:** Eurostat. **Atenuarea schimbărilor climatice:** A se vedea notele de subsol din secțiunea privind „atenuarea schimbărilor climatice"; reducerea emisiilor care fac obiectul partajării eforturilor: Vizualizatorul AEM privind gazele cu efect de seră; Comisia Europeană, Raport intermediar privind acțiunile climatice ale UE pentru 2024. **O industrie durabilă:** Ani de viață pierduți din cauza PM2.5: Eurostat și AEM, *Harm to human health from air pollution in Europe: burden of disease status* (Prejudicii cauzate sănătății umane de poluarea aerului în Europa: situația privind povara bolii), 2024. Daune cauzate de poluarea atmosferică: AEM, *EU large industry air pollution damage costs intensity* (Intensitatea costurilor daunelor cauzate de poluarea atmosferică a industriei de mari dimensiuni din UE), 2024. Emisiile vizate: As, benzen, Cd, Cr, Hg, NH3, Ni, NMVOC, NOX, Pb, dioxine, PM10, PAH, SOX. Intensitatea poluării apei: AEM, *EU large industry water pollution intensity* (Intensitatea poluării apei de industria de mari dimensiuni din UE), 2024. Eliberările în apă de cadmiu, plumb, mercur, nichel vizate. Alți indicatori: Eurostat.

Prezenta anexă prezintă progresele înregistrate și provocările actuale cu care se confruntă în ceea ce privește îmbunătățirea competitivității și a accesibilității energiei, promovând în același timp tranziția către zero emisii nete. Sunt analizate măsurile și obiectivele propuse în (proiectele de) actualizări finale ale planuri naționale privind energia și clima (PNEC) pentru 2030.

România are o situație bună în ceea ce privește securitatea aprovizionării cu energie și contribuie la stabilitatea regiunii. **Eficiența energetică a înregistrat în continuare progrese** satisfăcătoare și, în comparație cu anii precedenți, în 2024, s-a înregistrat o utilizare mai semnificativă a energiei din surse regenerabile. **Cu toate acestea, România se confruntă cu o serie de provocări legate de tranziția energetică la prețuri accesibile**, în special blocaje structurale în ceea ce privește soluțiile de stocare, capacitarea redusă a consumatorilor, comerțul transfrontalier limitat, proceduri îndelungate de autorizare a proiectelor în domeniul energiei din surse regenerabile care încetinesc implementarea acestora, dezvoltarea limitată a contractelor de achiziție de energie electrică (CAEE-uri) și o sarcină fiscală ridicată asupra energiei electrice, denaturând semnalele prețurilor la energie pentru electrificare.

Prețurile și costurile energiei

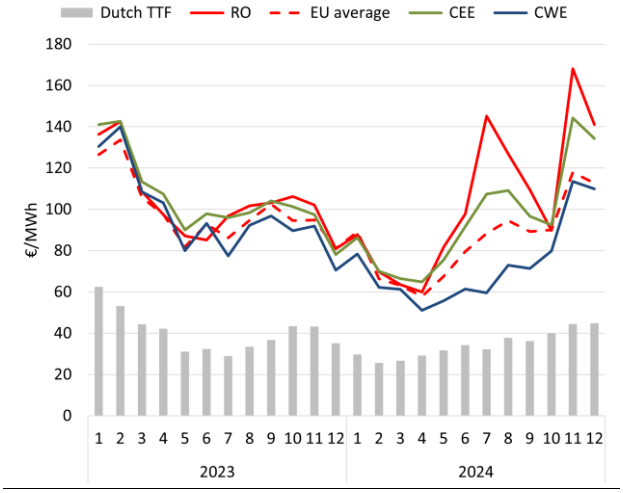
Graficul A8.1: **Componentele prețului cu amănuntul al energiei pentru consumatorii casnici și non-casnici, 2024**

(i) Pentru consumatorii casnici, tranșa de consum este curent continuu pentru energie electrică și D2 pentru gaze. Impozitele și taxele prezentate includ TVA.
(ii) Pentru consumatorii non-casnici, tranșa de consum este ID pentru energie electrică și I4 pentru gaze. Impozitele și taxele prezentate nu includ TVA și taxele recuperabile, deoarece acestea sunt, de regulă, recuperate de întreprinderi.
Sursa: Eurostat

Prețurile cu amănuntul ale energiei din România au scăzut în 2024, cu excepția prețurilor gazelor pentru consumatorii casnici, și au rămas cu mult sub media UE. Prețurile cu amănuntul ale energiei electrice pentru gospodării au fost cu aproximativ 35 % mai mici decât media UE, cu o pondere ușor mai mare a costurilor de rețea (35,1 % din prețurile finale ale energiei electrice pentru o medie a UE de 27,2 %), în timp ce pentru consumatorii non-casnici prețurile au fost cu puțin sub media UE, ponderile tuturor componentelor (energie și aprovizionare, costuri de rețea, impozite și taxe) urmând, în linii mari, tendințele din UE. Prețurile cu amănuntul ale gazelor pentru gospodării și consumatorii non-casnici au fost pe locul al treilea în clasamentul prețurilor celor mai mici din UE, dar cu o pondere ușor mai mare a costurilor de rețea și cu impozite și taxe considerabil mai mici decât media UE. În această evoluție au jucat un rol și diferitele măsuri adoptate de autoritățile române care au fost vigoare pe parcursul anului 2024, menite să plafoneze prețurile la energie electrică și gaze.

Graficul A8.2: **Prețurile medii lunare cu ridicata pentru ziua următoare ale energiei electrice și prețurile de referință europene ale gazelor naturale (TTF din Țările de Jos)**

(i) mecanismul de transfer de titluri (*Title Transfer Facility* – TTF) este un punct virtual de tranzacționare a gazelor naturale în Țările de Jos. Acesta servește drept referință principală pentru prețurile gazelor naturale din Europa.
(ii) CEE și, respectiv, CWE furnizează prețuri medii pe piețele din Europa Centrală și de Vest (Belgia, Franța, Germania, Luxemburg, Țările de Jos și Austria) și din Europa Centrală și de Est (Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Slovenia și România).
Sursa: S&P Platts și ENTSO-E

Cu o medie de 103 EUR/MWh în 2024 ([116])**, România a avut al patrulea cel mai mare preț angro la energia electrică din UE – și, în timp ce prețurile din România au scăzut la începutul anului, pe fondul scăderii costurilor gazelor naturale, acestea au crescut în timpul primăverii/verii și, din nou, în timpul iernii, spre deosebire de piețele din Europa Centrală și de Est (CEE).** Această necorelare a fost determinată de factori care au afectat atât consumul, cât și producția. Valurile de căldură prelungite din timpul verii, precum și o vară mai călduroasă și o iarnă mai rece în regiune au condus la creșterea consumului. Decalajul dintre cerere și ofertă a fost exacerbat de reducerea rezervelor de energie hidroelectrică și de reducerea producției de energie eoliană din cauza condițiilor meteorologice [-11 % ([117]) și -15 % în 2024], de reducerea producției de energie nucleară din cauza disfuncționalităților (-4 %), de producția mai scăzută de cărbune (-15 %) din cauza creșterii costurilor CO_2 și de flexibilitatea limitată în materie de combustibili nefosili. Acest decalaj a fost acoperit în principal de importurile mai mari, în special din Ungaria și Serbia ([118]), precum și de creșterea producției costisitoare pe bază de gaze naturale (+8 % în 2024) în timpul verii, în special în timpul orelor de vârf ale cererii. Aceste condiții au determinat creșteri concentrate ale prețurilor în orele de seară (orele 18-21), când producția de energie solară a scăzut, iar cererea a crescut, în special în timpul verii. Pe de altă parte, prețurile orare medii pe timp de zi au fost mai mici decât în 2023, probabil din cauza creșterii producției de energie solară în România (+88 % în 2024) ([119]).

([116])Fraunhofer (date ENTSO-E).
([117])ENTSO-E.

Flexibilitate și rețele electrice

România face parte din regiunile de calcul al capacităților (RCC) ([120]) **Europa centrală** ([121]) **și de sud-est** ([122]) **pentru care se calculează coordonat capacitățile.** Statele membre ar trebui să se asigure că cel puțin 70 % din capacitatea tehnică transfrontalieră este disponibilă pentru tranzacționare. În regiunea centrală, România nu îndeplinește această țintă și dispune de o derogare care limitează capacitatea interzonală disponibilă pentru tranzacționare. În regiunea de sud-est a Europei, fluxurile de energie electrică sunt puternic influențate de schimburile la granițele zonelor de ofertare din apropiere, inclusiv țările din Balcanii de Vest.

România are mai multe proiecte de interes comun în transportul energiei electrice care au, de asemenea, un statut prioritar în cadrul Grupului la nivel înalt CESEC. Acestea sunt: (i) liniile interne Cernavodă-Stâlpu și Gutinaș-Smârdan care fac parte din coridorul Marea Neagră-Bulgaria, (ii) liniile interne Porțile de Fier-Reșița, Reșița-Timișoara/Sacalaz și Arad-Timișoara/Sacalaz și, în cele din urmă, (iii) interconexiunile transfrontaliere, cum ar fi linia

([118]) Ambele crescând producția electrică pe bază de gaze naturale în 2024.
([119]) Date anuale privind energia electrică, Ember (date privind producția și consumul în întregul paragraf).
([120]) O RCC reprezintă un grup de țări care își calculează împreună fluxurile comerciale transfrontaliere de energie electrică.
([121]) Zona centrală este RCC care acoperă țările din Europa Centrală, și anume Austria, Belgia, Cehia, Germania, Franța, Croația, Ungaria, Țările de Jos, Polonia, România, Slovenia, Slovacia și, după conectare, Irlanda.
([122]) Europa de Sud-Est este RCC din care fac parte România, Bulgaria și Grecia.

Reșița-Pancevo, ca parte a coridorului estic central-continental cu Serbia. Finalizarea infrastructurii sprijină, de asemenea, integrarea sistemului energetic al Moldovei pe piața europeană a energiei electrice și securitatea aprovizionării acesteia prin realizarea a două linii de transport al energiei electrice: Isaccea-Vulcănești-Chișinău și Suceava-Bălți.

Cadrul național pentru autorizarea proiectelor de infrastructură energetică este bine structurat. Cu toate acestea, se pot aduce îmbunătățiri în ceea ce privește coordonarea între diferitele autorități publice de la diferite niveluri. Procedurile administrative implicate în dezvoltarea infrastructurii energetice sunt foarte complexe. În plus, cadrul de autorizare nu ia încă în considerare infrastructura pentru hidrogen și CO_2. Se pot aduce îmbunătățiri în ceea ce privește raționalizarea evaluărilor de mediu și durata procedurilor.

Provocările cu care se confruntă integrarea sistemului energetic sunt semnificative, perioadele de așteptare pentru conectarea surselor regenerabile de energie (SRE) la rețea fiind în continuare lungi. Conectarea la rețea tinde să fie greoaie din cauza disponibilității limitate în anumite zone. Sarcina costurilor ridicate asociate consolidării și extinderii rețelei le revine în continuare investitorilor, în timp ce unele termene de construcție au fost amânate de operatorul sistemului de transport (OST) și de operatorul sistemului de distribuție (OSD) cu până la doi ani.

Planul de redresare și reziliență al României include măsuri de accelerare a implementării energiei din surse regenerabile. Acestea sunt reforme care vizează decarbonizarea sistemului energetic, facilitarea utilizării terenurilor de stat ca zone de accelerare pentru investițiile în SRE și investiții care sprijină instalarea unor noi capacități de producție de energie din surse regenerabile (eoliană și solară), precum și stocarea energiei electrice.

În 2023, în România s-au înregistrat **32 de cazuri de prețuri negative ale energiei electrice** ([123]). Limitarea SRE și costurile asociate nu par să fie monitorizate în România (acest lucru este semnalat de ACER ca o deficiență în fișa de țară a României pentru 2023) ([124]).

Capacitatea României de stocare a energiei electrice raportată în proiectul de PNEC actualizat este de aproximativ 16,2 MW. România a luat deja măsuri pentru a promova instalarea stocării energiei electrice, în special a stocării cu baterii electrice, cu un obiectiv de cel puțin 1 200 MW până în 2030 (din care 800 MW de la centralele hidroelectrice cu acumulare prin pompare), de aproximativ 2 000 MW până în 2035 și de 4 500 MW până în 2040.

Cadrul de reglementare al României prezintă în continuare obstacole în calea dezvoltării resurselor flexibile, împiedicând participarea răspunsului părții de consum (RPC) și a altor resurse energetice distribuite. România permite RPC și stocarea pentru vânzare și cumpărare de energie electrică pe piața pentru ziua următoare și pe piața intrazilnică, deși participarea este limitată. RPC și stocarea sunt, de asemenea, autorizate să participe la servicii de sistem și sunt, de asemenea, eligibile pentru a furniza servicii de gestionare a congestiilor către OST. Agregatorii, inclusiv agregatorii independenți, pot participa la piețele și serviciile menționate mai sus, dar implicarea lor este restricționată de bariere de reglementare și de piață, cum ar fi instalarea limitată a contoarelor inteligente sau lipsa unui cadru juridic adecvat.

În pofida progreselor înregistrate în ceea ce privește autoconsumul de energie, capacitarea consumatorilor rămâne limitată. Numărul prosumatorilor are o creștere constantă. În 2024, au fost înregistrați 194 903 prosumatori. Cu toate acestea, nu s-au înregistrat progrese notabile în ceea ce privește participarea persoanelor fizice la comunitățile energetice ([125]). Deși există inițiative pentru comunitățile energetice, cadrul juridic nu este întotdeauna suficient de clar, iar părțile interesate consideră adesea că procedurile actuale de înființare a comunităților energetice sunt foarte complexe. România a introdus măsuri de protecție a consumatorilor de energie vulnerabili prin menținerea unor prețuri reglementate și prin furnizarea de scheme de sprijin din partea statului

([123])ACER.

([124])ACER Country_Sheets_MMR_Retail_2024.pdf.

([125]) Cel mai recent raport al ACER a menționat doar două comunități energetice pentru România.

pentru eficiența energetică și accesul la energia din surse regenerabile (a se vedea anexa 11).

România nu dispune de o legislație explicită privind partajarea energiei, în pofida eforturilor de redefinire a prosumatorilor și de promovare a vânzărilor directe de energie. În plus, țara **se confruntă cu unele întârzieri în planul său de dezvoltare a contoarelor inteligente**: România are planuri juridice de a atinge un obiectiv de 80 %, dar este încă departe de acest obiectiv (în 2023, introducerea contorului inteligent a fost de doar 23 %) ([126]).

În 2023, energia electrică a reprezentat 15,3 % din consumul de energie finală al României, sub media UE de 22,9 %, iar această pondere a rămas în mare măsură stagnantă în ultimul deceniu ([127])**, parțial din cauza unui raport nefavorabil între prețul energiei electrice și cel al gazelor, care descurajează electrificarea și decarbonizarea eficientă din punctul de vedere al costurilor.** În ceea ce privește gospodăriile, energia electrică reprezintă 15,0 % din consumul de energie finală, în timp ce în industrie aceasta reprezintă 29,0 % (a se vedea și anexa 7). Pentru sectorul transporturilor, această pondere rămâne neglijabilă, situându-se la 1,0 %. Sunt necesare progrese suplimentare în ceea ce privește electrificarea în toate sectoarele pentru decarbonizarea eficientă din punctul de vedere al costurilor a economiei și pentru a aduce consumatorilor beneficiile producerii de energie din surse regenerabile la prețuri accesibile. În al doilea semestru al anului 2024, România a înregistrat unul dintre cele mai ridicate rapoarte între prețul energiei electrice și prețul gazelor din UE, din cauza unei sarcini fiscale orientate către energia electrică. Dacă excludem impozitele și taxele, acest raport a fost de 3,1 pentru gospodării și de 3,5 pentru industriile mari consumatoare de energie, ajungând la 3,4 și, respectiv, 3,9, după impozite și taxe. Pentru gospodării, impozitele și taxele au reprezentat ~25,7 % din prețul final al energiei electrice, comparativ cu ~16 % pentru gaze. Pentru industriile mari consumatoare de energie, taxele și impozitele nerecuperabile au reprezentat ~11 % din prețul energiei electrice, în timp ce gazele erau aproape scutite de taxe (~1 %), ceea ce face ca trecerea la încălzirea și procesele industriale pe bază de energie electrică să fie mai costisitoare ([128]).

Surse regenerabile de energie și contracte pe termen lung

Sursele regenerabile de energie au reprezentat 48 % din producția de energie electrică în România în 2024, comparativ cu ponderea globală a surselor regenerabile de energie în UE de 47 % ([129]). În 2024, capacitatea instalată de energie din surse regenerabile a crescut cu 14 %, marcând un progres clar după mai mulți ani de stagnare. Acest lucru s-a datorat în principal creșterii semnificative (cu 57 %) a energiei solare. În 2024, România a instalat 1,7 GW de energie solară. Nu s-au observat creșteri semnificative pentru celelalte surse regenerabile de energie ([130]).

([126]) Raportul ACER.

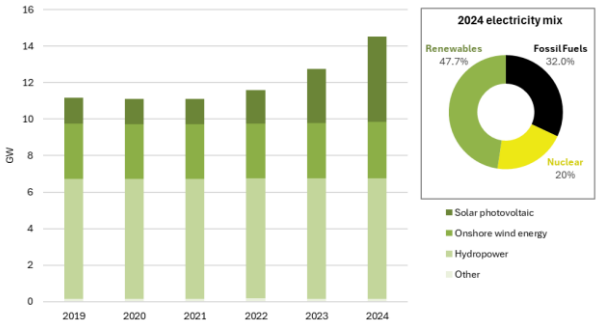
([127]) CAGR (rata de creștere anuală compusă) de -0,5 % între 2013 și 2023 și ponderea minimă/maximă de 15,3 % și, respectiv, 17,1 %. Sursa: Bilanțurile energetice finale, Eurostat.

([128]) Analiză bazată pe datele Eurostat pentru al doilea semestru al anului 2024. Pentru consumatorii casnici, tranșa de consum este curent continuu pentru energie electrică și D2 pentru gaze, care se referă la consumatorii mijlocii și oferă o perspectivă asupra accesibilității prețurilor. Pentru consumatorii non-casnici, tranșa de consum este ID pentru energie electrică și I4 pentru gaze, care se referă la consumatorii mari, oferind o perspectivă asupra competitivității internaționale (prețul utilizat pentru calcul exclude TVA și alte taxe/speze/comisioane recuperabile, deoarece consumatorii non-casnici sunt, de obicei, în măsură să recupereze TVA și alte taxe).

([129])Date anuale privind energia electrică, Ember.

([130])IRENA, Statistici privind capacitățile de energie din surse regenerabile 2025.

Graficul A8.3: **Capacitatea instalată a României de producere a energiei din surse regenerabile (stânga) și mixul de producere a energiei electrice (dreapta)**

„Altele" includ deșeurile municipale regenerabile, biocombustibilii solizi, biocombustibilii lichizi și biogazul.
Sursa: IRENA, Ember

Cadrul de autorizare din România este relativ aliniat la recomandarea Comisiei. În perioada 2023-2024, autoritățile române au luat mai multe măsuri importante pentru a îmbunătăți cadrul juridic pentru acordarea autorizațiilor pentru proiectele privind sursele regenerabile de energie. Acestea au inclus introducerea unor măsuri de facilitare a participării persoanelor fizice și a comunităților, permițând o procedură simplificată de conectare la rețea pentru prosumatorii de energie din surse regenerabile, precum și procese digitale și transparente de conectare la rețea. Cu toate acestea, procesul de autorizare pentru proiectele privind energia din surse regenerabile nu este centralizat. Acest lucru duce la proceduri paralele și la duplicarea cerințelor în materie de documentație. Se pot aduce îmbunătățiri și în ceea ce privește instituirea unor medii de testare în materie de reglementare, precum și introducerea clarității juridice în ceea ce privește comunitățile energetice.

Pe baza PNEC actualizat, România urmărește să se asigure că 38,3 % din energia din surse regenerabile este inclusă în consumul final brut de energie până în 2030. Acest lucru este valabil pentru toate formele de energie din surse regenerabile, 15 % dintre acestea provenind din capacitatea de energie eoliană și 11 % din capacitatea de energie solară. Deși a crescut în comparație cu proiectul de PNEC actualizat, acest obiectiv rămâne sub contribuția calculată pe baza legislației UE (care este de 41 %).

Până în prezent, România nu dispune de o piață pentru contractele de achiziție de energie electrică (CAEE-uri). Dincolo de posibilele bariere de reglementare, rezerva de proiecte privind energia din surse regenerabile este prea limitată pentru a permite o aprovizionare suficientă care să alimenteze o piață a CAEE.

În 2024, România a lansat un mecanism de contract pentru diferență (CpD) pentru construirea de instalații de energie din surse regenerabile și a deschis prima licitație pentru capacități de producere a energiei din surse regenerabile de 1,5 GW – 500 MW de energie solară fotovoltaică (FV) și 1 GW de energie eoliană onshore.

Eficiența energetică

Câștigurile în materie de eficiență energetică și-au menținut ritmul în România, deși există încă un potențial semnificativ neexploatat. În 2023, consumul de energie primară (CEP) a scăzut cu 3,4 %, ajungând la 29,95 Mtep. Consumul de energie finală (CEF) a scăzut cu 3,1 %, ajungând la 23,28 Mtep. În comparație cu 2022, CEF a scăzut în industrie cu 13,6 % și în sectorul rezidențial cu 4,3 %, în timp ce în sectorul transporturilor a crescut cu 7,8 %, iar în sectorul serviciilor cu 7,4 %. În conformitate cu Directiva reformată privind eficiența energetică, România ar trebui să încerce să atingă un CEP de 30,16 Mtep și un CEF de 22,47 Mtep până în 2030.

În cadrul strategiei sale de renovare pe termen lung, România urmărește să realizeze economii de 9 % în ceea ce privește consumul de energie și să crească ratele anuale de renovare la 3,39 % până în 2030. Deși consumul de energie finală în gospodării a scăzut cu 4,3 % între 2022 și 2023, acesta a crescut ușor, cu aproximativ 5 %, atunci când se aplică corecții climatice ([131]). Dacă România nu își intensifică eforturile de îmbunătățire a eficienței energetice a clădirilor, ar fi dificil să se atingă obiectivele preconizate pentru 2030 în ceea ce privește reducerea consumului de energie în sectorul clădirilor.

([131]) Corecția climatică aplicată întregului consum de energie finală din gospodării, care este înmulțită cu grade-zile medii pentru încălzire (HDD) în perioada 2006-2023 și împărțită la HDD în anul corespunzător.

Încălzirea și răcirea reprezintă 76 % din consumul de energie finală gospodăriilor din țară, din care 29 % provine din surse regenerabile. Aproximativ 2,5 milioane de gospodării utilizează cazane pe gaz pentru încălzire, în timp ce piața pompelor de căldură rămâne limitată. Deși există programe de renovare, în prezent nu există programe financiare care să vizeze în mod specific pompele de căldură ([132]). În România, energia electrică a fost de 3,4 ori mai scumpă decât gazul în 2023, scăzând la de 3,2 ori mai scumpă în prima jumătate a anului 2024. Aceasta înseamnă că utilizatorii finali economisesc energie, dar nu fac economii financiare semnificative dacă aleg o pompă de căldură pentru încălzire. Raportul dintre prețul energiei electrice și cel al gazelor în sectorul rezidențial a scăzut cu 14 % în ultimii cinci ani, ceea ce a făcut ca pompele de căldură să devină puțin mai atractive din punct de vedere financiar. Cu toate acestea, România impozitează energia electrică mai mult decât gazele, sporind obstacolele în calea instalării pompelor de căldură.

Cadrul național de finanțare al României care mobilizează investiții în eficiența energetică este alcătuit în cea mai mare parte din granturi și subvenții. În 2024, România a continuat punerea în aplicare a schemei de sprijin pentru îmbunătățirea eficienței energetice a sectorului industrial, în cadrul căreia investițiile sprijină, de asemenea, implementarea sistemelor digitale de măsurare a consumului de energie și promovează instalațiile din surse regenerabile la fața locului. Se mobilizează puține fonduri private, în absența unor instrumente financiare specifice pentru eficiența energetică și cu un sector insuficient dezvoltat al serviciilor energetice, ca factor favorizant esențial al pieței pentru îmbunătățirea eficienței energetice.

Securitatea aprovizionării și diversificarea

În pofida progreselor înregistrate în ceea ce privește sursele regenerabile de energie, mixul energetic global al României în 2023 a continuat să depindă în mare măsură de combustibilii fosili, petrolul reprezentând 36 %, iar gazele naturale reprezentând 25 % din mixul energetic ([133]) ([134]), în timp ce sursele regenerabile de energie (împreună cu biocombustibilii) au reprezentat 20 %. Există puține schimbări față de anul precedent și, în general, mai puțin de o treime din mixul energetic al țării (20 % surse regenerabile de energie și 9 % energie nucleară) provine încă din surse de energie nefosile. Eforturile recente depuse de România pentru decarbonizarea sectorului său energetic nu se reflectă încă în mixul energetic.

România acoperă cea mai mare parte a cererii sale de gaze naturale din producția internă și și-a diversificat sursele de import pentru partea rămasă. România nu are nevoie să dezvolte noi infrastructuri transfrontaliere de gaze din motive de securitate a aprovizionării. Țara finalizează conducta Tuzla-Podișor ca parte a coridorului BRUA. Maximizarea utilizării infrastructurii existente este esențială pentru securitatea aprovizionării în întreaga regiune a Europei de Sud-Est. În acest context, Grupul la nivel înalt CESEC analizează procesul de armonizare a calității gazelor, în vederea eliminării obstacolelor de reglementare care împiedică utilizarea conductei transbalcanice. Implicarea României în acest proces este esențială, având în vedere rolul important pe care îl joacă pentru securitatea aprovizionării în regiune.

Subvenții pentru combustibilii fosili

În 2023, subvențiile pentru combustibili fosili care dăunează mediului ([1]), pentru care nu a fost prevăzută o eliminare treptată înainte de 2030, au reprezentat 0,47 % ([2]) din PIB-ul României ([3])

([132]) https://www.sustainability-today.ro/index.php/2024/07/02/epg-scenarios-for-adoption-of-heat-pumps-in-romania-until-2030/.

([133]) Energia electrică și termică au fost excluse pentru a se evita dubla contabilizare, punându-se accentul pe sursele de energie primară.

([134]) Consumul intern brut, Eurostat.

([1]) Subvenții directe pentru combustibilii fosili care stimulează menținerea sau creșterea disponibilității combustibililor fosili și/sau a utilizării combustibililor fosili.

([2]) Numărătorul se bazează pe volumele prezentate de autoritățile române prin intermediul raportării NECPR din 2025. Pentru toate statele membre, aceasta include cheltuielile publice de C&D pentru combustibilii fosili, astfel cum au fost raportate de AIE (bugetele pentru energie, tehnologie, cercetare și dezvoltare) și exclude, din motive de

(media ponderată la nivelul UE fiind de 0,49 %). Sprijinul pentru venit/preț a reprezentat 72 % din acest volum, în timp ce măsurile fiscale și granturile directe au reprezentat 17 % și, respectiv, 11 %. Subvențiile pentru combustibilii fosili fără o eliminare treptată planificată înainte de 2030 și care nu abordează în mod specific și orientat sărăcia energetică și nici preocupările reale legate de securitatea energetică au inclus plafoane actuale ale prețurilor pentru încălzirea furnizată gospodăriilor, o reducere a accizelor la motorina utilizată în agricultură și scutiri de accize pentru gazele naturale consumate de gospodării. În plus, rata efectivă a carbonului din 2023 a României ([5]) a fost în medie de 54,6 EUR pe tonă de CO_2, sub media ponderată a UE de 84,80 EUR ([135]).

coerență metodologică, scutirea de accize pentru kerosenul consumat în traficul aerian din interiorul UE27.

([3]) Produsul intern brut din 2023 la prețurile pieței, Eurostat.

([5]) Rata efectivă a carbonului este suma taxelor pe carbon, a prețurilor autorizațiilor ETS și a accizelor la combustibili, reprezentând rata totală efectivă a carbonului plătită pentru emisii.

([135]) OCDE (2024), *Pricing Greenhouse Gas Emissions 2024* (Tarifarea emisiilor de gaze cu efect de seră în 2024).

Tabelul A8.1: **Principalii indicatori legați de energie**

	Romania				EU			
	2021	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Household consumer - Electricity retail price (EUR/KWh)	**0.1562**	**0.2889**	**0.1897**	**0.1873**	**0.2314**	**0.2649**	**0.2877**	**0.2879**
Energy & supply [%]	45.5%	59.4%	43.3%	39.2%	36.6%	54.3%	55.6%	47.8%
Network costs	27.3%	17.9%	32.3%	35.1%	26.7%	25.3%	24.8%	27.2%
Taxes and levies including VAT	27.3%	22.7%	24.4%	25.7%	36.7%	20.3%	19.6%	25.0%
VAT	15.9%	16.0%	16.0%	16.0%	14.5%	13.4%	13.8%	14.6%
Household consumer - Gas retail price	**0.0373**	**0.0833**	**0.0552**	**0.0564**	**0.0684**	**0.0948**	**0.1121**	**0.1128**
Energy & supply	63.0%	73.5%	64.1%	60.6%	43.7%	61.0%	64.5%	53.9%
Network costs	20.9%	10.6%	19.9%	23.4%	22.5%	17.3%	17.1%	18.3%
Taxes and levies including VAT	16.1%	16.0%	15.9%	16.0%	33.8%	21.7%	18.4%	27.8%
VAT	16.1%	16.0%	15.9%	16.0%	15.5%	11.6%	10.2%	13.6%
Non-household consumer - Electricity retail price	**0.1102**	**0.2813**	**0.1700**	**0.1588**	**0.1242**	**0.1895**	**0.1971**	**0.1661**
Energy & supply	54.8%	70.7%	61.5%	58.5%	43.0%	66.5%	63.0%	55.8%
Network costs	16.9%	7.8%	15.4%	16.5%	15.8%	10.7%	11.9%	15.5%
Taxes and levies excluding VAT	14.6%	6.6%	8.5%	10.8%	30.4%	9.9%	11.2%	15.4%
Non-household consumer - Gas retail price	**0.0332**	**0.1017**	**0.0478**	**0.0403**	**0.0328**	**0.0722**	**0.0672**	**0.0517**
Energy & supply	72.1%	78.6%	76.3%	71.7%	66.2%	77.3%	77.3%	68.7%
Network costs	10.7%	5.1%	7.0%	11.3%	7.7%	3.8%	5.3%	7.1%
Taxes and levies excluding VAT	1.8%	0.6%	0.8%	1.2%	12.5%	6.1%	7.3%	11.6%
Wholesale electricity price (EUR/MWh)	214.6	264.5	104.0	103.3	111.0	233.2	99.1	84.7
Dutch TTF (EUR/MWh)	*n/a*	*n/a*	*n/a*	*n/a*	46.9	123.1	40.5	34.4

	2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Gross Electricity Production (GWh)	**64 296**	**64 876**	**59 623**	**55 935**	**59 470**	**56 003**	**57 983**	-
Combustible Fuels	28 672	27 308	23 787	20 088	22 162	21 569	18 367	-
Nuclear	11 509	11 377	11 280	11 466	11 284	11 089	11 191	-
Hydro	14 853	18 097	16 006	15 701	17 745	14 360	18 649	-
Wind	7 407	6 322	6 773	6 945	6 576	6 997	7 548	-
Solar	1 856	1 771	1 778	1 733	1 703	1 988	2 227	-
Geothermal	-	-	-	-	-	-	-	-
Other Sources	-	-	-	-	-	-	-	
Gross Electricity Production [%]								
Combustible Fuels	44.6%	42.1%	39.9%	35.9%	37.3%	38.5%	31.7%	-
Nuclear	17.9%	17.5%	18.9%	20.5%	19.0%	19.8%	19.3%	-
Hydro	23.1%	27.9%	26.8%	28.1%	29.8%	25.6%	32.2%	-
Wind	11.5%	9.7%	11.4%	12.4%	11.1%	12.5%	13.0%	-
Solar	2.9%	2.7%	3.0%	3.1%	2.9%	3.6%	3.8%	-
Geothermal	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
Other Sources	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
Net Imports of Electricity (GWh)	**- 2 894**	**- 2 544**	**1 518**	**2 792**	**2 199**	**1 224**	**- 3 018**	-
As a % of electricity available for final consumption	-5.9%	-5.1%	3.1%	5.8%	4.4%	2.6%	-6.9%	-
Electricity Interconnection [%]	**6.9%**	**10.0%**	**9.1%**	**9.3%**	**7.6%**	**14.6%**	**18.3%**	**16.3%**
Share of renewable energy consumption - by sector [%]								
Electricity	42.0%	41.8%	42.6%	43.4%	42.7%	43.7%	47.4%	-
Heating and cooling	26.6%	25.4%	25.7%	25.3%	24.6%	26.3%	29.1%	-
Transport	6.6%	6.3%	7.8%	8.5%	8.9%	8.9%	8.0%	-
Overall	24.5%	23.9%	24.3%	24.5%	23.9%	24.2%	25.8%	-

	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Import Dependency [%]	**28.2%**	**31.6%**	**32.4%**	**27.9%**	**57.5%**	**55.5%**	**62.5%**	**58.3%**
of Solid fossil fuels	22.0%	23.2%	20.0%	13.0%	35.8%	37.2%	45.9%	40.8%
of Oil and petroleum products	64.6%	68.2%	72.7%	70.6%	96.8%	91.7%	97.8%	94.5%
of Natural Gas	16.6%	22.8%	18.1%	4.2%	83.6%	83.6%	97.6%	90.0%
Dependency from Russian Fossil Fuels [%]								
of Natural Gas	44.8%	77.6%	12.8%	0.0%	41.0%	40.9%	20.7%	9.3%
of Crude Oil	32.3%	26.5%	26.4%	0.0%	25.7%	25.2%	18.4%	3.0%
of Hard Coal	99.2%	99.0%	59.4%	20.8%	49.1%	47.4%	21.5%	1.0%

	2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Gas Consumption (in bcm)	**11.9**	**11.8**	**11.0**	**11.4**	**12.0**	**10.0**	**9.6**
Gas Consumption year-on-year change [%]	5.4%	-0.9%	-6.6%	3.3%	6.0%	-16.9%	-4.2%
Gas Imports - by type (in bcm)	**1.2**	**1.5**	**2.7**	**2.1**	**3.6**	**2.9**	**2.7**
Gas imports - pipeline	1.2	1.5	2.7	2.1	3.6	2.9	2.7
Gas imports - LNG	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Gas Imports - by main source supplier [%]							
Bulgaria	1.1%	1.6%	4.5%	2.5%	18.5%	71.0%	95.2%
Algeria	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	3.8%
Hungary	0.0%	11.7%	58.6%	52.8%	3.8%	14.7%	1.0%
Russia	98.9%	86.7%	36.9%	44.8%	77.6%	12.8%	0.0%

Sursa: Eurostat, ENTSO-E, S&P Platts

România este unul dintre statele membre ale UE cele mai expuse riscurilor climatice și ar trebui să ia măsuri urgente pentru a consolida reziliența. Sunt necesare acțiuni suplimentare pentru a clarifica responsabilitățile, a spori gradul de pregătire și reziliența în domeniul apei și a reduce impactul economiei asupra naturii. Schimbările climatice au repercusiuni din ce în ce mai mari în România, în special din cauza fenomenelor meteorologice extreme, cum ar fi inundațiile, secetele și valurile de căldură. În pofida resurselor abundente de apă dulce, țara se confruntă cu probleme legate de poluarea apei, inundații și gestionarea apei. Gestionarea durabilă a apei rămâne o problemă majoră de mediu, în special în ceea ce privește guvernanța apei, tratarea apelor uzate și eficiența utilizării apei. Un motor al creșterii economice, industria prelucrătoare și sectoarele agricole din România se numără printre principalele cauze ale problemelor legate de apă din România. Starea naturii, a ecosistemelor și a solurilor riscă să se degradeze, prezentând riscuri semnificative în ceea ce privește economia și competitivitatea. Un număr semnificativ de sectoare-cheie pentru economia României (agricultura, silvicultura, pescuitul și acvacultura, mineritul și metalele, construcțiile, utilitățile de apă, furnizarea de asistență medicală, lanțul de aprovizionare și transportul, sectorul alimentar și al băuturilor) depind în mare măsură de serviciile ecosistemice. România este unul dintre statele membre cu cea mai mare dependență. Prin urmare, abordarea riscurilor climatice și protecția mediului sunt esențiale pentru a asigura continuitatea activității și a producției, stabilitatea economică și competitivitatea, precum și echitatea socială.

Adaptarea la schimbările climatice și pregătirea pentru acestea

România se confruntă cu o serie de provocări generate de schimbările climatice, inclusiv inundații fluviale și de coastă, secete și valuri de căldură. Inundațiile din 2024 din întreaga Europă Centrală cauzate de furtuna Boris au avut un impact grav asupra țării. Schimbările climatice provoacă precipitații din ce în ce mai variabile, ceea ce duce la inundații, secete și probleme de securitate a apei mai grave ([136]).

România ar trebui să aibă în vedere modernizarea și consolidarea infrastructurii sale de apă acolo unde este necesar. Riscurile de inundații ar putea fi exacerbate și mai mult de concentrarea ridicată a barajelor și întreținerea deficitară a rezervoarelor și a sistemelor de protecție împotriva inundațiilor, precum și de întârzierea punerii în aplicare a măsurilor de prevenire prevăzute în Planul de Management al Riscului la Inundații (PMRI) al României. Dintre cele 2 627 de măsuri din cel de al doilea PMRI, 67 % nu au fost inițiate, în principal măsuri de protecție, în timp ce doar 56 % din măsurile din cadrul primului PMRI au fost finalizate sau sunt în curs. Ar trebui luate în considerare în mod sistematic soluțiile bazate pe natură, mai degrabă decât soluțiile gri, în special în etapa de amenajare a teritoriului. Exploatarea forestieră ilegală amenință, de asemenea, reziliența la dezastre, în special în pădurile primare și seculare din România și în siturile Natura 2000. Se preconizează că schimbările climatice vor crește numărul valurilor de căldură.

Riscurile climatice afectează în mod direct economia și societatea României. România a identificat 16 sectoare-cheie afectate de schimbările climatice, agricultura fiind deosebit de vulnerabilă. În 2019, secetele au afectat 25 % din terenurile arabile, ceea ce ar putea reduce randamentul culturilor ([137]). Se estimează că pierderile agricole ar fi cu 16 % mai mari în România în condițiile unei încălziri cu 2,0 °C ([138]). Schimbările climatice amenință și securitatea aprovizionării cu apă a României, prin creșterea concurenței pentru apă între producătorii de energie electrică, industrie, agricultură, turism și gospodării. În plus, seceta poate afecta producția

([136])AEM, 2024, *Economic losses from weather- and climate-related extremes in Europe* (Pierderile economice cauzate de fenomenele meteorologice și climatice extreme din Europa), Link.

([137])Climate ADAPT, 2024, Country Profile Romania – Assessment (Profilul de țară al României - Evaluare), Link.

([138])Proiectul PESETA, *Projection of Economic impacts of climate change in Sectors of the European Union based on bottom-up Analysis* (Proiecție privind impactul economic al schimbărilor climatice în sectoarele Uniunii Europene pe baza analizei ascendente) al Centrului Comun de Cercetare (JRC) al Comisiei Europene, Link.

de energie și securitatea energetică, care se bazează în mare măsură pe energia hidroelectrică și nucleară ([139]). Deficitul ridicat de protecție a climei din această țară poate reprezenta o provocare pentru finanțele publice, care ar putea fi nevoite să facă față pierderilor economice neasigurate în urma dezastrelor legate de climă. În România există lacune pronunțate în ceea ce privește asigurarea împotriva inundațiilor; rata contractelor de asigurare încheiate este sub 50 % pentru toate pericolele legate de climă ([140]). În perioada 1980-2020, doar 5 % din pierderile economice au fost asigurate ([141]). Creșterea temperaturilor și fenomenele extreme pot, de asemenea, să sporească răspândirea bolilor infecțioase, inclusiv a bolilor transmise de țânțari și căpușe. De exemplu, în România s-au raportat cazuri de febră umană West Nile în 2023, boală care a determinat 67 de decese raportate în Europa.

Măsurile naționale de politică legate de adaptare și pregătire rămân limitate și sunt necesare eforturi suplimentare. Deși România a elaborat o strategie națională de adaptare pentru perioada 2024-2030, împreună cu planul său de acțiune, acestea nu au fost încă adoptate. România a instituit, de asemenea, Platforma națională de adaptare la schimbările climatice (RO-ADAPT) pentru a sprijini dezvoltarea politicilor naționale și sectoriale de adaptare la schimbările climatice. Cu toate acestea, raportarea sa din 2023 nu conține informații cu privire la soluțiile bazate pe natură. Planul național de redresare și reziliență include măsuri de reducere a riscurilor de inundații, de îmbunătățire a eliminării și stocării apei și de adaptare a ecosistemelor forestiere. În plus, politica de coeziune include proiecte de sprijin care vizează gestionarea inundațiilor și îmbunătățirea sistemului de răspuns la riscuri. Cu toate acestea, România raportează o finanțare limitată pentru reducerea riscului de dezastre, iar beneficiarii au o capacitate administrativă redusă pentru dezvoltarea și punerea în aplicare a proiectelor.

([139])Climate ADAPT, 2024, Country Profile Romania – Assessment (Profilul de țară al României - Evaluare), Link.

([140])EIOPA, 2024, Tabloul de bord privind deficitul de protecție în materie de asigurări în caz de catastrofe naturale, Link.

([141])AEM, 2024, *Economic losses from weather- and climate-related extremes in Europe* (Pierderile economice cauzate de fenomenele meteorologice și climatice extreme din Europa), Link.

România a luat primele măsuri pentru a îmbunătăți coordonarea interinstituțională și pentru a aborda adaptarea la schimbările climatice la nivel subnațional. Unul dintre principalele obstacole în calea progresului identificate a fost cooperarea slabă dintre diferiții actori și diferitele instituții. Comitetul interministerial privind schimbările climatice instituit în 2022 ar putea îmbunătăți cooperarea prin reunirea a 15 ministere și a birourilor președintelui și prim-ministrului. Numărul orașelor participante la Convenția primarilor a crescut ușor, la fel ca și numărul orașelor și localităților din România care au elaborat strategii locale de adaptare specifice. În plus, unele municipalități și regiuni participă la misiunea UE privind adaptarea la schimbările climatice.

Reziliența în domeniul apei

Zone întinse din România sunt afectate de stresul hidric și există presiuni asupra resurselor de apă din cauza cererilor din partea industriei prelucrătoare și a agriculturii. Aceste sectoare depind în mare măsură de aprovizionarea cu apă, iar irigarea este esențială în multe zone rurale. Productivitatea apei în România este considerabil mai scăzută decât cea a altor state membre, situându-se la 26 EUR pe m^3 de apă captată în 2022 și prezentând o tendință ușor fluctuantă pe o perioadă de 5 ani. Indicele de exploatare a apei plus (WEI+) a ajuns la 21 în 2022, indicând o tendință de creștere în ultimii ani, cu excepții în 2019 și 2021. Potrivit datelor sezoniere, consumul total de apă al țării este, în general, mai mare decât resursele sale regenerabile de apă dulce în lunile de vară. Cea mai mare valoare WEI+ (32,5) a fost atinsă în al treilea trimestru al anului 2022, iar a doua cea mai mare valoare (31,5) în al treilea trimestru al anului 2017. Industria prelucrătoare este principalul consumator de apă, urmată de agricultură. În perioada 2016-2021, captarea apei în industria prelucrătoare a crescut cu 4,5 %, iar acest sector reprezintă cel mai mare consum de apă, și anume 2 029,5 milioane m^3, adică 50,5 % din consumul total în 2021, punând o presiune semnificativă asupra resurselor de apă ale țării.

Calitatea apei în România s-a îmbunătățit ușor. Cel de al treilea plan de management al bazinelor hidrografice al României (2022-2027) în

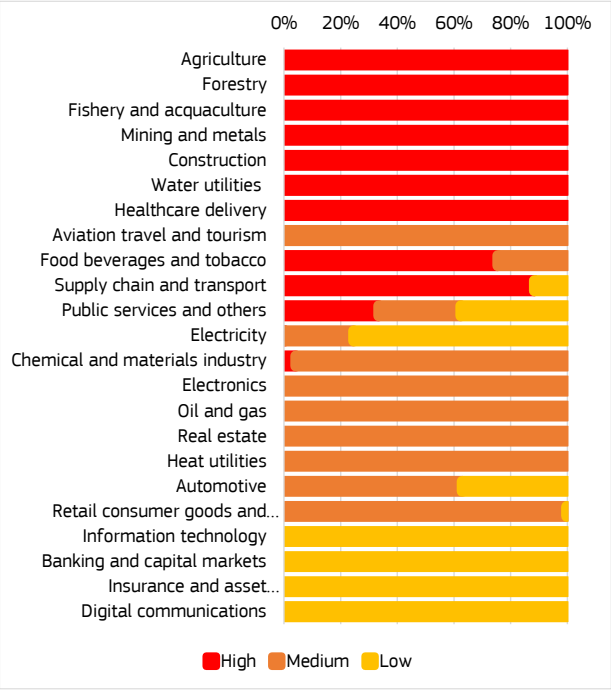
temeiul Directivei-cadru privind apa arată că starea ecologică și potențialul ecologic al corpurilor de apă de suprafață s-au îmbunătățit doar ușor de la al doilea plan. Aproximativ 67 % din corpurile de apă de suprafață sunt clasificate ca având o stare ecologică bună/potențial ecologic bun. Starea lor chimică s-a îmbunătățit ușor, întrucât 97,6 % din corpurile de apă de suprafață au o stare chimică bună. În ceea ce privește corpurile de apă subterană, starea lor cantitativă nu s-a deteriorat de la al doilea plan, raportându-se că 100 % dintre acestea au o stare cantitativă bună. Starea lor chimică s-a îmbunătățit ușor, raportându-se că cel puțin 91,7 % dintre acestea au în prezent o stare chimică bună. Cu toate acestea, 8,4 % sunt expuse riscului de a nu atinge o stare chimică bună până în 2027.

Tratarea apelor uzate în România reprezintă un motiv deosebit de îngrijorare. În pofida îmbunătățirii conformității de-a lungul anilor, în special datorită finanțării din partea UE, România s-a confruntat cu dificultăți serioase în punerea în aplicare a Directivei privind epurarea apelor uzate urbane. În ansamblu, rata de conformitate a României a fost de 12 % în 2020. Această punere în aplicare parțială a obligat Comisia Europeană să introducă acțiuni în justiție. În acest sens, 150 de aglomerări mari continuă să nu respecte obligațiile de colectare a apelor uzate urbane, în timp ce 154 de aglomerări mari nu respectă obligațiile de epurare secundară, iar 154 de aglomerări mari nu respectă obligațiile de epurare terțiară. În plus, potrivit celui de al treilea PMBH, calitatea apei este afectată de evacuări, în special în apele de coastă și de tranziție. Prin urmare, este necesar să se ia măsuri suplimentare și să se pună în aplicare proiectele necesare pentru a respecta pe deplin cerințele directivei, profitând de finanțarea disponibilă din partea UE, și anume Fondul european de dezvoltare regională și Mecanismul de redresare și reziliență. Astfel cum se arată în graficul A9.2, nevoile de investiții pentru protecția și gestionarea apei sunt substanțiale, ridicându-se la aproximativ 1,9 miliarde EUR pe an până în 2027. Din această sumă, 0,8 miliarde EUR sunt legate de măsuri privind apele uzate. Măsurile privind apa potabilă necesită o sumă suplimentară de 189 de milioane EUR pe an, iar celelalte aspecte ale Directivei-cadru privind apa necesită aproximativ 915 milioane EUR pe an peste nivelurile de finanțare existente. Cadrul financiar multianual 2021-2027 și Mecanismul de redresare și reziliență contribuie deja la îndeplinirea nevoilor de investiții ale României pentru protecția și gestionarea apei. Dezvoltarea în continuare a infrastructurii ar contribui la îmbunătățirea gestionării apei, de exemplu colectarea și tratarea apelor uzate, reutilizarea apei, reducerea scurgerilor din rețele și alimentarea generală cu apă. România are una dintre cele mai scăzute rate de respectare a legislației UE în domeniul apei. Sunt necesare investiții suplimentare pentru a îmbunătăți monitorizarea (calității și cantității) și pentru a sprijini soluțiile bazate pe natură, prevenirea inundațiilor și refacerea râurilor.

Biodiversitatea și ecosistemele

Starea naturii și a ecosistemelor riscă să se degradeze în România, reducând reziliența țării la schimbările climatice. România este una dintre țările UE cu cea mai mare diversitate biologică, găzduind 87 de tipuri de habitate și 245 de specii care intră sub incidența Directivei privind habitatele. Țara găzduiește, de asemenea, populații de 148 de specii de păsări amenințate, astfel cum sunt enumerate în anexa I la Directiva privind păsările. Potrivit celor mai recente date disponibile, 68 % din habitatele țării au o stare bună, peste media UE de 14,7 %. Stadiul de conservare a speciilor este mai mare decât media UE de 27 %, raportându-se că 46 % dintre acestea au o stare bună. În cazul păsărilor, se observau tendințe de creștere pe termen scurt sau de stabilitate a populațiilor în cazul a aproximativ 19 % dintre speciile din arealul de cuibărit și a 15 % dintre speciile din arealul de iernat. Datele arată o tendință de îmbunătățire în comparație cu perioada de raportare anterioară. Totuși, această tendință pozitivă trebuie nuanțată din cauza problemelor legate de datele raportate, în special incertitudinile privind amploarea reală și starea reală a ecosistemelor din România.

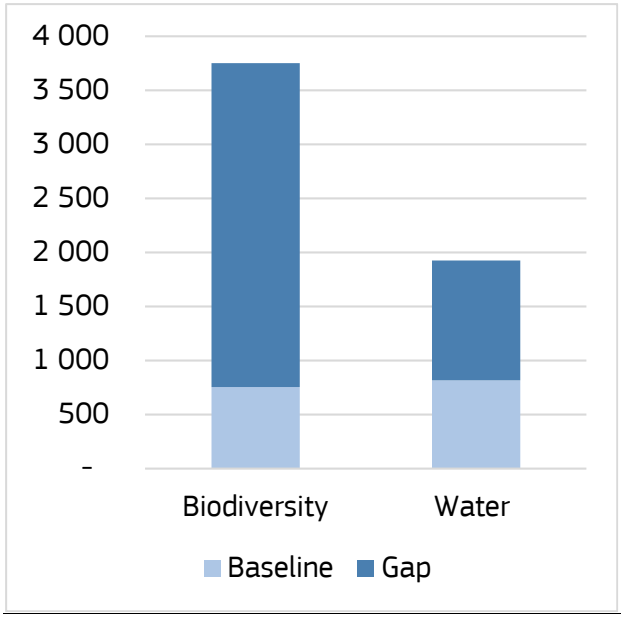
Graficul A9.1: **Dependența directă (1) de serviciile ecosistemice (2) din valoarea adăugată brută generată de sectorul economic în 2022**

(1) Dependența bazată pe operațiunile proprii ale sectorului, excluzând operațiunile lanțului valoric din interiorul țărilor și de-a lungul lanțurilor valorice internaționale. O dependență ridicată indică o expunere potențială ridicată la șocuri legate de natură sau la tendințe de deteriorare, ceea ce înseamnă că perturbarea unui serviciu ecosistemic
ar putea cauza un eșec al producției și pierderi financiare grave.
(2) Serviciile ecosistemice sunt contribuțiile ecosistemelor la beneficiile care sunt utilizate în activitatea economică și în alte activități umane, inclusiv serviciile de aprovizionare (de exemplu, aprovizionarea cu biomasă sau alimentarea cu apă), serviciile de reglare și întreținere (de exemplu, reglarea calității solului sau polenizarea) și serviciile culturale (de exemplu, activitățile recreative).
Sursa: Hirschbuehl et al., 2025, *The EU economy's dependency on nature* (Dependența economiei UE de natură), Link.

Degradarea naturii poate crea riscuri semnificative pentru economia și competitivitatea României, deoarece aceasta este unul dintre statele membre cu cea mai mare dependență a lanțului de aprovizionare de serviciile ecosistemice. Dependența directă de serviciile ecosistemice (37 % foarte dependentă) este în concordanță cu media UE [ușor sub media UE (44 %)]. 30 % din valoarea adăugată brută a României se caracterizează printr-un nivel ridicat de dependență în cadrul lanțului de aprovizionare, comparativ cu media UE-27 de 22 %. Mai multe sectoare, cum ar fi agricultura, silvicultura, pescuitul și acvacultura, mineritul și metalele, construcțiile, utilitățile de apă și furnizarea de asistență medicală (a se vedea graficul A9.1), depind în mod deosebit de serviciile ecosistemice, 100 % din valoarea adăugată brută a acestor sectoare depinzând în mod direct de serviciile ecosistemice. Alte sectoare sunt, de asemenea, dependente, dar nu în proporție de 100 %. România prezintă o dependență deosebit de ridicată în aval de 52 %, care pare să se datoreze în mare parte dependenței ridicate din sectorul IT și din cel al asigurărilor. Aceasta înseamnă că incapacitatea de a menține capacitatea ecosistemelor de a furniza servicii ar putea genera costuri semnificative sau chiar ar putea opri producția în aceste sectoare. Protejarea și refacerea ecosistemelor esențiale ar asigura menținerea competitivității pe termen lung a acestor sectoare economice.

Graficul A9.2: **Nevoile și deficitele de investiții în milioane EUR, la prețuri constante din 2022**

Sursa: Comisia Europeană, DG Mediu, Environmental investment needs & gaps assessment programme (Programul de evaluare a nevoilor de investiții și a lacunelor în materie de investiții în ceea ce privește mediul), actualizare din 2025.

Sunt necesare acțiuni specifice privind protecția și refacerea naturii pentru a îndeplini obiectivele României în materie de refacere a naturii. Dacă se iau în considerare atât siturile Natura 2000, cât și alte zone protejate la nivel național, România își protejează legal 23,5 % din zonele terestre (media fiind de 26 % în UE-27) și 21,4 % din zonele marine (media fiind de 12 % în UE-27). România nu a prezentat încă o strategie și un plan de acțiune naționale privind biodiversitatea. România are nevoie de investiții în valoare de 3,8 miliarde EUR pe an pentru a-și

conserva și reface în mod eficace capitalul natural, pentru a atenua impactul schimbărilor climatice și pentru a conserva biodiversitatea bogată a țării (a se vedea graficul A9.2). Nivelul actual de finanțare pentru biodiversitate și conservarea ecosistemelor în România este de aproximativ 755 de milioane EUR pe an. Acest deficit pune în pericol angajamentul țării față de acordurile globale privind biodiversitatea și subminează dezvoltarea sa economică și socială pe termen lung. Acest lucru se datorează în principal capacității administrative slabe și lipsei de interes politic.

Agricultura durabilă și utilizarea terenurilor

Eliminarea carbonului în România nu atinge nivelul de ambiție necesar pentru îndeplinirea obiectivului său pentru 2030 privind exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura (LULUCF). Tendințele recente arată că absorbțiile LULUCF au scăzut lent din 2020 în România. Pentru a-și îndeplini obiectivul LULUCF pentru 2030, sunt necesare eliminări suplimentare de carbon de -2,4 milioane de tone de echivalent CO_2 (CO_2eq) ([142]). Cele mai recente previziuni disponibile indică un decalaj față de obiectivul de 2,0 milioane de tone de echivalent CO_2pentru 2030 ([143]). Prin urmare, trebuie aplicate măsuri suplimentare pentru a atinge obiectivul pentru 2030.

Agricultura românească este o sursă de emisii de gaze cu efect de seră și are un impact moderat asupra aerului, apei și solurilor. În 2022, agricultura a generat în total 17 988 de milioane de tone de echivalent CO_2. Această cifră include 9 917 milioane de tone de echivalent CO_2 provenite de la efectivul de animale. Suprafața agricolă utilizată (SAU) din România a scăzut cu 7 %, de la 13,7 milioane de hectare în 2012 la 12,7 milioane de hectare în 2022. În plus, conform datelor din Directiva privind nitrații, 12,6 % din stațiile de monitorizare a apelor subterane din România au înregistrat concentrații medii de nitrați de peste 50 mg/l în perioada 2016-2019, depășind pragul sănătos pentru consumul uman. Indicele densității șeptelului a fost de 0,35 în 2020, situându-se sub media UE de 0,75. Emisiile de amoniac au înregistrat o tendință descrescătoare, cu o reducere de 10 % între 2015 și 2022. În 2022, nu au fost detectate pesticide în corpurile de apă de suprafață.

România trece la un sistem alimentar durabil prin punerea în aplicare a unor politici de reducere a impactului agriculturii asupra mediului. În 2022, 3,35 % din terenurile sale agricole aveau elemente de peisaj, cum ar fi pădurile și pajiștile neproductive, care se situează sub media UE de 5,6 %. Agricultura ecologică, care a redus utilizarea îngrășămintelor și a pesticidelor sintetice, a reprezentat 5,1 % din terenurile agricole ale României, ceea ce reprezintă o creștere de peste 50 % față de 2018. România își propune să atingă 6 % din SAU în cadrul agriculturii ecologice până în 2030, lucru pe care îl va putea realiza dacă tendința actuală de creștere a zonelor cu agricultură ecologică va fi menținută în următorii ani. Pentru a atenua impactul agriculturii asupra mediului, în cadrul planului strategic PAC, guvernul român a luat măsuri pentru a asigura protecția solului în perioadele climatice sensibile și a stimulat fermierii să adopte practici agronomice ecologice. Planul sprijină, de asemenea, creșterea ponderii agriculturii ecologice și utilizarea straturilor de acoperire a solului, promovează rotația și diversificarea culturilor și contribuie la reducerea pierderilor de nutrienți, precum și alte practici agricole durabile. Aceste măsuri sunt esențiale pentru competitivitatea pe termen lung a sistemului agroalimentar al României și a bioeconomiei sale, care joacă un rol economic semnificativ. Bioeconomia, care cuprinde producția și prelucrarea produselor biologice, a contribuit cu 17,9 miliarde EUR de valoare adăugată la produsul intern brut al țării în 2021. Agricultura a reprezentat 9,6 miliarde EUR, în timp ce industria alimentară a contribuit cu 2,1 miliarde EUR.

([142]) Obiectivele naționale în privința LULUCF ale statelor membre în conformitate cu Regulamentul (UE) 2023/839.

([143]) Raport intermediar privind acțiunile climatice ale UE pentru 2024, COM/2024/498.

Tabelul A9.1: **Indicatori-cheie care urmăresc progresele înregistrate în ceea ce privește adaptarea la schimbările climatice, reziliența și mediul**

Climate adaptation and preparedness:	Romania						EU-27	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2021
Drought impact on ecosystems *[area impacted by drought as % of total]*	0.04	0.22	12.08	0.77	14.93	1.27	6.77	2.76
Forest-fire burnt area (1) *[ha, annual average 2006-2023]*	22 158	22 158	22 158	22 158	22 158	22 158		
Economic losses from extreme events *[EUR million at constant 2022 prices]*	150	-	485	32	1 147	16	24 142	62 981
Insurance protection gap (2) *[composite score between 0 and 4]*	-	-	-	-	1.00	1.00		
Heat-related mortality (3) *[number of deaths per 100 000 inhabitants in 2013-2022]*	94	94	94	94	94			
Sub-national climate adaptation action *[% of population covered by the EU Covenant of Mayors for Climate & Energy]*	40	32	33	34	31	31	41	44

Water resilience:	Romania						EU-27	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2021
Water Exploitation Index Plus, WEI+ (4) *[total water consumption as % of renewable freshwater resources]*	17.8	18.3	23.3	18.5	21.0	-	4.5	4.5
Water consumption *[million m^3]*	3 228	3 372	3 800	4 003	3 743	-		
Ecological/quantitative status of water bodies (5) *[% of water bodies failing to achieve good status]*								
Surface water bodies	-	-	-	33%	-	-	-	59%
Groundwater bodies	-	-	-	0%	-	-	-	93%

Biodiversity and ecosystems:	Romania						EU-27	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2021
Conservation status of habitats (6) *[% of habitats having a good conservation status]*	68.2	-	-	-	-	-	14.7	-
Common farmland bird index *2000=100*	-	-	-	-	-	-	72.2	74.4
Protected areas *[% of protected land areas]*	-	-	-	23	24	-	-	26

Sustainable agriculture and land use:	Romania						EU-27	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2021
Bioeconomy's added value (7) *[EUR million]*	14 264	15 352	14 496	17 886			634 378	716 124
Landscape features *[% of agricultural land covered with landscape features]*	-	-	-	-	3.4	-		
Food waste *[kg per capita]*	-	-	-	-	-	-		
Area under organic farming *[% of total UAA]*	2.4	2.9	3.6	4.4	5.1		7.99	-
Nitrogen balance *[kg of nitrogen per ha of UAA]*	-27.4	-27.6	1.1	-16.2	-	-		
Nitrates in groundwater (8) *[mgNO_3/l]*	-	-	-	-	-	-		
Net greenhouse gas removals from LULUCF (9) *[Kt CO_2-eq]*	- 46 770	- 46 734	- 49 110	- 48 149	- 46 466	-	- 256 077	- 240 984

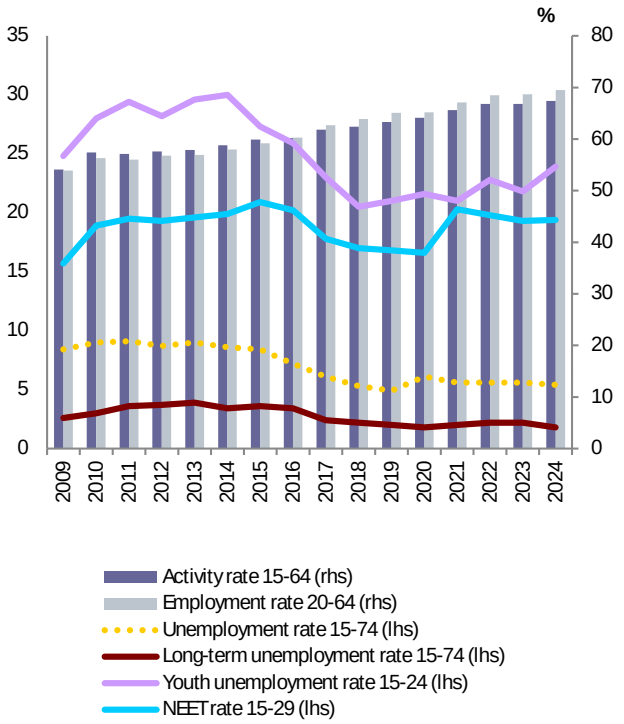
(1) Datele arată media pentru intervalul de timp 2006-2023 pe baza EFFIS – *European Forest Fire Information System* (Sistemul european de informare privind incendiile forestiere).
(2) Scara: 0 (niciun decalaj în materie de protecție) - 4 (decalaj foarte ridicat). EIOPA, 2024, Tabloul de bord privind deficitul de protecție în materie de asigurări în caz de catastrofe naturale.
(3) van Daalen, K. R. et al., 2024, *The 2024 Europe report of the Lancet Countdown on health and climate change: unprecedented warming demands unprecedented action* (Raportul din 2024 pentru Europa privind numărătoarea inversă Lancet privind sănătatea și schimbările climatice: avertismentele fără precedent necesită măsuri fără precedent). The Lancet Public Health.
(4) Acest indicator măsoară consumul total de apă ca procent din resursele regenerabile de apă dulce disponibile pentru un anumit teritoriu și o anumită perioadă. În general, se consideră că valorile de peste 20 % sunt un semn de deficit de apă, în timp ce valorile mai mari sau egale cu 40 % indică situații de deficit grav de apă.
(5) Comisia Europeană, 2024, Al șaptelea Raport al Comisiei către Consiliu și Parlamentul European referitor la punerea în aplicare a Directivei-cadru privind apa (2000/60/CE) și a Directivei privind inundațiile (2007/60/CE) (Al treilea set de planuri de gestionare a bazinelor hidrografice și Al doilea set de planuri de gestionare a riscurilor de inundații).
(6) Pentru acest indicator, media UE include cifre pentru Regatul Unit în configurația anterioară, UE-28.
(7) Comisia Europeană, 2023, Tablourile de bord ale sistemului UE de monitorizare a bioeconomiei.
(8) Nitrații pot persista mult timp în apele subterane și se pot acumula la un nivel ridicat prin aporturi din surse antropice (în principal agricultură). Standardul UE privind apa potabilă stabilește o limită de 50 mg NO_3/L pentru a evita amenințările la adresa sănătății umane.
(9) Eliminările nete sunt exprimate în cifre negative, emisiile nete sunt exprimate în cifre pozitive. Datele raportate provin din informațiile transmise cu privire la inventarul gazelor cu efect de seră pentru 2024. Valoarea absorbțiilor nete de gaze cu efect de seră care trebuie atinse în 2030 conform Regulamentului (UE) 2023/839 – anexa IIa.
Sursa: Eurostat, SEE.

În pofida îmbunătățirii ratelor de ocupare a forței de muncă, România are în continuare una dintre cele mai scăzute rate de participare pe piața forței de muncă din UE. Acest lucru este caracterizat de disparități semnificative între regiuni și de subreprezentarea persistentă a anumitor grupuri de populație, precum și de eficacitatea scăzută a politicilor active în domeniul pieței forței de muncă (ALMP). Printre obstacolele din calea capacității țării de a inova și de a concura într-o economie din ce în ce mai digitală și mai verde se numără ratele ridicate de inactivitate, nivelurile scăzute de formare și de învățare pe tot parcursul vieții și lipsa competențelor esențiale în rândul forței de muncă. În plus, provocările demografice, cum ar fi îmbătrânirea populației, scăderea ratei natalității și modelele de migrație externă, culminând cu scăderea populației în vârstă de muncă, reprezintă o amenințare pe termen lung la adresa pieței forței de muncă și a creșterii durabile. Pentru a aborda aceste provocări, printre măsurile utile se numără i) îmbunătățirea integrării grupurilor vulnerabile pe piața forței de muncă, ii) sporirea domeniului de aplicare și a eficacității politicilor active în domeniul pieței forței de muncă și iii) modernizarea serviciului public de ocupare a forței de muncă (SPOFM); există speranța că astfel de măsuri vor contribui la competitivitate și la creșterea favorabilă incluziunii.

În pofida îmbunătățirilor recente, situația ocupării forței de muncă în România rămâne dificilă. Rata de ocupare a forței de muncă rămâne una dintre cele mai scăzute din UE (69,5 % în 2024 față de 75,8 % în UE), cu disparități geografice semnificative. În timp ce regiunile mai dezvoltate au rate mai ridicate de ocupare a forței de muncă (București-Ilfov, 81,1 %) și au beneficiat în ultimii ani de investiții străine, regiunile mai puțin dezvoltate se confruntă cu provocări în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, unele rate chiar scăzând considerabil (nord-est, 69,6 % în 2024, față de 79,5 % în 2019). Regiunea de sud-est a înregistrat cea mai scăzută rată de ocupare a forței de muncă în România, de 62,6 %, ceea ce a dus la o diferență de 18,5 puncte procentuale (pp) între cele mai ridicate și cele mai scăzute rate de ocupare a forței de muncă la nivel regional, exacerbând astfel disparitățile regionale (a se vedea anexa 16).

Între timp, rata șomajului în 2024 a rămas neschimbată în comparație cu ultimii doi ani și s-a situat sub media UE (5,4 % față de 5,9 %). Șomajul de lungă durată în România a scăzut în ultimii ani și este în 2024 sub media UE (1,8 % față de UE: 1,9 %). Șomajul de lungă durată din România reprezintă 33,4 % din șomajul total (față de 32,2 % în UE în 2024). Printre factorii-cheie care contribuie la șomajul de lungă durată în România se numără lipsa competențelor adecvate și o proporție semnificativă a muncii nedeclarate, care reprezintă aproximativ 21,7 % din totalul forței de muncă în 2019, conform celor mai recente estimări disponibile ([144]). Îmbunătățirea rezultatelor de pe piața forței de muncă va fi un factor-cheie pentru atingerea obiectivului național privind rata de ocupare a forței de muncă de 74,7 % până în 2030.

Graficul A10.1: **Indicatori-cheie ai pieței forței de muncă**

Sursa: Eurostat

Deși creșterea salariilor a fost puternică, ratele sărăciei persoanelor încadrate în muncă rămân ridicate. Potrivit estimărilor, creșterea salariilor nominale va fi mai moderate,

([144])ELA (2023), Fișa informativă privind munca nedeclarată – ROMÂNIA.

ajungând la 9,9 % în 2025, după 18,2 % în 2023 și 12,8 % în 2024 ([145]). În mod similar, salariile reale au crescut rapid, depășind media creșterii din UE, înregistrând o creștere de 6,8 % în 2024. Potrivit estimărilor, creșterea salariilor reale va rămâne puternică, situându-se la 5,8 % în 2025. Creșterea salariilor reale se datorează atât creșterii robuste a salariilor nominale, cât și dezinflației rapide (inflația a scăzut de la 9,7 % în 2023 la 5,5 % în 2024). Salariul minim prevăzut de lege a crescut, de asemenea, cu peste 58 % între T1-2022 și T1-2025, ceea ce corespunde unei creșteri de aproape 24 % în termeni reali. În pofida creșterii relativ ridicate a productivității muncii, creșterea puternică a salariilor este asociată cu riscurile de pierderi în materie de competitivitate cauzate de creșterile semnificative ale costului unitar al muncii (CUM) începând din 2014 și de scăderea cotelor de piață ale exporturilor în ultimii ani (2021-23), precum și de faptul această creștere a salariilor a fost mai mare decât cea preconizată pe baza fundamentelor economice începând din 2014. În același timp, nivelurile salariale rămân scăzute în comparație cu majoritatea celorlalte state membre, iar sărăcia persoanelor încadrate în muncă este printre cele mai ridicate din UE (a se vedea anexa 11). Deși sunt angajate, 18,2 % din gospodăriile cu o singură persoană din România sunt expuse riscului de sărăcie a persoanelor încadrate în muncă, venitul lor disponibil anual pe adult-echivalent scăzând sub 60 % din mediana națională (față de UE: 11,6 %).

Disparitatea de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă rămâne ridicată, ceea ce indică inegalități adânc înrădăcinate în ceea ce privește participarea femeilor pe piața forței de muncă. România înregistrează în continuare una dintre cele mai scăzute rate de ocupare a forței de muncă pentru femei din UE, de 60,3 % în 2023 (cu 9,2 puncte procentuale mai mică decât nivelul general al populației și cu 10,5 puncte procentuale sub media UE), în pofida unor îmbunătățiri din ultimii ani. În concordanță cu tendința generală a UE, disparitatea de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă a scăzut în comparație cu 2023 (18,1 puncte procentuale în 2024 față de 10,0 puncte procentuale în UE). Femeile cu un nivel scăzut de calificare se confruntă cu dificultăți mai mari în găsirea unui loc de muncă, astfel cum se reflectă în disparitatea de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în rândul persoanelor slab calificate (32,4 puncte procentuale față de media UE de 21,5 puncte procentuale).

Participarea femeilor pe piața forței de muncă este îngreunată de măsurile de activare ineficiente, precum și de accesul limitat la servicii de educație și îngrijire timpurie, în special în zonele rurale. România are una dintre cele mai scăzute rate a copiilor sub 3 ani înscriși în structuri formale de îngrijire (11,4 % față de 39,2 % în UE în 2024), iar sistemul de concediu pentru creșterea copilului este rezervat în principal mamelor și nu taților. România se confruntă cu provocări legate de disparitatea de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, care sunt adânc înrădăcinate în tradițiile socioculturale ([146]).

Accesul la piața forței de muncă este deosebit de dificil pentru tinerii din România, cu un procent semnificativ de șomeri sau persoane inactive. Ratele șomajului în rândul tinerilor rămân printre cele mai ridicate din UE (23,9 % în 2024 față de 14,9 % în UE) și aproximativ 1 din 5 tineri (cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani) nu erau încadrați profesional și nu urmau niciun program educațional sau de formare (NEET) în 2024 (19,4 % față de 11,0 % în UE), în pofida tendințelor descrescătoare pentru ambii indicatori. Dificultatea de a găsi un loc de muncă rezultă din ratele ridicate de părăsire timpurie a școlii și din neconcordanța dintre competențele furnizate prin intermediul sistemului de educație și formare și nevoile pieței forței de muncă (a se vedea anexa 12). În ceea ce privește tinerii NEET, România se confruntă, de asemenea, cu o disparitate de gen, rata femeilor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani fiind cu 11,2 puncte procentuale mai mare decât în cazul bărbaților. Potrivit celor mai recente date disponibile, în România, rata tinerilor cu handicap care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare a fost de 46,3 % în 2022, ceea ce a reprezentat una dintre cele mai ridicate rate din UE ([147]). În plus, peste

([145]) Datele pentru 2024 și 2025 se bazează pe previziunile economice ale Comisiei Europene din toamna anului 2024.

([146]) Robayo-Abril, Monica; Chilera, Chifundo Patience; Rude, Britta; Costache, Irina. 2023. Egalitatea de gen în România: Care este situația actuală? România – Evaluarea de gen.

([147]) *European comparative data on persons with disabilities* (Date comparative europene privind persoanele cu handicap) - Oficiul pentru Publicații al UE.

jumătate dintre tinerii din comunitățile rome sunt NEET (59 %) ([148]).

Grupurile vulnerabile, inclusiv adulții slab calificați, persoanele cu handicap și romii, se confruntă, de asemenea, cu obstacole în calea integrării pe piața forței de muncă. Rata de ocupare a persoanelor slab calificate rămâne cu mult sub media UE (45,1 % față de UE: 58,7 % în 2024) și rămâne semnificativ mai scăzută în comparație cu cea a persoanelor cu studii superioare (90,0 %). Cu un decalaj de 44,8 puncte procentuale în materie de ocupare a forței de muncă în rândul persoanelor cu handicap (UE: 24,0 puncte procentuale) și una dintre cele mai scăzute rate de activitate din UE (47,8 % în 2022, comparativ cu media UE de 64 %), România se confruntă cu provocări în ceea ce privește acordarea de sprijin persoanelor cu handicap pentru a-și găsi un loc de muncă ([149]). România a stabilit un obiectiv de ocupare a forței de muncă de 55 % în rândul persoanelor cu handicap până în 2027. O altă evoluție pozitivă este adoptarea strategiei naționale privind prevenirea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități 2022-2030 (a se vedea anexa 11). Participarea romilor pe piața forței de muncă a rămas redusă în ultimii ani, scăzând de la 45 % în 2016 la 41 % în 2021, alături de disparități de gen semnificative (rata de ocupare a femeilor rome a fost de 23 % față de 59 % în rândul bărbaților romi). Accesul inegal la serviciile publice de ocupare a forței de muncă (SPOFM) și oportunitățile de formare în zonele rurale au accentuat și mai mult decalajul în materie de ocupare a forței de muncă dintre grupurile vulnerabile și restul populației.

Declinul populației și emigrarea persoanelor în vârstă de muncă reprezintă provocări semnificative pentru piața forței de muncă. Între 1991 și 2022, populația României a scăzut cu aproximativ 4,1 milioane (aproximativ 18 %), tendința crescând în ultimul deceniu. În 2016, s-a estimat că aproximativ 17 % din români locuiau în străinătate, nivelurile de emigrare crescând cu 9 % în 2022 ([150]). În 2022, din numărul total de 36 000 de imigranți noi, cu excepția cetățenilor UE, 76 % au primit o viză de muncă și au fost integrați pe piața muncii din România. Intrările de forță de muncă din țări din afara UE, cum ar fi Ucraina, Nepal și Sri Lanka, precum și rata pozitivă a migrației nete de 5,2 la o mie de locuitori în 2023 par să frâneze scăderea forței de muncă ([151]). În 2024, pentru a combate emigrarea, guvernul român a anunțat lansarea unei inițiative în cadrul planului de redresare și reziliență al României pentru a dezvolta un program de atragere a talentelor cu înaltă calificare din străinătate, în special a expatriaților români, în domeniile cercetării, dezvoltării și inovării. Deși este prea devreme pentru a evalua eficacitatea acestor măsuri, este o inițiativă pozitivă de abordare a provocărilor de pe piața forței de muncă. Dacă ar fi pusă în aplicare în mod corespunzător, aceasta ar putea stimula competitivitatea României.

Deficitul de forță de muncă și tendințele demografice nefavorabile ar putea afecta competitivitatea. Deși rata globală a locurilor de muncă vacante este printre cele mai scăzute din UE (0,7 % în al patrulea trimestru al anului 2024 față de 2,3 % în UE), numărul ocupațiilor cu deficit de forță de muncă din România a fost printre cele mai ridicate din UE în 2023. În același timp, țara a înregistrat unul dintre cele mai mari excedente, ceea ce scoate în evidență dezechilibrele existente pe piața forței de muncă ([152]). Conform unui studiu recent, până în 2026, se estimează că deficitul de forță de muncă va ajunge la peste 220 000 de posturi, ceea ce reprezintă o pierdere de productivitate estimată la 9,5 miliarde EUR ([153]). Sectoarele de producție și TIC sunt deosebit de afectate, înregistrând cele mai grave deficite de forță de muncă în termeni absoluți în 2022. Deși 6,9 % din totalul absolvenților de învățământ postliceal erau specialiști în domeniul TIC, printre cele mai ridicate rate din UE, aceștia reprezintă doar 2,6 % din totalul locurilor de muncă. Discrepanța se explică în mare parte prin dificultatea de a păstra talentele în România. Performanța României în ceea ce privește femeile

([148])Toate datele privind comunitățile rome provin de la Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (2022) Ancheta privind romii, 2021, cu excepția cazului în care se menționează în mod explicit altfel.

([149])*European comparative data on persons with disabilities* (Date comparative europene privind persoanele cu handicap) - Oficiul pentru Publicații al UE.

([150])OCDE (2022), *OECD Economic Surveys*: Romania 2022 (Studiile economice ale OCDE: România 2022).

([151])OCDE (2024), *International Migration Outlook 2024* (Perspective internaționale privind migrația pentru 2024).

([152])EURES (2023), *Report on labour shortages and surpluses* (Raport privind deficitele și excedentele de forță de muncă).

([153])PwC (2023), Analiză privind piața muncii din România.

din sectorul digital merită subliniată și continuă să se îmbunătățească – specialiștii TIC femei reprezintă 26 % din totalul specialiștilor în domeniul TIC, față de media UE de 19,4 %. Disparitățile în ceea ce privește deficitul de forță de muncă se observă și la nivel regional, aproximativ 70 % din deficitul estimat fiind în regiunile mai dezvoltate București-Ilfov, nord-vest și centru. Angajatorii au indicat că studenții și tinerii absolvenți nu au competențe de bază și abilități interpersonale și de comunicare ([154]), ceea ce le afectează capacitatea de inserție profesională. O proporție foarte mică din populație deține o diplomă de absolvire a învățământului terțiar, în contextul în care cererea de forță de muncă cu înaltă calificare este în creștere ([155]); peste 70 % din populație nu dispune de competențe digitale de bază, ceea ce afectează pregătirea forței de muncă pentru tranziția digitală (a se vedea anexa 12). Având în vedere reducerea populației active, care se preconizează că va scădea cu 23,7 % până în 2050, există indicii clare că lacunele în materie de competențe vor duce la creșterea deficitului de forță de muncă, ceea ce ar putea pune în pericol competitivitatea.

Tranziția către o economie verde va spori și mai mult cererea de forță de muncă calificată, subliniind importanța perfecționării și a recalificării. Sectoare esențiale pentru tranziția verde, cum ar fi energia, aprovizionarea cu apă, canalizarea și gestionarea deșeurilor, au raportat unele dintre cele mai ridicate rate anuale ale locurilor de muncă vacante din România în 2023 (1,4 % față de 0,8 % pentru economia generală). Se pare că lipsa de personal calificat frânează, de asemenea, activitatea a 84 % dintre întreprinderile mici și mijlocii din sectorul construcțiilor ([156]). În schimb, eliminarea treptată a extracției cărbunelui amenință locurile de muncă a aproximativ 32 000 de lucrători, în principal bărbați cu vârsta de peste 50 de ani. Prin urmare, ar fi benefic să se stimuleze politicile de recalificare pentru a se asigura că tranziția verde nu afectează efectiv perspectivele anumitor grupuri de populație. Fondul pentru o tranziție justă sprijină regiunile cele mai afectate pentru a oferi lucrătorilor afectați o formare relevantă. Eforturile pe termen lung de actualizare a competențelor, inclusiv prin politici active specifice în domeniul pieței forței de muncă, vor fi benefice dacă dorim să răspundem cerințelor sociale și de muncă ale unei economii în curs de transformare.

Îmbunătățirea eficacității politicilor active în domeniul pieței forței de muncă este esențială pentru abordarea lacunelor de pe piața forței de muncă. Cheltuielile cu politicile active în domeniul pieței forței de muncă (ALMP) au reprezentat 64,1 % din bugetul total pentru combaterea șomajului gestionat de SPOFM din România, una dintre cele mai ridicate proporții din ultimii patru ani ([157]). În același timp, cheltuielile publice pentru politicile privind piața forței de muncă sunt printre cele mai scăzute din UE (0,09 % din PIB în 2023, echivalentul a aproximativ 292 de milioane EUR). Sprijinirea persoanelor care se confruntă cu cele mai mari dificultăți în găsirea unui loc de muncă, cum ar fi femeile, tinerii care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, persoanele cu handicap și romii, ar contribui la abordarea deficitului de forță de muncă și la îmbunătățirea condițiilor sociale. În 2023, 61 % din cheltuielile SPOFM pentru politicile active în domeniul pieței forței de muncă au fost alocate subvențiilor acordate atât pentru angajatori, cât și pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, pentru crearea de locuri de muncă, pentru întreprinderile nou-înființate și pentru stagiile destinate absolvenților de studii superioare, în timp ce activitățile de formare au reprezentat doar aproximativ o treime din cheltuielile alocate ([158]).

Campaniile de direcționare și de informare par, de asemenea, ineficiente. Dintre cei 17 775 de șomeri înscriși la cursuri de formare oferite de SPOFM în 2024, doar 44 erau persoane cu handicap (0,24 % din totalul participanților), 686 erau romi (3,8 %), iar 18,7 % erau tineri cu vârste cuprinse între 15 și 30 de ani ([159]). Acest număr scăzut de participanți din rândul grupurilor vulnerabile este o dovadă a necesității unor

([155])Conform CEDEFOP (2023), *2023 skills forecast EN Romania* (Previziunile în materie de competențe în 2023 în România).

([156])Sondajul Eurobarometru Flash 529.

([157])ANOFM (2024), Raport de activitate pentru anul 2023.

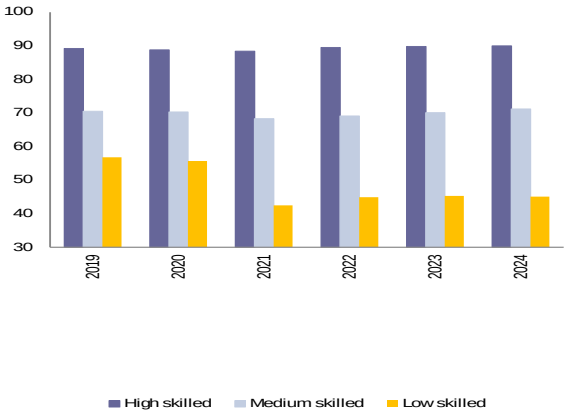
([158])Ibidem.

([159])ANOFM (2024), Raport privind stadiul realizării planului de formare profesională la 30.11.2024.

măsuri adaptate. Au fost luate măsuri prin lansarea Strategiei naționale pentru educația continuă a adulților pentru perioada 2024-2030 ([160]), care vizează în special adulții slab calificați, persoanele cu handicap, romii, tinerii NEET și alte grupuri vulnerabile. Ideea este de a oferi acces la cursuri de perfecționare și recalificare echitabile, flexibile și adecvate și de a pregăti populația activă pentru tranziția verde și digitală.

Modernizarea în curs a SPOFM cu sprijinul UE are potențialul de a contribui la îmbunătățirea rezultatelor pe piața forței de muncă. Printre problemele subiacente care împiedică activitatea SPOFM se numără i) subfinanțarea, ii) direcționarea ineficientă a politicilor active în domeniul pieței forței de muncă, iii) nivelul scăzut al resurselor umane și al capacității și iv) lipsa dialogului cu partenerii sociali. Femeile, tinerii care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare și persoanele cu handicap care participă la măsurile privind politicile active în domeniul pieței forței de muncă par să aibă mai puțin succes în obținerea unui loc de muncă în comparație cu alte persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. Pentru a aborda aceste probleme, ar fi benefic să se sporească eficacitatea SPOFM, punând accentul pe o informare eficace și pe un sprijin personalizat pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă.

Graficul A10.2: **Rata de ocupare a forței de muncă în funcție de nivelul de educație, cheltuielile legate de politicile active în domeniul pieței forței de muncă și decalajul între competențe și cererea pieței**

Sursa: Eurostat

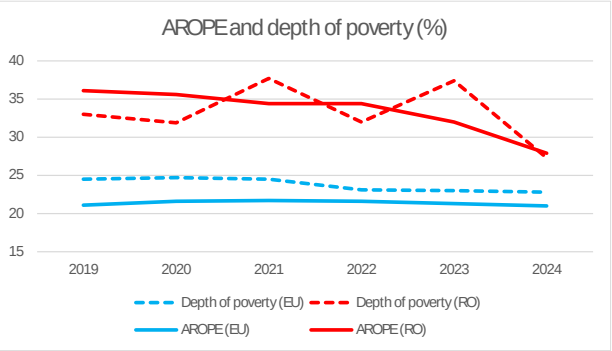
România s-a angajat să realizeze o reformă cuprinzătoare a SPOFM-urilor sale sprijinită de FSE+ și de Mecanismul de redresare și reziliență. Programul FSE+ „Educație și ocuparea forței de muncă" pentru perioada 2021-2027 va investi 153,2 milioane EUR până în 2029 pentru a spori capacitatea SPOFM prin investiții în resurse umane și îmbunătățirea calității serviciilor. Proiectul ReCONECT, sprijinit de FSE 2014-2020, a oferit instrumente pentru i) monitorizarea integrării absolvenților în învățământul profesional și tehnic și în învățământul superior, ii) anticiparea nevoilor în materie de competențe și iii) evaluarea politicilor publice de luare a deciziilor privind măsurile active și politicile de formare. În plus, ar fi benefic dacă partenerii sociali ar fi implicați mai activ în elaborarea și punerea în aplicare a politicilor de ocupare a forței de muncă. Prin luarea de măsuri pentru a aborda aceste provocări și pentru a moderniza SPOFM, cu accent pe politicile active în domeniul pieței forței de muncă eficiente și bazate pe date, România ar putea îmbunătăți activarea, contribuind în cele din urmă la atingerea obiectivului de ocupare a forței de muncă pentru 2030.

([160])Ministerul Educației (2024), Strategia națională pentru educația continuă a adulților 2024-2030.

Condițiile sociale se îmbunătățesc în România, dar țara se confruntă în continuare cu provocări semnificative legate de sărăcie și excluziune socială, în special în rândul grupurilor vulnerabile și în zonele rurale. Acest lucru este determinat în special de oportunitățile economice limitate, în special în zonele rurale, împreună cu accesul limitat la asistență medicală, îngrijire pe termen lung, educație, ocuparea forței de muncă și servicii sociale. În plus, inegalitățile în materie de venituri persistă, cel puțin parțial din cauza impactului redistributiv scăzut al sistemului fiscal și de prestații sociale. Schimbările demografice ridică semne de întrebare cu privire la caracterul adecvat și la sustenabilitatea sistemelor de pensii și de îngrijire pe termen lung. Capacitatea limitată a sistemului de protecție socială și accesul inegal la servicii de calitate prezintă, de asemenea, riscuri pentru creșterea durabilă și favorabilă incluziunii, pentru competitivitatea și prosperitatea României.

România a înregistrat progrese, dar riscurile de sărăcie și de excluziune socială sunt încă ridicate. Rata riscului de sărăcie sau de excluziune socială (AROPE) a scăzut treptat din 2016, cu o scădere de 4,1 puncte procentuale în 2024 față de 2023. Acest lucru se datorează în principal unei reduceri a ratei deprivării materiale și sociale severe, care este cu 18,7 puncte procentuale mai mică decât în 2016. În schimb, rata riscului de sărăcie (AROP) a scăzut cu 4,6 puncte procentuale din 2016. Aceste evoluții pot fi atribuite creșterii economice peste media UE, precum și unui proces de convergență pe termen mai lung. Cu toate acestea, în 2024, ratele sărăciei rămân printre cele mai ridicate din UE, rata AROPE situându-se la 27,9 % (UE: 21,0 %), deprivare materială și socială severă la 17,2 % (UE: 6,4 %) și rata AROP la 19,0 % (UE: 16,2 %).

Graficul A11.1: **Procentul persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială (AROPE) și componentele sale**

Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială [ilc_peps01n], rata deprivării materiale și sociale severe [tespm030], rata riscului de sărăcie [tespm010].
Sursa: Eurostat

Sunt necesare eforturi susținute pentru a atinge obiectivul național de reducere a sărăciei pentru 2030. Numărul persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială a scăzut cu 1,7 milioane din 2019 (ajungând la aproximativ 5,3 milioane în 2024). În ritmul actual, pare fezabilă atingerea obiectivului pentru 2030 de reducere cu cel puțin 2,5 milioane, inclusiv 500 000 de copii, în comparație cu 2019. Măsurile vor trebui intensificate în continuare, cu atât mai mult cu cât s-au înregistrat doar progrese modeste în ceea ce privește reducerea numărului de copii expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială (-171 000 doar în 2024), iar România are una dintre cele mai mari profunzimi ale sărăciei din UE: în 2024, venitul median al persoanelor expuse riscului de sărăcie a fost cu mult sub pragul național de sărăcie (27,3 % față de 22,8 % pentru UE). Acest decalaj a scăzut cu 11,1 puncte procentuale în comparație cu anul precedent.

Zonele rurale și grupurile vulnerabile sunt afectate în mod deosebit de sărăcie și de excluziunea socială. În 2024, rata AROPE în zonele rurale a fost cu 26,1 puncte procentuale mai mare decât în zonele urbane, ceea ce reprezintă unul dintre cele mai mari decalaje dintre mediul rural și cel urban din UE. Rata AROPE pentru persoanele cu handicap s-a îmbunătățit în 2024, dar a rămas una dintre cele mai ridicate din UE (38,4 % față de media UE de 28,8 %). Aproape 50 % dintre persoanele cu handicap grav erau expuse riscului de sărăcie și de excluziune socială în România în 2024. Acest lucru este legat, de asemenea, de rata scăzută de ocupare a forței de muncă în rândul persoanelor cu handicap și de

diferențele mari cauzate de handicap în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în România (a se vedea anexa 10). Rata AROPE pentru persoanele în vârstă (cu vârsta de peste 65 de ani) s-a îmbunătățit datorită riscului mai scăzut de sărăcie a veniturilor, dar rămâne foarte ridicată (29,3 % față de 19,5 % pentru media UE), deoarece România are una dintre cele mai mari populații de persoane în vârstă afectate de deprivare materială și socială severă din UE (19,6 % față de 5,1 % pentru media UE). În 2021, 78 % dintre romi erau expuși riscului de sărăcie, în creștere cu 8 puncte procentuale față de 2016 ([161]). Ca răspuns, aproximativ 2,5 miliarde EUR din Fondul social european Plus (FSE+) au fost alocate pentru îmbunătățirea accesibilității și a calității serviciilor sociale. În cadrul programului de incluziune socială și demnitate (2021-2027), serviciile sociale, de sănătate și educaționale integrate vor fi extinse la nivel național pentru a ajunge la 2 000 de comunități rurale defavorizate și pentru a forma personalul necesar (cu o contribuție de 677 de milioane EUR din partea UE). Aproximativ 887 de milioane EUR din FSE+ sunt alocate pentru ajutoare materiale, combinate cu măsuri de însoțire, pentru persoanele cele mai vulnerabile. Aceste măsuri ar trebui să fie puse în aplicare în mod corespunzător și completate de inițiative suplimentare pentru a aborda în mod eficace provocările cu care se confruntă comunitățile rurale și grupurile vulnerabile.

Statutul profesional joacă un rol important în determinarea riscurilor de sărăcie, iar sărăcia persoanelor încadrate în muncă este ridicată. În 2024, un procent foarte ridicat de gospodării cu un grad foarte scăzut de ocupare erau expuse riscului de sărăcie, de 83,3 % (față de 64,8 % în UE), în creștere de la 75 % în 2022. Lucrătorii cu fracțiune de normă și lucrătorii independenți, în special în zonele rurale în care oportunitățile de angajare sunt limitate, iar agricultura de subzistență este predominantă, se confruntă cu riscuri mai mari de sărăcie în comparație cu populația generală, îmbunătățirile fiind limitate în ultimii ani. Sărăcia persoanelor încadrate în muncă a fost, de asemenea, mai mare decât media UE (10,9 % față de 8,2 % pentru UE în 2024) (a se vedea anexa 10). În 2024, femeile s-au confruntat, de asemenea, cu un risc mai mare de sărăcie sau de excluziune socială (27,6 % față de 25,1 % pentru bărbați). Această disparitate de gen este legată de participarea mai scăzută a femeilor pe piața forței de muncă (58,3 % față de 76,3 % pentru bărbați). În 2024, rata AROPE în rândul persoanelor cu un nivel scăzut de educație a scăzut cu 2,7 puncte procentuale în comparație cu 2023, dar a rămas ridicată, situându-se la 54,7 % (UE: 33,9 %). Această rată este legată în special de rata scăzută de participare a persoanelor slab calificate care ocupă un loc de muncă (36,9 % față de 46,3 % pentru UE).

Riscul de sărăcie sau de excluziune socială în rândul copiilor rămâne printre cele mai ridicate din UE. În comparație cu 2023, rata AROPE pentru copii a scăzut cu 5,2 puncte procentuale, ajungând la 33,8 % în 2024, ceea ce reprezintă cel mai scăzut nivel înregistrat vreodată în România. Cu toate acestea, rata rămâne mult mai ridicată decât media UE (24,2 %), conducând la dezavantaje și inegalități educaționale semnificative (a se vedea anexa 12). Riscurile sunt mai pronunțate în cazul copiilor ai căror părinți au un nivel scăzut de instruire sau care locuiesc în gospodării cu mulți copii. Până în 2030, România urmărește să reducă numărul copiilor expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială cu cel puțin 500 000, comparativ cu nivelul din 2021, de 1,5 milioane. Pentru a atenua impactul sărăciei asupra copiilor, România pune în aplicare planul său de acțiune privind Garanția europeană pentru copii (GEC), adoptat în noiembrie 2023. Raportul intermediar din 2024 privind GEC arată că România a înregistrat progrese în anumite domenii, cum ar fi furnizarea de mese gratuite și sănătoase în școli. În același timp, este necesară îmbunătățirea în continuare a serviciilor pentru copiii din zonele rurale. Punerea în aplicare a GEC este sprijinită de fondurile politicii de coeziune a UE și de Mecanismul de redresare și reziliență, inclusiv prin crearea de centre de îngrijire de zi și de creșe, asistență educațională și materială pentru copiii care se confruntă cu cel mai înalt nivel de deprivare și familiile acestora, servicii comunitare pentru a evita separarea copiilor de familiile lor și servicii comunitare integrate în zonele rurale.

În pofida creșterii rapide a veniturilor, inegalitățile în materie de venituri rămân relativ ridicate. Venitul brut disponibil al gospodăriilor populației pe cap de locuitor în 2024

([161])Raportul FRA din 2021 *Roma in 10 European Countries - Main results* (Romii în 10 țări europene - principalele rezultate) |Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene.

este de 178 % din nivelul său din 2008, comparativ cu 113 % în UE, ceea ce demonstrează o tendință solidă de convergență. În 2024, venitul segmentului cel mai bogat de 20 % din populație a fost de 4,62 ori mai mare decât cel al segmentului cel mai sărac de 20 % (UE: 4,66), fiind cel mai scăzut nivel din ultimii 10 ani. Printre principalii factori care determină inegalitățile se numără o proporție ridicată a persoanelor cu venituri salariale mici, combinată cu o acoperire scăzută a negocierilor colective și un sistem încă slab de redistribuire a veniturilor. Efectele impozitelor și ale prestațiilor sociale asupra reducerii inegalităților pot fi îmbunătățite ([162]). Printre alți factori determinanți majori se numără accesul insuficient la o educație de calitate, în special în rândul familiilor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, nivelul scăzut de instruire și participarea scăzută pe piața forței de muncă.

Sărăcia energetică și sărăcia în materie de transporturi, precum și inegalitățile de mediu, reprezintă provocări pentru tranziția verde echitabilă. În 2024, procentul populației care nu și-a permis să își încălzească locuința în mod adecvat a fost mai mare decât media UE (10,8 % față de 9,2 % în ansamblu și 20,8 % față de 19,7 % pentru populația AROP), deși decalajul s-a redus recent. În mod similar, 14,5 % dintre persoane au avut întârzieri la plata facturilor la utilități în 2024, ceea ce reprezintă o creștere de 7,2 puncte procentuale față de 2021 și aproape dublul mediei UE. Pentru a aborda acest aspect, România pregătește un plan național de acțiune privind sărăcia energetică. Planul de redresare și reziliență (PNRR) al României include un sistem de vouchere pentru eficiența energetică și energia din surse regenerabile în locuințele unifamiliale, acordând prioritate gospodăriilor vulnerabile, și un ghișeu unic pentru orientări. Cu toate acestea, România abordează în prezent sărăcia energetică în principal prin subvenții recurente, puține măsuri structurale vizând cauzele profunde ale acesteia. În plus, în 2024, o proporție semnificativă a populației nu avea acces la un autoturism, depășind cu mult media UE (15,6 % față de 5,6 %). Acest lucru face ca opțiunile de transport să fie limitate, având în vedere scăderea concomitentă a utilizării transportului public pentru călătoriile terestre ale pasagerilor, care a scăzut de la 27 % în 2011 la 20 % în 2022. Persoanele din zonele rurale, care adesea nu dispun de o infrastructură de transport public eficientă, se bazează și mai mult pe autoturismele personale. În general, este posibil ca infrastructura de transport și sistemul de transport public din România să nu răspundă în mod adecvat nevoilor populației sale, în special celor din comunitățile cu venituri mai mici (și din mediul rural). În ceea ce privește inegalitățile de mediu, în 2022, amprenta consumului pentru segmentul cel mai bogat de 20 % din populație a fost de 2,4 ori mai mare decât cea a segmentului cel mai sărac de 20 % din populație (UE: 1,9).

Sistemul de protecție socială prezintă lacune în materie de adecvare și acoperire. Cheltuielile cu prestațiile de protecție socială sunt printre cele mai scăzute din UE (16,0 % față de 26,8 % din PIB în 2023), în special în ceea ce privește asistența socială și indemnizațiile de șomaj. În 2022, gospodăriile cu prestații de venit minim au avut un venit net de doar 9,9 % din pragul AROP și doar 7,8 % din venitul net al unui lucrător cu salarii mici (UE: 55,6 % și, respectiv, 46,1 %). În plus, doar 7,9 % dintre șomeri (pentru mai puțin de 12 luni) au primit prestații în 2023 (UE: 36,3 %). Capacitatea limitată a sistemului de a atenua riscurile de sărăcie înseamnă că există în continuare posibilități de creștere atât a eficienței, cât și a eficacității transferurilor sociale. În 2024, impactul transferurilor sociale (cu excepția pensiilor) asupra reducerii sărăciei a fost printre cele mai scăzute din UE, situându-se la mai puțin de jumătate din media UE (18,8 % față de 34,4 %) și cu 3,2 puncte procentuale mai mult decât în 2023. Lucrătorii cu forme atipice de ocupare a forței de muncă (inclusiv lucrătorii ocazionali și sezonieri) și lucrătorii independenți beneficiază de o protecție socială limitată și se confruntă cu rate foarte ridicate ale sărăciei și ale deprivării materiale și sociale. Se pot întreprinde acțiuni suplimentare de consolidare a accesului la protecție socială, în conformitate cu Recomandarea Consiliului din 2019 privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă ([163]). Planul de redresare și reziliență

([162]) *Economic inequalities in the EU - Key trends and policies* (Inegalitățile economice în UE - Principalele tendințe și politici), p. 33 *Publications catalogue - Employment, Social Affairs & Inclusion* (Catalogul publicațiilor - Ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și incluziune) - Comisia Europeană.

([163]) Recomandarea Consiliului privind accesul la protecție socială pentru lucrători și pentru persoanele care desfășoară o activitate independentă [EUR-Lex – 32019.1115 (01) – RO – EUR-Lex].

al României include formalizarea muncii pentru lucrătorii casnici, cu scopul de a-i ajuta să dobândească statutul de persoană asigurată în cadrul sistemului de asigurări sociale și de sănătate. Se preconizează că adecvarea venitului minim se va îmbunătăți în urma punerii în aplicare a reformei venitului minim de incluziune, adoptată în ianuarie 2024 ca parte a planului de redresare și reziliență, care aproape a dublat cuantumul sprijinului acordat. Luarea unor măsuri suplimentare de asigurare a unui grad sporit de adecvare a sistemelor de venit minim ar contribui la asigurarea unui venit minim adecvat, întrucât nivelul va rămâne cu mult sub media UE în raport cu pragul național de sărăcie, și ar asigura incluziunea activă, astfel cum se prevede în recomandarea Consiliului cu privire la această chestiune ([164]).

Tendințele demografice reprezintă o provocare pentru adecvarea viitoare a sistemului de pensii. Rata agregată de înlocuire a pensiilor (excluzând alte prestații sociale), definită ca raportul dintre venitul median brut din pensii individuale (pentru grupa de vârstă 65-74 de ani) și veniturile salariale individuale mediane brute (pentru grupa de vârstă 50-59 de ani) a fost egală cu 0,46 (sub media UE de 0,61). Rata deprivării materiale și sociale severe pentru grupa de vârstă 65+ este una dintre cele mai ridicate din UE (19,6 % față de 5,1 %) și semnificativ mai mare decât în cazul populației românești în vârstă de muncă (15,2 %). Se preconizează că reforma în curs a sistemului public de pensii, ca parte a planului de redresare și reziliență, va avea un efect pozitiv asupra adecvării pensiilor scăzute și medii și prestațiilor sociale pentru pensionari. Cu toate acestea, este probabil ca tendințele demografice să exercite presiuni financiare asupra sistemului de pensii, care se bazează din ce în ce mai mult pe prelungirea vieții profesionale pentru a-și menține caracterul adecvat și sustenabilitatea fiscală. Se preconizează că populația cu vârsta de peste 65 de ani va crește de la 3,7 milioane la 4,3 milioane, în timp ce populația în vârstă de muncă (20-64 de ani) va scădea cu 30 %, ajungând la 7,8 milioane în 2070 ([165]). În consecință, se preconizează că rata de dependență a persoanelor vârstnice va crește de la 0,3 în 2022 la aproximativ 0,6 până în 2070.

Accesul la servicii de îngrijire pe termen lung pentru persoanele în vârstă și persoanele cu handicap rămâne limitat. Serviciile de îngrijire pe termen lung din România sunt grav subfinanțate, având unul dintre cele mai scăzute niveluri ale cheltuielilor publice din UE în 2022 (0,3 % din PIB față de 1,7 % pentru UE). Este, de asemenea, una dintre țările cu cele mai mari nevoi autoraportate de îngrijire pe termen lung. Doar 4,7 % dintre persoanele cu vârsta de peste 65 de ani cu nevoi ridicate de îngrijire au utilizat servicii formale de îngrijire la domiciliu în 2019 (UE: 28,6 %), iar 61,6 % au raportat o lipsă a asistenței în ceea ce privește îngrijirea personală sau activitățile casnice (UE: 46,6 %) ([166]). Comunitățile rurale și îndepărtate trebuie să se bazeze adesea pe servicii limitate, subdimensionate, insuficiente și de calitate slabă ([167]). Lipsa de personal calificat restricționează accesul adecvat la îngrijirea pe termen lung, cu 0,6 lucrători la 100 de persoane cu vârsta de peste 65 de ani (UE: 3,2). Disponibilitatea insuficientă a serviciilor duce la o pondere relativ ridicată a îngrijitorilor informali care oferă îngrijire informală de mare intensitate ([168]). Disponibilitatea și accesibilitatea scăzută a serviciilor de îngrijire nerezidențiale și comunitare de calitate întârzie dezinstituționalizarea și tranziția către o viață independentă a persoanelor cu handicap. În noiembrie 2024, din cele 124 de centre care furnizau servicii persoanelor cu handicap, doar 4 erau situate în zone rurale, în timp ce 6 din cele 41 de județe nu dispuneau de un centru înregistrat pe teritoriul lor ([169]). În 2022, România a adoptat o strategie națională privind îngrijirea pe termen lung și îmbătrânirea activă pentru perioada 2023-2030. În 2024, România a adoptat, de asemenea, o reformă mai amplă menită să îmbunătățească finanțarea și calitatea asistenței sociale ([170]). Reforma este susținută de măsuri din planul de redresare și reziliență, cum ar fi strategia națională privind prevenirea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități pentru perioada

([164]) *Council adopts recommendation on adequate minimum income* (Consiliul adoptă o recomandare privind venitul minim adecvat) - Ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și incluziune - Comisia Europeană.

([165]) *2024 Ageing Report – Country Fiche for Romania* (Raportul din 2024 privind îmbătrânirea populației - Fișa de țară pentru România).

([166]) Ibidem.

([167]) Ministerul Muncii și Solidarității Sociale din România, Raport privind punerea în aplicare a Recomandării Consiliului privind accesul la servicii de îngrijire pe termen lung de înaltă calitate și la prețuri accesibile.

([168]) Peste 20 de ore pe săptămână.

([169]) Pagina Guvernului României – ADD descriere.

([170]) Legea 100/2024.

2022-2030 și legea privind sprijinirea procesului de dezinstituționalizare a persoanelor adulte cu dizabilități. Peste 800 de milioane EUR din fondurile politicii de coeziune pentru perioada 2021-2027 sunt alocate pentru servicii destinate persoanelor în vârstă și persoanelor cu handicap.

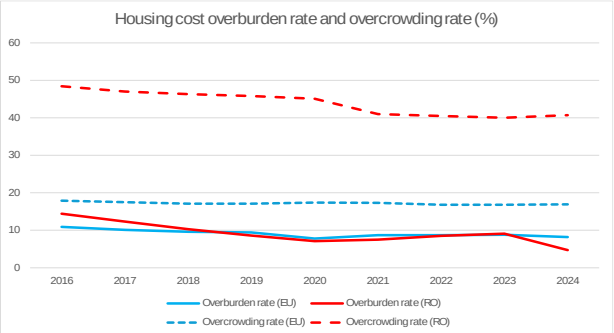
Prețurile locuințelor au crescut ușor în ultimii ani, dar activitatea pe piața locuințelor este modestă. În creștere cu 43 % față de 2015 în termeni nominali, prețurile locuințelor au crescut cu 3,3 % în 2023 și cu 3,9 % de la an la an în T3-2024, după o creștere de 4,4 % în 2021 și de 7,2 % în 2022. Cu toate acestea, activitatea de pe piața locuințelor este lentă, costurile ridicate ale îndatorării reducând cererea de credite pentru locuințe și încetinind vânzările. Creșterea modestă a prețurilor locuințelor a afectat valoarea reală a valorii nete a gospodăriilor, iar efectele negative asupra avuției, ritmul lent de angajare și incertitudinea sporită cu privire la condițiile viitoare de pe piața forței de muncă acționează ca o piedică în calea cheltuielilor de consum. Cu toate acestea, investițiile în infrastructură finanțate de UE în domeniul eficienței energetice și al transporturilor aduc beneficii sectorului construcțiilor. Țara a înregistrat însă o scădere semnificativă a construcției de locuințe în ultimul deceniu, ceea ce a accentuat percepția unei oferte insuficiente atât pe piața locuințelor sociale, cât și pe piața locuințelor private.

Accesibilitatea globală a locuințelor s-a îmbunătățit în ultimul deceniu. Ritmul de creștere a prețurilor locuințelor a fost mai lent decât cel al veniturilor gospodăriilor, iar raportul standardizat dintre prețurile locuințelor și venituri a scăzut cu 37 % din 2015 și are o valoare cu aproximativ 40 % sub media sa pe termen lung. Nivelurile prețurilor locuințelor în comparație cu nivelurile veniturilor sunt relativ mai scăzute decât în majoritatea țărilor UE. Luând în considerare costul finanțării ipotecare, capacitatea de împrumut a gospodăriilor s-a îmbunătățit semnificativ și în ultimul deceniu. În timp ce piața chiriilor este destul de mică, raportul dintre noile chirii și venituri a scăzut în ultimii zece ani.

Fondul locativ din România se confruntă cu provocări din cauza lipsei de diversificare. Marea majoritate a românilor (95,6 %) dețin locuințe, o mică parte (4,4 %) trăind în închirieri formale, în timp ce piața neoficială a închirierilor poate fi mai mare. În 2022, România avea un fond limitat de locuințe sociale, cererile de închiriere depășind cu mult numărul unităților disponibile. În 2022, lipsa de adăpost a afectat peste 8 000 de persoane și a fost mai concentrată în zonele urbane (70 %), în special în București (35,5 %), principala cauză fiind lipsa locurilor de muncă (44,1 %). Lipsa dreptului de proprietate asupra terenurilor sporește insecuritatea locuințelor în așezările informale, îngreunând conectarea locuințelor la utilități și limitând accesul la sprijin de stat în zonele îndepărtate. Eforturile administrației publice de a oficializa drepturile de proprietate și de a conecta locuințele permanente la drumuri, apă și electricitate sunt esențiale pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale populațiilor vulnerabile.

Costurile ridicate ale locuirii au un impact negativ asupra nivelului de trai. În 2024, 4,7 % din populație s-a confruntat cu costuri pentru locuințe de peste 40 % din venitul disponibil total al gospodăriei (fără alocațiile pentru locuință) (UE: 8,2 %). Pentru persoanele care se confruntă cu riscuri de sărăcie, această rată a costurilor suplimentare pentru locuințe a crescut în ultimii ani ca urmare a accesului limitat la locuințe la prețuri accesibile, ajungând la 16,3 % în 2024 (UE: 31,1 %). Ratele costurilor suplimentare pentru locuințe sunt, de asemenea, mai mari în zonele rurale decât în orașe (5,8 % față de 4,3 %).

Graficul A11.2: **Rata costurilor suplimentare pentru locuințe și rata supraaglomerării (%)**

Rata costurilor suplimentare pentru locuințe [tespm140], rata supraaglomerării [tessi170]. Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială [ilc_peps01n].
Sursa: Eurostat

Condițiile precare de locuit sunt un fenomen generalizat, în special în zonele rurale și în comunitățile marginalizate ([171]). În 2024, 40,7 %

([171])ESPAN, *Urban-rural divide and regional disparities in access to public services and regarding social inclusion indicators* (Diferența dintre zonele urbane și cele rurale și disparitățile

dintre persoane locuiau într-o gospodărie supraaglomerată (UE: 16,9 %). Pentru persoanele expuse riscului de sărăcie, acest procent a crescut la 53,7 % (28,8 % în UE). În 2023, România a înregistrat, de asemenea, o rată foarte ridicată a persoanelor care se confruntau cu o deprivare severă de locuință în zonele rurale (14,5 % față de 3,5 % în UE). Rata este, de asemenea, deosebit de ridicată pentru gospodăriile aflate sub pragul sărăciei, pentru părinții unici susținători ai familiei monoparentale și familiile cu copii. În plus, în 2023, o proporție relativ ridicată a populației și a persoanelor aflate sub pragul sărăciei nu avea acces la instalații sanitare de bază, cum ar fi toaletele cu apă în interior (15,4 % și, respectiv, 43,3 %).

România pune în aplicare măsuri de îmbunătățire a accesibilității din punctul de vedere al prețurilor și a disponibilității locuințelor. În 2022, ca parte a planului său de redresare și reziliență, România a adoptat prima sa strategie națională a locuirii pentru perioada 2022-2050, cu scopul de a spori accesul la locuințe adecvate pentru grupurile vulnerabile, în special pentru tineri, persoanele cu handicap, persoanele aflate în așezări informale și persoanele fără adăpost ([172]). Planul de redresare și reziliență include investiții în locuințe noi pentru tineri și pentru profesioniștii din domeniul sănătății și al educației care lucrează în comunități marginalizate. Fondurile politicii de coeziune sprijină proiecte de construcții și renovări eficiente din punct de vedere energetic, precum și construirea și renovarea locuințelor sociale. Aceste fonduri sprijină, de asemenea, autoritățile locale în reglementarea așezărilor informale. În România mai pot fi aduse îmbunătățiri reglementării pieței locuințelor și se pot introduce politici de zonare favorabile incluziunii, care să impună un procent minim de locuințe accesibile ca preț și/sau sociale în noile dezvoltări și, de asemenea, se poate consolida punerea în aplicare a strategiei naționale pentru incluziunea socială a persoanelor fără adăpost pentru perioada 2022-2027.

România dispune de un cadru strategic ambițios pentru a aborda provocările cu care se confruntă în plan social. În prezent, aceasta pune în aplicare Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022-2027 ([173]), precum și strategii sectoriale multiple. Dacă sunt puse în aplicare în mod corespunzător, acestea ar putea contribui la sporirea eficacității și a eficienței măsurilor de protecție socială și a acoperirii persoanelor celor mai vulnerabile. În acest scop, vor fi esențiale coordonarea dintre sistemele de securitate socială și de sănătate, precum și adoptarea promptă a legislației secundare și a procedurilor de realizare a noii reforme în materie de asistență socială și îngrijire. Lucrând cu grupurile marginalizate, cum ar fi persoanele fără adăpost, serviciile publice ar beneficia de pe urma unor metode îmbunătățite de identificare și de informare, în cooperare cu societatea civilă. Succesul Strategiei naționale privind romii pentru perioada 2022-2027 depinde de o mai bună coordonare între principalele ministere, implicând ONG-urile rome și comunitățile locale de romi în elaborarea, punerea în aplicare și monitorizarea politicilor, și va necesita acțiuni de combatere a atitudinilor antirome și a segregării ([174]).

regionale în ceea ce privește accesul la serviciile publice și indicatorii de incluziune socială), 2023.

([172])Strategia națională privind incluziunea socială a persoanelor fără adăpost pentru perioada 2022-2027 [Link].

([173])Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022–2027 (mmuncii.ro).

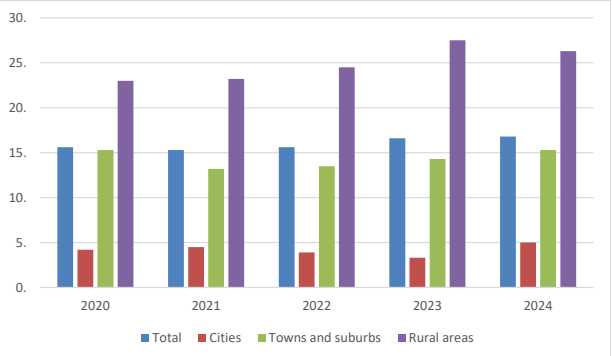
([174])DG JUST, Raport referitor la punerea în aplicare a cadrelor strategice naționale privind romii, 2024 (45a7ad5c-4fc3-4881-a681-407e47d70d7b_en).

Lipsa de personal calificat datorată unui sistem de educație și formare neperformant afectează competitivitatea economiei aflate în continuă evoluție a României. Din cauza creșterii rapide și a tranziției către o economie din ce în ce mai dominată de servicii, digitală și verde, cererea de forță de muncă înalt calificată este în creștere, ceea ce exacerbează deficitele existente (a se vedea anexa 10). Rata de absolvire a învățământului terțiar stagnează la niveluri scăzute, în timp ce numărul profesioniștilor formați în domeniul STIM este insuficient pentru a satisface cererea în creștere. Deficiențele sistemului de educație și formare se reflectă în nivelurile constant scăzute ale competențelor de bază (în special în rândul elevilor defavorizați) și în ratele ridicate de părăsire timpurie a școlii. Dezavantajul socioeconomic începe de la o vârstă fragedă și este un factor determinant esențial al rezultatelor educaționale. Pentru a susține o creștere echitabilă, a spori capacitatea de inovare, a îmbunătăți productivitatea și a îmbunătăți efectiv oportunitățile pentru toți românii, este urgent să se asigure rezultate educaționale mai bune și să se consolideze dezvoltarea competențelor de bază și a competențelor STIM, în fiecare etapă, de la educația și îngrijirea timpurie până la învățarea în rândul adulților.

Participarea scăzută și în scădere la educația și îngrijirea timpurie (ECEC) limitează învățarea timpurie și agravează inegalitățile. În 2022, nivelul de înscriere a copiilor cu vârsta de 3 ani la învățământul primar obligatoriu a fost de 75,7 % (UE: 94,6 %), cu 9,8 puncte procentuale mai puțin decât în 2015. Rata este deosebit de scăzută în cazul romilor (-27 % înscriși în 2021) ([175]) și în zonele rurale. Decalajul dintre mediul rural și cel urban ([176]) se adâncește din cauza problemelor de acces și a factorilor socioeconomici. În cazul copiilor cu vârste cuprinse între 0 și 3 ani, participarea la servicii de îngrijire a copiilor rămâne scăzută (7,3 % în 2024, media UE fiind de 39,2 %), ceea ce împiedică, de asemenea, participarea femeilor pe piața forței de muncă (a se vedea anexa 10). Planul de redresare și reziliență (PNRR) finanțează creșele, serviciile complementare de ECEC și formarea cadrelor didactice pentru îmbunătățirea calității. Cu toate acestea, este în continuare necesar să se alinieze mai bine dezvoltarea profesională în domeniul ECEC la nevoile de personal ([177]) și să se asigure un acces adecvat la rețeaua ECEC.

Lipsa competențelor de bază în rândul tinerilor subminează potențialul capitalului uman și afectează competitivitatea țării. Programul OCDE din 2022 pentru evaluarea internațională a elevilor (PISA) a arătat că 48,6 % dintre tinerii români în vârstă de 15 ani nu dispun de un nivel minim de competență la matematică (UE: 29,5 %), 41,7 % la citire (UE: 26,2 %) și 44 % la științe (UE: 24,2 %) ([178]). Acestea se numără printre cele mai ridicate rate de rezultate slabe din UE. Ca răspuns, România va începe să pună în aplicare un program național de îmbunătățire a competențelor de bază, care include măsuri cofinanțate de Fondul social european Plus (FSE+). Cu toate acestea, nu s-au observat încă o extindere eficace a programului, furnizarea educației remediale necesare și, în general, abordarea factorilor mai ampli care determină un nivel scăzut de performanță în materie de competențe de bază.

Graficul A12.1: **Părăsirea timpurie a sistemului de educație și formare în funcție de gradul de urbanizare**

Sursa: Eurostat

([175])Agenția pentru Drepturi Fundamentale (FRA), 2022, *Headline indicators for the EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020-2030* (Indicatori principali ai Cadrului strategic al UE pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor pentru perioada 2020-2030).

([176])În perioada 2023-2024, rata brută de înscriere în rândul copiilor cu vârste cuprinse între 3 și 5 ani a fost de 72,7 % în zonele rurale, comparativ cu 95,5 % în zonele urbane.

([177])OCDE (2025), *Education and Skills in Romania, Reviews of National Policies for Education* (Educația și competențele în România, Revizuirea politicilor naționale în domeniul educației), OECD Publishing, Paris (în curs de apariție la 27 mai 2025).

([178])OCDE (2023), PISA 2022 Results (Volume I): *The State of Learning and Equity in Education* [Rezultatele PISA din 2022 (volumul I): situația învățării și a echității în educație].

Nivelul scăzut al competențelor de bază reflectă provocările legate de predare și de programa școlară. Majoritatea cadrelor didactice din România au beneficiat de o pregătire pedagogică limitată în formarea inițială a cadrelor didactice ([179]), ceea ce a avut un impact direct asupra calității predării. Dezvoltarea profesională continuă nu este suficient de adaptată la nevoile de la clasă ale cadrelor didactice ([180]), inclusiv la predarea bazată pe competențe. Pentru a obține numărul necesar de 18 ore de predare pentru un echivalent normă întreagă, profesorii din zonele rurale predau adesea mai multe materii, fără a avea calificarea necesară. Aspectele legate de certificare și avansarea în carieră ar putea fi luate în considerare în continuare ([181]). Punerea în aplicare eficace a programei de învățământ bazate pe competențe pentru perioada 2012-2013 pentru învățământul primar și secundar inferior a fost îngreunată de întârzieri în ceea ce privește acordarea de sprijin cadrelor didactice și alinierea practicilor de evaluare, precum și de provocările legate de monitorizare. De asemenea, ar putea fi luate în considerare și alte modificări, de exemplu, axarea pe competențele de bază la toate materiile și prevenirea supraaglomerării. Revizuirea programei de învățământ pentru învățământul secundar superior este în curs. Noile legi din domeniul educației vizează îmbunătățirea politicilor privind cadrele didactice, inclusiv a programelor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, revizuirea asigurării calității pentru a sprijini mai bine școlile și consolidarea măsurilor de echitate. Cu toate acestea, mai multe aspecte-cheie nu au fost încă abordate sau au fost amânate ([182]).

Mediul socioeconomic din care provin elevii este un indicator puternic al performanței în materie de competențe de bază. Testul PISA a arătat că 57,8 % dintre elevii din cea mai săracă cuartilă nu dispun simultan de un nivel minim la matematică, citire și științe, comparativ cu 9 % dintre elevii din cea mai bogată cuartilă. În plus, concentrarea copiilor defavorizați în școlile rurale are o influență puternică asupra rezultatelor învățării. Decalajul dintre mediul urban și cel rural în ceea ce privește performanța a fost de 119 puncte la matematică. Jumătate dintre copiii romi frecventează școli segregate ([183]), ceea ce exacerbează marginalizarea și dezavantajele în materie de învățare. Având în vedere că 45 % dintre școli își desfășoară activitatea cu mai puțin de 50 de elevi ([184]), fragmentarea rețelei școlare afectează rezultatele învățării și eficiența cheltuielilor în domeniul educației, în școlile din zonele rurale desfășurându-se adesea ore cu mai multe clase simultan.

Ponderea scăzută a elevilor cu cele mai bune performanțe în ceea ce privește competențele de bază și gândirea creativă are un impact asupra dezvoltării talentelor, a competențelor de vârf și a inovării. În cadrul testului PISA, doar 4,0 % dintre românii cu vârsta de 15 ani au demonstrat competențe avansate la matematică (UE: 7,9 %), 2,0 % au avut rezultate excelente la citire (UE: 6,5 %), iar 1,4 % au avut cele mai bune performanțe în domeniul științelor (UE: 6,9 %). Doar 14,3 % au demonstrat o gândire creativă avansată la testul PISA (media UE: 25,1 %).

Ratele ridicate de părăsire timpurie a școlii limitează posibilitățile de a intra pe piața forței de muncă cu calificări minime sau de a progresa în direcția educației și formării continue. În 2024, 16,8 % dintre persoanele cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani au părăsit timpuriu sistemul de educație și formare (UE: 9,3 %). Rata este deosebit de ridicată în zonele rurale (26,5 %), în orașe mici și suburbii (15,3 %) și în rândul romilor. Peste 2 300 de școli au beneficiat de granturi în cadrul Mecanismului de redresare și reziliență pentru a preveni abandonul școlar în clasele 5-8. Cu toate acestea, 24 % dintre copiii din zonele rurale și 14 % din zonele urbane se află în afara sistemului școlar ([185]), ceea ce necesită măsuri specifice de informare și

([179]) OCDE (2017), *Reviews of Evaluation and Assessment in Education* (Revizuiri ale evaluării și analizării în educație), Kitchen, H., et al., România 2017.

([180]) OCDE (2020), *Improving the teaching profession in Romania* (Îmbunătățirea profesiei de cadru didactic în România).

([181]) A se vedea recomandările OCDE 2024: *Reforming School Education in Romania: Strengthening Governance, Evaluation and Support Systems* (Reformarea învățământului școlar în România: consolidarea guvernanței, a evaluării și a sistemelor de sprijin).

([182]) De exemplu, înființarea ARACIP (și anume agenția de asigurare și inspecție a calității pentru învățământul preuniversitar) și reorganizarea inspectoratelor școlare județene pentru a oferi sprijin școlilor, Centrul Național pentru Formare și Dezvoltarea în Cariera Didactică, Centrul național pentru educație favorabilă incluziunii sunt amânate.

([183]) FRA (2022).

([184]) Ministerul Finanțelor și Ministerul Educației (2023), Raportul de analiză și eficientizare a cheltuielilor publice în domeniul educației).

([185]) Ibidem.

reintegrare. Programele de tip „a doua șansă” sunt insuficiente, în special în zonele rurale, și nu răspund nevoilor adulților.

Persistă dificultăți în ceea ce privește asigurarea capacității de inserție profesională a absolvenților de educație și formare profesională (EFP), în pofida potențialului acestora de a acoperi lacunele de pe piața forței de muncă. În 2023, 61,3 % dintre elevii din învățământul mediu erau înscriși în EFP, peste media UE de 52,4 %. Autoritățile au prezentat măsuri de creștere a atractivității EFP, cum ar fi acordarea de „burse tehnologice”, care, în anul universitar 2024/2025, sprijină peste 60 000 de elevi EFP cu o bursă lunară de 300 RON (aproximativ 60 EUR). Cu toate acestea, rezultatele PISA din 2022 arată un decalaj mare de performanță între elevii înscriși în învățământul general și cei înscriși în învățământul profesional. Abandonul școlar este, de asemenea, considerabil mai mare în cazul acestora din urmă ([186]). Deosebit de îngrijorătoare este rata scăzută de ocupare a forței de muncă în rândul proaspeților absolvenți de EFP (20-34 de ani), care a fost de doar 65,7 % în 2024 (față de 80 % în UE). Dificultățile în asigurarea EFP de calitate și relevantă pentru piața forței de muncă ar putea fi legate de finanțarea insuficientă a EFP, de deficiențe în ceea ce privește personalul didactic și de legăturile foarte slabe cu angajatorii, deoarece doar 7,2 % dintre proaspeții absolvenți de EFP au fost expuși la învățarea la locul de muncă în 2024 (față de 65,3 % în UE).

Are loc o modernizare substanțială a sistemului EFP, cu sprijin din partea fondurilor UE. Pentru a consolida legăturile cu piața forței de muncă, legea din 2023 privind învățământul preuniversitar stabilește un obiectiv de tranziție a tuturor programelor EFP secundare către sistemul dual până în 2029-2030. Principalul mijloc de realizare a acestui obiectiv este înființarea de consorții regionale de învățământ dual, ca parte a planului de redresare și reziliență. Planul de redresare și reziliență finanțează, de asemenea, echiparea atelierelor de practică și a laboratoarelor de informatică din toate școlile EFP. Aproximativ 40 000 de elevi EFP vor participa la ucenicii/stagii finanțate prin FSE+ pentru a spori gradul lor de pregătire pentru piața forței de muncă. Cu toate acestea, măsuri precum o mai bună orientare și consiliere școlară sau programe de învățare remedială ar fi binevenite pentru a sprijini în continuare tranzițiile reușite către piața forței de muncă.

Rata scăzută de absolvire a învățământului terțiar limitează disponibilitatea profesioniștilor cu competențe de vârf. Doar 23,2 % dintre persoanele cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani aveau studii superioare în 2024 (26,3 % dintre femei, 20,3 % dintre bărbați), cu mult sub media UE de 44,2 %. Rata este limitată din punct de vedere structural de participarea scăzută la programele universitare, parțial din cauza dificultăților de acces pentru studenții care provin din medii defavorizate și a ratei ridicate de părăsire timpurie a școlii. În plus, există încă un număr considerabil de absolvenți de clasa a XII-a care nu susțin examenul de bacalaureat – o condiție prealabilă pentru înscrierea în învățământul superior, deși rata de absolvire s-a îmbunătățit ([187]), dar este încă scăzută pentru elevii din filiera tehnologică. Abandonul școlar este larg răspândit în ceea ce privește programele universitare și mulți absolvenți au emigrat. Pentru a îmbunătăți accesul studenților defavorizați și ratele de continuare a studiilor, a început punerea în aplicare a două programe naționale cu sprijinul FSE+. Introducerea recentă a educației și formării profesionale duale în învățământul superior este menită să sporească relevanța pe piața forței de muncă, inclusiv printr-o mai mare implicare a angajatorilor în dezvoltarea programelor. Aceasta urmărește, de asemenea, să îmbunătățească participarea la învățământul superior, inclusiv prin revizuirea examenului de bacalaureat.

Tendințele în ceea ce privește nevoile viitoare ale pieței forței de muncă subliniază importanța creșterii numărului de absolvenți STIM. În perioada 2022-2035, se preconizează că ocuparea forței de muncă în industria prelucrătoare și serviciile de înaltă tehnologie din România va înregistra una dintre cele mai mari creșteri din toate statele membre ale UE ([188]). 30 % dintre studenții din învățământul superior (Clasificarea Internațională Standard a Educației nivelul 5-8) urmează un program care se

([186]) Ministerul Educației, Starea Educației, Raport privind învățământul preuniversitar 2023/2024.

([187]) În 2024, 78,2 % dintre cei care au susținut acest examen în sesiunea din iulie au obținut o notă de trecere.

([188]) CEDEFOP (n.d.), *Employment growth in high-tech economy* (Creșterea ocupării forței de muncă în economia de înaltă tehnologie).

finalizează cu diplomă în știință, tehnologie, inginerie și matematică (UE: 27,1 %). Cu toate acestea, rata scăzută de participare înseamnă că numărul absolut de profesioniști formați este insuficient (inclusiv în domeniul TIC). În 2022, 7,2 % dintre studenții din universități erau înscriși în programe TIC (UE: 5,2 %), femeile reprezentând 32 % din acești studenți (comparativ cu media UE de 20,2 %). În 2022, 6,8 % din totalul studenților din universități au absolvit în domeniul TIC (UE: 4,5 %). Cu toate acestea, doar 3,3 % dintre doctoranzi au studiat TIC (media UE: 3,7 %). În 2022, 36,1 % dintre elevii înscriși în EFP de nivel mediu din România studiau domenii STIM, aproape de media UE de 36,2 %. Legea privind învățământul superior prevede un program național de sprijinire a învățării în domeniile STIM, însă nu se observă punerea în aplicare efectivă a acestuia, parțial din cauza constrângerilor financiare.

Îmbunătățirea nivelurilor de alfabetizare digitală este deosebit de importantă pentru tranziția digitală a României. Deși are rezultate bune în mai multe domenii legate de infrastructura digitală și conectivitate, populația României are dificultăți în a-și îmbunătăți nivelurile de alfabetizare digitală, ceea ce creează obstacole în calea digitalizării mai ample a economiei ([189]). În 2023, mai puțin de o treime dintre persoanele cu vârste cuprinse între 16 și 74 de ani aveau competențe digitale de bază (27,7 % față de 55,6 % în UE). În plus, 74 % dintre tinerii români în vârstă de 14 ani nu dispun de competențele esențiale de alfabetizare informatică și informațională necesare pentru a naviga în lumea digitală de astăzi (media UE-23: 43 %) ([190]). Planul de redresare și reziliență oferă sprijin pentru infrastructura digitală din școli și pentru formarea cadrelor didactice în materie de competențe digitale. Se preconizează că proiectul cofinanțat de FSE+ „Competențe digitale pentru piața muncii" va perfecționa 45 000 de angajați începând din 2025**.**

Tranziția către o economie verde ar putea genera oportunități mai bune pentru români, dacă este însoțită de măsuri adecvate de perfecționare și recalificare. România a intensificat recent măsurile de facilitare a învățării pentru durabilitate în educația școlară, inclusiv printr-o strategie specifică ([191]) și prin activitățile specifice ale Săptămânii verzi. Cu toate acestea, cunoștințele studenților cu privire la dezvoltarea durabilă ([192]) se pot îmbunătăți și se pot dezvolta cadre specifice în învățământul superior. Doar 44 % dintre români consideră că au competențele necesare pentru a contribui la tranziția verde, cu mult sub media UE de 54 % ([193]). Eforturile de decarbonizare afectează locurile de muncă ale multor lucrători din sectoarele cu utilizare intensivă a cărbunelui (a se vedea anexa 7). Investițiile mari în energia verde care urmează să fie realizate în următorii ani, și anume prin REPowerEU, înseamnă că în aceste sectoare emergente va exista o cerere ridicată de lucrători calificați. Sunt esențiale programele de formare eficace pentru a elimina lacunele în materie de competențe. Dacă România își va îndeplini contribuția preconizată la obiectivul UE pentru 2030 privind energia din surse regenerabile, vor fi necesari între 2 000 și 6 000 de lucrători calificați suplimentari pentru implementarea energiei eoliene și solare ([194]).

Îmbunătățirea dezvoltării competențelor este esențială pentru competitivitate și pentru abordarea deficitului existent de forță de muncă. Un procent semnificativ de întreprinderi din România identifică lipsa de competențe adecvate în cadrul forței de muncă drept principala constrângere pentru întreprinderi ([195]), iar 87 % dintre IMM-uri constată dificultăți în găsirea de angajați care să dețină setul de competențe adecvat. În plus, aceste deficite riscă să se agraveze. Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale (CEDEFOP) estimează că, până în 2035, cererea de forță de muncă înalt calificată va crește cu 30 %, în timp ce ponderea angajaților slab calificați în cadrul forței de muncă va scădea la 8 % până în 2035. Informațiile privind competențele din România au înregistrat o evoluție importantă odată cu operaționalizarea platformei ReCONECT în decembrie 2023, care integrează mecanisme de previzionare în materie de competențe, de

([189]) Raportul privind Stadiul evoluției deceniului digital – 2024, România.

([190]) Rezultatele ICILS 2023, Asociația internațională pentru evaluarea realizărilor educaționale (IEA).

([191]) Strategia națională privind educația pentru mediu și schimbări climatice 2023-2030.

([192]) În studiul internațional privind educația civică și pentru cetățenie din 2022, studenții români au obținut un punctaj sub media UE-17 în ceea ce privește cunoașterea dezvoltării durabile.

([193]) Eurobarometrul special nr. 527.

([194]) Proiectul EMPL-JRC AMEDI+.

([195]) 2024 World Bank Enterprise Survey for Romania (Sondajul din 2024 al Băncii Mondiale efectuat în rândul întreprinderilor pentru România).

urmărire a absolvenților de EFP și de învățământ superior, precum și de monitorizare și evaluare a politicilor publice de formare. România ar trebui să se asigure acum că informațiile privind competențele stau la baza procesului de elaborare a politicilor pentru a răspunde în mod eficace nevoilor pieței forței de muncă. Aproximativ 2,67 miliarde EUR din fondurile politicii de coeziune (perioada de programare 2021-2027) sunt direcționate către măsuri de sprijinire a dezvoltării competențelor în România ([196]), inclusiv către un proiect-pilot privind conturile personale de învățare pe tot parcursul vieții.

Implicarea adulților în procesul de învățare se îmbunătățește, dar vor fi necesare mai multe eforturi pentru a spori reziliența și echitatea în societatea din România. Rata de participare a adulților la activități de învățare a atins 19,1 % în 2022 (de la 5,8 % în 2021) ([197]) și a depășit obiectivul național în materie de competențe pentru 2030 de 17,4 %. Totuși, aceasta rămâne doar aproximativ jumătate din media UE (39,5 % în 2022). Printre motivele care stau la baza nivelului scăzut de implicare se numără costurile ridicate și lipsa de flexibilitate a opțiunilor de formare disponibile ([198]), precum și o lipsă generală de recunoaștere a beneficiilor profesionale și personale pe care le oferă ([199]). Ratele de participare variază, de asemenea, în mod semnificativ de la un grup de populație la altul. Persoanele din afara pieței forței de muncă și cele din zonele rurale prezintă rate de implicare mult mai scăzute (6,4 % și, respectiv, 11,2 %). Cele mai mari disparități se întâlnesc între cei care nu au absolvit învățământul secundar superior și cei care au absolvit învățământul terțiar (3,9 % față de 41,2 %). Între timp, persoanele cu un nivel mai scăzut de calificare se confruntă cu provocări din ce în ce mai mari, cum ar fi creșterea șomajului și creșterea ratelor sărăciei. Acest lucru subliniază necesitatea unor politici în materie de competențe care să abordeze simultan deficitul de forță de muncă și inegalitățile, promovând astfel competitivitatea durabilă.

Punerea în aplicare a noului cadru strategic pentru dezvoltarea competențelor este în curs. După mai mulți ani fără o viziune națională pentru învățarea în rândul adulților, în 2023 și 2024 Ministerul Muncii și, respectiv, Ministerul Educației au adoptat două strategii naționale complementare. Elaborarea lor a fost strâns coordonată, dar acest lucru evidențiază, de asemenea, fragmentarea actuală a procesului de elaborare a politicilor în materie de competențe. Pe măsură ce România avansează în ceea ce privește punerea în aplicare, va fi important să se consolideze în continuare cooperarea interguvernamentală și implicarea întreprinderilor și a partenerilor sociali. Printre alte politici importante de stimulare a creșterii productivității și a competitivității se numără consolidarea rolului sectorului privat în eforturile de actualizare a competențelor – și anume prin cerințe mai stricte și mai bine aplicate pentru formarea angajaților ([200]) sau stimulente fiscale – și continuarea sensibilizării cu privire la beneficiile învățării pe tot parcursul vieții.

([196]) DG EMPL, *„An in-depth overview of the EU cohesion funds' investments in skills in the context of the European Year of Skills"* (O imagine de ansamblu aprofundată a investițiilor în competențe ale fondurilor de coeziune ale UE în contextul Anului european al competențelor).

([197]) Ancheta privind educația adulților - participarea la educație și formare, cu excepția formării la locul de muncă.

([198]) Institutul Național de Statistică, 2022.

([199]) Centru pentru Studiul Democrației, Asociația Patronală Concordia (2023), Raport de cercetare. Participarea în programe de învățare continuă în România.

([200]) În conformitate cu Codul muncii (Legea nr. 53/2003), întreprinderile au obligația de a oferi cursuri de formare și concediu pentru formare profesională plătit doar o dată la doi sau trei ani (în funcție de numărul lor de angajați). Nu sunt stabilite măsuri de asigurare a respectării acestor dispoziții.

Tabelul A13.1: **Tabloul de bord social referitor la România**

Social Scoreboard for Romania		
Equal opportunities and access to the labour market	Adult participation in learning (during the last 12 months, excl. guided on the job training, % of the population aged 25-64, 2022)	19,1
	Early leavers from education and training (% of the population aged 18-24, 2024)	16,8
	Share of individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of the population aged 16-74, 2023)	27,7
	Young people not in employment, education or training (% of the population aged 15-29, 2024)	19,4
	Gender employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2024)	18,1
	Income quintile ratio (S80/S20, 2024)	4,62
Dynamic labour markets and fair working conditions	Employment rate (% of the population aged 20-64, 2024)	69,5
	Unemployment rate (% of the active population aged 15-74, 2024)	5,4
	Long term unemployment (% of the active population aged 15-74, 2024)	1,8
	Gross disposable household income (GDHI) per capita growth (index, 2008=100, 2023)	161,0
Social protection and inclusion	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate (% of the total population, 2024)	27,9
	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate for children (% of the population aged 0-17, 2024)	33,8
	Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (% reduction of AROP, 2024)	18,8
	Disability employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2024)	44,8
	Housing cost overburden (% of the total population, 2024)	4,7
	Children aged less than 3 years in formal childcare (% of the under 3-years-old population, 2024)	11,4
	Self-reported unmet need for medical care (% of the population aged 16+, 2024)	2,2

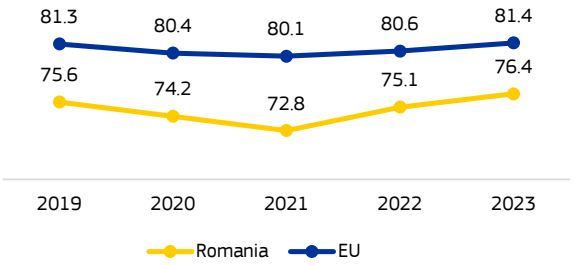
Critical situation	To watch	Weak but improving	Good but to monitor	On average	Better than average	Best performers

(1) Actualizare din data de 5 mai 2025. Statele membre sunt clasificate în tabloul de bord social conform unei metodologii statistice convenite cu comitetele EMCO și CPS. Pentru detalii privind metodologia, vă rugăm să consultați anexa la Raportul comun privind ocuparea forței de muncă 2025 (https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/joint-employment-report-2025-0).
Sursa: Eurostat

Sistemul de sănătate din România se confruntă cu provocări semnificative. Acestea trebuie abordate dacă țara dorește să îmbunătățească sănătatea populației sale și echitatea socială, stimulând în același timp competitivitatea economiei sale. Printre provocări se numără: (i) speranța de viață scăzută, mortalitatea prin cauze tratabile ridicată și impactul asupra productivității forței de muncă; (ii) alocarea inadecvată a resurselor, reflectată de distribuția geografică deficitară, de organizarea și gestionarea ineficientă a infrastructurii de sănătate, precum și de atenția insuficientă acordată prevenirii bolilor și asistenței medicale ambulatorii; (iii) deficitul de lucrători din domeniul sănătății și accesul limitat la îngrijire.

Speranța de viață la naștere în România a crescut peste nivelul anterior pandemiei de COVID-19, dar era în continuare printre cele mai scăzute din UE în 2023. Există o disparitate de gen evidentă, conform estimărilor, femeile având o durată de viață cu 7,8 ani mai mare decât a bărbaților. Însă, în ciuda acestui lucru, în general femeile trăiesc în stare bună de sănătate doar cu aproximativ șapte luni mai mult decât bărbații. Mortalitatea prin cauze tratabile este cea mai ridicată din UE, ceea ce sugerează deficiențe grave în ceea ce privește eficacitatea sistemului de sănătate. Mortalitatea cardiovasculară este ridicată și în creștere, parțial din cauza factorilor de risc comportamentali. Strategia națională de combatere a bolilor cardiovasculare și cerebrovasculare pentru perioada 2024-2030, publicată în octombrie 2024, stabilește măsuri integrate pentru prevenirea acestor boli, diagnosticul precoce, tratamentul și reabilitarea pacienților. România participă la mai multe acțiuni comune finanțate de programul „UE pentru sănătate” care vizează reducerea poverii reprezentate de bolile cardiovasculare, cancer, diabet și boli respiratorii.

Graficul A14.1: **Speranța de viață la naștere, în ani**

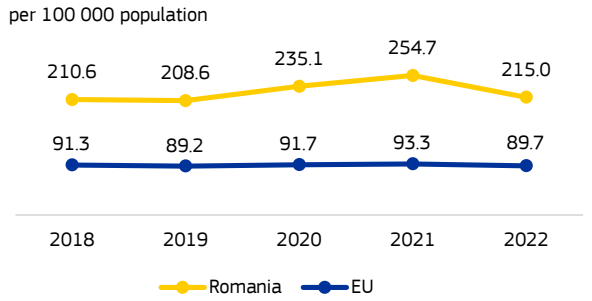
Sursa: Eurostat (demo_mlexpec)

Deficiențele în ceea ce privește eficacitatea sistemului de sănătate afectează negativ forța de muncă, productivitatea și competitivitatea României. În România, mortalitatea la vârsta de muncă ca procent din mortalitatea totală este semnificativ mai mare decât media UE. Prin urmare, numărul potențialilor ani de viață productivă pierduți din cauza bolilor netransmisibile, cum ar fi cancerul și bolile cardiovasculare, este considerabil mai mare decât media UE ([201]). Cancerul, în special, are un impact major asupra participării forței de muncă și a productivității ([202]). Aceste provocări exacerbează efectele îmbătrânirii populației asupra forței de muncă aflate în scădere. Între 2022 și 2040, se preconizează că populația în vârstă de muncă din România va scădea cu 0,9 % în fiecare an ca urmare a scăderii ratelor de natalitate (media UE: 0,3 %).

([201])Actualizarea datelor din 2021 privind analiza prezentată de Sănătatea pe scurt: Europa 2016 - © OECD 2016.

([202])OCDE/Comisia Europeană (2025), *EU Country Cancer Profiles Synthesis Report 2025* (Raport de sinteză din 2025 privind profilul țărilor UE în privința cancerului), OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/20ef03e1-en.

Graficul A14.2: **Mortalitate prin cauze tratabile**

Rata standardizată a mortalității **(mortalitate care ar putea fi evitată printr-o asistență medicală de calitate optimă)**

Sursa: Eurostat (hlth_cd_apr)

Sistemul de sănătate din România este puternic centrat pe spitale. În 2022, cheltuielile cu sănătatea pe cap de locuitor au fost printre cele mai scăzute din UE, cea mai mare parte fiind destinată serviciilor spitalicești și îngrijirii de zi (aproximativ 43 % din totalul cheltuielilor pentru sănătate). Acest lucru, împreună cu numărul mare de paturi de spital (640 la 100 000 de locuitori în 2022, mult peste media UE) ilustrează modelul de asistență medicală puternic centrat pe spitale din România. Plățile directe reprezintă o proporție mai mare din cheltuielile pentru sănătate în România decât media UE. Aproape două treimi din totalul plăților directe sunt destinate produselor farmaceutice în ambulatoriu ([203]). În cadrul planului de redresare și reziliență al României, sunt planificate aproximativ 2,11 miliarde EUR pentru reforme în domeniul sănătății și pentru sprijinirea investițiilor. O finanțare semnificativă pentru asistența medicală (3,8 miliarde EUR) este planificată și în cadrul fondurilor politicii de coeziune în perioada 2021-2027. Aceste fonduri vizează, în special, îmbunătățirea performanței furnizorilor de asistență medicală, prin măsuri care au ca rezultat o mai bună calitate a asistenței medicale, precum și o organizare și o gestionare mai eficace a infrastructurilor (atât spitalicești, cât și ambulatorii), inclusiv a unei Agenții Naționale pentru Dezvoltarea Infrastructurii în Sănătate, recent creată.

În ceea ce privește sănătatea publică, accentul pus pe prevenirea bolilor este încă insuficient. În 2022, cheltuielile în materie de prevenție au reprezentat în România 2,8 % din totalul cheltuielilor pentru sănătate, cu mult sub media UE de 5,5 %. Conform datelor din 2023, acoperirea vaccinală în rândul copiilor, de exemplu pentru rujeolă și hepatită B, este printre cele mai scăzute din UE, reflectând lacunele în ceea ce privește accesul la servicii de medicină de familie ([204]). În 2023, consumul de antibiotice a fost cu mult peste media UE, în pofida obiectivului național recomandat ([205]) de reducere a consumului total cu 27 % în perioada 2019-2030. La sfârșitul anului 2023 a fost aprobată o strategie de prevenire și limitare a infecțiilor asociate asistenței medicale. În ceea ce privește factorii de risc comportamental, o mare parte a populației este supraponderală, iar România se numără printre țările cu cea mai mare creștere a consumului de alcool între 2010 și 2022, alături de una dintre cele mai scăzute rate de consum de fructe proaspete ([206]).

Provocările în ceea ce privește accesul la asistență medicală ambulatorie reprezintă principalul factor determinant al nivelurilor ridicate de mortalitate prin cauze tratabile din România. Accesul la asistență medicală este limitat de ponderea scăzută a finanțării publice pentru asistența medicală ambulatorie și de distribuția inegală a resurselor medicale între regiuni și între nivelurile veniturilor. Domeniul de aplicare limitat al serviciilor de asistență medicală primară și disponibilitatea limitată a medicilor generaliști duc la efectuarea de vizite la serviciile de urgență care pot fi evitate, deoarece aceasta este cea mai simplă modalitate de acces la asistență specializată. În plus, rolul limitat al asistenței medicale primare în prevenirea bolilor, diagnosticul precoce și tratamentul în România duce la un nivel ridicat de spitalizări evitabile, cum ar fi pentru pacienții cu diabet. Strategia națională de sănătate 2023-2030 urmărește consolidarea rolului și îmbunătățirea rezultatelor asistenței medicale ambulatorii. În plus, măsurile specifice din cadrul planului de redresare și reziliență și al politicii de coeziune vizează îmbunătățirea serviciilor de sănătate în domeniul asistenței medicale primare, ambulatorii și de proximitate. În

([203]) OCDE/Comisia Europeană (2024), *Health at a Glance: Europe 2024: State of Health in the EU Cycle* (Sănătatea pe scurt: Europa 2024: Ciclul „Starea sănătății în UE"), pp. 186-187.

([204]) *Health at a Glance: Europe 2024* (Sănătatea pe scurt: Europa 2024), pp. 160-161.

([205]) Obiectivul național stabilit prin Recomandarea Consiliului privind intensificarea acțiunilor UE de combatere a rezistenței la antimicrobiene în cadrul unei abordări de tip „O singură sănătate", 2023/C 220/01.

([206]) *Health at a Glance: Europe 2024* (Sănătatea pe scurt: Europa 2024), capitolul 4.

Tabelul A14.1: **Principalii indicatori de sănătate**

	2019	2020	2021	2022	2023	EU average* (latest year)
Cancer mortality per 100 000 population	264.2	260.3	243.2	240.8	n.a.	234.7 (2022)
Mortality due to circulatory diseases per 100 000 population	830.6	918.2	1 005.4	924.5	n.a.	336.4 (2022)
Current expenditure on health, purchasing power standards, per capita	1 311	1 441	1 662	1 627	n.a.	3 684.6 (2022)
Public share of health expenditure, % of current health expenditure	80.5	80.3	78.3	77.8	n.a.	81.3 (2022)
Spending on prevention, % of current health expenditure	1.5	2.0	3.7	2.8	n.a.	5.5 (2022)
Available hospital beds per 100 000 population**	620	627	634	640	n.a.	444 (2022)
Doctors per 1 000 population*	3.2	3.3	3.5	3.6	n.a.	4.2 (2022)*
Nurses per 1 000 population*	0.8	0.8	0.9	0.9	n.a.	7.6 (2022)*
Mortality at working age (20-64 years), % of total mortality	22.7	21.6	21.3	20.8	21.0	14.3 (2023)
Number of patents (pharma / biotech / medical technology)	3	3	1	3	1	29 (2023)***
Total consumption of antibacterials for systemic use, daily defined dose per 1 000 inhabitants****	25.8	25.2	25.7	27.6	27.4	20.0 (2023)

*Media UE este ponderată pentru toți indicatorii, cu excepția medicilor și a asistenților medicali la 1 000 de locuitori, pentru care se utilizează media simplă a UE pe baza datelor din 2022 (sau a celor mai recente date din 2021), cu excepția Luxemburgului (2017). Datele privind densitatea medicilor se referă la medicii care practică profesia în toate țările, cu excepția Greciei, Portugaliei (autorizați să profeseze) și Slovaciei (activi din punct de vedere profesional). Densitatea asistenților medicali: datele se referă la profesia de asistent medical (calificare recunoscută de UE) în majoritatea țărilor, cu excepția Franței și Slovaciei (activi din punct de vedere profesional) și a Greciei (numai pentru spitale). **„Paturile de spital disponibile" includ îngrijirea somatică, nu îngrijirea psihiatrică. *** Pentru brevete se utilizează mediana UE.
Sursa: Baza de date Eurostat; Oficiul European de Brevete; ****Centrul European de Prevenire și Control al Bolilor (ECDC) pentru 2023.

2024, nivelul nevoilor nesatisfăcute în materie de asistență medicală a scăzut în comparație cu 2023 (de la 5,2 % în 2023 la 2,2 % în 2024), deși barierele financiare continuă să contribuie la nevoile nesatisfăcute, rămânând disparități semnificative legate de venituri și între mediul rural și cel urban (a se vedea anexa 11). Pentru a îmbunătăți accesul la tratamente inovatoare pentru pacienții cu diverse afecțiuni cronice, guvernul român a aprobat introducerea a 28 de medicamente inovatoare în pachetul de beneficii al asigurărilor sociale de sănătate, începând cu 1 mai 2024.

Deficitul de personal medical limitează disponibilitatea serviciilor de îngrijire. Densitatea medicilor în România este sub media UE (3,5 medici la 1 000 de locuitori în 2021 față de 4,2), cu o distribuție inegală la nivel național. În 2022, în România existau doar 0,9 asistenți medicali care își exercită profesia ([207]) la 1 000 de locuitori, cea mai scăzută rată din UE (media UE: 7,6), ceea ce reprezintă o provocare semnificativă pentru sistemul de sănătate (a se vedea anexa 11). Numărul absolvenților de asistență medicală la 100 000 de locuitori este, de asemenea, printre cele mai scăzute din UE. În pofida unei densități mai mari a absolvenților din domeniul medical decât media UE, emigrarea lucrătorilor din domeniul îngrijirii sănătății contribuie la deficitul de personal. În vederea soluționării problemelor legate de forța de muncă din domeniul sănătății, guvernul a aprobat o strategie multianuală (2022-2030) și planuri de acțiune sectoriale, în cadrul planului de redresare și reziliență al României.

Potențialul sistemului de sănătate din România de a stimula inovarea și dezvoltarea industrială în sectorul medical din UE rămâne în mare măsură neexploatat. România se numără printre țările UE în care se înregistrează cele mai scăzute cheltuieli publice pentru cercetarea și dezvoltarea în domeniul sănătății. Acest lucru se reflectă în numărul redus de brevete europene acordate: doar șapte în 2023 în domeniile combinate ale produselor farmaceutice, biotehnologiilor și dispozitivelor medicale [față de o mediană de 29 la nivelul UE ([208])]. Activitatea trialurilor clinice în România este, de asemenea, limitată ([209]). La începutul lunii octombrie 2024, programul în domeniul sănătății din cadrul fondurilor politicii de coeziune a fost modificat pentru a încorpora două noi priorități care contribuie la platforma „Tehnologii strategice pentru Europa", având ca rezultat noi măsuri de sprijinire a competențelor, precum și cercetarea și

([207])Conform definiției recent adoptate de Eurostat a asistenților medicali (în conformitate cu Directiva 2005/36/CE privind recunoașterea calificărilor profesionale), cifrele densității asistenților medicali prezentate mai jos sunt semnificativ mai mici decât cifrele care utilizează o definiție mai largă, astfel cum este utilizată, de exemplu, pentru statisticile OCDE privind sănătatea.

([208])European Patent Office, Data to download | epo.org.

([209])EMA (2024), *Monitoring the European clinical trials environment* (Monitorizarea mediului european al trialurilor clinice), p. 9.

dezvoltarea care promovează inovarea în domeniul sănătății.

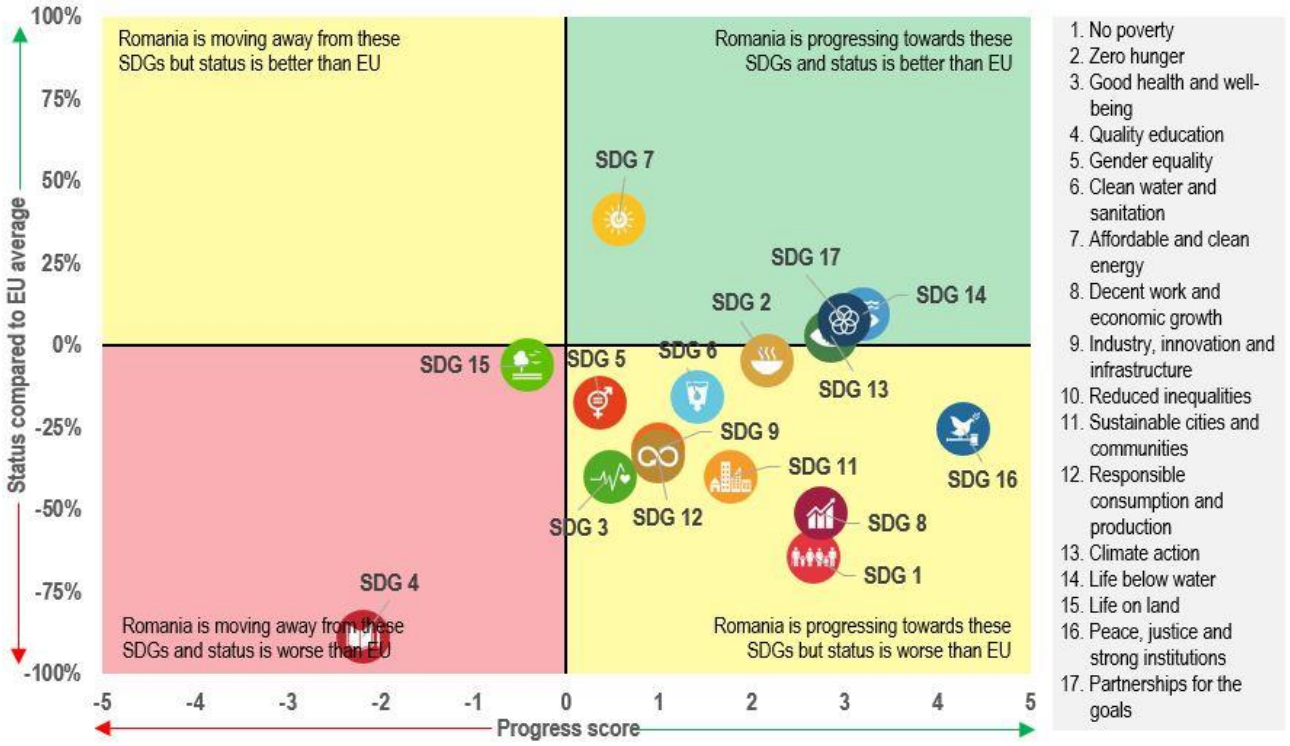
România a rămas în urmă în ceea ce privește utilizarea e-sănătății și digitalizarea generală a sistemelor de sănătate și **trebuie să depășească lacunele în ceea ce privește stocarea datelor și schimbul de date.** De exemplu, în 2024, ponderea persoanelor care au acces online la dosarele lor personale de sănătate în România (9,9 %) a fost mai mică de o cincime din media UE. Există, de asemenea, un decalaj semnificativ în ceea ce privește utilizarea de către pacienți, în funcție de mediul socioeconomic al unei persoane. Investițiile semnificative planificate în cadrul planului de redresare și reziliență și al politicii de coeziune vizează stimularea transformării digitale a sectorului asistenței medicale din România. Măsurile se axează pe: (i) creșterea capacității digitale a instituțiilor sanitare la toate nivelurile; (ii) îmbunătățirea gestionării datelor și (iii) accelerarea adoptării telemedicinei, inclusiv în rândul populațiilor vulnerabile și în zonele rurale. Aceste inițiative vizează integrarea instituțiilor sanitare prin intermediul infrastructurii digitale, îmbunătățirea accesului la datele privind sănătatea, reducerea fragmentării și îmbunătățirea calității serviciilor de sănătate.

ANEXA 15: OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE DURABILĂ

Prezenta anexă evaluează progresele realizate de România în ceea ce privește obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) din perspectiva dimensiunilor competitivitate, sustenabilitate, echitate socială și stabilitate macroeconomică. Cele 17 ODD și indicatorii aferenți oferă un cadru de politică în temeiul Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă a ONU. Scopul ODD este de a pune capăt tuturor formelor de sărăcie, de a lupta împotriva inegalităților și de a combate schimbările climatice și criza ecologică, asigurându-se, în același timp, faptul că nimeni nu este lăsat în urmă. UE și statele sale membre s-au angajat să respecte acest acord-cadru mondial istoric și să joace un rol activ în maximizarea progreselor în direcția atingerii ODD. Graficul de mai jos se bazează pe setul de indicatori ai UE privind ODD, elaborat pentru a monitoriza progresele înregistrate în direcția atingerii ODD în UE.

În ceea ce privește ODD referitoare la *competitivitate*, România înregistrează îmbunătățiri cu privire la ODD 8 (Condiții de muncă decente și creștere economică) și ODD 9 (Industrie, inovare și infrastructură), dar se îndepărtează de obiectivul ODD 4 (Educație de calitate). În ceea ce privește ODD 8, deși procentul tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare a scăzut de la 20,9 % la 19,4 % în perioada 2018-2024, cifra continuă să fie cu mult peste media UE, care era de 11 % în 2024, în scădere de la 12,8 % în 2019. În ceea ce privește educația de calitate (ODD 4), procentul adulților care dețin cel puțin competențe digitale de bază a rămas stabil în perioada 2021-2023, la un nivel de aproximativ 27,7 %. Acesta este semnificativ mai mic decât media UE, care a fost de 55,6 % în 2023, în creștere față de 53,9 % în 2021. De asemenea, România trebuie să recupereze decalajul față de

Graficul A15.1: **Progresele realizate de România în direcția îndeplinirii ODD**

Pentru seturile de date detaliate privind diferitele ODD, a se vedea raportul anual al Eurostat intitulat „Sustainable development in the European Union" (Dezvoltarea durabilă în Uniunea Europeană); pentru detalii privind datele detaliate specifice fiecărei țări referitoare la progresele pe termen scurt înregistrate de statele membre, a se vedea: Principalele constatări – Indicatori de dezvoltare durabilă - Eurostat (europa.eu). Un stadiu avansat nu înseamnă că o țară este aproape de a atinge un anumit ODD, ci indică faptul că are rezultate mai bune comparativ cu media UE. Punctajul privind progresele înregistrate este o valoare absolută bazată pe tendințele indicatorului din ultimii cinci ani. Calculul nu ia în considerare nicio valoare-țintă, deoarece majoritatea obiectivelor de politică ale UE sunt valabile numai pentru nivelul agregat al UE. În funcție de disponibilitatea datelor pentru fiecare obiectiv, nu sunt prezentate toate cele 17 ODD pentru fiecare țară.

Sursa: Eurostat, cea mai recentă actualizare din 28 aprilie 2025. Datele se referă în principal la perioada 2018-2023 sau 2019-2024. Datele privind ODD pot varia în cadrul raportului și al anexelor sale din cauza unor date-limită diferite.

media UE în ceea ce privește ODD 9 (cheltuieli pentru C&D de 0,52 % din PIB; media UE: 2,24 % in 2023). Pentru a aborda provocările legate de productivitate, planul de redresare și reziliență (PNRR) al României urmărește să creeze o traiectorie profesională completă pentru învățământul tehnic superior, să digitalizeze procesul educațional pentru a îmbunătăți competențele digitale ale studenților și ale cadrelor didactice și să sprijine cercetarea și inovarea.

România înregistrează progrese în ceea ce privește toate ODD legate de *sustenabilitate* (ODD 2, 6, 9, 11, 12, 13, 14), cu excepția ODD 15 (Viața terestră). Cu toate acestea, România trebuie să recupereze decalajul față de media UE în privința majorității acestora (ODD 2, 6, 9, 11, 12, 15). În ceea ce privește ODD 12 (Consum și producție responsabile), amprenta materiilor prime a fost de 33,2 tone pe cap de locuitor în 2023, comparativ cu media UE de 14,2 tone. În ceea ce privește ODD 11 (Orașe și comunități durabile), numărul deceselor cauzate de traficul rutier la 100 000 de locuitori a fost de 8,1 în 2023, comparativ cu media UE de 4,5, iar rata de reciclare a deșeurilor municipale în 2022 a fost de 12,3 % pentru o medie a UE de 48,2 % în 2023. În ceea ce privește ODD 9, cererile de brevet depuse la Oficiul European de Brevete (OEB) la un milion de locuitori au fost de 9 în 2024, în timp ce media UE a fost de 156.

Deși România a înregistrat progrese în ceea ce privește unele ODD legate de *egalitatea de gen* (ODD 5), *energia curată și la prețuri accesibile* (ODD 7) și *sănătatea și bunăstarea* (ODD 3) și, în unele cazuri, progrese semnificative (ODD 1 și 8), aceasta se îndepărtează de ținta pentru ODD 4 (*educație de calitate*). În timp ce procentul populației expuse riscului de sărăcie și de excluziune socială a scăzut între 2018 și 2023 de la 38,7 % la 32 % totuși nevoile nesatisfăcute autoraportate în materie de asistență medicală au crescut ușor, de la 4,9 % la 5,2 % în perioada respectivă. Bilanțul României în ceea ce privește egalitatea de gen este îngrijorător în comparație cu riscul UE. În 2024, în cadrul parlamentului național și al administrației publice, doar 19,5 % dintre locuri erau deținute de femei, comparativ cu 33,4 % în UE. În ceea ce privește ODD 7, planul de redresare și reziliență își propune să sprijine producția de energie curată și renovarea în vederea eficienței energetice.

România înregistrează îmbunătățiri la toate ODD referitoare la *stabilitatea macroeconomică* (ODD 8, 16 și 17). PIB-ul real pe cap de locuitor al României (ODD 8) a crescut de la 11 830 EUR în 2019 la 13 130 EUR în 2024 – volume înlănțuite (2012) (media UE: 33 530 EUR în 2024). Cu toate acestea, țara se confruntă cu provocări legate de încrederea în instituții, indicele de percepție a corupției situându-se la 46 în 2024 (media UE: 62). Scara indicelui variază de la 0 (foarte corupt) la 100 (foarte curat). România are rezultate bune în ceea ce privește ODD 17 (Parteneriate pentru obiective). Se preconizează că PNRR va îmbunătăți și mai mult lupta împotriva corupției și va contribui la creșterea încrederii în administrația publică.

Întrucât ODD formează un cadru general, orice legături cu ODD relevante sunt fie explicate, fie descrise prin pictograme în celelalte anexe.

România se confruntă cu provocări structurale într-o gamă largă de domenii de politică, astfel cum au fost identificate în recomandările specifice fiecărei țări adresate acestei țări în cadrul semestrului european. Acestea se referă, printre altele, la energia din surse regenerabile și la infrastructura energetică, la funcționarea pieței forței de muncă, la educație, formare și competențe, guvernanța fiscală, administrația publică și protecția socială.

Comisia a evaluat recomandările specifice fiecărei țări pentru perioada 2019-2024 având în vedere măsurile de politică luate de România până în prezent și angajamentele din planul său de redresare și reziliență (PNRR). În acest stadiu, România a înregistrat cel puțin „unele progrese" în ceea ce privește 74 % din recomandările specifice fiecărei țări ([210]) și „progrese limitate" în ceea ce privește 22 % dintre acestea (tabelul A16.2).

Instrumentele de finanțare ale UE furnizează României resurse considerabile prin sprijinirea investițiilor și a reformelor structurale menite să sporească competitivitatea, durabilitatea mediului și echitatea socială, contribuind în același timp la abordarea provocărilor identificate în recomandările specifice fiecărei țări. Pe lângă finanțarea în valoare de 28,5 miliarde EUR din Mecanismul de redresare și reziliență (MRR) în perioada 2021-2026, fondurile politicii de coeziune a UE ([211]) furnizează României 31 de miliarde EUR (care ajung la 44,4 miliarde EUR cu cofinanțare națională) pentru perioada 2021-2027 ([212]) pentru a stimula competitivitatea și creșterea regională. Sprijinul din partea acestor instrumente luate împreună reprezintă aproximativ 18,3 % din PIB-ul din 2024 ([213]). Contribuția acestor instrumente la diferite obiective de politică este prezentată în graficele A16.1 și A16.2. Acest sprijin substanțial se adaugă finanțării acordate României în cadrul financiar multianual 2014-2020, care a finanțat proiecte din cadrul politicii de coeziune până în 2023 și a avut beneficii semnificative pentru economie și societatea română. Selecția proiectelor în cadrul programelor politicii de coeziune pentru perioada 2021-2027 este avansată, în timp ce volume semnificative de investiții nu au fost încă mobilizate.

Planul de redresare și reziliență al României conține 111 investiții și 66 de reforme menite să stimuleze creșterea durabilă, să promoveze tranziția digitală și să atingă obiectivele climatice. Cu un an înainte de sfârșitul perioadei MRR, punerea în aplicare este în curs, 33,13 % din fonduri fiind plătite ([214]). Cu toate acestea, punerea în aplicare a reformelor și a investițiilor trebuie să se accelereze de urgență, pentru a asigura finalizarea tuturor măsurilor din planul de redresare și reziliență până la 31 august 2026. În prezent, România a atins 14 % din jaloanele și țintele din planul său de redresare și reziliență. Principalele blocaje în punerea în aplicare a fondurilor UE în România sunt întârzierile în ceea ce privește achizițiile publice, instabilitatea politică, guvernanța ineficientă și capacitatea administrativă insuficientă.

([210])9 % din recomandările specifice fiecărei țări pentru perioada 2019-2024 au fost puse în aplicare integral, 15 % au fost puse în aplicare în mod substanțial și s-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește 50 % dintre acestea.

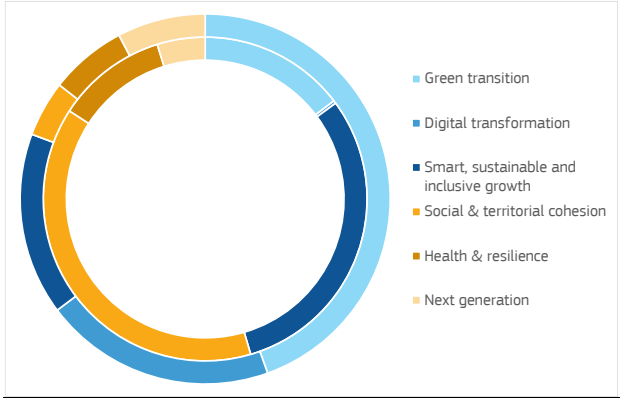
([211])În perioada 2021-2027, fondurile politicii de coeziune includ Fondul european de dezvoltare regională, Fondul de coeziune, Fondul social european Plus și Fondul pentru o tranziție justă. Informațiile privind politica de coeziune incluse în prezenta anexă se bazează pe programele adoptate până la data de 5 mai 2025.

([212])Nu sunt incluse în figură programele de cooperare teritorială europeană (CTE).

([213])Finanțarea MRR include atât granturi, cât și împrumuturi, după caz. Cifrele privind PIB-ul se bazează pe datele Eurostat pentru 2024.

([214])La jumătatea lunii mai 2025, România a depus trei cereri de plată.

Graficul A16.1: **Distribuția finanțării MRR în România pe domenii de politică**

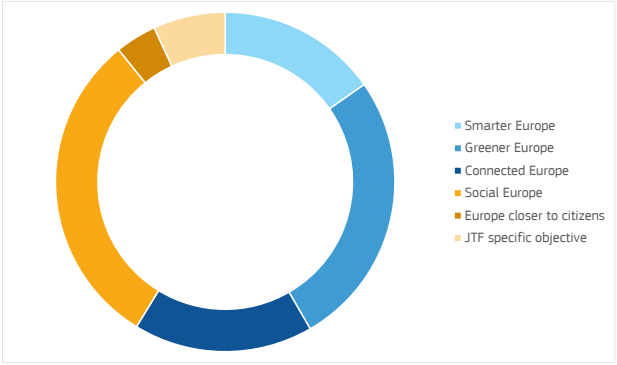
(1) Fiecare măsură din PNRR contribuie la atingerea obiectivelor a doi dintre cei șase piloni de politică ai MRR. Contribuția primară este indicată în cercul exterior, iar contribuția secundară este indicată în cercul interior. Fiecare cerc reprezintă 100 % din fondurile MRR. Prin urmare, contribuția totală la toți pilonii prezentați în acest grafic se ridică la 200 % din fondurile MRR alocate.
Sursa: Comisia Europeană

România primește finanțare și din partea altor instrumente ale UE, inclusiv cele enumerate în tabelul A16.1. În special, politica agricolă comună (PAC) oferă României o contribuție din partea UE în valoare de 15 miliarde EUR în cadrul planului strategic PAC pentru perioada 2023-2027 ([215]). Au fost semnate operațiuni în valoare de 2,8 miliarde EUR ([216]) în cadrul instrumentului InvestEU sprijinit de garanția UE, îmbunătățindu-se astfel accesul la finanțare pentru operațiunile mai riscante din România.

([215])O prezentare generală a strategiei aprobate oficial a României pentru punerea în aplicare a politicii agricole comune a UE la nivel național este disponibilă la adresa: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/romania_ro.

([216])Datele reflectă situația la 31.12.2024.

Graficul A16.2: **Distribuția finanțării politicii de coeziune între obiectivele de politică în România**

Sursa: Comisia Europeană

Fondurile politicii de coeziune vizează creșterea productivității și a competitivității întreprinderilor românești și îmbunătățirea mediului de afaceri. Fondul european de dezvoltare regională (FEDR) și Fondul pentru o tranziție justă (FTJ) oferă sprijin unui număr de 22 300 de întreprinderi, vizând investițiile în inovare și digitalizare. Aproape 4 000 de întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri) investesc în noi competențe și 400 de instituții publice vor fi sprijinite într-o tranziție digitală rapidă. Mai mult de jumătate din alocarea FTJ în valoare de 2,14 miliarde EUR vizează diversificarea economică în teritoriile care se bazează pe sectoare cu emisii ridicate, instalațiile industriale care trec prin transformări tehnologice către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon, precum și IMM-urile implicate în tehnologii strategice (STEP). România mobilizează peste 1,5 miliarde EUR din finanțarea politicii de coeziune în sprijinul obiectivelor platformei „Tehnologii strategice pentru Europa” (STEP) care vizează dezvoltarea de tehnologii critice, cum ar fi tehnologiile digitale (microelectronica, inclusiv tehnologiile semiconductorilor și inteligența artificială) și tehnologiile curate și eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor (producția de hidrogen verde). Fondul social european Plus (FSE+) investește 1,7 miliarde EUR pentru a stimula competitivitatea și productivitatea prin modernizarea instituțiilor de pe piața forței de muncă, consolidarea dialogului social, sprijinirea ocupării forței de muncă în rândul tinerilor și promovarea antreprenoriatului. O sumă suplimentară de 1,9 miliarde EUR vizează îmbunătățirea calității educației, abordarea deficitului de competențe și promovarea învățării pe tot parcursul vieții. Suma de 145 de milioane EUR este dedicată competențelor și locurilor de muncă verzi, în timp ce peste 570 de milioane EUR

sprijină educația și formarea profesională, învățământul superior și învățarea în rândul adulților în domeniul tehnologiilor critice (STEP). Peste 1,5 milioane de persoane vor beneficia de acest lucru, inclusiv peste 500 000 de copii și tineri, 240 000 de persoane găsind locuri de muncă și 354 000 dobândind noi calificări.

Alte fonduri contribuie la competitivitatea României, de exemplu prin cereri de propuneri deschise. Mecanismul pentru interconectarea Europei a finanțat investiții strategice în transportul feroviar, proiecte pentru integrarea pieței energiei și securitatea aprovizionării cu energie și adoptarea tehnologiei 5G în comunitățile inteligente. Orizont Europa a sprijinit proiecte de cercetare și inovare în domenii prioritare precum clima, energia și mobilitatea și sectorul alimentar, bioeconomia, resursele naturale, agricultura și mediul. În România, Instrumentul de sprijin tehnic (IST) se axează pe consolidarea capacităților administrației publice și pe sprijinirea dezvoltării unei piețe regionale cuprinzătoare a hidrogenului verde.

Planul de redresare și reziliență al României conține, de asemenea, măsuri ambițioase de îmbunătățire a mediului de afaceri și a competitivității. Printre măsurile care fac obiectul cererilor de plată depuse se numără: (i) intrarea în vigoare a actului normativ privind „licența industrială unică", care vizează reducerea sarcinii administrative pentru mediul de afaceri, precum și a modificărilor legislative menite să raționalizeze, să simplifice și să digitalizeze pe deplin procedurile legate de afaceri și (ii) intrarea în vigoare a unei legi care încurajează, facilitează și reglementează integrarea voluntară și funcțională și fuzionarea instituțiilor de cercetare din România.

Fondurile UE joacă un rol semnificativ în promovarea durabilității mediului și a tranziției verzi în România în cursul actualului buget al UE pe șapte ani (cadrul financiar multianual). Finanțarea politicii de coeziune va fi utilizată pentru a crește capacitatea de producere a energiei din surse regenerabile cu aproximativ 300 MW. Aproximativ 660 000 de persoane vor beneficia de o capacitate nouă sau modernizată de tratare a apelor uzate. Investițiile vor sprijini, de asemenea, dezvoltarea unei capacități suplimentare de reciclare a deșeurilor, planificată să ajungă la 360 000 de tone/an. În plus, 306 milioane EUR sunt alocate pentru a aborda gestionarea dezastrelor climatice. Investițiile FEDR vor contribui, de asemenea, la un mediu urban mai durabil prin extinderea lungimii liniilor de tramvai și de metrou cu peste 200 km și prin îmbunătățirea conectivității transporturilor în întreaga țară prin reconstrucție. Prin planul său strategic PAC, România alocă aproximativ 25 % din plățile directe eco-schemelor. Acestea implică stimulente pentru fermieri care depășesc cerințele legale sau practica obișnuită în ceea ce privește clima și mediul. Un sprijin în valoare de aproximativ 1,64 miliarde EUR va fi acordat fermierilor care doresc să pună în aplicare practici agricole ecologice, inclusiv asigurarea protecției solului în perioadele climatice sensibile, diversificarea culturilor și protejarea solului prin lucrări minime ale solului. Se preconizează că diferitele eco-scheme vor fi aplicate pe până la 5,6 milioane de hectare de teren, în funcție de suprafața lor vizată. Un sprijin semnificativ (41 % din bugetul pentru dezvoltare rurală) va fi utilizat, de asemenea, pentru a încuraja practicile ecologice în zonele cu o valoare naturală ridicată, de exemplu cele care sunt importante pentru viața păsărilor și a fluturilor. Anual, se așteaptă ca fermierii să aplice aceste practici pe 611 000 de hectare de teren. 245 de milioane EUR vor fi puse la dispoziția fermelor mici (până la 10 hectare) pentru a le motiva să adopte practici care vizează o agricultură sustenabilă, pentru a preveni degradarea solului și pentru a îmbunătăți biodiversitatea.

Planul de redresare și reziliență al României, inclusiv capitolul privind REPowerEU, cuprinde un set cuprinzător de reforme și investiții pentru tranziția verde. Printre măsurile care fac obiectul cererilor de plată depuse se numără: (i) dezvoltarea de capacități de producție pe gaz, flexibile și de înaltă eficiență, pentru cogenerarea de energie electrică și termică (CHP) în sectorul încălzirii centralizate, în vederea atingerii unei decarbonizări adânci; (ii) reforma pieței energiei electrice; (iii) instituirea unei scheme naționale de sprijin pentru renovarea și renovarea integrată în scopul asigurării eficienței energetice (consolidare seismică și eficiență energetică) pentru clădiri publice și (iv) investiții în mobilitatea urbană durabilă.

Promovarea echității, a coeziunii sociale și îmbunătățirea accesului la serviciile de bază se numără printre prioritățile-cheie ale finanțării UE în România. FEDR sprijină dezvoltarea infrastructurii sălilor de clasă pentru

structurile de îngrijire a copiilor, care acoperă peste 130 000 de copii. Peste 4 300 de persoane vor beneficia de capacitatea de locuințe sociale noi sau modernizate, în timp ce acțiunea integrată care vizează incluziunea grupurilor marginalizate va sprijini 6 100 de persoane. Aproape 260 000 de persoane pe an vor beneficia de o capacitate sporită în unitățile de asistență medicală. FSE+ alocă 1,9 miliarde EUR, adică 25,9 % din bugetul său total, pentru promovarea incluziunii sociale prin îmbunătățirea serviciilor sociale, în special în comunitățile rurale și marginalizate, precum și pentru sprijinirea Garanției europene pentru copii. FSE+ va finanța servicii comunitare integrate pentru cel puțin 450 000 de persoane vulnerabile, va oferi sprijin material pentru 1,2 milioane de români defavorizați și 350 000 de copii și va îmbunătăți îngrijirea de proximitate și la domiciliu pentru peste 12 500 de persoane în vârstă.

Planul de redresare și reziliență al României conține mai multe reforme și investiții legate de echitate și de politicile sociale. Printre măsurile care fac obiectul celor trei cereri de plată depuse se numără o reformă a sistemului public de pensii; reforma guvernanței sistemului de învățământ preuniversitar și profesionalizarea managementului; investiții pentru sprijinirea instituțiilor de învățământ cu risc ridicat de abandon școlar; adoptarea unei strategii naționale privind îngrijirea pe termen lung și instituirea venitului minim de incluziune cu scopul de a ajuta persoanele cele mai vulnerabile să iasă din sărăcie. Pentru a ajuta România să își pună în aplicare planul de redresare și reziliență, în 2024, IST a sprijinit măsuri de îmbunătățire a cadrelor de reglementare în domeniul locuințelor sociale și de combatere a manipulării licitațiilor în domeniul achizițiilor publice.

Tabelul A16.1: **Fonduri UE selectate cu alocări adoptate – date sintetizate (milioane EUR)**

Instrument/policy	**Allocation 2021-2026**		**Disbursed since 2021 (1)**
RRF grants (including the RepowerEU allocation)	13 566.1		5 779.9
RRF loans	14 942.2		3 662.6
Instrument/policy	**Allocation 2014-2020 (2)**	**Allocation 2021-2027**	**Disbursed since 2021 (3)** (covering total payments to the Member State on commitments originating from both 2014-2020 and 2021-2027 programming periods)
Cohesion policy (total)	24 070.8	30 986.5	17 212.6
European Regional Development Fund (ERDF)	12 376.1	17 976.0	9 357.8
Cohesion Fund (CF)	6 535.0	3 537.7	4 038.3
European Social Fund (ESF, ESF+) and the Youth Employment Initiative (YEI)	5 159.6	7 333.0	3 153.3
Just Transition Fund (JTF)		2 139.7	663.3
Fisheries			
European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund (EMFAF) and the European Maritime and Fisheries Fund (EMFF)	168.4	162.5	78.5
Migration and home affairs			
Migration, border management and internal security - AMIF, BMVI and ISF (4)	214.2	333.6	108.0
The common agricultural policy under the CAP strategic plan (5)	**Allocation 2023-2027**		**Disbursements under the CAP Strategic Plan (6)**
Total under the CAP strategic plan	14 969.6		4 200.1
European Agricultural Guarantee Fund (EAGF)	9 934.8		3 600.6
European Fund for Agricultural Development (EAFRD)	5 034.7		599.5

(1) Pentru plățile din cadrul MRR nu a fost luată în calcul nicio informație ulterioară datei de 31 mai 2025.
(2) Alocările aferente politicii de coeziune pentru perioada 2014-2020 includ creditele REACT-EU angajate în perioada 2021-2022.
(3) Aceste sume se referă numai la plățile efectuate începând cu 2021 și nu includ plățile efectuate către statul membru înainte de 2021. Prin urmare, cifrele nu cuprind totalitatea plăților corespunzătoare alocării pentru perioada 2014-2020. Pentru plățile din cadrul FEAMPA și FEPAM nu a fost luată în calcul nicio informație ulterioară datei de 29 aprilie 2025. Pentru datele privind plățile din cadrul fondurilor politicii de coeziune, FAMI, IMFV și FSI nu a fost luată în calcul nicio informație ulterioară datei de 5 mai 2025.
(4) FAMI - Fondul pentru azil, migrație și integrare; IMFV - Instrumentul pentru managementul frontierelor și vize; FSI – Fondul pentru securitate internă.
(5) Nu sunt incluse cheltuielile din afara planului strategic PAC.
(6) Pentru datele privind plățile din cadrul FEADR nu a fost luată în calcul nicio informație ulterioară datei de 5 mai 2025. Informațiile privind plățile FEGA se bazează pe declarațiile statelor membre până în luna martie 2025. Efectuarea plăților directe (FEGA) a început în 2024.
Sursa: Comisia Europeană

Tabelul A16.2: **Tabel recapitulativ privind RST în 2019-2024**

Romania	Assessment in May 2025	Relevant SDGs
2019 CSR 1	Not relevant anymore	
Ensure compliance with the Council recommendation of 14 June 2019 with a view to correcting the significant deviation from the adjustment path toward the medium-term budgetary objective.	Not relevant anymore	SDG 8, 16
Ensure the full application of the fiscal framework.	Not relevant anymore	SDG 8, 16
Strengthen tax compliance and collection.	Limited progress	SDG 8, 16
2019 CSR 2	**Substantial progress**	
Safeguard financial stability and the robustness of the banking sector.	Substantial progress	SDG 8
Ensure the sustainability of the public pension system and	Substantial progress	SDG 8
the long-term viability of the second pillar pension funds.	Substantial progress	SDG 8
2019 CSR 3	**Some progress**	
Improve the quality and inclusiveness of education, in particular for Roma and other disadvantaged groups.	Some progress	SDG 4, 8, 10
Improve skills, including digital, notably by increasing the labour market relevance of vocational education and training and higher education.	Some progress	SDG 4
Increase the coverage and quality of social services and	Some progress	SDG 1, 2,10
complete the minimum inclusion income reform.	Substantial progress	SDG 1, 2, 10
Improve the functioning of social dialogue.	Substantial progress	SDG 8
Ensure minimum wage setting based on objective criteria, consistent with job creation and competitiveness.	Substantial progress	SDG 8
Improve access to and cost-efficiency of healthcare, including through the shift to outpatient care.	Some progress	SDG 3
2019 CSR 4	**Some progress**	
Focus investment-related economic policy on transport, notably on its sustainability, low carbon energy and energy efficiency, environmental infrastructure as well as innovation, taking into account regional disparities.	Some progress	SDG 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13
Improve preparation and prioritisation of large projects and accelerate their implementation.	Some progress	SDG 16
Improve the efficiency of public procurement and ensure full and sustainable implementation of the national public procurement strategy.	Some progress	SDG 9
2019 CSR 5	**Some progress**	
Ensure that legislative initiatives do not undermine legal certainty by improving the quality and predictability of decision-making, including by appropriate stakeholder consultations, effective impact assessments and streamlined administrative procedures.	Limited progress	SDG 16
Strengthen the corporate governance of state-owned enterprises.	Some progress	SDG 9
2020 CSR 1	**Not relevant anymore**	
Pursue fiscal policies in line with the Council's recommendation of 3 April 2020, while taking all necessary measures to effectively address the pandemic, sustain the economy and support the ensuing recovery.	Not relevant anymore	SDG 8, 16
Avoid the implementation of permanent measures that would endanger fiscal sustainability.	Limited progress	SDG 8, 16
Strengthen the resilience of the health system, including in the areas of health workers and medical products, and improve access to health services.	Some progress	SDG 3
2020 CSR 2	**Some progress**	
Provide adequate income replacement and	Full implementation	SDG 1, 2, 10
extend social protection measures and	Some progress	SDG 1, 2, 10
extend access to essential services for all.	Limited progress	SDG 1, 2, 10
Mitigate the employment impact of the crisis by developing flexible working arrangements and activation measures.	Substantial progress	SDG 8
Strengthen skills and digital learning and	Some progress	SDG 4
ensure equal access to education.	Some progress	SDG 4, 8, 10

(Continuare pe pagina următoare)

Tabel (continuare)

2020 CSR 3	**Some progress**	
Ensure liquidity support to the economy benefiting businesses and households, particularly small and medium-sized enterprises and the self-employed.	Full implementation	SDG 8, 9
Front-load mature public investment projects and	Some progress	SDG 8, 16
promote private investment to foster the economic recovery.	Some progress	SDG 8, 9
Focus investment on the green and digital transition, in particular on sustainable transport,	Some progress	SDG 11
digital service infrastructure,	Some progress	SDG 9
clean and efficient production and use of energy and environmental infrastructure, including in the coal regions.	Some progress	SDG 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13
2020 CSR 4	**Limited progress**	
Improve the quality and effectiveness of public administration and	Some progress	SDG 16
improve the predictability of decision-making, including through an adequate involvement of social partners.	Some progress	SDG 16
2021 CSR 1	**Not relevant anymore**	
Pursue fiscal policies in line with the Council Recommendation of 18 June 2021 with a view to bringing an end to the situation of an excessive government deficit in Romania.	Not relevant anymore	SDG 8, 16
2022 CSR 1	**Not relevant anymore**	
Pursue fiscal policies in line with the Council Recommendation of 18 June 2021 with a view to bringing an end to the situation of an excessive government deficit in Romania.	Not relevant anymore	SDG 8, 16
2022 CSR 2		
Proceed with the implementation of its recovery and resilience plan, in line with the milestones and targets included in the Council Implementing Decision of 3 November 2021.	RRP implementation is monitored by assessing RRP payment requests and analysing reports published twice a year on the achievement of the milestones and targets. These are to be reflected in the country reports.	
Swiftly finalise the negotiations with the Commission on the 2021-2027 cohesion policy programming documents with a view to starting their implementation.	Progress on the cohesion policy programming documents is monitored under the EU cohesion policy.	
2022 CSR 3	**Some progress**	
Reduce overall reliance on fossil fuels.	Some progress	SDG 7, 9, 13
Facilitate the further expansion of sustainable energy production by accelerating the development of renewables,	Limited progress	SDG 7, 9, 13
upgrading energy transmission grids and increasing interconnection with neighbouring Member States.	Limited progress	SDG 7, 9, 13
Increase the pace and ambition of renovations to advance the energy efficiency of the building stock.	Some progress	SDG 7
2023 CSR 1	**Limited progress**	
Pursue fiscal policies in line with the Council Recommendation of 18 June 2021 with a view to bringing an end to the situation of an excessive government deficit in Romania by 2024, and to strengthen Romania's external position.	Limited progress	SDG 8, 16
Wind down the emergency energy support measures in force, using the related savings to reduce the government deficit, as soon as possible in 2023 and 2024. Should renewed energy price increases necessitate new or continued support measures, ensure that these are targeted at protecting vulnerable households and firms, fiscally affordable, and preserve incentives for energy savings.	Limited progress	SDG 8, 16
Preserve nationally financed public investment and ensure the effective absorption of RRF grants and other EU funds, in particular to foster the green and digital transitions.	Full implementation	SDG 8, 16
For the period beyond 2024, continue to pursue a medium-term fiscal strategy of gradual and sustainable consolidation, combined with investments and reforms conducive to higher sustainable growth, to achieve a prudent medium-term fiscal position.	No progress	SDG 8, 16
2023 CSR 2		
Ensure an effective governance and strengthen the administrative capacity to allow for a continued swift and steady implementation of the recovery and resilience plan. Swiftly finalise the REPowerEU chapter with a view to rapidly starting its implementation. Proceed with the speedy implementation of cohesion policy programmes, in close complementarity and synergy with the recovery and resilience plan.	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets, to be reflected in the country reports. Progress with the cohesion policy programming is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.	

(Continuare pe pagina următoare)

Tabel (continuare)

2023 CSR 3	**Some progress**	
Reduce reliance on fossil fuels and	Some progress	SDG 7, 9, 13
accelerate the energy transition, in particular by deploying renewable energy faster and improving grid capacity to allow new capacity to operate in the market.	Limited progress	SDG 7, 9, 13
Increase energy efficiency and the ambition of building renovation efforts, including by providing better access to information and sustainable finance options.	Some progress	SDG 7
Step up policy efforts aimed at the provision and acquisition of skills and competences needed for the green transition.	Limited progress	SDG 4
2024 CSR 1	**Some progress**	
Submit the medium-term fiscal-structural plan in a timely manner.	Full implementation	SDG 8, 16
Tighten fiscal policy in order to achieve a fiscal adjustment for 2024 as a whole. In 2025, in line with the requirements of the reformed Stability and Growth Pact, limit the growth in net expenditure to a rate consistent with, inter alia, reducing the general government deficit towards the 3% of GDP Treaty reference value and keeping the general government debt at a prudent level over the medium term.	No progress	SDG 8, 16
2024 CSR 2		
Significantly accelerate the implementation of cohesion policy programmes and the recovery and resilience plan, including the REPowerEU chapter, ensuring completion of reforms and investments by August 2026, by guaranteeing effective governance and strengthening administrative capacity. In the context of the mid-term review, continue focusing on the agreed priorities, taking action to better address the needs regarding social housing, the related social services and the development of smaller urban areas, while considering the opportunities provided by the Strategic Technologies for Europe Platform initiative to improve competitiveness.	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets, to be reflected in the country reports. Progress with the cohesion policy programming is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.	

Sursa: Comisia Europeană

Condițiile economice favorabile oferă o oportunitate de convergență regională în România. Valorificarea avantajelor competitive ale regiunilor în sectoare-cheie ale economiei, promovarea accesului egal la servicii publice de înaltă calitate la nivel regional și local și abordarea provocărilor demografice, a calității instituțiilor și a guvernanței sunt toate esențiale pentru asigurarea convergenței sociale și economice.

Creșterea PIB-ului României a fost determinată de accesul la fondurile UE, de investițiile străine și de integrarea economică. România a înregistrat o creștere susținută a PIB-ului pe cap de locuitor, care a crescut de la doar 30 % din media UE-27 în 2002 la un nivel record de 78 % în 2023. Se preconizează că această tendință pozitivă va continua în perioada 2024-2026, ca urmare a consolidării intensității capitalului și a creșterii productivității totale a factorilor.

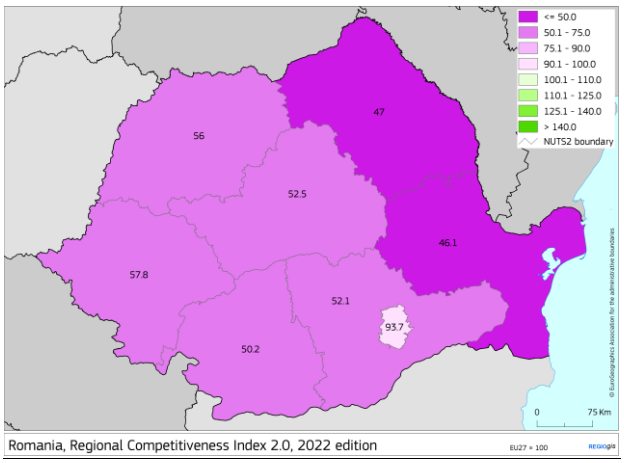
În pofida disparităților economice interne semnificative dintre capitală și alte regiuni, convergența a fost deosebit de puternică în România începând din 2013. Deși toate regiunile din România au continuat să se îndrepte către media UE-27 în ceea ce privește PIB-ul pe cap de locuitor, regiunea capitalei a fost caracterizată de o îmbunătățire mai rapidă, accentuând disparitățile regionale. În 2023, PIB-ul pe cap de locuitor în regiunea București-Ilfov a fost de 190 % din media UE-27, în contrast puternic cu celelalte regiuni, care au variat de la 78 % în regiunea Vest la un nivel scăzut de 47 % în regiunea Nord-Est.

Crearea de oportunități în regiunile românești ar contribui la abordarea tendințelor demografice negative și ar sprijini baza de producție și potențialul de creștere al regiunilor. Regiunea capitalei, regiunile Vest, Nord-Vest și Centru au înregistrat o performanță mai bună a PIB-ului pe cap de locuitor în comparație cu restul țării, în pofida recentelor creșteri ale populației. În timp ce în ultimii 10 ani populația României a scăzut cu 4,5 la 1 000 de locuitori, între 2022 și 2023, aceste patru regiuni au înregistrat creșteri demografice anuale cuprinse între 8,2 (București-Ilfov) și 1,1 (Vest) la 1 000 de locuitori. Dintre celelalte regiuni, doar regiunea Nord-Est a înregistrat o creștere a populației (0,8), regiunile Sud-Est (-3,5), Sud-Vest Oltenia (-3,7) și Sud-Muntenia (-3,7) înregistrând o scădere a populației.

Competitivitatea

Toate regiunile românești se situează sub media UE-27 în ceea ce privește competitivitatea. Indicele competitivității regionale 2.0 (harta A17.1) arată că decalajele regionale în ceea ce privește PIB-ul pe cap de locuitor dintre capitală și restul României sunt determinate în mare măsură de disparitățile în ceea ce privește productivitatea muncii, precum și de diferențele în ceea ce privește învățământul superior, eficiența pieței forței de muncă și inovarea.

Harta A17.1: **Indicele competitivității regionale 2.0, ediția 2022**

Sursa: DG REGIO, JRC, pe baza Eurostat

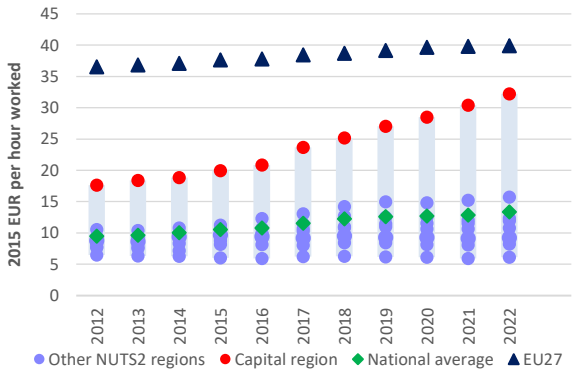
Creșterea productivității muncii s-a accelerat semnificativ în ultimul deceniu. Creșterea anuală a productivității muncii în perioada 2013-2022 (măsurată ca PIB pe oră lucrată) a depășit media UE-27 (3,5 % față de 0,9 %). Totuși, această creștere a fost distribuită inegal în întreaga țară. Regiunea capitalei a înregistrat cea mai rapidă creștere (6,2 %), urmată îndeaproape de regiunea Vest (5,2 %) și Nord-Vest (4,5 %). Două regiuni – Centru (1,6 %) și Sud-Est (2,6 %) – au înregistrat o creștere mai scăzută, dar încă peste media UE a productivității. În schimb, regiunea Sud-Vest Oltenia (0,6,%) și Sud-Muntenia (0,5,%) au înregistrat o creștere sub medie, în timp ce regiunea Nord-Est (-0,5 %) a înregistrat o scădere a productivității.

Tabelul A17.1: **Selecție de indicatori la nivel regional în România**

	GDP per head (PPS)	Real GDP per head growth	Productivity - GDP per person employed (PPS)	Real productivity growth (per person employed)	Productivity - GDP per hour worked (PPS)	Real productivity growth (per hour worked)	R&D expenditure	Human resources in science and technology (core)	Employment in knowledge-intensive services	Population aged 30-34 with high educational attainment	Population growth	At-risk-of-poverty or social exclusion	Access to alternative fuel infrastructure	Urban waste water not collected
	Index EU-27 = 100	Average annual % change	Index EU-27 = 100	Average annual % change	Index EU-27 = 100	Average annual % change	% of GDP	% of total employment	% of total employment	% of population aged 30-34	Average annual change per 1000 residents	% of total population	Number of electric vehicles charging points within 10 km	% of generated load
	2023	2014-2023	2023	2014-2023	2022	2013-2022	2022	2024	2024	2024	2014-2023	2024	2022	2020
European Union (27 MS)	100	1.6	100	0.6	100	0.9	2.28	49.2	41.5	44.8	1.7	21.0	287	2.4
Romania	78	4.1	85	3.7	71	3.5	0.46	29.3	25.2	23.6	-4.5	27.9	31	36.9
Nord-Vest	71	5.5	75	5.3	61	4.5	0.24	27.5	23.3	21.4	-1.9	25.6	19	32.0
Centru	70	3.1	81	1.9	70	1.6	0.43	29.7	21.9	17.3	-2.9	24.7	9	36.0
Nord-Est	47	0.0	47	-0.6	43	-0.5	0.24	22.0	18.6	19.0	-1.4	33.8	8	38.6
Sud-Est	61	1.9	74	1.3	62	2.6	0.09	24.8	24.9	17.6	-6.8	39.7	11	30.3
Sud-Muntenia	60	0.6	78	1.6	63	0.5	0.24	22.2	22.8	15.3	-8.5	28.8	5	55.6
București-Ilfov	190	7.8	167	6.4	130	6.2	0.85	51.3	43.2	51.2	1.0	12.0	186	18.7
Sud-Vest Oltenia	62	0.2	70	0.3	57	0.6	0.13	26.3	21.7	16.6	-9.1	35.1	9	55.2
Vest	78	6.1	90	6.1	74	5.2	0.76	30.4	22.2	19.5	-8.3	21.3	12	24.8

Sursa: Eurostat și ARDECO (JC)

Graficul A17.1: **Productivitatea muncii pe oră**

Unitate: PIB-ul real pe oră lucrată (EUR, prețurile din 2015).
Sursa: ARDECO (JC).

Capitalul uman și nivelul de instruire sunt factorii-cheie care stau la baza decalajelor de productivitate din România și, în special, a diferențelor dintre regiunea capitalei și alte regiuni. În 2024, în aproape toate regiunile mai puțin dezvoltate, proporția populației cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani cu studii superioare a fost sub media națională (23,6 %), variind de la 15,3 % (Sud-Muntenia) la 21,4 % (Nord-Vest). În contrast puternic, regiunea București-Ilfov a prezentat o proporție semnificativ mai mare a populației cu un nivel ridicat de educație (51,2 %), depășind chiar media UE-27 (44,8 %).

Decalajul în ceea ce privește rezultatele educaționale nu este doar regional, ci există și între zonele urbane și cele rurale. Inițiative specifice de îmbunătățire a rezultatelor educaționale și a dezvoltării capitalului uman în zonele rurale pot avea o dezvoltare semnificativă (a se vedea anexa 12). Rata abandonului școlar timpuriu și a renunțării la formare profesională a fost alarmant de ridicată și s-a deteriorat în zonele rurale (26,3 %), în timp ce orașele au avut o rată mult mai scăzută (5,0 %). În plus, în cadrul testului Programului pentru evaluarea internațională a elevilor din 2022, decalajul de performanță dintre școlile din zonele urbane și cele rurale a fost printre cele mai ridicate din UE (119 puncte pentru matematică, comparativ cu media UE de 49).

Creșterea proporției femeilor și tinerilor pe piețele regionale ale forței de muncă și reducerea șomajului ar contribui la îmbunătățirea competitivității, în special în regiunile mai puțin dezvoltate. Variațiile regionale ale condițiilor de pe piața forței de muncă sunt semnificative, rata șomajului variind de la 2,2 % în regiunea capitalei la 9,9 % în regiunea Sud-Est. Zonele rurale au o rată a șomajului semnificativ mai mare (8,2 %) decât orașele (2,1 %). În plus, rata șomajului în rândul tinerilor a fost alarmant de ridicată în toate regiunile, participarea pe piața forței de muncă fiind afectată de lacune semnificative în materie de competențe, în special în regiunile mai puțin dezvoltate. Există, de asemenea, disparități regionale semnificative în ceea ce privește rata de ocupare a forței de muncă în rândul femeilor: doar jumătate din populația feminină cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani era angajată în regiunea Sud-Est în 2023, comparativ cu 76,6 % în regiunea capitalei.

Există posibilități semnificative de consolidare a inovării prin sprijinirea extinderii întreprinderilor inovatoare, **în**

special acolo unde există universități mari. Nivelul constant scăzut al investițiilor în cercetare și dezvoltare și performanțele slabe în materie de inovare exacerbează disparitățile regionale. În ceea ce privește cheltuielile întreprinderilor pentru cercetare și dezvoltare (BERD), toate regiunile s-au situat sub media UE (1,53 %), cu o medie națională de 0,29 %. Proporția ocupării forței de muncă în sectoarele de înaltă tehnologie în 2024 a fost peste media UE (5,2 %) numai în București-Ilfov (9,2 %) și regiunea Vest (6,0 %), în timp ce alte regiuni au avut proporții cuprinse între 0,8 % și 3,4 %. Acești indicatori sugerează în mod constant că România, în special regiunile mai puțin dezvoltate, se străduiește să valorifice tendințele de creștere din sectoarele avansate și dinamice.

Persistă disparitățile digitale între regiunile României, **iar adoptarea TIC este scăzută**. În general, România are în continuare deficiențe majore în ceea ce privește transformarea digitală a întreprinderilor și digitalizarea serviciilor publice, în timp ce competențele digitale și infrastructura digitală prezintă rezultate mai bune. Acest lucru indică faptul că ar fi utile eforturi suplimentare pentru a încuraja transferul de tehnologie și pentru a stimula competitivitatea regională.

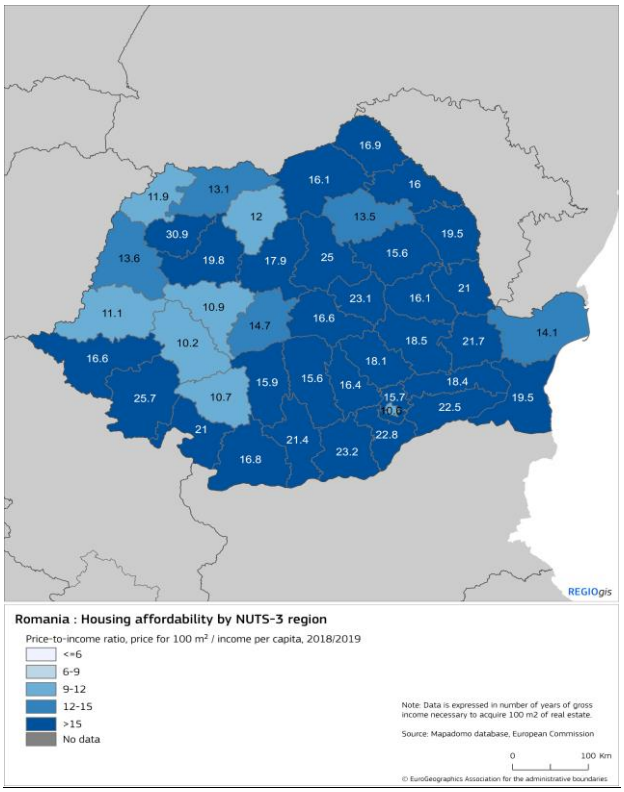
Echitate socială

În 2024, țara avea unul dintre cele mai mari procente de populație expusă riscului de sărăcie sau de excluziune socială (AROPE) din UE, cu disparități regionale semnificative. În plus, există în continuare disparități puternice între mediul rural și cel urban în ceea ce privește riscul de sărăcie sau de excluziune socială, orașele înregistrând un procent de 14,3 %, în timp ce zonele rurale se confruntă cu o rată de trei ori mai mare, și anume de 41,7 %. Rata AROPE variază de la 21,3 % în regiunea Vest la 39,7 % în regiunea Sud-Est, comparativ cu 12,0 % în regiunea capitalei.

Abordarea combinației dintre emigrația netă ridicată și îmbătrânirea populației ar contribui la îmbunătățirea coeziunii sociale și a competitivității economiei românești, atât la nivel național, cât și la nivel regional. Șase dintre cele șapte regiuni mai puțin dezvoltate sunt blocate într-un cerc vicios al nivelului scăzut de creștere a populației, al emigrării forței de muncă calificate și al deficitului persistent de forță de muncă. La rândul său, acest lucru erodează coeziunea socială și pune în pericol „dreptul oamenilor de a rămâne" în locul pe care îl numesc acasă, punând în pericol comunitățile lor și subminând stabilitatea și bunăstarea regiunilor în ansamblu.

Locuințele la prețuri accesibile rămân o provocare majoră în România, **dar, spre deosebire de tendința actuală din UE, problema este mai pronunțată în zonele rurale decât în zonele urbane.** Locuințele au fost mai accesibile ca preț în regiunea capitalei, un spațiu de locuit de 100 de metri pătrați costând de 11 ori venitul mediu anual. În schimb, raportul preț/venit a fost de 15-19 ori salariul mediu anual în toate regiunile mai puțin dezvoltate la nivelul NUTS 2. La un nivel mai detaliat (NUTS 3), există disparități regionale semnificative: raportul preț/venit în Sălaj (30.9) este de aproape trei ori mai mare decât în București (10.6) (harta A17.2). În medie, 9 % din populație s-a confruntat cu costuri suplimentare pentru locuințe în 2023, cel mai mare procent înregistrându-se în regiunea Sud-Est (13 %).

Harta A17.2: **Prețurile locuințelor în raport cu veniturile, 2019**

Sursa: Comisia Europeană, Mapadomo

Deficiențele structurale în ceea ce privește accesibilitatea și calitatea infrastructurii de transport public afectează în mod semnificativ coeziunea socială în regiunile mai puțin dezvoltate ale României. În 2021, în regiunea capitalei, la 74,9 % din populația care locuiește pe o rază de 120 km se poate ajunge în mai puțin de 90 de minute, dar acest procent scade la mai puțin de 40 % în majoritatea regiunilor mai puțin dezvoltate, situându-se la 26,1 % în regiunea Centru. Situația este și mai critică în ceea ce privește performanța transportului feroviar: în medie, la 3,8 % din populația care locuiește pe o rază de 120 km se poate ajunge cu transportul feroviar în mai puțin de 90 de minute, cu mult sub media UE de 15,7 %. Aceste diferențe subminează condițiile prealabile esențiale pentru dezvoltarea economică, participarea pe piața forței de muncă și creșterea favorabilă incluziunii.

Accesul efectiv și echitabil la serviciile esențiale are o importanță crucială pentru dezvoltarea regională. Capacitatea administrativă insuficientă, coordonarea deficitară și ineficiențele limitează capacitatea autorităților regionale și locale de a atrage investiții și de a furniza servicii de bază. Lipsa unei infrastructuri esențiale în domeniul deșeurilor, al apei, al salubrității și al conectivității digitale este deosebit de evidentă atunci când se compară regiunea capitalei cu regiunile mai puțin dezvoltate, precum și între zonele urbane și cele rurale. Ca răspuns la decarbonizarea transporturilor, accesul la infrastructura pentru combustibili alternativi, măsurată în funcție de numărul de puncte de încărcare a vehiculelor electrice pe o rază de 10 km, este extrem de limitat în toate regiunile României, niciuna dintre ele neatingând nici măcar 6 % din media UE (287), cu excepția regiunii capitalei, care nu atinge nici ea decât două treimi din media UE ([217]).

Deficitele de capacitate sunt, de asemenea, cronice la nivelul orașelor mici sau al celor în declin, ceea ce afectează prioritățile politicii de coeziune privind dezvoltarea urbană durabilă și favorabilă incluziunii. Adesea, autoritățile urbane locale nu dispun de experiență sau de stabilitate financiară pentru a pune în aplicare proiecte participative și integrate. În plus, temeiul juridic pentru parteneriate în zonele urbane funcționale este slab, ceea ce descurajează cooperarea dintre unitățile teritoriale locale.

Există diferențe regionale semnificative în ceea ce privește accesul la servicii de bază, cum ar fi asistența medicală și îngrijirea pe termen lung în zonele rurale. Lucrătorii sociali și îngrijirea pe termen lung sunt distribuite inegal între regiuni. Aceste servicii sunt concentrate în regiunea București-Ilfov și în alte orașe mari din România, în timp ce comunitățile rurale îndepărtate trebuie adesea să se bazeze pe servicii de îngrijire pe termen lung limitate, subdimensionate și de calitate slabă ([218]). Disparitățile în materie de accesibilitate sunt adesea interconectate cu provocări socioeconomice mai ample, care pot compromite și mai mult rezultatele în materie de sănătate și pot agrava disparitățile de pe întreg teritoriul. Accesul la educație și la unitățile medicale este inegal între regiuni, iar decalajul dintre zonele urbane și cele rurale este chiar mai mare. Procentul populației care locuiește la o distanță de maximum 15 minute de mers pe jos de o școală este de 70,5 % în regiunea capitalei, dar scade sub 50 % în toate celelalte regiuni, situându-se la 30,7 % în regiunea Nord-Est. În orașele din regiunea Sud-Muntenia, 87 % dintre copiii cu vârsta sub 15 ani au o școală primară la o distanță de 15 minute de mers pe jos, dar acest procent scade la 14,7 % în zonele rurale din Nord-Est. În același timp, există în continuare provocări în ceea ce privește echilibrarea accesului fizic la învățământul primar în zonele rurale și asigurarea calității educației în aceste zone, în special în zonele care se confruntă cu depopularea (a se vedea anexa 12).

Cu toate acestea, în alte regiuni, în afară de capitală, există avantaje concurențiale potențiale. Cu 13 universități, regiunea Nord-Vest se remarcă în ceea ce privește numărul și calitatea instituțiilor de învățământ superior, atât la nivel național, cât și în comparație cu alte state membre din centrul și estul Europei. Crearea

([217]) Indicatorii de acces la infrastructura pentru combustibili alternativi se bazează pe calcule efectuate de DG REGIO și JRC, utilizând date furnizate de Observatorul european privind combustibili alternativi (EAFO), Eurostat, TomTom și Eco-Movement.

([218]) Ministerul Muncii și Solidarității Sociale din România, Raport privind punerea în aplicare a Recomandării Consiliului privind accesul la servicii de îngrijire pe termen lung de înaltă calitate și la prețuri accesibile.

condițiilor pentru îmbunătățirea competențelor cetățenilor în toate regiunile ar contribui la creșterea oportunităților de dezvoltare și a competitivității.

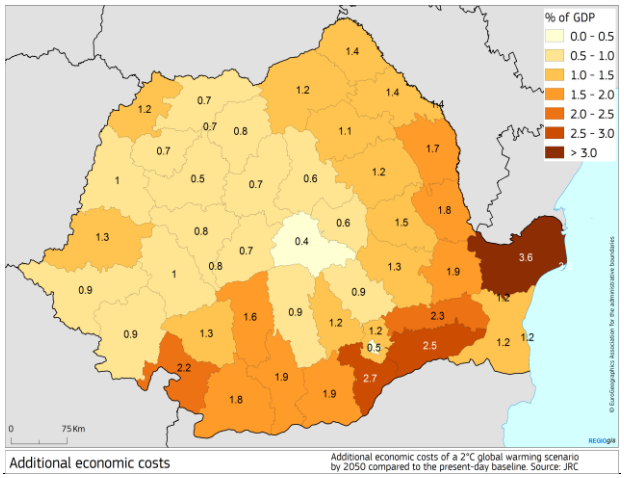
Durabilitatea

Toate regiunile din România au concentrații de poluanți peste media UE. În pofida progreselor înregistrate în vederea atingerii unor standarde mai bune de calitate a aerului, rezultatele variază în funcție de amploarea urbanizării. Regiunea București-Ilfov se situează pe primul loc în ceea ce privește preocupările legate de calitatea aerului, cu o concentrație de poluanți PM2.5 și de ani de viață pierduți din cauza poluării cu PM2.5 care depășește media UE. Toate acestea demonstrează o nevoie urgentă de eforturi la nivel național pentru îmbunătățirea calității aerului, în special în regiunea capitalei. Proiectele strategice integrate care sprijină, de exemplu, punerea în aplicare a planurilor privind calitatea aerului ar contribui la facilitarea acestor eforturi.

Calitatea și furnizarea serviciilor de furnizare a apei variază semnificativ între regiunile și orașele din România. Doar 82 % din populația țării are acces la alimentarea cu apă și doar 88 % la servicii de salubrizare (67 % și, respectiv, 77 % în zonele rurale). România prezintă una dintre cele mai scăzute rate de conformare cu legislația UE din domeniul apei și se confruntă cu cele mai mari nevoi de investiții pentru a ajunge și a rămâne în stare de conformare. Deși s-au înregistrat unele progrese în ultimii ani, pierderile de apă în rețeaua publică și lipsa de epurare a apelor uzate urbane constituie în continuare o problemă. Ar fi benefic să se intensifice măsurile de extindere și modernizare a infrastructurii de apă potabilă și de ape uzate, precum și de asigurare a unui serviciu durabil la un preț rezonabil.

Toate regiunile din România se confruntă cu o vulnerabilitate ridicată legată de climă. Dacă este abordat în mod corespunzător, acest lucru ar putea crea oportunități pentru durabilitate. Expunerea la efectele dăunătoare ale climei, în special la inundații și secetă, este deosebit de ridicată în regiunile sudice și estice, implicând costuri umane și economice semnificative (a se vedea harta A17.3).

Harta A17.3: **Impactul schimbărilor climatice asupra PIB-ului**

Unitate: Costuri economice suplimentare pentru un scenariu de încălzire globală cu 2 °C până în 2050 comparativ cu scenariul de referință actual.
Sursa: DG REGIO, JRC

Resursele economice limitate și capacitățile administrative reduse de care dispun administrațiile regionale și locale împiedică investițiile adecvate în gestionarea riscurilor climatice și în adaptarea la acestea. Îmbunătățirea infrastructurii de apă, combinată cu soluții bazate pe natură și utilizarea surselor regenerabile de energie, inclusiv prin intermediul comunităților energetice, au potențialul de a stimula o creștere inovatoare și durabilă și de a genera beneficii economice și sociale suplimentare. De exemplu, soluțiile bazate pe natură ar putea contribui la reducerea riscurilor de dezastre legate de climă, cum ar fi inundațiile, dar și la atragerea turismului, la creșterea valorilor imobiliare și la îmbunătățirea calității aerului și a condițiilor de sănătate publică.